

Regeringens proposition

1999/2000:30

Det nya försvaret

Prop.
1999/2000:30

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 18 november 1999

Ingela Thalén

Björn von Sydow
(Försvarsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen är en uppföljning av det inriktningsbeslut som riksdagen fattade våren 1999 och innehåller förslag till genomgripande förändringar av främst det militära försvaret. Regeringen beskriver huvuddragen i den säkerhetspolitiska utvecklingen under år 1999 och bedömer att den grundläggande positiva säkerhetspolitiska situationen i Sveriges när-område kvarstår, även om också osäkerheten om Rysslands politiska utveckling kvarstår. Det senaste årets utveckling på Balkan och särskilt i Kosovo har enligt regeringen medfört konsekvenser för de säkerhetspolitiska relationerna såväl i Europa som globalt. Den internationella utvecklingen understryker att det finns behov av att snabbt förstärka Sveriges förmåga till internationella insatser för hantering av kriser.

Regeringen föreslår ändringar av kraven på operativ förmåga hos Försvarsmakten.

Regeringen anser att Sverige behöver ett militärt försvar som är betydligt mindre till sin volym än tidigare, men som har hög kvalitet och som är allsidigt användbar till en mängd olika typer av insatser. I stället för ett invasionsförsvar behövs ett insatsförsvar där möjligheten till framtida anpassning är en viktig planeringsförutsättning. Regeringen lägger i detta syfte fram förslag om inriktningen av Försvarsmaktens framtida insatsorganisation med de viktigare krigsförband som organisationen skall innehålla. För att insatsorganisationen skall få den föreslagna inriktningen föreslår regeringen att ett stort antal organisationsenheter inom Försvarsmaktens grundorganisation läggs ned. Regeringen föreslår vidare förändringar av totalförsvarets ledningsstruktur med bl.a. nedläggning av myndigheter och organisationsenheter.

Regeringen lägger också fram förslag till inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling.

Regeringen redovisar sin avsikt att införa en ny tjänstegrad för yrkesofficerare samt att höja dagsersättningen för totalförsvarspliktiga.

Regeringen redovisar sina bedömningar när det gäller tillgång till nödvändiga kompetensområden, NBC-frågor, ansvarsfördelningen inom sjöövervakning och sjöinformation samt möjligheter att utnyttja militära resurser i civil verksamhet.

Utöver frågor som rör totalförsvaret lämnar regeringen även en redogörelse vad gäller beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Ärendet och dess beredning.....	8
3	Inledning.....	10
3.1	Politiska utgångspunkter	10
3.2	Ekonomiska utgångspunkter	18
4	Internationell utveckling och svensk säkerhets- och försvarspolitik	22
4.1	Den internationella utvecklingen under år 1999	22
4.2	Konsekvenser för svensk säkerhetspolitik	25
4.3	Konsekvenser för svensk försvarspolitik.....	31
5	Det militära försvaret	36
5.1	Modell för försvarsplanering.....	36
5.2	Behov av operativ förmåga och kompetenser	37
5.2.1	Bakgrund	37
5.2.2	Behov av operativ förmåga hos Försvarsmakten	38
5.2.3	Försvar mot väpnat angrepp.....	41
5.2.4	Förmåga att hävda svensk territoriell integritet.....	45
5.2.5	Bidra till fred och säkerhet i omvärlden.....	46
5.2.6	Stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred m.m.....	48
5.2.7	Behov av kompetens.....	50
5.3	Inriktning av insatsorganisationen.....	53
5.4	Grundorganisationens utformning	60
5.4.1	Bakgrund	62
5.4.2	Styrande faktorer.....	64
5.4.3	Ledningsfrågor.....	72
5.4.4	Traditionsfrågor	73
5.4.5	Försvarsmaktens framtida utformning	73
5.4.6	Grundorganisationens omfattning och lokalisering.....	92
5.5	Försörjning med materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling	94
5.5.1	Bakgrund	94
5.5.2	Inriktning av anskaffning av materiel, anläggningar samt för forskning och teknikutveckling.....	96
5.6	Avveckling av mark, anläggningar och lokaler.....	106
5.7	Miljöfrågor	107
6	Personal	109
6.1	Allmänt.....	109
6.2	Anställd personal.....	109
6.3	Översyn av Försvarsmaktens personalförsörjning.....	111

6.4	Brigadgeneraler och flottiljamiraler	111	Prop. 1999/2000:30
6.5	Pliktutredningen	113	
6.6	Totalförsvarspliktiga	113	
6.6.1	Ekonomiska förmåner för totalförsvarspliktiga	115	
6.7	Frivillig försvarsverksamhet.....	115	
7	Civila frågor.....	117	
7.1	Det civila försvaret.....	117	
7.2	Helhetssyn när det gäller det civila försvaret och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred	117	
7.3	Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred	119	
7.3.1	Allmänt	119	
7.3.2	Vissa områden där det bör finnas en särskilt god beredskap	122	
7.4	Internationella uppgifter.....	127	
7.4.1	Resurser för förtroendeskapande insatser samt humanitärt bistånd.....	127	
7.4.2	Bistånd vid humanitära katastrofer	128	
7.4.3	Resurser inom det civila försvaret vid internationella insatser	128	
8	Ledningsfrågor	130	
8.1	Inledning	130	
8.2	Principiell utformning av den militära ledningsorganisationen.....	132	
8.3	Ledningsstruktur inom civilt försvar	134	
8.4	Fortsatt arbete med utformningen av ledningsorganisationen inom totalförsvarets olika delar .	135	
9	Övriga frågor	137	
9.1	Forskning och utveckling inom totalförsvaret.....	137	
9.2	Strategiska kompetenser.....	139	
9.3	Hot från nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel..	140	
9.3.1	Beredskapen inom NBC-området.....	141	
9.3.2	Forskning inom NBC-området	143	
9.4	Informationskrigföring och informationssäkring	145	
9.5	Bättre samordning av informations- och underrättelseverksamhet inom sjöövervakningen	148	
9.6	Möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser.....	150	
Bilaga 1	Objektsramar	154	
Bilaga 2	Möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser	163	
Bilaga 3	Insatsorganisationens närmare utformning	165	
Bilaga 4	Remissinstanserna	168	
Bilaga 5	Förkortningar och benämningar	169	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 november 1999	171	

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner regeringens förslag i fråga om Försvarets operativa förmåga (avsnitt 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5 och 5.2.6),
2. godkänner regeringens förslag till inriktning av Försvarets framtida insatsorganisation (avsnitt 5.3)
3. godkänner regeringens förslag att lägga ned Livgardesbrigaden i Upplands-Bro, Värmlandsbrigaden i Kristinehamn, Smålandsbrigaden i Eksjö, Hallandsbrigaden i Halmstad, Dalabrigaden i Falun, Ångermanlandsbrigaden i Sollefteå och Skånska dragonbrigaden i Hässleholm (avsnitt 5.4),
4. godkänner regeringens förslag att lägga ned Wendes artilleriregemente i Hässleholm, Gotlands artilleriregemente i Gotland och Norrlands artilleriregemente i Boden (avsnitt 5.4),
5. godkänner regeringens förslag att lägga ned Gotlands luftvärnskår i Gotland, Roslagens luftvärnskår i Norrtälje och Norrlands luftvärnskår i Boden (avsnitt 5.4),
6. godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands signalkår i Boden (avsnitt 5.4),
7. godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands ingenjörkår i Boden (avsnitt 5.4),
8. godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands trängkår i Sollefteå (avsnitt 5.4),
9. godkänner regeringens förslag att lägga ned Livgardets dragoner i Stockholm och Lapplands jägarregemente i Kiruna (avsnitt 5.4),
10. godkänner regeringens förslag att lägga ned Karlskrona kustartilleriregemente med Andra kustartilleribrigaden i Karlskrona och Gotlands kustartilleriregemente i Gotland (avsnitt 5.4),
11. godkänner regeringens förslag att lägga ned Norrlands helikopter bataljon i Boden och Göta helikopter bataljon i Ronneby (avsnitt 5.4),
12. godkänner regeringens förslag att lägga ned Skånska flygflottiljen i Ängelholm (avsnitt 5.4),
13. godkänner regeringens förslag att lägga ned Armécentrum i Enköping, Marincentrum i Haninge och Flygvapencentrum i Uppsala (avsnitt 5.4),

14. godkänner regeringens förslag att lägga ned Södra militärområdesstaben i Kristianstad, Mellersta militärområdesstaben i Strängnäs, Norra militärområdesstaben i Boden, Södra arméfördelningen i Kristianstad, Östra arméfördelningen i Strängnäs och Norra arméfördelningen i Boden samt Gotlands militärkommando i Gotland (avsnitt 5.4),

15. godkänner regeringens förslag att lägga ned försvarsområdesstaberna i Hässleholm, Eksjö, Halmstad, Karlskrona, Göteborg, Strängnäs, Upplands-Bro, Enköping, Örebro, Kristinehamn, Falun, Sollefteå, Umeå och Boden (avsnitt 5.4),

16. godkänner regeringens förslag att lägga ned Västkustens marinkommando i Göteborg, Sydkustens marinkommando i Karlskrona, Ostkustens marinkommando i Haninge och Norrlandskustens marinkommando i Härnösand samt Södra flygkommandot i Ängelholm, Mellersta flygkommandot i Upplands-Bro och Norra flygkommandot i Luleå (avsnitt 5.4),

17. godkänner regeringens förslag att omlokalisera Försvarets internationella kommando från Södertälje till Upplands-Bro (avsnitt 5.4),

18. godkänner regeringens förslag att inrätta en operativ insatsledning i Upplands-Bro samt militärdistriktsstaber i Göteborg, Gotland, Strängnäs och Boden (avsnitt 5.4),

19. godkänner regeringens förslag till omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering av däri ingående organisationsenheter (avsnitt 5.4),

20. godkänner regeringens förslag till inriktning av Försvarsmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling (avsnitt 5.5.2),

21. bemyndigar regeringen att besluta att sälja mark, anläggningar och lokaler som förvaltas av Fortifikationsverket och som skall avvecklas till följd av riksdagens beslut om reduceringar av Försvarsmaktens krigs- och grundorganisation även när värdet av egendomen överstiger 50 miljoner kronor (avsnitt 5.6),

22. bemyndigar regeringen att vid utgången av respektive upplåtelse tid sätta ned statskapitalet med högst det bokförda värdet på sådan egendom som skall avvecklas (avsnitt 5.6),

23. bemyndigar regeringen att besluta att Fortifikationsverket skall få avräkna de kostnader som uppstår som en följd av avvecklingen från de samlade intäkterna från försäljningen av den egendom som skall avvecklas, med undantag av kostnader för den miljösanering som Försvarsmakten enligt miljöskyddslagen (1969:387) skall genomföra (avsnitt 5.6) och

24. godkänner regeringens förslag att Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet läggs ned den 31 december 2000 (avsnitt 8.2). Prop. 1999/2000:30

1 Ärendet och dess beredning

Enligt 1996 års försvarsbeslut, som omfattar åren 1997 - 2001, skulle säkerhetspolitiska kontrollstationer genomföras under försvarsbeslutsperioden.

En säkerhetspolitisk kontrollstation genomfördes våren 1999 (prop. 1998/99:74 Förändrad omvärld – omdanat försvar, bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224, bet. 1998/99:UFöU1, rskr. 1998/99:222). Riksdagen beslutade därigenom om en ändrad inriktning av totalförsvaret och att nästa försvarsbeslutsperiod skall omfatta åren 2002 - 2004. I samband med kontrollstationspropositionen och den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1998/99:100, bet. 1998/99:FiU27, rskr. 1998/99:249) beslutade riksdagen om de ekonomiska planeringsramarna t.o.m. år 2004.

Regeringen har i budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1) lagt fram förslag som påverkar den ekonomiska ramen för utgiftsområde 6 Totalförsvaret även efter år 2000, i huvudsak en teknisk justering av utgiftsramen till följd av kompensationen för den premie som betalas för de statliga avtalsförsäkringarna.

Den 29 april 1999 gav regeringen Försvarsmakten i uppdrag att, med anledning av kontrollstationspropositionen, redovisa ett förslag till planering för perioden 2000 - 2004 som innebär en utveckling mot en struktur som består av en insatsorganisation av krigsförband och kompetenser som tillgodoser förmågan att redan i grundberedskap lösa försvarsuppgifterna. Den 19 maj 1999 redovisade Försvarsmakten ett förslag till en framtida struktur och till följd av detta förslag redovisade Försvarsmakten den 15 juni 1999 även ett förslag till materielplan som var anpassad till den nya strukturen.

Vidare gav regeringen den 29 april 1999 Överstyrelsen för civil beredskap i uppdrag att inkomma med reviderat förslag till ramfördelning för år 2000. Överstyrelsen redovisade den 17 maj 1999 en analys avseende konsekvenser vid en väsentlig reduktion av beredskapsförberedelserna för ett väpnat angrepp i form av invasionshot samt förslag till fördelning av den civila ekonomiska planeringsramen.

Regeringen beslutade den 12 januari 1995 att Försvarsberedningen skall svara för samråd mellan företrädare för regeringen och företrädare för riksdagspartierna rörande det långsiktiga försvarsbeslutet. Den 12 maj 1999 beslutade regeringen att Försvarsberedningen även i fortsättningen skall svara för samråd mellan regeringen och riksdagspartierna om den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken. I sin rapport Europas säkerhet – Sveriges försvar (Ds 1999:55) analyserade Försvarsberedningen den säkerhetspolitiska utvecklingen under år 1999 och drog slutsatser därav för Sveriges säkerhets- och försvarspolitik. Försvarsberedningen redovisade också sin syn på viktigare frågor inför denna proposition.

Regeringen bemyndigade den 29 april 1999 chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna

förslag till organisation och verksamhetsformer för en ny myndighet m.m. inom Försvarsdepartementets verksamhetsområde (dir. 1999:33). Försvarsforskningsutredningen lämnade den 15 september 1999 sitt slutbetänkande Ledande forskning – för säkerhets skull (SOU 1999:110). Utredningens betänkande har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Försvarsdepartementet (dnr Fö1999/2028/MIL). En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 4.

Regeringen beslutade den 17 juni 1998 att en särskild utredare skulle tillkallas för att analysera vilka anspråk den internationella utvecklingen vad gäller nukleära, biologiska och kemiska vapen (N-, B- och C-vapen) ställer på förmågan inom Regeringskansliet, Försvarsmakten och samhället i övrigt. Utredaren lämnade den 1 mars 1999 sin promemoria Sveriges förmåga till skydd mot massförstörelsevapen mot bakgrund av den internationella utvecklingen (Ds 1999:13). Utredningens promemoria har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Försvarsdepartementet (dnr Fö1999/612/MIL). En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 4.

Regeringen uppdrog den 22 april 1999 till Överstyrelsen för civil beredskap att i samverkan med civilbefälhavarna att redovisa förslag till utformning av en ledningsstruktur för övergripande områdesledning inom det civila försvaret. Utgångspunkt för uppdraget var en reduktion till en regional ledningsnivå. Uppdraget redovisades den 19 maj 1999. Mot bakgrund av redovisningen uppdrog regeringen den 23 juni 1999 åt nämnda myndigheter att vidareutveckla förslaget genom att belysa organisatoriska konsekvenser. Uppdraget redovisades den 1 oktober 1999.

Regeringen uppdrog den 17 december 1996 åt Statens räddningsverk att göra en översyn av informationssystem för att tillgodose den civila havsövervakningens behov av underrättelser om sjöläget. Uppdraget redovisades den 1 mars 1998 i rapporten Samordnad sjöinformation. Rapporten har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Försvarsdepartementet (dnr Fo98/556/CIV). En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 4.

I maj 1999 bildades en arbetsgrupp (styrgruppen) med representanter för Försvarsdepartementet och Försvarsmakten för att utarbeta ett underlag om Försvarsmaktens grundorganisationsförändringar. Styrgruppen redovisade sitt förslag den 20 oktober 1999.

Försvarsdepartementet har mottagit ett stort antal uppvaktningar från företrädare för kommuner, länsstyrelser och organisationer. Samtliga uppvaktande länsstyrelser hade före sina uppvaktningar tagit del av styrgruppens förslag.

I propositionen redovisar regeringen sin värdering av 1999 års säkerhetspolitiska utveckling i omvärlden samt lämnar förslag till riksdagsbeslut om hur ominriktningen av totalförsvaret skall genomföras. Regeringen återkommer i den ekonomiska vårpropositionen 2000 med förslag till ekonomiska ramar för åren 2001 - 2003 för utgiftsområdet.

2 Inledning

2.1 Politiska utgångspunkter

Vårt försvar står inför en nödvändig förnyelse och modernisering. Bakgrunden till behovet av en försvarsreform, som bär in i framtiden, är den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen beskrevs i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar som riksdagen ställde sig bakom. Under perioden efter riksdagsbeslutet har Försvarsberedningen följt den säkerhetspolitiska utvecklingen och den 30 september 1999 lämnade den rapporten Europas säkerhet – Sveriges försvar (Ds 1999:55). Rapporten stödjer den tidigare beslutade inriktningen.

Mot denna bakgrund är regeringens bedömning att vi nu kan skapa ett modernt, flexibelt och rörligt försvar grundat på allmän totalförsvarsplikt. De förband och system som behövs i framtiden skall kunna användas såväl för att försvara det egna landet som för internationella insatser.

Därför föreslår regeringen i denna proposition att våra försvarsresurser förändras och utformas så att de motsvarar de nya kraven. Försvarsmakten har efter ett omfattande utredningsarbete i olika underlag lagt fram förslag till hur resurserna bör utformas för att svara mot de uppgifter och ekonomiska villkor som beslutades i kontrollstationen våren 1999. Det handlar om en genomgripande förändring av såväl omfattning som struktur.

Som en följd härav föreslår regeringen avsevärda förändringar vad gäller bl.a. krigsorganisationens utformning, grundorganisationens storlek, personalbehov och utbildning av totalförsvarspliktiga. En styrgrupp med deltagare från Försvarsdepartementet och Försvarsmakten har analyserat och föreslagit grundorganisatoriska förändringar. Förbandschefer inom Försvarsmakten samt länsstyrelser, kommuner och personalorganisationer har under utredningsarbetet framfört synpunkter. I rapporten Ny grundorganisation för Försvarsmakten redogör styrgruppen för hur den framtida grundorganisationen bör utformas.

Försvarsdepartementet har, efter inbjudan från försvarsministern, mottagit ett stort antal uppvaktningar från företrädare från kommuner, länsstyrelser och organisationer. Ett 30-tal delegationer, representerande ett 70-tal olika instanser deltog. Samtliga uppvaktande länsstyrelser och kommuner hade före uppvaktningarna tagit del av styrgruppens förslag. Under uppvaktningarna redovisades bl.a. synpunkter och kommentarer till styrgruppens förslag men även alternativa förslag till förändringar i Försvarsmaktens organisatoriska struktur och verksamhet. Vad som framkom vid uppvaktningarna finns sammanfattat i promemorian ”Uppvaktningar inför propositionen”, vilken finns i akten i detta ärende.

Det har skett stora säkerhetspolitiska förändringar under de senaste åren. Förändringarna innebär att vi kan frigöra oss från det kalla kriget och i större utsträckning bidra till den kollektiva säkerheten i Europa både

med diplomati och totalförsvarsresurser. Våra totalförsvarsresurser kommer att successivt ställas om så att det blir bättre lämpat för internationell krishantering.

Konflikten i Kosovo våren 1999, där Nato ingrep för att stoppa den jugoslaviska statsledningens allt svårare förföljelse av kosovoalbanerna, har visat på den typ av kriser och hantering av dem som kan aktualiseras i dagens Europa. Stundtals har de senare årens säkerhetspolitiska framsteg i Europa upplevts som hotade, t.ex. vad gäller Rysslands relationer till Natoländerna. Vad som hänt har samtidigt illustrerat betydelsen av att det internationella samfundet förmått att agera och hålla ihop, något som även Ryssland till sist betydelsefullt bidragit till.

Den osäkerhet som är förknippad med det bräckliga ryska samhället har under hösten gjort sig påmind genom den omfattande militära insats och bekämpning av mål i Tjetjenien som den ryska statsledningen initierat där. Att denna konflikt inte kunnat lösas med politiska medel går ut över människors säkerhet och har skapat omfattande flyktingströmmar. Den inrikespolitiska osäkerheten drabbar i första hand Ryssland självt och dess befolkning men kan få konsekvenser också för grannländer och det internationella säkerhetssystemet.

Det senaste årets internationella utveckling har visat att kriser kan utvecklas snabbt och få långtgående konsekvenser. Därmed understryks behovet av att kunna genomföra internationella insatser för krishantering. FN:s generalsekreterare har initierat en debatt om intervention på humanitära grunder för att värna om mänskliga rättigheter. Arbete pågår med att utöka FN:s förmåga att förebygga konflikter och hantera kriser. Nato håller på att utveckla sin förmåga att ingripa i kriser, ofta i samverkan med partnerländer.

Amsterdamfördraget har under året trätt i kraft och inkluderat krishantering i Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Vid Europeiska rådets möte i Köln i juni 1999 åtog sig medlemsländerna att utveckla effektivare europeiska resurser och mekanismer för krishantering. Utvecklingen under året har också illustrerat att Sverige inte längre hotas av att dras in i ett krig mellan stormakter. Däremot finns det risker förknippade med regionala och lokala konflikter och med förekomsten av auktoritära regimer och sönderfallande stater med bristande samhällskontroll.

De grundläggande förbättringarna av det säkerhetspolitiska läget gör att vi efter en omställningsperiod kan minska försvarsutgifterna och samtidigt upprätthålla en god försvarsförmåga. Det gör vi genom att vi utformar totalförsvarsresurserna så att de effektivt kan användas både nationellt och internationellt. Samtidigt som vi bibehåller förmågan att möta hot mot Sverige kan vi bidra med resurser för internationell krishantering.

Ländernas gemensamma förmåga att dämpa väpnade konflikter och minska mänskligt lidande är en viktig del i den nya säkerhetspolitiska situationen i Europa och världen. Detta kräver att respekten för folkrätten, inklusive de mänskliga rättigheterna, upprätthålls. För Sveriges del är ett brett deltagande i det europeiska samarbetet och vårt bidrag till gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering centrala medel för att trygga också vår egen säkerhet.

Det har varit regeringens strävan att söka nå en så hög grad av samsyn som möjligt om försvars- och säkerhetspolitiken. Den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999 förbereddes först av den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen och sedan genom de ingående överläggningar som försvarsministern på uppdrag av statsministern i början av året förde med Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Moderata samlingspartiet. Trots den betydande samsyn som då kom till uttryck i många frågor kunde till sist endast Socialdemokraterna och Centerpartiet enas om den inriktning av försvarspolitik och den ekonomiska ramen för perioden 2002 – 2004 som låg till grund för kontrollstationpropositionen och som beslutades av riksdagen.

Processen att förändra totalförsvarsresurserna efter det kalla kriget påbörjades redan med den borgerliga moderatledda regeringens förslag i 1992 års försvarsbeslut och med preciseringar i budgetpropositionen år 1993. Totalförsvaret skulle ha en betryggande förmåga att möta ett så kallat strategiskt överfall med kvantitativt begränsade styrkor av hög kvalitet, men kraven på förmåga i övrigt att möta ett väpnat angrepp över kust alternativt landgräns behövde fullt ut tillgodoses först efter något års komplettering av utrustning och utbildning. I det försvarsbeslut som fattades i två steg åren 1995 och 1996 vidgades synen på vad som kan hota vår säkerhet. En helhetssyn anlades på hantering av hot och risker i både krig och fred. Internationella fredsfrämjande och humanitära insatser lyftes fram som en väsentlig del av svensk säkerhetspolitik. Totalförsvarsresurserna skulle också kunna bidra till att hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Förmågan till anpassning blev en central fråga för försvarspolitik.

Det är emellertid först genom 1999 års kontrollstation som invasionshotet kan avskrivras som den dominerande grunden för totalförsvarsresursernas utformning. Där slås fast att ett invasionsföretag syftande till ockupation av Sverige inte ter sig möjligt att genomföra under de närmaste tio åren, förutsatt att Sverige har en grundläggande försvarsförmåga. Det betyder dock inte att alla hot försvunnit för de närmaste tio åren och vad som kan hända på lång sikt går det givetvis inte att göra några säkra uttalanden om. Väpnade angrepp främst genom luften eller genom insatser mot begränsade mål i Sverige eller andra typer av avsiktliga hot och påtryckningar bedöms möjliga att genomföra även i nuvarande läge i omvärlden. Syftet skulle kunna vara att störa det svenska samhällets funktion eller att påverka vårt agerande. Vår försvarsförmåga måste också kunna anpassas till de hot som vi kan komma att ställas inför i framtiden.

Denna proposition bygger på fortsatta överenskommelser mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet. Dessa partier tar därmed ansvar för den omfattande omstrukturering och modernisering av totalförsvarsresurserna som är nödvändig. De framtida totalförsvarsresurserna skall svara mot vad det nya säkerhetspolitiska läget i Europa kräver. Regeringens bedömning är därför att vi inte kan vidmakthålla resurser som utformats för en annan tid och andra behov än vad vi upplever i dag eller kan förutse för framtiden.

De omfattande förändringar av Försvarsmaktens krigsförband som nu inleds får långtgående konsekvenser för den grundorganisation som skall producera, underhålla och omsätta krigsförbanden samt svara för utveckling och förnyelse. Åtgärder skall vidtas för att underlätta omställningen för de många individer och orter som berörs. Landets försvarspolitiska behov skall vara styrande för grundorganisationens dimensionering och utformning.

Viktiga frågor

Den grundläggande utgångspunkten för de förslag som regeringen framlägger i denna proposition är den säkerhetspolitiska situationen i omvärlden och de förändringar som kan tänkas ske. Regeringen utgår från kontrollstationens beslut om säkerhetspolitikens mål och försvarspolitikens inriktning. Hänsyn har därutöver tagits till andra faktorer såsom ekonomisk och praktisk realiserbarhet, bindningar i befintlig organisation och beställningar av materiel samt personal- och näringspolitiska faktorer.

Enligt riksdagens beslut i kontrollstationen skall totalförsvarsresurserna kunna användas för att

- försvara Sverige mot väpnat angrepp,
- hävda vår territoriella integritet,
- bidra till fred och säkerhet i omvärlden och
- stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Vi behöver en försvarsmakt som är betydligt mindre till sin volym än tidigare, men som har hög kvalitet och som är allsidigt användbar till en mängd olika typer av insatser. Istället för ett invasionsförsvar behöver vi ett insatsförsvar där möjlighet till framtida anpassning är en viktig planeringsförutsättning.

Anpassningsförmågan skall förbättras genom utvecklad försvarsunderstödd tjänst, uppbyggnad av framåtblickande kunskap och kompetens. Vi skall ha genomarbetade anpassningsplaner, materieförsörjning i internationellt samarbete och en allmän beredskap för förändringar.

Enligt riksdagens beslut i kontrollstationen utgör insatser med massförstörelsevapen ett hot som i ökad utsträckning måste beaktas. Vidare måste IT-relaterade hot uppmärksammas på stor bredd såväl inom totalförsvaret som inom annan samhällsverksamhet.

Regeringen anser att förmåga att kunna bidra till fred och säkerhet i omvärlden skall vara en högt prioriterad uppgift för Försvarsmakten. Utgångspunkt för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser bör vara dels efterfrågan på svenska resurser, dels vår förmåga att effektivt bidra samt i vilken utsträckning detta bidrar till att öka den nationella försvarsförmågan. De erfarenheter som konflikten i Kosovo givit visar att Sveriges förmåga att snabbt och med rätt resurser medverka i en internationell insats måste bli bättre. En fortsatt internationalisering krävs. Tiden från det att behovet uppstår till att en insats kan ske måste förkortas.

Grunden för att Försvarsmakten skall kunna genomföra internationella insatser är att myndigheten utvecklar kunskaper och färdigheter och anpassar utrustning så att landets militära medel blir lämpade för att i

samverkan med andra bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. Samtidigt måste denna internationalisering och de erfarenheter som skapas genom den utnyttjas för att stärka vår nationella försvarsförmåga. Alla operativa insatsförband bör i princip kunna ges förmåga att kunna användas för internationell verksamhet, men åtgärder för att utveckla den operativa förmågan till sådana insatser kan vidtas först i den takt som resurser kan avdelas eller omfördelas inom ram. Vår förmåga att genomföra olika typer av internationella insatser är något som långsiktigt byggs upp. Med en sådan förmåga som grund kan sedan statsmakterna, när akuta behov föreligger, fatta beslut om att genomföra de insatser som situationen kräver.

Ett grundläggande krav på Försvarsmakten är vidare att den skall besitta en lämplig resursbas och erforderliga kompetenser för att kunna anpassa sin operativa förmåga med hänsyn till förändringar i framtiden.

Försämringar i omvärldsläget kan medföra behov av större försvarsförmåga än i dag och därför också en förmåga att tillväxa resursmässigt. Förändringar i samhällenas struktur, i politiska, militära och tekniska förhållanden kan också medföra nya typer av hot och uppgifter som måste mötas på nya sätt. Hoten kan också reduceras så att behovet av försvarsresurser minskar. Det går därför inte att låsa fast försvaret mot endast en uppfattning om hur framtiden kan te sig. Istället måste man sträva efter att bygga in en anpassningsförmåga där själva osäkerheten om framtiden utgör en viktig utgångspunkt.

Det svenska försvarets övergång till en mindre men mer mångsidigt användbar organisation som dessutom bygger på framtidsorienterade satsningar för att underlätta framtida förändringar av försvarsförmågan ansluter till en internationell utveckling. Det svenska reformarbetet är omfattande och kommer att ta flera år att genomföra. Som ett led i detta fortsätter regeringen att förstärka Regeringskansliets förmåga att analysera och bereda frågor med anknytning till ledning av totalförsvarsresursernas utnyttjande och deras anpassning till förändrade behov på kort och lång sikt. Därvid är strävan att i ökad utsträckning inrikta och utnyttja forskning och försvarsunderrättelsetjänst.

I föreliggande proposition bekräftas med smärre modifieringar och preciseringar de anspråk som i kontrollstationen ställs på olika typer av operativ förmåga hos Försvarsmakten. De innebär i sammandrag följande.

Försvarsmakten skall ha förmåga att lösa uppgifter i samband med begränsade väpnade angrepp mot Sverige främst med fjärrstridsmedel. Försvarsmakten skall ha förmåga att minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel. Beredskap skall finnas att inom högst ett år kunna utveckla förmågan att motstå bekämpning och möta insatser av fjärrstridsmedel och begränsade luftrörliga insatsstyrkor. Efter beslut om anpassningsåtgärder skall förmågan inom fem år kunna utvecklas att möta mer omfattande militära operationer. I ett perspektiv på tio år eller mer skall den operativa förmågan kunna utvecklas mot flera olika typer av angrepp.

Försvarsmakten skall kunna upptäcka och ingripa mot kränkningar av territoriet samt kunna upptäcka och avvisa säkerhetshot i samverkan med övriga myndigheter.

Förmågan att kunna bidra till fred och säkerhet i omvärlden skall utvecklas.

Försvarsmakten skall ha förmåga att samverka med civila myndigheter, och kunna ställa resurser till förfogande även i fredstid.

Försvarsmakten skall i framtiden kunna verka med en insatsorganisation som skall uppfylla de krav på operativ förmåga och beredskap som ställs i närtid. De krigsförband som ingår i denna organisation bör också innehålla en stor del av de kompetenser som efterfrågas för att kunna tillgodose kraven på långsiktig anpassningsförmåga. Det finns därutöver ett antal kompetenser som måste säkerställas i särskild ordning utanför insatsorganisationen bl.a. inom grundorganisationen vid Försvarsmaktens skolor och centra.

Grunden för det militära försvarets utveckling skall även framgent vara förmågan till väpnad strid. Med denna utgångspunkt bör målet för den långsiktiga utvecklingen vara en flexibel försvarsmakt med insatsförmåga samt anpassningsförmåga mot de nya hot och risker som kan uppstå i framtiden.

Insatsorganisationens beredskap kommer, om nuvarande omvärldsläge består, att styras främst av behov inom ramen för uppgifterna territoriell integritet, internationella insatser och kraven på att kunna stödja samhället. Insatsorganisationen skall innehålla krigsförband med hög operativ rörlighet och kvalitet och kunna sättas samman i operativa insatsstyrkor efter aktuella behov. Insatsstyrkorna skall kunna agera integrerat nationellt och internationellt. Det antal förband som erfordras är mycket mindre än tidigare, men anspråken på kvalitet och möjligheter till mångsidig användning är höga.

En divisionstab med tillhörande förband bör organiseras. Bland divisionsförbanden organiseras en NBC-insatsstyrka. Sex armébrigadledningar organiseras. Vidare organiseras ett antal markstridsbataljoner och stödjande förband t.ex. artilleri-, luftvärns- och spaningsförband. Med dessa markförband skapas bl.a. nödvändig förmåga att möta angrepp med begränsade luftrörliga insatsstyrkor mot Sverige samtidigt som goda förutsättningar finns för att göra snabba internationella insatser. Luftförsvaret är fortsatt viktigt på både kort och lång sikt. Åtta JAS 39-Gripendifusioner organiseras. Två ytstridsflottiljer med sammanlagt tolv ytstridsfartyg organiseras. En ubåtsflottilj med fem ubåtar organiseras. Därmed skapas förmåga till uthållig marin närvaro i omgivande farvatten i samband med kriser och konflikter. En amfibiebrigadledning och tre amfibiebataljoner organiseras. Två helikopterbataljoner, varav en med markoperativ inriktning och en med sjöoperativ inriktning, organiseras. Vissa nya typer av förband tillförs efterhand bl.a. en luftburen bataljon.

Territorialförsvaret, hemvärn och andra delar av dagens militära försvar organiseras som nationella skyddsstyrkor och utgör en del av insatsorganisationen. De nationella skyddsstyrkorna skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt att stödja de operativa insatsförbanden.

Ledningsfunktionen, som också utgör en del av insatsorganisationen, bör utformas för att kunna hantera ett brett spektrum av händelser, såväl nationellt som internationellt. Det är viktigare att ledningsfunktionen

innehåller en hög personell och teknisk kompetens än att den görs stor. Genom en ny samlokaliserad operativ och taktisk ledning koncentreras ledningsorganisationen till färre nivåer och enheter. Den nya organisationen svarar på ett bättre sätt mot dagens och morgondagens uppgifter.

Den territoriella ledningen kommer att bestå av fyra militärdistrikt och därtill hörande militärdistriktsenheter. Den territoriella ledningstrukturen kommer med denna utformning att få en god geografisk spridning. Militärdistriktet kommer i krig att leda de nationella skyddsstyrkorna. De kommer att vara ett viktigt instrument för Försvarmaktens samverkan med övriga delar av samhället, såväl i fred som i krig. Stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna kommer att ledas genom militärdistriktsorganisationen. Nuvarande militärområdes-, fördelnings-, gränsjägar- och försvarsområdesstaber avvecklas liksom marin- och flygkommandostaberna. Därtill läggs Armécentrum, Marincentrum och Flygvpapencentrum ned.

Det förslag till ny grundorganisation för Försvarmakten som regeringen lämnar syftar till att skapa förutsättningar för den nya organisationen att med god kvalitet och på ett kostnadseffektivt sätt lösa uppgiften att producera, underhålla och omsätta insatsorganisationen samt att svara för utveckling och förnyelse. För det krävs bl.a. goda utbildningsbetingelser, möjligheter till rationell drift, goda rekryteringsbetingelser och möjligheter att ge utbildning under vinterförhållanden till de skilda förbandstyperna. Strävan har varit att undvika nyskapande eller flyttning av förband och att koncentrera verksamheten till de befintliga förband som befunnits bäst lämpade.

Personalförsörjningen skall även i framtiden ske så att totalförsvaret blir en angelägenhet för hela befolkningen. Det är av stor betydelse att medborgarna känner ansvar och efter förmåga medverkar till Sveriges försvar. Detta tillgodoses bäst genom ett system med plikttjänstgöring. Utbildningsvolymen skall dock inte vara större än vad som svarar mot behoven.

Utbildningssystemet inom markstridskrafterna ändras så att krigsförband motsvarande en fullständig brigad utbildas varje år, vilket ger möjligheter till samövning i högre förband. Efter fyra år finns personal till insatsorganisationen tillgänglig med en sådan kompetens att den har förmåga till omedelbara insatser. När ytterligare en omgång utbildats avvecklas den först utbildade och personalen överförs främst till de nationella skyddsstyrkorna.

Behovet av anställd personal i Försvarmakten, både civil och militär, kommer att minska med totalt ca 7 000. Diskussion med arbetstagarorganisationerna har inletts för att komma överens om ett åtgärds paket syftande till att stimulera stora grupper av personal att på eget initiativ lämna Försvarmakten.

Regeringen har funnit det befogat att tillsätta en utredning som skall redovisa en samlad syn på Försvarmaktens personalförsörjning. Den skall lämna förslag till hur Försvarmakten skall kunna rekrytera, utveckla och avveckla personal på ett avvägt sätt och över tiden. Pliktutredningen har vidare fått tilläggsdirektiv att föreslå ändringar i nuvarande bestämmelser så att utbildningen kan anpassas till ökningen av Försvars-

maktens förmåga till internationella insatser samt så att krigsplacerings-systemet kan bli mer flexibelt.

Det säkerhetspolitiska läget medger sänkta försvarskostnader. Detta innebär att vi inte kommer att avdela lika stora resurser för att upprätthålla en hög grad av självförsörjning vad gäller försvarsmateriel. För att tillgodose behovet av försvarsmateriel av hög kvalitet och för att underlätta materielanskaffning i ett läge med ökad rustning i omvärlden krävs ett ökat internationellt försvarsmaterielsamarbete. Detta kan uppnås bl.a. genom en framsynt materieförsörjnings- och forskningsprocess i internationellt samarbete kombinerad med insatser för att säkra egna strategiska kompetenser. De pågående sexnationsförhandlingarna mellan Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien, Spanien och Sverige är ett viktigt led i detta arbete.

Försvarsmaktens tillgång till materiel lämpad för den traditionella uppgiften invasionsförsvar är god. I framtiden kommer det att behövas en materiell förnyelse. Det är bl.a. nödvändigt att följa med i den snabba utvecklingen vad gäller informations- och ledningssystem. De nya system som anskaffas skall också göra förbanden mer flexibla och allsidigt användbara i flera olika operativa uppgifter såväl nationellt som internationellt. Den materiella förnyelsen skall vidare inriktas mot en ökad satsning på forskning och utvecklingsprojekt samt anskaffning av demonstratorer och simulatorer. Med denna inriktning bör goda möjligheter skapas för svensk försvarsindustri att inta en framträdande roll och att samverka internationellt.

I samhället skall det finnas förmåga att hantera olika former av hot och risker. För detta bör det bedrivas en systematisk planering som tillgodoser detta behov och dessutom medger att Sverige kan bidra till säkerhetsfrämjande samarbete och till internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Planeringen skall vara så utformad att den så långt möjligt kan ses som ett sammanhängande beredskapssystem för olika former av hot. Utgångspunkt för planeringen skall vara att den som har ansvar för en verksamhet skall ha det också i kris och krig och att beredskapen skall byggas underifrån, dvs. utgångspunkten skall vara samhällets basförmåga och att åtgärder sedan vidtas utefter hela hotskalan via svåra påfrestningar på samhället i fred till krig.

Regeringen har mot bakgrund av det som anges ovan i juni 1999 beslutat om direktiv för en särskild utredare som skall analysera och lämna förslag till principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (dir. 1999:63). Utredningen skall lämna en delrapport avseende frågor som berör IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring. Uppdraget skall slutredovisas den 1 februari 2001.

Vad gäller ledning och samverkan inom det civila försvaret anser regeringen att nuvarande struktur skall ändras. De tre civilbefälhavarmyndigheterna skall avvecklas och uppgifter överförs till centrala myndigheter och länsstyrelser.

Massförstörelsevapen fortsätter att utvecklas. Spridningsrisker och bristande kontroll ger anledning till oro. Ambitionen bör höjas och kunskaperna förbättras när det gäller förberedelser inför eventuella

händelser relaterade till massförstörelsevapen. En ökad satsning på förmåga att värdera hotet från massförstörelsevapen bör ske.

Hot mot informationssamhället har fått ökad betydelse i takt med att samhällsviktig infrastruktur och viktiga funktioner blir beroende av informationsteknik. Frågan om samhällets sårbarhet i detta hänseende blir därmed av stor betydelse också säkerhetspolitiskt. Informationskrigföring blir allt viktigare att beakta inom ramen för säkerhetspolitiken såväl inom det militära området som vad gäller hela samhällets funktion och sårbarhet. Sambandet med samhällets allmänna informationssäkerhet är uppenbar. Regeringen anser det nödvändigt med ett fortsatt och fördjupat arbete kring frågor som rör informationsoperationer, informationskrigföring och informationssäkerhet. Det är i detta sammanhang vidare angeläget att förbättrade förutsättningar för skydd mot IT-relaterade hot skapas.

2.2 Ekonomiska utgångspunkter

Mot bakgrund av vad som ovan sagts har riksdagen i enlighet med regeringens förslag i 1999 års ekonomiska vårproposition och den säkerhetspolitiska kontrollstationen beslutat om inriktningen för de ekonomiska ramarna för utgiftsområde 6 Totalförsvaret för åren 2001 - 2004. Beslutet innebär att den ekonomiska ramen för utgiftsområdet för varje år under perioden 2002 - 2004 skall vara 4 miljarder kronor mindre än den ram för år 2001 som riksdagen godkände våren 1998, exklusive den materielförskjutning riksdagen beslutade om våren 1996. Vidare beslutades att ett omställningsbidrag anslås med 3 miljarder kronor år 2002 och 1 miljard kronor år 2003 att användas för de kostnader som hänger samman med sådana strukturförändringar inom Försvarets krigs- och grundorganisation som presenteras i denna proposition samt för de förskjutningar av materielleveranser som genomförs. Beslutet innebär vidare att utrymme för teknisk förnyelse skall rymmas inom fastställda ekonomiska ramar. (prop. 1998/99:74, bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224, bet. 1998/99:UFöU1, rskr. 1998/99:222, prop. 1998/99:100, bet. 1998/99:FiU27, rskr. 1998/99:249).

Regeringen har i budgetpropositionen för år 2000 föreslagit ytterligare förändringar som påverkar utgiftsområdets ram även efter år 2000. Det avser i huvudsak en teknisk justering av utgiftsramen till följd av kompensationen för den premie som betalas för de statliga avtalsförsäkringarna (prop. 1999/2000:1). De nu beräknade ekonomiska ramarna framgår av tabell 1.

Miljoner kronor				
År	2001 1)	2002 2)	2003 2)	2004 2)
UO6 Totalförsvaret	46,1	45,1	43,1	42,1
<i>Förändringar:</i>				
Minskad ram		-4,0	-4,0	-4,0
Omställningsbidrag		3,0	1,0	
Premiekompensation	1,4	1,4	1,4	1,4

1) Beloppen angivna i 2001 års priser

2) Beloppen angivna i 2002 års priser

För att hantera problemen under innevarande försvarsbeslutsperiod bedömde regeringen i kontrollstationspropositionen att minst 1 miljard kronor kan frigöras genom främst minskade värn- och civilpliktsvolymerna under åren 2000 och 2001 samt minskningar inom Försvarsmaktens krigs- och grundorganisation. Regeringen framhöll vidare att förhandlingar borde inledas med berörd industri om förskjutningar av materielleveranser i syfte att kunna frigöra medel till angelägna utvecklingsprojekt samt att även andra besparingsåtgärder borde prövas. Det nu nämnda och statsmakternas beslut om ett omställningsbidrag om sammanlagt 4 miljarder kronor har möjliggjort att ett utrymme för de kostnader som hänger samman med ominriktningen kunnat planeras. Försvarsmakten har med anledning härav för regeringen redovisat vilka kostnader som hänger samman med avvecklingen av personal, materiel samt mark, anläggningar och lokaler. Försvarsmakten har därvid också redovisat vilket ekonomiskt utrymme som avsatts i planeringen för att klara dessa utgifter. Vad gäller materiel har förhandlingarna med försvarsindustrin, möjligheten att utnyttja omställningsbidraget åren 2002 och 2003 samt övriga omplaneringsåtgärder tillsammans resulterat i att utrymme kunnat skapas i närtid i materielplanen för ett antal angelägna materielprojekt. Från och med år 2001 är även resurser beräknade för avvecklingsåtgärder när det gäller personal samt mark, anläggningar och lokaler.

Också för tiden efter år 2003 kommer ekonomiskt utrymme för de kostnader som hänger samman med ominriktningen att behövas. Det är regeringens bedömning utifrån Försvarsmaktens underlag att även detta utrymme kommer att finnas tillgängligt inom de beräknade ekonomiska ramarna.

Regeringen konstaterar således att omställningsbidraget är en nödvändig förutsättning för att klara ominriktningen under hela perioden 2000 - 2004 och därmed att bidraget kommer att behöva utnyttjas.

Regeringen gav våren 1999 Försvarsmakten i uppdrag att inom de ekonomiska ramar som regeringen föreslog riksdagen i kontrollstationspropositionen inkomma med ett förslag till förändrad struktur på och inriktning av Försvarsmaktens framtida verksamhet. Försvarsmakten redovisade sitt förslag för regeringen den 19 maj 1999. Regeringen bedömer att det av Försvarsmaktens förslag ryms inom de nu beslutade ekonomiska ramarna. Regeringen presenterar i denna proposition förslag och åtgärder som i vissa avseenden avviker från Försvarsmaktens förslag.

Kostnadskonsekvenserna av förslagen och åtgärderna i förhållande till Försvarmaktens förslag redovisas nedan.

Regeringens förslag avseende grundorganisationen innebär i förhållande till Försvarmaktens förslag den 19 maj 1999 att ytterligare en flygflottilj behålls långsiktigt, att avvecklingen av en flygflottilj genomförs senare, att ytterligare en organisationsenhet för kustartilleriutbildning behålls och att avvecklingen av helikopterverksamheten på Säve senareläggs. Regeringen beräknar de ökade kostnaderna till 70 miljoner kronor år 2000, 170 miljoner kronor år 2001, 240 miljoner kronor år 2002, 180 miljoner kronor år 2003 och 100 miljoner kronor år 2004. Från år 2005 och framåt beräknar regeringen att förslaget innebär ökade kostnader om 230 miljoner kronor per år.

Regeringen har denna dag gett Försvarmakten i uppdrag att senast den 1 mars 2000 redovisa de totala kostnaderna för den framtida strukturen för Försvarmaktens grundorganisation och lämna förslag till hur finansiering kan ske avseende de delar av regeringens förslag som avviker från Försvarmaktens förslag den 19 maj 1999 och som innebär kostnadsökningar.

Regeringen har vidare denna dag beslutat att Försvarmakten skall utreda behovet av totalförsvarspiktiga som fullgör värnplikt från och med år 2002. Utgångspunkten skall vara att antalet senast år 2004 skall uppgå till ca 18 000 värnpliktiga per år, vilket är 1 650 fler än vad Försvarmakten föreslog regeringen den 19 maj 1999. Regeringen beräknar nu de ökade kostnaderna till 210 miljoner kronor per år. Beloppet omfattar kostnader direkt förknippade med ett ökat antal värnpliktiga såsom kostnader för förmåner, mat, logi och resor samt övningsverksamhet. Vidare avser regeringen besluta att dagersättningen till värnpliktiga skall höjas fr.o.m. halvårsskiftet år 2000. Försvarmakten har i sitt förslag till regeringen den 19 maj 1999 reserverat utrymme för en höjning fr.o.m. år 2002. Kostnaderna till följd av regeringens tidigareläggning av höjningen beräknas till 25 miljoner kronor år 2000 och 50 miljoner kronor år 2001. Regeringen avser vidare att införa ett särskilt beklädnadsbidrag. I uppdraget ingår att redovisa de totala kostnadsökningarna av dessa förslag samt att redovisa förslag till motsvarande besparingar inom Försvarmaktens verksamhet.

Slutligen avser regeringen att uppdra åt Försvarmakten att pröva möjligheterna till och beräkna kostnaderna för att tidigarelägga förmågan att delta i internationella insatser redan fr.o.m. år 2001. Försvarmakten skall beräkna kostnaderna för åtgärderna, vilka konsekvenser de får samt föreslå motsvarande besparingar inom andra områden. Avsikten är att redovisningen skall lämnas senast den 1 februari 2000.

Sammantaget innebär regeringens förslag och åtgärder i förhållande till Försvarmaktens förslag beräknade ökade kostnader om 95 miljoner kronor år 2000, 220 miljoner kronor år 2001, 450 miljoner kronor år 2002, 390 miljoner kronor år 2003 och 310 miljoner kronor år 2004 samt 440 miljoner kronor årligen från år 2005 och framåt. Till detta kommer eventuella merkostnader vid en tidigareläggning av förmågan att delta i internationella insatser.

Regeringen vill poängtera att fördelningen av den ekonomiska ramen för utgiftsområdet på verksamheter inte är slutligt fastställd efter år 2000. Inför nästa försvarsbeslutsperiod återstår således att fatta beslut inom flera områden inom utgiftsområdet, t.ex. fördelningen av totalförsvarspliktiga mellan det civila och det militära försvaret, inriktningen av det civila försvaret samt konsekvenserna för de totalförsvarsgemensamma myndigheternas verksamhet till följd av ominriktningen av Försvarsmakten.

Regeringen återkommer i 2000 års ekonomiska vårproposition med förslag till ekonomiska ramar för åren 2001 - 2003 för utgiftsområdet. Regeringen avser vid samma tillfälle återkomma vad gäller finansieringen av ålderspensionsavgifter för totalförsvarspliktiga.

Regeringen redovisade i kontrollstationspropositionen en jämförelse mellan försvarsutgifternas utveckling under perioden 1970 – 1998 i ett antal länder. Sedan dess har föga ytterligare statistiskt underlag för sådana jämförelser tillkommit varför slutsatserna från kontrollstationen kvarstår.

3 Internationell utveckling och svensk säkerhets- och försvarspolitik

Regeringens bedömning: Sveriges säkerhetspolitik vävs alltmer in i ett brett internationellt samarbete om säkerhet i Europa. Detta breda samarbete är av grundläggande betydelse för de stora förbättringar som skett i vårt säkerhetspolitiska läge sedan det kalla krigets slut.

Den grundläggande positiva säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde kvarstår, även om också osäkerheten om Rysslands politiska utveckling består. När det gäller hot riktade direkt mot Sverige har inga avgörande förändringar skett jämfört med läget våren 1999. Det senaste årets utveckling på Balkan och särskilt i Kosovo har dock konsekvenser för de säkerhetspolitiska relationerna såväl i Europa som globalt.

Regeringen har inte funnit anledning att ompröva säkerhetspolitikens mål eller inriktningen av försvarspolitiken så som de senast beslutades av riksdagen i den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999. Utvecklingen understryker dock att det finns ett behov av att snabbt förstärka Sveriges förmåga till internationella insatser för hantering av kriser.

Bedömningen kvarstår att resurserna för försvar av Sverige mot väpnat angrepp och hävdande av vår territoriella integritet kan reduceras i förhållande till 1996 års försvarsbeslut när det gäller antal förband, beredskap m.m. Det krävs dock att Sverige har en sådan beredskap som gör det möjligt att möta de väpnade hot som direkt kan beröra Sverige vid en kris som utvecklas ur nuvarande omvärldsläge. Det är också nödvändigt att Sverige kan hantera svåra situationer som skulle kunna uppstå utan att vara väpnade angrepp från en annan stat. Vår försvarsförmåga måste också kunna anpassas till hot som vi kan komma att ställas inför i framtiden.

Regeringen bedömer att det finns anledning att återkomma till den säkerhetspolitiska utvecklingen i världen i en samlad bedömning av läget inför det slutliga ställningstagandet år 2001 angående nästa försvarsbeslutsperiod.

3.1 Den internationella utvecklingen under år 1999

Beskrivningen av huvuddragen i den internationella utvecklingen under år 1999 bygger i stor utsträckning på Försvarsberedningens rapport Europas säkerhet – Sveriges försvar (Ds 1999:55).

Den oroliga situationen på Balkan har dominerat den säkerhetspolitiska scenen i Europa genom den eskalering av Kosovokonflikten som skedde under våren 1999 och som resulterade i ett militärt ingripande av Nato. Problemen i Kosovo var tidigare väl kända men få hade förväntat att de

skulle få så omfattande politiska, militära och humanitära konsekvenser för situationen på Balkan. Därtill påverkades internationella relationer och säkerhetspolitiskt samarbete mellan många länder långt utanför det aktuella konfliktområdet.

Trots att Kosovokonfliktens händelseförlopp och enskilda konsekvenser inte förutsetts kvarstår i allt väsentligt regeringens bedömning av det säkerhetspolitiska läget som gjordes i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74). Konflikten i Kosovo understryker behovet av förstärkta satsningar på konfliktförebyggande verksamhet och en förbättrad förmåga till gemensam krishantering. Regeringens bedömning är att såväl civila som militära internationella insatser kommer att vara nödvändiga på Balkan för lång tid framöver.

Konflikten utvecklades till en svår prövning av det internationella samfundet och dess förmåga att agera. Nato-ländernas och inte minst USA:s relationer till Ryssland och även Kina var tidvis mycket ansträngda och det positiva samarbetsklimat som utvecklats det senaste decenniet upplevdes som hotat. De hårdaste tongångarna från ryskt håll har dock avklingat och Ryssland har i huvudsak övergått till att spela en konstruktiv roll i den fortsatta hanteringen av konflikten. Även om den ryska misstron mot Nato har stärkts synes landets regering ha kommit till insikt om att Ryssland måste samarbeta med USA och Europa och aktivt bidra till krishanteringen på Balkan. Det faktum att förutsättningarna för samarbetet inte helt urholkades av Kosovokonfliktens påfrestningar har visat att det ändå finns en grund för dess fortsatta utveckling.

Nato lyckades trots både inre och yttre spänningar att hålla samman under hela flygoperationen. Efter det att Nato avslutat sin flygbekämpning kunde denna följas upp med en stor insats med marktrupp i enlighet med ett mandat från FN:s säkerhetsråd. I de uppföljande insatserna deltar även andra länder. Nato har därmed befäst sin roll som det centrala instrumentet för militär krishantering i Europa.

Vikten av att USA bibehåller sitt engagemang för Europas säkerhet har bekräftats. Utan amerikanska resurser hade den omfattande flygoperationen inte kunnat genomföras i Kosovo. Samtidigt är det viktigt att konstatera att Europas länder har påtagit sig ett avsevärt ansvar såväl politiskt som militärt i Kosovo. De europeiska ländernas truppbidrag i den Nato-ledda fredsfrämjande insatsen under FN-mandat i Kosovo (KFOR) är större än det amerikanska. EU kommer att stå för en stor del av återuppbyggnaden och europeiska politiker har spelat en viktig roll i hela processen.

Milosevic-regimens upprepade kränkningar av mänskliga rättigheter under lång tid visar med skrämmande tydlighet att det internationella samfundet behöver bättre förmåga och möjligheter att ingripa på ett tidigt stadium i en konflikt. Om det internationella samfundet på ett tidigare stadium kunnat enas om att ingripa i konflikten i Kosovo hade mycket mänskligt lidande och materiell förstörelse kunnat undvikas.

I det nyligen framlagda handlingsprogrammet "Att förebygga väpnade konflikter" (Ds 1999:24) presenteras metoder och instrument för att hindra att konflikter trappas upp och leder till våld. I programmet betonas bl.a. vikten av att klart definiera sambanden mellan olika politikområden

och att utforma en helhetssyn för att stärka den konfliktförebyggande kapaciteten.

Samtidigt är det viktigt att understryka sambandet mellan konfliktförebyggande insatser och möjligheten för det internationella samfundet att vid behov kunna bruka vapenmakt. Det är viktigt att notera den avskräckande effekt som en sådan möjlighet kan ha. Kosovokonflikten och nu senast utvecklingen på Östtimor visar på vikten av att ha trovärdig och snabbt tillgänglig militär förmåga.

Erfarenheterna från konflikten i Kosovo har förstärkt viljan bland Europas länder att utveckla förmågan att delta i och genomföra internationella insatser. De beslut som fattats inom EU, VEU och Nato under våren är konkreta steg på vägen mot en stärkt europeisk kris- hanteringsförmåga. Särskilt i de fall då USA väljer att inte agera i en konflikt är en utvecklad europeisk förmåga en förutsättning för att hantera konflikter i Europa och dess närområde.

Genom att Amsterdamfördraget trätt i kraft i år fördjupas den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken inom EU och krishantering, som omfattar humanitära insatser och räddningsinsatser samt olika typer av fredsfrämjande insatser, görs till en central uppgift för unionen.

För att EU skall kunna utföra sina uppgifter när det gäller konfliktförebyggande och krishantering har medlemsländerna vid Europeiska rådets möte i Köln åtagit sig att utveckla effektivare europeiska resurser för krishantering. Behovet av underrättelsetjänst, strategiska transporter och ledning lyfts särskilt fram.

Vidare pekar Europeiska rådet på behovet av att stärka den europeiska försvarsindustrin. De pågående sexnations-förhandlingarna mellan Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien, Spanien och Sverige syftar till att underlätta en omstrukturering av europeisk försvarsindustri, vilket är nödvändigt för att bevara industrins internationella konkurrenskraft.

Läget i och omkring republiken Tjetjenien i södra Ryssland har stadigt försämrats under de senaste åren. Till stor del beror detta på den svåra ekonomiska och sociala situation som präglar hela norra Kaukasus, inte minst efter konflikten i Tjetjenien åren 1994 - 1996. Oförmågan att lösa konflikter på politisk väg har lett till en våldsupptrappning som hotar att destabilisera hela norra Kaukasus.

I Tjetjenien har en allt hårdare maktkamp förts mellan olika grupperingar. Den folkvalde presidenten Maschadov har mött allt större svårigheter att upprätthålla kontrollen i republiken. Kriminaliteten i såväl Tjetjenien som dess grannrepubliker är utbredd, med kidnappningar och omfattande narkotika- och vapenhandel m.m. Konflikten åren 1994 - 1996 ledde i realiteten till att den ryska centralmakten förlorade greppet över Tjetjenien.

I augusti och september 1999 genomförde tjetjenska grupperingar en serie attacker mot byar i grannrepubliken Dagestan. I början av september utfördes flera bombattentat mot bostadshus i Moskva och södra Ryssland, med ca 300 civila dödsoffer. Attentaten sattes av ryska myndigheter i samband med oroligheterna i gränsområdet mellan Tjetjenien och Dagestan. Några bevis eller andra omständigheter som tyder på ett sådant samband har dock ej presenterats. I mitten av september inledde ryska

federala förband flyg- och artilleribeskjutning mot vad som uppgavs vara terroristbaser i Tjetjenien. Dessa följdes av insatser med ryska federala markförband.

De ryska militära insatserna har drabbat civilbefolkningen i Tjetjenien hårt och framkallat stora strömmar av internflyktingar. Situationen har förvärrats av att de ryska myndigheterna tidvis har spärrat av flyktvägarna från Tjetjenien. Det allvarliga säkerhetsläget har försvårat de internationella hjälporganisationernas arbete i området.

Det finns få tecken på att den väpnade konflikten i och omkring Tjetjenien skulle mattas av. Även om så skulle ske, står det klart att Tjetjenien kommer att förbli en oroshärd - med effekter för läget i såväl norra som södra Kaukasus - så länge en politisk lösning saknas om republikens status. En sådan måste föregås av förhandlingar mellan de ryska federala myndigheterna och företrädare för Tjetjenien. När sådana förhandlingar kan komma till stånd är oklart.

Händelseutvecklingen i Östtimor utgör ett exempel där det internationella samfundet kom att ingripa allt för sent för att förhindra omfattande mänskligt lidande och materiell förödelse. Den av Australien ledda FN-insatsen som nu genomförs är dock ett första steg mot att återupprätta fred och ordning i Östtimor. Även om insatsen borde kommit i ett tidigare skede så kan det konstateras att den inleddes relativt snabbt efter det att Indonesien gett efter för det internationella samfundets påtryckningar. Den är också ett exempel på en insats där en tillfällig koalition av länder, under ett lands ledning, svarar för planering och genomförande av insatsen.

Utvecklingen i andra delar av världen inger också oro. Detta gäller i synnerhet flera av de konflikter Folkrepubliken Kina är inblandad i med grannländer såsom det skärpta tonläget och de militära makt demonstrationerna gentemot Taiwan under sommaren 1999 och ordkriget med Filippinerna rörande dispyten i Sydkinesiska sjön under våren 1999. Därtill kommer det fortsatt spända läget på och omkring den koreanska halvön. Militärkuppen i Pakistan innebär ett steg bakåt i utvecklingen, vilket är särskilt oroande med tanke på Pakistans kärnvapeninnehav samt inte minst intensifieringen av konflikten mellan Indien och Pakistan om Kashmir. Konflikterna i det för energiförsörjningen så viktiga Kaukasusområdet fortgår.

Det finns anledning att återkomma till den säkerhetspolitiska utvecklingen i världen i en samlad bedömning av läget inför det slutliga ställningstagandet år 2001 angående nästa försvarsbeslutsperiod.

I det följande redovisar regeringen sin bedömning av i vilken utsträckning svensk säkerhets- och försvarspolitik bör påverkas av den internationella utvecklingen under år 1999 och då särskilt av konflikten i Kosovo och dess konsekvenser.

3.2 Konsekvenser för svensk säkerhetspolitik

Den grundläggande positiva säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde kvarstår, även om också osäkerheten om Rysslands politiska

utveckling består. Det senaste årets utveckling på Balkan och särskilt i Kosovo har dock medfört konsekvenser för de säkerhetspolitiska relationerna såväl i Europa som globalt.

I 2000-talets Europa tryggas säkerheten främst genom ett successivt alltmer omfattande politiskt, ekonomiskt och kulturellt samarbete. Fördjupad demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter, öppenhet och ökad välfärd bidrar till stabilitet och trygghet. Solidariska gemensamma insatser för att främja säkerheten och för att hantera uppkommande kriser utgör nödvändiga komponenter i ett långsiktigt hållbart euroatlantiskt säkerhetssystem.

För Sveriges del är vårt deltagande på stor bredd i det europeiska samarbetet och vårt bidrag till gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering centrala medel för att trygga också vår egen säkerhet. Härvid bör såväl civila som militära medel kunna komma till användning. Sverige bör främst inom ramen för sitt medlemskap i EU, FN, OSSE, sitt observatörsskap i VEU och sitt samarbete med Nato inom ramen för EAPR/PFF samt i faktiska krishanteringsinsatser utöka och förstärka sitt bidrag till gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering.

Regeringen har inte funnit anledning att ompröva säkerhetspolitikens mål så som de senast kom till uttryck i den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999. Ett utökat svenskt bidrag till gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering är fullt förenligt med Sveriges militära alliansfrihet eftersom samarbetet inte innefattar försvarsgarantier i händelse av väpnat angrepp.

Kosovokrisen har tydligt visat att civila och militära insatser från det internationella samfundet kommer att vara nödvändiga på Balkan för lång tid framöver. Det är viktigt att dessa insatser sker integrerat i bred och solidarisk internationell samverkan. Sverige bör aktivt medverka med både civila och militära resurser för att skapa en fredlig och demokratisk utveckling på hela Balkan.

Enligt Förenta nationernas stadga tilldelas organisationen en central roll för att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Det är av grundläggande betydelse att FN kan spela denna roll och att medlemsländernas ansvar för att följa dess stadga inte urholkas. Sverige bör fortsatt aktivt verka för att hävda säkerhetsrådets roll och ställa krav på särskilt de permanenta medlemmarna att leva upp till sitt ansvar. Det går dock inte att utesluta att det kan uppkomma situationer där säkerhetsrådet är låst på grund av ett veto eller hot om ett sådant. Grova kränkningar av mänskliga rättigheter kan då leda till militära ingripanden från det internationella samfundet. En humanitär intervention måste prövas från fall till fall med hänsyn till om grundläggande värden står på spel och huruvida alla andra vägar har prövats. Liksom i fallet Kosovo kan det dock bli svårt att i en folkrättslig bedömning finna en entydig grund för beslut om ett sådant ingripande. Om en intervention sker - utan säkerhetsrådsbeslut - måste strävan alltid vara att snarast återföra frågan till rådet.

Regeringen konstaterar liksom tidigare att EU är av grundläggande betydelse för att varaktigt trygga stabilitet och säkerhet i Europa. EU:s fortsatta utvidgning och utökade samarbete med länder i EU:s närområde har stor betydelse på det säkerhetspolitiska planet. Medlemskap i EU

förutsätter bl.a. en institutionell stabilitet som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och respekt för och skydd av minoriteter. Detta har redan haft avsevärda positiva effekter i kretsen av kandidatländer. Utsikterna till medlemskap har inneburit att kandidatländerna gjort stora ansträngningar för att lösa kvarvarande konflikter med sina grannländer. Sverige bör fortsatt verka aktivt för att knyta de länder som aspirerar på medlemskap närmare unionen. Även samarbetet med länder utanför kretsen av medlemmar och kandidatländer bör utvecklas.

Ett fortsatt engagemang från EU-ländernas sida i de sydöstra delarna av Europa har stor betydelse för att långsiktigt uppnå stabilitet även här. Europeiska unionens beslut i Köln att långsiktigt arbeta för stabilitet och återuppbyggnad i regionen inom ramen för den s.k. stabilitetspakten utgör ett första steg i denna riktning. Det är i sammanhanget väsentligt att också ägna Turkiets relation till EU särskild uppmärksamhet. Genom Turkiets medlemskap i Nato och geografiska närhet till EU är en god och nära relation av stort intresse. En förutsättning för detta är dock att Turkiet lever upp till kraven på bl.a. respekt för mänskliga rättigheter och skydd av minoriteter.

Ett fortsatt fördjupat euroatlantiskt säkerhetssamarbete är av grundläggande betydelse för att hantera konflikter i Europa och dess närhet. Genom de beslut som fattats vid Natos toppmöte i Washington i april 1999 och EU-toppmötet i Köln i juni samma år, har Europeiska unionen fått en tydligare roll i europeisk krishantering. Sverige bör även fortsättningsvis bidra till att utveckla EU:s förmåga inom detta område. EU:s beslut i Köln att stärka den europeiska förmågan till krishantering bör få konsekvenser för utformningen även av svenska totalförsvarsresurser (se avsnitt 5.2.2).

Europeiska unionen besitter en rad instrument för att förebygga konflikter och kriser. Dessa instrument har hittills varit enbart av politisk, diplomatisk, ekonomisk och humanitär karaktär men kan nu också bli militära. Den militära kapaciteten i EU syftar till att hantera hela spektrumet av krishanteringsuppgifter (de s.k. Petersbergsuppgifterna), inte till att skapa någon gemensam stående armé, något gemensamt territorialförsvaret eller utfästelser om säkerhetsgarantier. Europeiska unionen behöver institutionella strukturer för att utveckla sin förmåga att hantera kriser. De delar av VEU:s funktioner som på ett substantiellt sätt bidrar till att stärka unionens förmåga till krishantering bör därför i lämpliga delar överföras till EU.

En militär kapacitet i EU kan öka förmågan till gemensamma krishanteringsinsatser. En förstärkt europeisk krishanteringsförmåga kan dock inte ersätta den amerikanska politiska och militära närvarons betydelse, som är stor inte minst för stabiliteten i norra Europa inklusive Östersjöregionen.

Det försvarsrelaterade samarbete som bedrivs mellan de nordiska länderna är en viktig utgångspunkt också för fördjupningen av den europeiska krishanteringsförmågan. De nordiska länderna har gemensamma värderingar och erfarenheter och kan gemensamt driva frågor och nå ökat inflytande. Sveriges och Finlands likartade säkerhetspolitiska

förutsättningar, geografiska närhet och militära alliansfrihet gör det särskilt naturligt för länderna att ytterligare utveckla och fördjupa sitt inbördes samarbete och att agera gemensamt inom det europeiska säkerhetssamarbetet.

Insatsen i Kosovo bekräftar Natos centrala roll som militär kris- hanterare i Europa och behovet av ett brett samarbete om kris- hantering. Ett aktivt svenskt deltagande i PFF bidrar till att stärka vår förmåga att delta i internationella insatser. I syfte att ytterligare stärka vår förmåga att samverka med alliansanslutna och icke alliansanslutna länder bör Sverige ta aktiv del i utvecklingen av det fördjupade PFF. Det svenska deltagandet i det fördjupade PFF bör ske i enlighet med de rekommendationer som angivits i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74). Sammanfattningsvis innebär detta en utveckling mot mer komplexa övningar, inte minst för att möjliggöra att större och mer sammansatta förband övas. Det innebär också en utveckling av dator- stödda övningar och andra kostnadseffektiva former. Det innebär vidare ett fortsatt aktivt deltagande i planerings- och översynsprocessen (PARP), som även fortsättningsvis bör omfatta mark-, sjö- och luftstridsförband. Det är också av vikt att övningsverksamheten inom ramen för PFF blir en naturlig del i Försvarsmaktens verksamhet.

Det är angeläget att PFF-samarbetet även efter toppmötet i Washington fortsätter att bedrivas på bred front och att självdifferentieringsprincipen, d.v.s. att samtliga länder har möjlighet att välja i vilken grad man deltar i olika aktiviteter, fortsatt är styrande. Den uppdelning av PFF-samarbetet som kan skönjas efter Natos toppmöte i Washington mellan länder som aspirerar på medlemskap i Nato och länder som inte gör det är inte helt oproblematiskt ur svensk synvinkel.

Det är viktigt att fortsatt utveckla det breda praktiska samarbetet i Östersjöområdet. De nordiska ländernas tilltagande samarbete sinsemellan och med främst de baltiska länderna ger ett väsentligt bidrag till säkerheten i regionen. Som en del av de säkerhetsfrämjande insatserna är det av stor vikt att Sverige bidrar till den långsiktiga utvecklingen av grundläggande totalförsvarsfunktioner under demokratisk kontroll i de baltiska staterna. Insatsernas tyngdpunkt bör ligga på rådgivning, kunskapsöverföring och utbildningsstöd. Som utvecklingen inte minst i Kosovo visat är det väsentligt att också Ryssland inkluderas i det internationella säkerhetssamarbetet.

De tre baltiska staterna eftersträvar medlemskap i både EU och Nato. Att de baltiska länderna genom Europeiska Rådets beslut i Luxemburg år 1997 fått ett klart medlemskapsperspektiv i EU har stor betydelse för deras säkerhet. Det är också positivt att de baltiska länderna numera enligt besluten vid Nato-toppmötet i Washington beskrivs på samma sätt som övriga ansökarländer till Nato. Det är väsentligt att den av alla OSSE-länder godtagna principen - att varje land har rätt att självt välja sin säkerhetspolitiska linje - upprätthålls. Samtidigt har varje land ett ansvar att se till hela Europas säkerhet. Detta ansvar reducerar dock inte rätten att självt välja säkerhetspolitisk linje. De baltiska länderna har valt att söka säkerhet genom medlemskap i EU och Nato. En gynnsam säkerhets-

politisk utveckling för de baltiska länderna är till gagn för Sveriges och hela regionens säkerhet.

Regeringen framhöll i kontrollstationspropositionen att OSSE utvecklats till en central aktör i det europeiska säkerhetsarbetet. Wien-dokumentet, Uppförandekoden om politiska och militära aspekter på säkerhet och CFE-avtalet (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe) om rustningsbegränsning utgör tillsammans kärnan i den europeiska rustningskontrollen rörande konventionella stridskrafter. CFE-avtalet undertecknades av Natos och Warszawapaktens medlemsländer år 1990. Avtalet är för närvarande under omförhandling. Det är ett viktigt svenskt intresse att avtalets nuvarande begränsningar av den militära närvaron i flankområdena, vilket innefattar en del av vårt närområde, bevaras i det nya avtalet. Det nya avtalet kommer att innehålla en klausul för att möjliggöra anslutning av nya stater. Även om Sverige inte är avtalsslutande part i CFE-avtalet och för närvarande inte har för avsikt att ansluta sig, har detta avtal betydelse för Sveriges säkerhet genom de militära begränsningar och den öppenhet som avtalet föreskriver också i Sveriges närområde.

Det amerikanska beslutet att inte ratificera avtalet om fullständigt förbud mot kärnsprängningar (det s.k. provstoppsavtalet) samt den fortsatta ryska oviljan att ratificera såväl provstoppsavtalet som START II-avtalet inger oro vad gäller möjligheterna att i närtid göra ytterligare framsteg inom detta område.

Det största hotet mot säkerheten i Nordeuropa i dagsläget sammanhänger med en fortsatt instabilitet i Ryssland och i synnerhet med de risker som kan förknippas med en svag institutionell struktur, söndervittrande samhälllig kontroll, en frustrerad krigsmakt, en utbredd brottslighet, starka maktstrukturer vid sidan om staten och svårigheter att förhindra misstag och olyckor vid militär verksamhet liksom vid civila och militära kärnanläggningar. Även om handlingsutrymmet är mycket begränsat, kvarstår en osäkerhet om Rysslands inrikespolitiska utveckling och de konsekvenser den kan föra med sig för landets relationer till omvärlden. Den ekonomiska krisen i landet fortsätter. Utrymmet för vidmakthållande eller reformering av den militära kapaciteten är begränsat. De väpnade motsättningarna inom det oroliga Kaukasusområdet fortsätter. Av betydelse för Nordeuropas säkerhet i vidare bemärkelse är Rysslands avtagande förmåga att övervaka sina egna gränser och sitt sjöterritorium.

Samtidigt som det är viktigt att uppmärksamma de risker som kan förknippas med osäkerheten om utvecklingen i Ryssland är det väsentligt att bygga vidare på de positiva förändringar som också sker. Ett stabilt, demokratiskt och välmående Ryssland är av avgörande betydelse för en varaktig fred på kontinenten. Europeiska unionen har i medvetenhet om detta vid toppmötet i Köln antagit en gemensam strategi avseende Ryssland. Den har som huvudsakliga mål att stärka demokratin, rättsstatsprincipen och offentliga institutioner i Ryssland, att integrera Ryssland i ett europeiskt ekonomiskt och socialt samarbetsområde, att samarbeta för att stärka stabilitet och säkerhet i och utanför Europa samt att samarbeta inom områden av gemensamt intresse och ömsesidigt

beroende som energipolitik, kärnsäkerhet, miljöpolitik och kamp mot organiserad brottslighet.

Kosovokrisen har visat på betydelsen av att Ryssland deltar i europeisk krishantering på ett konstruktivt och ansvarsfullt sätt. Samarbetet med Ryssland bör också bidra till att ett sådant ryskt deltagande kan ske.

Det kan således konstateras att Sveriges säkerhetspolitik alltmer vävs in i ett brett internationellt samarbete om säkerhet i Europa. Detta breda samarbete är av grundläggande betydelse för de stora förbättringar som skett i vårt säkerhetspolitiska läge sedan det kalla krigets slut. Ett invasionsföretag syftande till ockupation av Sverige ter sig inte möjligt att genomföra under de närmaste tio åren, förutsatt att vi har en grundläggande försvarsförmåga.

Regeringen anser att det inte längre är risken för att dras in i ett krig mellan två maktblock som hotar Sveriges säkerhet. Däremot finns det risker förknippade med regionala och lokala konflikter och med förekomsten av auktoritära regimer, sönderfallande stater och bristande samhällskontroll. Aktörer som kan tänkas agera mot Sverige och hota vår säkerhet är inte i första hand stormakter med överväldigande militära resurser utan snarare stater eller organisationer och grupper, kanske geografiskt långt från Sverige, som med hot och påtryckningar, våld och skadegörelse kan tänkas vilja påverka oss. Utsatta blir då våra svaga punkter, t.ex. vårt beroende av en fungerande infrastruktur. Opinionsen kan också förväntas påverkas starkt av hot mot medborgares liv. I den säkerhetspolitiska kontrollstationen våren 1999 gav regeringen följande exempel på den typ av hotsituationer som ligger inom ett vidare spektrum och ter sig som tänkbara och mest troliga under de närmaste tio åren:

- Väpnat angrepp, med annat syfte än ockupation och av begränsad omfattning, som kan sättas in med kort förvarning, det kan t.ex. röra sig om fjärrstridskrafter (flyg, kryssningsmissiler, ballistiska missiler) som kan utgå direkt från sin fredsgruppering,

- angrepp av förtäckt typ, dvs. angriparen (som kan vara såväl en stat som en organisation) är svår att identifiera, och där nya typer av påverkansmedel såsom angrepp mot informationssystem utnyttjas,

- aktörer (som inte är stater) som utnyttjar avancerade vapen inkluderande icke-konventionella vapen och

- svåra påfrestningar på samhället i fred, där tidsförhållandena är knappa och totalförsvarsresurser behöver utnyttjas.

Regeringen anser att det senaste årets internationella utveckling inte ger anledning att ändra kontrollstationens bedömning av hotens karaktär. Trots de jämfört med det kalla kriget mer begränsade hoten måste vi dock fortsätta våra säkerhetspolitiska ansträngningar. Dessa måste nu i högre grad utgå från en vidgad säkerhetssyn. Det är avgörande för Sveriges säkerhet att det breda internationella säkerhetssamarbetet fortsätter att utvecklas. Ett svenskt bidrag till detta samarbete har därför hög prioritet. Samtidigt måste vi kunna hantera de hot och risker som kan riktas mot landet även i dagens situation och ha förmåga att anpassa våra resurser till de förändringar som kan ske i omvärlden i framtiden. Det kräver en helhetssyn på hela skalan av civila och militära insatser från konfliktförebyggande över hävdandet av Sveriges territoriella integritet och

3.3 Konsekvenser för svensk försvarspolitik

Riksdagens beslut om inriktningen för försvarspolitiken och om riktlinjerna för totalförsvarets ekonomi är utgångspunkten för regeringens bedömningar. Den internationella utvecklingen under år 1999 ger inte anledning att ompröva riksdagens beslut på dessa områden. Beslutet innebär att verksamheten och resursuppbyggnaden skall inkludera andra och vidare syften än tidigare. Totalförsvarsresurserna har hittills i allt väsentligt dimensionerats och utformats för att kunna lösa en enda uppgift, nämligen att möta en invasion syftande till ockupation av Sverige.

Verksamheten skall bedrivas och resurserna utformas med en större bredd av hot som utgångspunkt, där invasionshotet inte ter sig realistiskt under de närmaste tio åren. Resurserna skall utformas så att de i ökad utsträckning även kan användas vid internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt för att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred. Förmågan till anpassning skall också utvecklas, något som kräver framsynthet och flexibilitet och framför allt en hög kompetens och kvalitet hos de totalförsvarsresurser som skapas redan i dag.

Riksdagens beslut i kontrollstationen var första steget från ett renodlat invasionsförsvar till att skapa militära och civila försvarsresurser med hög kompetens och förmåga till insatser inom ett bredare område av uppgifter både nationellt och internationellt samt med anpassningsförmåga till nya behov och villkor i framtiden.

Skulle en internationell gemensam insats i Kosovokonflikten ha visat sig omöjlig att genomföra kunde det ha fått långtgående konsekvenser för den framtida stabiliteten och säkerheten i hela Europa. Insikten om detta visar att vi behöver öka Sveriges förmåga att medverka till gemensam krishantering.

Stora insatser kommer att behövas på Balkan under avsevärd tid för att bygga upp samhällena på nytt, trygga säkerheten och verka fredsfrämjande. Det är ett ansvar för Sverige att även fortsättningsvis medverka till detta och att bidra till fred och säkerhet i Europa. Regeringen har i linje härmed fattat beslut om att under åren 1999 och 2000 jämfört med närmast föregående år utöka insatserna på Balkan.

Som tidigare nämnts har Amsterdamfördragets ikraftträdande inneburit att krishantering och olika typer av fredsfrämjande insatser görs till en central uppgift för unionen.

Den för svensk försvarspolitik viktigaste slutsatsen av det senaste årets internationella utveckling är att vi behöver stärka Sveriges förmåga att bidra till europeisk krishantering. Kontrollstationen våren 1999 innebar en sådan förstärkning, men det framstår nu som än viktigare att snabbare genomföra den.

Det finns enligt regeringens mening ingen anledning att ompröva de fyra huvudändamål för vilka totalförsvarsresurserna skall kunna användas, nämligen att:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp,
- hävda vår territoriella integritet,
- bidra till fred och säkerhet i omvärlden och
- stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.

Vad gäller försvar mot väpnat angrepp skall totalförsvaret säkerställa att det finns en tillräcklig grundberedskap som skapar handlingsfrihet att hantera förändrade förutsättningar i framtiden. Totalförsvaret skall kunna utveckla förmåga mot flera olika typer av väpnat angrepp. Förmågan skall kunna utvecklas på kort sikt (högst ett år), på medellång sikt (inom fem år) och på lång sikt (mer än tio år).

Den internationella utvecklingen under år 1999 understryker ytterligare kontrollstationens inriktning om behovet av att så snart det är möjligt stärka vår internationella förmåga. Det är dock väsentligt att ha i minnet att avsikten inte är att skapa särskilda förband, system och andra resurser för just denna uppgift, även om detta i vissa fall kan bli nödvändigt.

God resurshushållning uppnås genom en helhetssyn på hur de samlade resurserna vid behov skall kunna användas i de olika uppgifterna, såväl i förebyggande syfte som i akuta lägen i både fred och krig.

Den förstärkning av vår internationella förmåga som redan inletts bör nu också ske i enlighet med Kölndeklarationens intentioner så att vår förmåga till samverkan med EU-länderna i krishantering förbättras. Av särskild vikt är att utveckla vår förmåga till effektiv och säker samverkan vid planering och genomförande av gemensamma insatser. Vidare är det viktigt att vi kan anpassa våra ledningsfunktioner så att de kan integreras i den gemensamma ledningen av krishanteringsoperationer och så att Sverige kan lämna snabba och effektiva bidrag till de gemensamma ansträngningarna. Inom ramen för samarbetet inom EU får också det nordiska samarbetet ökad aktualitet. Med utgångspunkt från bl.a. det samarbete som bedrivs mellan de nordiska länderna i Kosovo, bör förutsättningarna för att samverka inom ramen för en nordisk brigad fortsatt prövas.

I kontrollstationen år 1999 redovisade regeringen sin inriktning av Sveriges deltagande med totalförsvarsresurser i internationellt säkerhets-samarbete. Inriktningen innebär bl.a. att Sverige bör delta aktivt i en fördjupad dialog om hur EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik kan stärkas och särskilt om hur formerna för en förbättrad krishanteringsförmåga skall se ut, att Sverige med kraft bör inrikta sig på en utveckling och fördjupning av EAPR och PFF samt att Sverige bör utveckla samarbetet med USA. Sammantaget ställer denna inriktning ändrade krav på den svenska försvarspolitiska representationen i Bryssel och i Washington.

Inom ramen för tillgängliga resurser är det således angeläget att tidigarelägga ökningen av förmågan att kunna delta i internationell fredsfrämjande och humanitär verksamhet. För att så snart som möjligt kunna stärka vår förmåga att delta i internationella insatser bör sådana åtgärder ges prioritet som har stort mervärde för vår internationella

förmåga medan sådana åtgärder kan få anstå som enbart har betydelse för att utveckla den nationella försvarsförmågan. Det kan därför bli nödvändigt att avstå från vissa åtgärder som syftar till att i ett femårsperspektiv kunna anpassa förmågan att möta ett mer omfattande väpnat angrepp. För att ställning skall kunna tas till vilka konkreta åtgärder som bör genomföras krävs ett visst kompletterande underlag.

Myndigheternas planering för tillväxt är en kontinuerligt pågående process och en viktig del av anpassningsprincipen. Det är väsentligt att denna planering utvecklas, samtidigt som ett eventuellt framtida tillväxtbehov inte får leda till att otidsenliga system bibehålls.

Det är vidare nödvändigt att så långt som möjligt dra ömsesidig nytta av de samlade totalförsvarsresurserna för såväl det nationella försvaret som för internationell verksamhet. Internationell verksamhet med därtill hörande utbildning, övning och erfarenhet skall kunna utgöra ett medel också för att utveckla den nationella försvarsförmågan. Personal, materiel och kompetens måste ses som gemensamma resurser för att skapa säkerhet både nationellt och internationellt.

Mot bakgrund av Kosovokonflikten och dess konsekvenser även långt utanför själva konfliktområdet bör frågan också ställas om vi har anledning att i Sverige se annorlunda på risken för väpnade eller andra hot mot Sverige än vad som var fallet i 1999 års kontrollstation.

Utvecklingen under år 1999 har illustrerat att politiska förändringar kan ske snabbt, något som även konstateras i kontrollstationen. Den ger däremot inte anledning att ändra bedömningen av den tid som behövs för att skapa tillräckliga resurser för ett invasionsföretag mot Sverige. Den bedömningen sammanhänger mer med de grundläggande ekonomiska, sociala och militära förhållandena i östra Europa, särskilt i Ryssland, och de har inte förändrats i någon större omfattning.

I 1999 års kontrollstation konstaterar regeringen också att även om ett invasionsföretag inte ter sig genomförbart under de närmaste tio åren, så finns redan i dagsläget en rad olika medel som skulle kunna användas vid insatser mot mål i Sverige. Väpnade angrepp främst genom luften eller genom sabotageinsatser mot begränsade mål i Sverige eller andra typer av avsiktliga hot och påtryckningar bedöms som alltjämt möjliga att genomföra även i nuvarande omvärldsläge. Kosovokrisen har gett erfarenheter av möjligheter och svårigheter att göra denna typ av insatser liksom att skydda sig emot dem. Slutsatsen från kontrollstationen kvarstår att Sverige måste vidmakthålla en förmåga att försvara sig mot denna typ av hot, men det kan finnas anledning att tillvarata operativa, taktiska och tekniska erfarenheter av Kosovokonflikten vid den fortsatta utformningen av det svenska totalförsvaret.

Vad gäller risken att mer begränsade väpnade hot mot Sverige eller andra slag av hot med sin grund i omvärlden skulle uppstå ger inte regeringen anledning att ändra tidigare bedömningar. Den tyngsta faktorn, den tidigare nämnda osäkerheten om utvecklingen i Ryssland, har i grunden inte förändrats.

Det kvarstår en osäkerhet om Rysslands inrikespolitiska utveckling och de konsekvenser den kan föra med sig för landets relationer till omvärlden.

Sammantaget innebär detta när det gäller hot riktade direkt mot Sverige att inga avgörande förändringar jämfört med 1999 års kontrollstations bedömningar kan konstateras. Således kvarstår regeringens bedömning att resurserna för försvar av Sverige mot väpnat angrepp och hävdande av vår territoriella integritet kan reduceras i förhållande till 1996 års försvarsbeslut när det gäller antal förband, beredskap m.m. Det krävs dock att Sverige har en sådan beredskap som gör det möjligt att möta de väpnade hot som direkt kan beröra Sverige vid en kris som utvecklas ur nuvarande omvärldsläge. Det är också nödvändigt att Sverige kan hantera hot som skulle kunna uppstå utan att de orsakas av väpnade angrepp från en annan stat. Vår försvarsförmåga måste också kunna anpassas till hot som vi kan komma att ställas inför i framtiden.

Övergången från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar med förmåga till framtida anpassning som viktig planeringsförutsättning innebär att totalförsvaret skall innehålla en kärna av moderna förband av god kvalitet. Dessa förband utgör samtidigt grunden för att kunna bygga ut och utveckla försvarsförmågan om så skulle behövas i framtiden. Denna övergång innebär en anpassning till en minskad och i grunden förändrad hotbild som ställer krav på stor flexibilitet. Totalförsvaret kan inte byggas utifrån ett fåtal statiska hotbilder utan måste kunna förändras allteftersom omvärlden förändras.

Det svenska försvarets övergång till en mindre men mångsidigt användbar organisation som dessutom bygger på framtidsorienterade satsningar för att underlätta framtida förändringar av försvarsförmågan ansluter till en internationell utveckling både bland allierade och icke-allierade länder. Det svenska reformarbetet är omfattande och kommer att ta flera år att genomföra.

Som ett led i reformarbetet fortsätter regeringen att förstärka Regeringskansliets förmåga att analysera och bereda frågor med anknytning till ledningen av totalförsvarsresursernas utnyttjande och deras anpassning till förändrade behov på kort och lång sikt. Nyligen har ett sekretariat för analys och långsiktig försvarsplanering inrättats inom Försvarsdepartementet. Vidare planeras en samordningsfunktion för försvarsunderrättelsetjänsten inom Regeringskansliet. Strävan är att i ökad utsträckning inrikta och utnyttja forskning och försvarsunderrättelsetjänst.

Försämringar i omvärldsläget kan medföra behov av större försvarsförmåga än i dag och därför också en förmåga att tillväxa resursmässigt. Förändringar i samhällenas struktur, i politiska, militära och tekniska förhållanden kan också medföra nya typer av hot och uppgifter som måste mötas på nya sätt. Hoten kan också minska så att behovet av försvarsresurser kan reduceras. Det går därför inte att låsa fast totalförsvaret mot endast en uppfattning om hur framtiden kan te sig. Istället måste man sträva efter att bygga in en anpassningsförmåga där själva osäkerheten om framtiden utgör en viktig utgångspunkt.

I samband med att Försvarsmakten den 19 maj 1999 överlämnade sitt förslag till ny struktur för det militära försvaret hemställde Försvarsmakten också om att regeringen skulle ompröva gällande säkerhetspolitiska bedömning och därmed sammanhängande planeringsförutsättningar. Hemställan gjordes när utgången av den militära urladdningen

i Kosovo ännu inte stod klar. Regeringen har i enlighet med vad som redovisats i det föregående inte funnit skäl att ändra sin tidigare bedömning av tänkbara hot riktade mot Sverige i olika tidsperspektiv. Den omstrukturering mot en insatsorganisation med anpassningsförmåga som nu inleds har som syfte att uppfylla inte bara de under de närmaste åren begränsade kraven på försvar mot väpnat angrepp utan också förändrade krav i framtiden. Det är därvid inte en fortsatt stabil och positiv utveckling i omvärlden som lagts till grund för kraven på anpassningsförmåga utan just osäkerheten om utvecklingen på sikt.

Sveriges deltagande i internationell verksamhet med militära enheter har inneburit att vi har fått omfattande erfarenheter. Erfarenheterna har bidragit till att skapa en god förmåga att kunna delta i internationella fredsfrämjande operationer men har även kunnat utnyttjas i utvecklingen av vårt nationella försvar. Av särskilt intresse är de erfarenheter och lärdomar vi kan dra från de senaste konflikterna på Balkan. Utvärderingen av de taktiska och operativa händelserna kommer dock att ta lång tid.

Inriktningen för det civila försvaret enligt kontrollstationen bör kvarstå. Utvecklingen på Balkan har åskådliggjort infrastrukturens strategiska betydelse i en väpnad konflikt utan invasion liksom behovet av civila säkerhetsfrämjande insatser. Påfrestningarna på Balkans samhällen har varit svåra såväl i länder som direkt utsatts för krigshandlingar som i grannländerna.

Kontrollstationens påpekande om nödvändigheten av en ökad satsning på såväl beredskap som kunskaper inom NBC-området kvarstår liksom vikten av att på stor bredd uppmärksamma IT-relaterade hot. Det är vidare av fortsatt stor vikt att utveckla samhällets förmåga att möta sådana hot som inte är väpnade angrepp i folkrättslig bemärkelse och där ett utnyttjande av civila och militära försvarsresurser skulle vara möjligt och nödvändigt.

Regeringens bedömning är sammanfattningsvis att det senaste årets internationella utveckling understryker att det finns ett behov av att säkerställa en snabb förstärkning av vår förmåga till internationella insatser. Samtidigt har kontrollstationens bedömning bestyrkts att mindre resurser än enligt 1996 års försvarsbeslut behöver finnas för försvar av Sverige mot väpnat angrepp och hävdande av vår territoriella integritet. Vi måste dock fortfarande räkna med en kvarstående risk för begränsade militära angrepp och andra typer av påfrestningar. Vår försvarsförmåga måste också kunna anpassas till hot som vi kan komma att ställas inför i framtiden.

4 Det militära försvaret

4.1 Modell för försvarsplanering

Riksdagens försvarsutskott har vid upprepade tillfällen (bl.a. i bet. 1996/97:FöU4) begärt att få en tydlig redovisning av sambanden mellan Försvarsmaktens uppgifter och den organisation som föreslås. Enligt utskottet har det genom åren saknats en tydlig redovisning varför det behövs ett visst antal brigader, fartygsförband, flygdivisioner etc. för att klara försvarets uppgifter.

I regeringens proposition om Förändrad styrning av Försvarsmakten m.m. (prop. 1997/98:83) betonades betydelsen av att den operativa förmågan kunde relateras till Försvarsmaktens huvuduppgifter och krigsorganisationens utformning. Försvarsberedningen vidareutvecklade en planeringsmodell för detta ändamål i sin rapport Förändrad omvärld - omdanat försvar (Ds 1999:2). Den planeringsmodell som togs fram spelade sedan en viktig roll i kontrollstationsarbetet.

Modellen innebär i korthet att utformningen av det militära försvaret skall grundas på en metodmässigt genomarbetad planering där sammanhanget mellan omvärldsutvecklingen, Sveriges säkerhetspolitiska mål, inriktningen av försvarspolitik, kraven på operativ förmåga och stridskrafternas utformning framgår tydligt. Det är vidare så att den framtida organisationen skall utformas så att ganska omfattande variationer skall kunna hanteras utan att alltför stora organisationsförändringar måste genomföras.

I kontrollstationspropositionen redovisade regeringen fyra tänkta omvärldsutvecklingar (målbilder) som underlag för den fortsatta försvarsplaneringen. Dessa målbilder beskriver de uppgifter och krav som, utifrån en möjlig omvärldsutveckling, bedöms kunna bli relevanta för Försvarsmakten om cirka tio år. Med målbilderna som grund skall de operativa idéerna kunna följas i ett helhetsresonemang från omvärldsbeskrivning till behov av olika förband inom det militära försvaret. Utvecklingen av krigsförband utgår sedan från detta helhetsresonemang. Det blir därmed enklare att följa hur förändrade behov leder till varierande krav på operativ förmåga.

Det är regeringens uppfattning att Försvarsmaktens redovisning av förslag till framtida struktur i allt väsentligt uppfyller de krav som ställs på ett sammanhang i planeringen och på möjligheterna att följa sambandet mellan krav på operativ förmåga och utformningen av Försvarsmakten. Regeringen konstaterar vidare att Försvarsmaktens förslag från den 19 maj 1999 innehåller ett förslag till förändrade krav på operativ förmåga. Regeringen finner detta naturligt eftersom planeringsmetoden inte bör vara statisk utan skall kunna förändras i takt med omvärldsutvecklingen och efterhand som fördjupade underlag tas fram.

De förslag som Försvarsmakten lämnat omfattar perioden t.o.m. år 2004 samt mer övergripande den långsiktiga inriktningen. All den

förnyelse som finns redovisad av Försvarmakten i det tioåriga perspektivet kan inte förverkligas under den första perioden bl.a. mot bakgrund av behovet av en omfattande avveckling av materiel, personal och anläggningar. Försvarmakten har därmed funnit det nödvändigt att göra vissa justeringar i förhållande till det metodmässigt genomarbetade förslaget. Det s.k. omställningsbidraget har dock väsentligt underlättat möjligheterna att öka förnyelsetakten i Försvarmaktens struktur. Vidare har de förskjutningar av materielleveranser m.m. som har förhandlats fram med berörda industrier på regeringens initiativ underlättat förutsättningarna för den materiella förnyelsen.

4.2 Behov av operativ förmåga och kompetenser

4.2.1 Bakgrund

Regeringen finner, som framgått av avsnitt 4.3, att det inte finns anledning att ompröva de fyra huvuduppgifterna för vilka det militära försvarets resurser skall kunna användas. Däremot finns det skäl att se över hur de fyra huvuduppgifterna påverkar kraven på Försvarmaktens operativa förmåga och beredskap.

Den operativa förmågan och beredskapen skall kunna upprätthållas inom ramen för den beslutade resurstilldelningen. Prioriteringar som kräver ökade resurser för någon uppgift eller förmåga måste således balanseras mot motsvarande reduceringar för andra.

Förmågan att kunna delta i internationella insatser kommer att vara en högt prioriterad uppgift för Försvarmakten. Enligt regeringens mening skall Försvarmakten pröva möjligheterna och beräkna kostnaderna för att öka förmågan till internationella insatser snabbare än vad Försvarmakten planerat för. Erfarenheter av internationella insatser skall utnyttjas för att stärka vår nationella försvarsförmåga för samtliga delar som ingår i det militära försvaret.

Grunden för att Försvarmakten skall kunna genomföra internationella insatser är att den utvecklar kunskaper och färdigheter samt att den anpassar utrustning så att landets militära medel blir lämpade för att i samverkan med andra nationers resurser bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. Därigenom skapas en förmåga att kunna genomföra olika typer av internationella insatser. Uppbyggnaden av denna förmåga skall vara långsiktig. Med en sådan förmåga som grund kan sedan statsmakterna, när akuta behov föreligger, fatta beslut om att genomföra de insatser som situationen kräver. Försvarmaktens internationalisering innefattar således två element, dels att långsiktigt skapa en förmåga att kunna genomföra internationella insatser, dels att beroende på aktuella behov och ambitioner faktiskt delta i internationell verksamhet.

Försvarmaktens internationalisering skall ses i ett brett perspektiv. Interoperabilitet, dvs. militär samarbets- och samverkansförmåga, utgör ett huvudelement i internationaliseringen. Här ingår även planeringsprocesser, ledningssystem, personal- och materielförsörjning samt forskning och utveckling. Detta innebär att den tidigare inriktningen mot i huvudsak gemensamma resurser för såväl nationella som internationella

uppgifter ligger fast. Försvarsmakten har i sina förslag berört hur förmågan till internationella insatser kan förbättras inom ramen för beslutade resurser.

Det är genom anpassningsförmåga, förnyelse och flexibilitet som förmågan att kunna möta mer omfattande angrepp säkerställs. De närtida kraven på förmåga att möta ett väpnat angrepp inryms i insatsorganisationen.

När det gäller uppgiften att kunna hävda vår territoriella integritet och möta väpnat angrepp i rådande omvärldsläge konstaterar regeringen att närområdets militära resurser inte har förändrats nämnvärt i förhållande till resursläget enligt tidigare bedömningar.

För det bredare spektrum av hot som skulle kunna riktas mot våra nationella intressen behöver landets resurser samordnas på ett bättre sätt än som tidigare varit fallet. Försvarsmaktens resurser bör kunna utnyttjas för att stärka samhället i övrigt. Det är viktigt att uppnå ett effektivt samutnyttjande av resurser med andra myndigheter. Försvarsutskottet har tidigare betonat vikten av detta och samtidigt framhållit att militär personal inte skall ges uppgifter utanför det traditionella militära verksamhetsområdet som kan innebära tvång eller våld mot enskilda. Tolkningen får dock inte göras så strikt att exempelvis försvarets resurser - och i detta sammanhang även militär personal - inte skulle kunna ställas till civila myndigheters förfogande för myndighetsutövning (bet. 1995/96:FöU1).

Som exempel på samutnyttjande kan nämnas behovet av en ökad samordning mellan Kustbevakningen och Försvarsmakten. Försvarsutskottet har nyligen framhållit att Kustbevakningen inte bör inordnas i Försvarsmakten men att däremot samarbetet mellan myndigheterna på alla sätt skall främjas (bet. 1998/99:FöU2). I detta sammanhang är det viktigt att ta till vara erfarenheter av förhållanden i t.ex. våra nordiska grannländer. Regeringen gav den 8 juli 1999 Kustbevakningen och Försvarsmakten i uppdrag att gemensamt redovisa på vad sätt en ökad samordning kan ske. Uppdraget redovisades den 15 november 1999. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

4.2.2 Behov av operativ förmåga hos Försvarsmakten

Bakgrund

Regeringen lämnar i det följande förslag till ändringar av krav på den operativa förmåga som riksdagen beslutade i maj 1999. Dessa syftar bl.a. till att öka tydligheten.

Därutöver föreslår regeringen även andra förändringar som innebär att kraven på förmåga att bidra till fred och säkerhet i omvärlden preciseras vad gäller bl.a. lednings- och samverkansförmåga. De uttrycker även en öppenhet för att efterhand vidga förmågan att delta i internationell verksamhet till flera typer av förband.

Regeringen anser vidare att de justeringar av krav på den operativa förmågan som regeringen föreslår bättre speglar uppgifterna och dess-

utom förbättrar möjligheten att följa upp hur respektive förmåga utvecklas.

Regeringen vill understryka betydelsen av att Försvarsmakten skall utformas för att utgöra en gemensam resurs för alla typer av operativa uppgifter. Organisationen skall ha stor flexibilitet och vara förberedd på anpassning till nya uppgifter och villkor i framtiden.

De operativa insatsförbanden skall enligt regeringens uppfattning successivt vidareutvecklas för att kunna delta i internationell verksamhet. Regeringen anser att alla operativa insatsförband i princip skall kunna användas för internationell verksamhet men att åtgärder för att utveckla den operativa förmågan till sådana insatser måste vidtas efter hand. Avgörande för utvecklingstakten är dels när resurser för att åstadkomma den operativa förmågan kan avdelas, dels inom vilka områden som efterfrågan kan förväntas bli stor liksom inom vilka områden som Försvarsmakten har goda förutsättningar att lämna bidrag.

Innan regeringen närmare går in på sitt förslag vad gäller Försvarsmaktens operativa förmåga vill regeringen redovisa vilka krav som den skall ställa på Försvarsmakten när det gäller myndighetens samarbete med andra myndigheter och förmåga att göra avvägningar med hänsyn till förändrade förutsättningar i framtiden.

För att uppnå den handlingsfrihet som efterfrågas skall ledningsfunktionen utformas för att kunna hantera ett brett spektrum av händelser, såväl nationellt som internationellt. Det är viktigare att ledningsfunktionen innehåller mycket hög kompetens än att den görs stor. Det är också väsentligt att ledningsorganisationen kan utvecklas så att den kan möta förändrade krav på ledning.

Grundläggande är att Försvarsmaktens lednings- och underrättelse-system har förmåga att följa utvecklingen i omvärlden och föreslå beredskapshöjningar och andra åtgärder som behövs för att möta hot som kan uppstå genom förändringar i den säkerhetspolitiska situationen.

Ledningsfunktionen skall ha förmåga som medger ledning av behovsammansatta styrkor och integrerat utnyttjande av olika stridskrafter. Förmåga skall finnas så att snabb och effektiv ledning kan genomföras med ett minskat antal nivåer. Förmåga skall finnas att tillgodogöra sig framsteg inom den snabba tekniska utvecklingen.

Underrättelsefunktionen skall ha förmåga i de avseenden som fordras för att understödja moderna operativa insatsstyrkor. Förmåga skall finnas att verka från strategisk till stridsteknisk nivå.

Beredskapssystemet skall anpassas till behovet av att kunna ställa upp insatsberedda förband i olika tidsperspektiv och med en efter omvärldsläget anpassad förmåga.

Ledningsorganisationen för Försvarsmaktens fredsmässiga verksamhet skall vad avser planering, utveckling, vidmakthållande och avveckling av förband ha förmåga att genomföra anpassning med hänsyn till förändrade förutsättningar i framtiden, ökade och minskade krav, liksom krav på andra typer av operativ förmåga.

För att uppnå handlingsfrihet behövs också operativa insatsstyrkor med hög operativ rörlighet, som är internationellt interoperabla och kan anpassas efter aktuellt behov. Insatsstyrkorna skall kunna agera integrerat

och innehålla tillräcklig personell kompetens och materiell kvalitet för att framgångsrikt kunna genomföra väpnad strid och för att kunna bekämpa en eventuell framtida angripare. Osäkerheter beträffande när, var och hur förband kan komma att utnyttjas ställer krav på flexibilitet avseende verkan, rörlighet och skydd. Framtida insatsmiljöer ställer höga krav på kompetens hos personalen, såväl yrkesofficerare, civilanställda, reservofficerare, frivilliga som totalförsvarspålitliga.

Det väsentliga i modern krigföring är att kunna uppträda integrerat och samordnat med utnyttjande av alla stridskrafter. Det är av stor betydelse att stridskrafterna bibehåller flexibilitet så att dessa efterhand kan anpassas till en snabb utveckling av doktrin, taktik och stridsteknik.

För markstrid erfordras enheter för mekaniserad strid i en volym som medger upprätthållande av förmåga till uppträdande i operativa enheter. De mekaniserade förbandens styrka är deras förmåga att ta och behärska terräng. De behöver dock kompletteras med andra stridande förband - t.ex. stadsskytte- och jägarförband - samt stödförband med artilleri, luftvärn, fältarbetsresurser, ledning och underhåll. Det är även angeläget att bygga upp förmåga för att snabbt kunna verka med luftburen stridsgrupp. Till modern markstrid hör också att kunna bekämpa en motståndare med attackflyg och helikoptrar men även att kunna ta och hålla terräng. Attackflygets och helikoptrarnas styrka är deras överlägsna rörlighet som ger möjligheter att möta angripande markstridskrafter över stora ytor. Det är vidare väsentligt att upprätthålla kompetensen för att kunna uppträda samordnat under brigadledningar och högre taktisk ledning.

Ett inslag i den militära hotbilden som bör ägnas större uppmärksamhet är specialstyrkor som verkar genom sabotage och terror. Mot denna bakgrund skall säkerhetsförband ingå i våra markstridsstyrkor.

För strid mot sjömål behövs ytstridsförband, ubåtar, minröjningsförband och amfibieförband. Dessa stridskrafter styrka är förmågan till uthållig kontroll av havs- och kustområden, förmågan till varierande vapeninsats i oklara krissituationer, deras goda operativa rörlighet, förmåga till kontinuerlig närvaro i våra omgivande farvatten och kustområden samt förmåga att uppträda från tillfällig basering. Vidare behövs system med mycket god operativ rörlighet i form av attackflyg och helikoptrar. Systemen skall utvecklas så att balanserad förmåga finns både att hävda territoriell integritet och möjlighet att möta begränsade marina operationer. Därutöver skall inrymmas stödförband avpassade till uppgifterna. De marina förbanden skall kunna uppträda samordnat med andra styrkor. Samarbete i fredstid med Kustbevakningen skall utvecklas så att resurserna kan samutnyttjas.

För att möta insatser med fjärrstridsmedel behövs ett väl utformat luftförsvar som utvecklas så att förmåga finns att möta de resurser som skulle kunna sättas in mot Sverige.

Bland de fjärrstridsmedel som en eventuell angripare kan utnyttja i framtiden ingår även kryssningsrobotar och ballistiska robotar. Försvar mot sådana vapensystem ställer särskilda krav. Regeringen avser ge Försvarsmakten i uppdrag att utreda frågan vidare.

Jaktflyg och luftvärn i samverkan behövs i luftförsvaret. Jaktflygets styrka är dess förmåga att möta även ett kraftsamlat hot som snabbt koncentrerats till utvalda områden. Luftvärnets styrka är bl. a. att det tvingar fientliga flygstridskrafter att uppträda så att utnyttjande och verkan av attackvapen reduceras. Med ett rörligt uppträdande, där angripande flygstridskrafter hålls i ovisshet var luftvärnet finns grupperat, ger luftvärnet skyddande effekt även över områden där det inte har grupperats.

Luftvärn med allvädersförmåga behövs på grund av att den internationella vapentekniska utvecklingen medför en kraftigt ökad allvädersförmåga för attack- och bombflyg. Denna utveckling beror bl.a. på nya billigare attackvapen som också har god precision.

Försvarsmaktens grundorganisation skall medverka till att utveckla förmågan till samarbete mellan olika berörda myndigheter för att hantera sådana svåra hot mot vår nationella säkerhet som inte är väpnade angrepp. De nationella skyddsstyrkorna skall ha förmåga att vid väpnade angrepp skydda befolkningen och militär och civil infrastruktur samt stödja de operativa förbanden. I de nationella skyddsstyrkorna ingår delar av dagens territorialförsvaret, hemvärn samt vissa andra förband. För att få lämplig förmåga bör organisationen utöver markstridsbataljoner innehålla marina basskydds- och bevakningsbataljoner och ett antal stödenheter.

Helikopterenheter behövs för att stödja de ovan redovisade stridskrafterna. Deras styrka är deras goda rörlighet och förmåga att samverka med mark-, sjö- och flygstridskrafter. Förmågan att verka i olika typer av insatsgrupper skall utvecklas, t.ex. att transportera luftburen stridsenhet eller ingå i marin insatsstyrka. De utgör även en väsentlig resurs för stöd till samhället.

4.2.3 Försvar mot väpnat angrepp

Regeringens förslag: Vad avser uppgiften försvara Sverige mot väpnat angrepp skall Försvarsmakten

- ha förmåga att upptäcka, analysera och möta begränsade insatser mot Sverige som sker med i första hand fjärrstridsmedel, eller hot om sådana insatser,
- ha förmåga att minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel,
- ha förmåga att i samverkan med övriga delar av totalförsvaret vidta skyddsåtgärder vid begränsade insatser mot civila och militära mål,
- ha förmåga att hantera informationskrigföring och bidra till samhällets totala motståndsförmåga mot informationsoperationer och
- ha förmåga att möta intrång på vårt territorium.

Försvarsmakten skall ha beredskap för att på kort sikt (högst ett år) kunna utveckla förmåga

- till skyddsåtgärder som medför att samhället kan motstå bekämpning av samhällsfunktioner och infrastruktur och

- att möta insatser av fjärrstridsmedel och begränsade luftrörliga insatsstyrkor.

Försvarsmakten skall vidare på medellång sikt (inom fem år), efter beslut om anpassningsåtgärder kunna utveckla förmåga att möta mer omfattande militära operationer.

Försvarsmaktens skall vidare skapa en grund för att på lång sikt (mer än tio år) kunna utveckla förmåga mot flera olika typer av väpnade angrepp.

Skälen för regeringens förslag

Grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap

Ett invasionsföretag syftande till ockupation av Sverige ter sig, som tidigare nämnts, inte möjligt att genomföra under de närmaste tio åren, förutsatt att vi har en grundläggande försvarsförmåga. Vi måste fortfarande på kort sikt räkna med en kvarstående risk för begränsade militära angrepp. Det skall vara möjligt att möta väpnade hot som direkt kan beröra Sverige vid en kris som utvecklats ur nuvarande omvärldsläge. För att göra detta måste Sveriges försvar ha en sådan beredskap att förmåga i nedanstående avseenden kan uppnås inom någon vecka.

För att ha förmåga att upptäcka, analysera och möta begränsade insatser mot Sverige som sker med i första hand fjärrstridsmedel, eller hot om sådana insatser, fordras en lednings-, underrättelse- och luftförsvarsfunktion med den kvalitativa inriktning som redovisats ovan. Luftförsvarets beredskap skall anpassas med hänsyn till utvecklingen i omvärlden så att tillräckligt antal jaktflygplan och luftvärnsförband kan möta ett sådant hot.

Försvarsmakten skall vidare i samverkan med övriga delar av totalförsvaret kunna vidta skyddsåtgärder vid begränsade insatser mot civila och militära mål. Detta innebär att grundorganisationens och hemvärnets resurser skall kunna nyttjas för skydd, bevakning och reparation. Ambitionen skall vara att begränsa skadeverkningarna och förhindra att viktiga militära och civila mål slås ut för lång tid vid begränsade insatser av fjärrstridsmedel.

Försvarsmakten skall med sjöstridskrafter, flygstridskrafter och amfibieförband i enlighet med folkrättsliga regler kunna möta intrång och angrepp på svenskt sjöterritorium, samt kunna skydda svenska fartyg och luftfartyg på och över svenskt sjöterritorium och internationellt vatten. Marina insatsstyrkor ur i första hand grundutbildande förband skall kunna organiseras för att i samverkan med flygstridskrafter lösa uppgiften.

Försvarsmakten skall vidare ha förmåga att möta avsiktliga intrång på hela vårt landterritorium. Detta innebär att förmåga skall finnas att möta, bekämpa och så långt möjligt avvisa små styrkor av markstrids- eller sabotageförband. För att uppnå detta skall ett antal stridsgrupper kunna sättas upp ur i första hand förband under grundutbildning. De bör vara

fördelade över landet så att snabbt ingripande med kvalificerade markstridsförband kan göras.

Möjligheterna till detta varierar över tiden beroende på utbildningssystemets utformning, varför dessa resurser måste kunna förstärkas med krigsförband ur insatsorganisationen. För att kunna minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel behövs en insatsstyrka med speciell inriktning mot NBC. Förmågan till skydd vid NBC-insats skall vidmakthållas vid övriga förband. Därutöver skall de viktigare förbanden kunna lösa sina uppgifter även vid en NBC-insats.

För att få förmåga att hantera informationskrigföring och bidra till samhällets totala motståndsförmåga mot informationsoperationer behövs förmåga till skydd mot sådana operationer vid Försvarsmaktens enheter. Arbetet med att utbilda och organisera IT-säkerhetsförband påbörjas i närtid så att förband med särskild förmåga att möta informationsoperationer kan finnas tillgängliga med hög beredskap. Vad som avses med informationskrigföring och informationsoperationer berörs närmare i avsnitt 7.3.2 och 9.4.

Grundläggande försvarsförmåga med ett års beredskap

Det finns behov av att kunna möta begränsade väpnade angrepp mot Sverige i ett läge där internationella kriser utvecklats under viss tid som bl.a. medfört att en eventuell angripare haft viss förberedelsestid. Sveriges militära förmåga skall vara sådan att en tänkt angripare måste vidta omfattande förberedelser för att kunna hota Sverige.

Försvarsmakten skall ha beredskap att inom ett år kunna utveckla förmåga att möta insatser med fjärrstridsmedel, bestående av främst stridsberedda flygstridskrafter som finns grupperade i närområdet. För att åstadkomma en sådan förmåga behöver luftförsvaret kunna verka med ytterligare jaktflyg och luftvärn.

Försvarsmakten skall vidare utveckla förmåga att kunna möta insatser av sådana begränsade luftrörliga markstyrkor som skulle kunna sättas in mot Sverige i samband med en utdragen internationell kris. En angripares förmåga att sätta in sådana styrkor måste bedömas med hänsyn till de resurser - transportflyg och transporthelikoptrar - som i ett sådant läge skulle kunna samlas och sättas in mot Sverige. Väsentligt är också det understöd från beväpnade helikoptrar som en angripare kan disponera. Det är angeläget att en sådan styrka kan bekämpas tidigt. Detta ställer krav på snabbt ingripande med tillräckligt stor styrka. Kravet på snabbhet leder till att bataljoner med stödförband måste kunna finnas gripbara över hela landet. Försvarsmaktens förmåga i detta avseende kommer att öka då den luftburna bataljonen blir operativ.

Även marina stridskrafter måste kunna öka sin beredskap för att kunna balansera de resurser en angripare kan disponera.

Nationella skyddsstyrkor skall på likartat sätt kunna öka sin beredskap inom högst ett år. Dessa styrkor skall skydda samhällsfunktioner och infrastruktur mot begränsade luftrörliga insatsstyrkor och sabotageförband samt biträda vid skydd och reparation i anslutning till insatser med fjärrstridsmedel.

Hemvärnet skall ha förmåga att med hög beredskap bevaka och skydda viktiga totalförvarsobjekt. Inom ett år efter beslut om höjd beredskap bör hemvärnet ha ökat förmågan att stödja operativa insatsförband och övriga styrkor vid strid mot främst luftlandsatta förband. Personalstyrkan skall kunna utökas.

Förmåga till anpassning på medellång sikt (inom fem år) mot väpnat angrepp

De preciseringar av anspråken på operativ förmåga som regeringen föreslår i det föregående avsnittet 5.2 ger uttryck för vad som krävs i olika tidsperspektiv. Insatsorganisationen skall ständigt kunna lösa vissa uppgifter både nationellt och internationellt och efter högst ett års kompletterande åtgärder för att höja beredskapen kunna lösa ett bredare spektrum av mer omfattande uppgifter. Därmed ställs avsevärda krav på operativ förmåga som skall kunna utövas även utan en mer omfattande anpassning. Skulle långsiktiga förändringar i omvärlden kräva större förändringar i försvarsförmågan skall dessutom förberedelser vara gjorda så att en anpassning av denna kan ske i enlighet med de krav som regeringen föreslår skall utgöra grund för utformningen av anpassningsförmågan på längre sikt.

Beträffande planering för tillväxt anförde regeringen i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74) följande: "För att säkerställa möjligheterna till anpassning skall insatsorganisationen utformas så att den inom en femårsperiod kan tillväxa eller anpassas till den militärstrategiska utvecklingen i närområdet. Sådana förändringar kan med hänsyn till svårigheter att fatta beslut om anpassning behöva ske när militärstrategiska förändringar redan påbörjats i omvärlden. Förändringar i omvärlden kan innebära att hela funktioner behöver tillväxa, vilket ställer krav på en god förmåga att nyttja eller förändra de kompetenser som i första hand finns i insatsorganisationen."

En utgångspunkt för Försvarsmaktens planering bör vara att efter beslut om anpassningsåtgärder skall förmåga finnas att möta och bekämpa olika typer av stridskrafter som uppträder samlat och med ett tydligt operativt syfte. Noteras bör dock att en angripares möjligheter fortfarande måste vara begränsade med hänsyn till de resurser som kan utvecklas från nuvarande militärstrategiska läge.

För att insatsorganisationen i sådana situationer skall kunna utvecklas fordras en försvarsplanering som på ett betryggande sätt identifierar gränssättande resurser och kontinuerligt analyserar omvärldsutvecklingen. Försvarsmaktens operativa förmåga skall fortlöpande värderas och som ett resultat av detta skall planering, materiellt innehåll och verksamhet kunna förändras.

Förberedelser behövs för att kunna möta sådana hot som kan uppstå ur nuvarande militärstrategiska läge på medellång sikt. Förmåga skall kunna skapas att möta ett eventuellt hot i form av en mindre markstridsoperation. För att uppnå förmåga att kunna möta en sådan angripare är det nödvändigt att våra förband kan bli flera eller större och att de kan bli ut hålligare så att de kan uppträda i mer utdragna operationer. Detta medger

den av regeringen föreslagna grundorganisationen. Därutöver bör förmågan hos enskilda förband ökas genom förtätning med kvalificerad materiel.

Förmåga behövs också att kunna möta ett hot i form av begränsade marina operationer. Förmågan till uthållig insats med ytstridsförband, ubåtar och amfibieförband skall kunna höjas. Antalet robotar och tillgång på ammunition och organisationsbestämmande materiel i övrigt bör också kunna ökas.

Förmåga behövs vidare att efter beslut om anpassning kunna möta ett hot i form av mer omfattande operationer med fjärstridsmedel. JAS-divisionerna bör därför under något år efter höjning av beredskap och beslut om tillväxt kunna ges ökad kvalitet och kvantitet.

Inom luftförsvaret i övrigt behövs att lednings- och bassystemens förmåga och uthållighet kan ökas. Vidare bör den personella uthålligheten vid JAS-divisionerna och luftvärnsbataljonerna kunna ökas. Antalet robotar och tillgång på organisationsbestämmande materiel i övrigt skall också kunna ökas.

Även de nationella skyddsstyrkornas organisation och uthållighet skall kunna ökas efter beslut om anpassningsåtgärder.

Hög personell kompetens, en god materiell kvalitet i insatsorganisationen, tillräcklig produktionskapacitet i grundorganisationen och resurser för materieförsörjning utgör grunden för anpassningsförmågan.

Förmåga till anpassning på lång sikt (mer än tio år) mot väpnat angrepp

Försvarsmakten skall på lång sikt ha en förmåga att kunna möta ett mer omfattande angrepp som berör landet. En kontinuerlig utveckling av den kompetens och förmåga som ovan redovisats utgör den väsentligaste grunden för anpassning på så lång sikt.

4.2.4 Förmåga att hävda svensk territoriell integritet

Regeringens förslag: Vad avser uppgiften att hävda vår territoriella integritet skall Försvaretsmakten

- kunna upptäcka och ingripa mot kränkningar av territoriet, varvid förmågan, särskilt i Östersjöområdet, snabbt skall kunna ökas i anslutning till akuta kriser och
- kunna upptäcka och avvisa säkerhetsshot i samverkan med andra myndigheter.

Skälen för regeringens förslag: Vid kriser i vårt närområde skall svensk militär närvaro vid våra gränser och omgivande havsområden utgöra ett konfliktdämpande inslag. Förmåga att ingripa mot kränkningar är därvid ett väsentligt medel.

För att hävda svensk territoriell integritet i enlighet med de möjligheter folkrättens regler ger utnyttjas inom Försvaretsmakten framför allt marina stridskrafter, helikopterförband och flygstridskrafter med den beredskap som regeringen beslutar.

Alla Försvarsmaktens enheter skall ha förmåga till skydd mot säkerhetshot. Särskilda säkerhetsförband skall utnyttjas för aktiv verkan mot sådana hot. Försvarsmakten skall kunna förstärka skyddet av viktiga samhällsobjekt samt vidta åtgärder enligt förordningen (1982:756) om Försvarsmaktens ingripande vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet m.m.

Marina stridskrafter skall ha förmåga att ingripa mot kränkningar och därutöver kunna förstärka underrättelseförmågan. Efter beredskaps-höjning skall förmåga finnas till marin närvaro med ytstridsförband och ubåtar i våra omgivande havsområden. Förmågan skall kunna utvecklas för att upprätthålla kontinuerlig närvaro.

Flygstridskrafter skall ha förmåga att ingripa mot kränkningar och därutöver kunna förstärka underrättelseförmågan.

Försvarsmakten skall vidare i samverkan med andra myndigheter kunna upptäcka och avvisa säkerhetshot. Beredskapen att realisera denna förmåga skall vara hög. Hemvärnets förstahandsuppgift är, vilket tidigare framgått, att kunna bevaka och skydda viktiga samhällsobjekt mot militära sabotagestyrkor. Det är också mycket angeläget att säkerhetsstyrkor som aktivt kan ingripa mot sabotagestyrkor disponeras.

4.2.5 Bidra till fred och säkerhet i omvärlden

Regeringens förslag: Vad avser uppgiften att bidra till fred och säkerhet i omvärlden skall Försvarsmakten

-ha förmåga att i samverkan med andra länder planera och genomföra fredsbevarande operationer som inledningsvis främst skall kunna ske med markförband, landminröjnings- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, företrädesvis i Europa och dess närhet, men även globalt,

-ha förmåga att i samverkan med andra länder planera och genomföra fredsframtvängande operationer som främst skall kunna ske med markförband i Europa och dess närhet,

-kunna lämna stöd till fredsfrämjande och humanitär verksamhet som främst skall omfatta land- och sjöminröjningskapacitet, transportresurser och andra specialenheter, främst i Europa och dess närhet och

-ha förmåga att i samverkan med andra länder planera, genomföra och delta i övningsverksamhet som skall omfatta såväl mark- som sjö- och flygstridskrafter inom ramen för det säkerhetsfrämjande samarbetet, främst i närområdet.

På medellång sikt skall Försvarsmakten även

-kunna delta i begränsade fredsframtvängande operationer med markförband globalt och

-kunna delta i fredsbevarande operationer med sjö- och flygstridskrafter i vårt närområde.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens bedömning i kontrollstationspropositionen avseende förmåga och organisation för internationellt säkerhetsfrämjande och fredsfrämjande samarbete inom det

militära försvaret bör i huvudsak ligga till grund för den fortsatta internationaliseringen av Försvarsmakten.

Utgångspunkt för svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser bör vara dels efterfrågan på svenska resurser, dels vår förmåga att effektivt bidra samt i vilken utsträckning detta bidrar till att öka den nationella försvarsförmågan. De erfarenheter som konflikten i Kosovo givit måste dock leda till att Sveriges förmåga utvecklas att snabbt och med rätt resurser medverka i en internationell insats. För detta krävs en utveckling av förmågan att delta i internationella insatser och att tiden från det att behovet uppstår tills dess att en insats kan ske förkortas. Inriktningen skall vara att en styrka kan sättas in någon månad efter beslut.

Den för svensk försvarspolitik viktigaste slutsatsen av det senaste årets internationella utveckling är behovet av att snabbt stärka Sveriges förmåga att bidra till europeisk krishantering.

Vad avser takten i ökningen i förmågan till internationella insatser bör möjligheterna prövas och kostnaderna beräknas för att genomföra den snabbare än vad Försvarsmakten har planerat för. De resurser som skall kunna delta i internationell verksamhet måste kunna användas flexibelt. Möjligheterna att använda olika typer av förband, enheter och särskilda kompetenser bör därför prövas. För att så snart som möjligt kunna stärka vår förmåga till internationella insatser bör sådana åtgärder ges prioritet som har stort mervärde för vår internationella förmåga medan sådana åtgärder kan få anstå som enbart har betydelse för att utveckla den nationella försvarsförmågan. Det kan därför bli nödvändigt att avstå från vissa åtgärder som syftar till att i ett femårsperspektiv kunna anpassa förmågan att möta ett mer omfattande väpnat angrepp.

Regeringen avser därför att ge Försvarsmakten i uppdrag att pröva möjligheterna och beräkna kostnaderna för att, tidigare än vad myndigheten har föreslagit, ha förmåga att delta i internationella insatser med två mekaniserade bataljoner eller andra resurser till motsvarande kostnad och därvid beakta att kraven på flexibilitet uppfylls. Av förslagen skall även framgå kostnaderna för åtgärderna, när förbanden har uppnått önskad förmåga samt vilka konsekvenser detta får för andra förmågor. Försvarsmakten skall beräkna årlig kostnad för de förbandstyper som nämnts ovan och föreslå motsvarande besparingar inom andra områden. Redovisning skall lämnas senast den 1 februari 2000.

Vad avser förmågan att lämna stöd till fredsfrämjande och humanitär verksamhet har Försvarsmakten i sitt underlag från 19 maj 1999 angivit att viss förmåga finns att lämna sådant stöd även utanför Europa och dess närhet. Motsvarande möjlighet föreligger vad avser förmåga att deltaga i övningsverksamhet.

Snabbinsatsstyrkan Swerap utgör basen för den svenska styrka som fr.o.m. september 1999 deltar i den multinationella fredsstyrkan i Kosovo (KFOR). Styrkan kommer att roteras två gånger per år. Enligt den inriktning som regeringen tidigare (prop. 1996/97:4) har redovisat avseende snabbinsatsstyrkan skall den ett år efter avslutad insats ånyo vara insatsberedd. Med den inriktning för markstridsförbanden som har redovisats ovan kommer bataljonerna i brigadförbanden från hösten 2001 att ha

uppnått en sådan förmåga, såväl när det gäller kompetens som beredskap, att de kan delta i internationell verksamhet. Erfarenheter från Sveraps deltagande i KFOR kommer att kunna användas vid utvecklingen av insatsförbandens internationella förmåga.

Regeringen kan senare komma att efter ytterligare kostnadsberäkningar, föreslå riksdagen att förmågan att kunna delta i fredsbevarande operationer med sjö- och flygstridskrafter skall kunna omfatta mer än närområdet.

4.2.6 Stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred m.m.

Regeringens förslag: Beträffande uppgiften att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred skall Försvarsmakten ha förmåga att samverka med civila myndigheter och ha förmåga att ställa resurser till förfogande.

Försvarsmakten skall vidare ha förmågan att ställa resurser till förfogande vid räddningstjänst och därutöver kunna lämna stöd till andra myndigheter.

Kraven på förmåga att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred skall inte utgöra en utgångspunkt för Försvarsmaktens utformning och omfattning men skall beaktas i den operativa och territoriella planeringen, vid planering av övningsverksamhet samt när det gäller tillgänglighet till vissa materielslag och förnödenheter m.m.

Skälen för regeringens förslag: Försvarsmaktens resurser skall kunna utnyttjas för att stärka samhället. Effektivt samutnyttjande av resurser med annan myndighet är viktigt. Regeringen vill i detta sammanhang peka på behovet av ökad samordning t.ex. mellan Kustbevakningen och Försvarsmakten.

Enligt regeringens mening är en förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna lämna ett effektivt stöd till andra myndigheter i skilda situationer att Försvarsmakten också har förmåga att samverka med dessa myndigheter, allt med iakttagande av de begränsningar som anges i det följande. Det är vidare angeläget att Försvarsmakten i planeringen av sin övningsverksamhet beaktar även samverkansmöjligheterna. Regeringen vill betona att detta givetvis också ställer krav på de övriga myndigheterna. Strävan efter ett effektivt utnyttjande av de samlade resurserna bör enligt regeringen bli tydligare än hittills hos både Försvarsmakten och andra statliga myndigheter.

Vid militärt och ekonomiskt likvärdiga alternativ skall den lösning väljas där Försvarsmakten bäst kan stödja samhället vid räddningstjänst, vid svåra påfrestningar i fred och vid andra former av stöd till myndigheter. Regeringen vill erinra om att detta också innebär att möjligheterna att sambruka militära och civila statliga resurser bättre bör tas tillvara.

I uppgiften att kunna lämna stöd till samhället ligger att Försvarsmakten i vissa fall kan behöva disponera materiel och förnödenheter på ett sådant

sätt att de finns tillgängliga vid skilda slag av stödinsatser till förmån för andra myndigheter. Regeringen vill betona att Försvarmaktens resurser i form av materiel och personal skall vara ett möjligt stöd till de andra myndigheterna i särskilda situationer och först när deras egna resurser inte räcker till eller helt saknas. Den möjlighet till sambruk mellan statliga myndigheter som regeringen förespråkar bör bygga på en gemensam planering och överenskommelser mellan de berörda myndigheterna. Stödet från Försvarmakten innebär inte att de andra myndigheterna skall underlåta att anskaffa t.ex. materiel som är nödvändig för att myndigheterna skall kunna genomföra sina ordinarie uppgifter.

Regeringen vill härfter erinra om att det av 34 § räddningstjänstlagen (1986:1102) framgår att räddningsledaren kan ta i anspråk egendom och personal från en statlig eller kommunal myndighet vid en räddningsinsats. Försvarmakten bör enligt regeringen tillsammans med de räddningstjänstansvariga myndigheterna fortsätta att utveckla hur bistånd kan lämnas vid skilda slag av räddningstjänstinsatser.

Statsmakterna har tidigare angett ett antal fall där samhället skall ha en särskilt god beredskap (prop. 1996/97:11, bet. 1996/97:FöU5, rskr. 1996/97:203). Dessa utgör tyfäll för händelser som skulle kunna utvecklas till en svår påfrestning på samhället i fred. Tillsammans med de myndigheter som är huvudansvariga om något av typfallen skulle inträffa, bl.a. nedfall av radioaktiva ämnen, svåra störningar i elförsörjningen samt översvämningar och dammbrott, bör Försvarmakten utveckla förmågan att lämna stöd. Enligt regeringens mening bör detta ske genom i första hand en gemensam planering för de identifierade typfallen. Det är rimligt att anta att även gemensamma övningar kan vara ett lämpligt inslag i vissa fall.

Regeringen vill erinra om att när Försvarmakten biträder en annan myndighet är det den andra myndigheten som leder och ansvarar för insatsen. Inom ramen för detta skall militära enheter alltid ledas av militära chefer. I sammanhanget vill regeringen också peka på att Försvarmakten har särskilda resurser för ledning och att myndigheten ofta har möjlighet att snabbt infinna sig på även otillgängliga platser. De ansvariga andra myndigheterna och Försvarmakten bör därför planera hur dessa Försvarmaktens ledningsmöjligheter effektivast skulle kunna utnyttjas i framförallt inledningen av en insats. Avslutningsvis vill regeringen även erinra om att Försvarmakten har möjlighet att i enlighet med förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet i vissa fall ta ut avgifter för biträde till andra myndigheter.

4.2.7 Behov av kompetens

Regeringens bedömning: Den viktigaste förutsättningen för att säkerställa förmågan till anpassning i olika avseenden är att Försvarsmakten har tillgång till nödvändig kompetens. Försvarsmakten bör upprätthålla kompetens inom nedan angivna kompetensområden.

Ledningskompetens

Den innefattar beredskap, kunskap och färdighet att sätta in och leda militära insatser.

Försvarsunderrättelsekompetens

Den innebär kunskaper och färdigheter att upptäcka, analysera och bedöma hotbilden mot Sverige. I kompetensen ligger också att kontinuerligt kunna övervaka svenskt territorium samt kunskaper om hur sensorer och vapen, även vad avser rymdbaserade sådana, kan användas mot oss.

Kompetens att genomföra väpnad strid

Den är grundläggande för det militära försvaret och omfattar strid och militär verksamhet, i alla konfliktnivåer, riktad mot markmål, mot sjömål såväl på som under havsytan och mot luftmål. Kompetensen bör omfatta alla nivåer till väpnad strid samordnad i högre förband samt i militära operationer med samverkan mellan flera typer av stridskrafter och system.

Skyddskompetens

Den innefattar skydd av civila och militära funktioner inklusive skydd av infrastruktur. Kompetensens bredd bör täcka områden från militära angrepp till åtgärder för att stärka samhället, fortifikatoriskt skydd samt skydd mot insatser med NBC-stridsmedel.

Logistikkompetens

Den avser den specifika logistikkompetens som behövs för militär verksamhet. Med logistik avses underhållstjänst, teknisk tjänst och transporter.

Kompetens inom informationskrigföring

Den omfattar kunskapen att hantera informationskrigföring. Kunskapen avser såväl defensiva åtgärder som kunskap om offensiva metoder för att kunna slå tillbaka mot en angripare.

Internationell kompetens

Den innebär kunskaper och färdigheter att kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt att kunna delta i internationellt säkerhetssamarbete bl.a. i form av gemensamma övningar. Häri ingår stöd till återuppbyggnad och övrig civil-militär

samverkan (Cimic). Detta är under en övergångsperiod en särskild kompetens som successivt, i takt med Försvarens internationalisering, avses ingå som en naturlig del i Försvarens övriga kompetenser.

Kompetens till civil samverkan

Den innebär kunskaper och färdigheter att när behov uppstår kunna samverka med civila myndigheter över hela skalan från räddningstjänstinsatser till krigstillstånd.

Skälen för regeringens bedömning: Kompetens är egenskapen att ha och kunna tillämpa kunskaper och färdigheter för att kunna genomföra viss verksamhet. Att ha erforderlig kompetens och dessutom resurser för att kunna lösa en given uppgift betyder att förmåga har uppnåtts.

Inom Försvarens makten finns i huvudsak landets samlade kompetens för att kunna anpassa försvarsförmågan till den militära hotutvecklingen medan andra delar av den nödvändiga kompetensen endast återfinns i den övriga delen av samhället. Försvarens samlade behov av kompetenser innefattar kompetenser som ingår såväl i den föreslagna insatsorganisationen som de kompetenser som därutöver behövs inom det militära försvaret för att säkerställa den anpassningsförmåga som behövs. Försvarens makten måste sålunda själv utveckla och vidmakthålla de kompetenser som är unika och ej finns tillgängliga inom övriga delar av samhället. Det främsta exemplet på sådan unik kompetens utgörs av kunskap och färdighet för väpnad strid. Annan kompetens som kan hämtas från övriga delar av samhället och därmed inte bör utvecklas inom Försvarens makten kan till exempel vara informationsteknik och allmän logistik.

Det är viktigt att följa den mycket snabba militära och civila tekniska utvecklingen som sker idag och som sannolikt kommer att accelerera ytterligare. I denna utveckling ryms både problem och möjligheter, som det gäller att gardera sig för respektive dra nytta av i militära sammanhang. Väsentliga kompetensområden måste således identifieras efter hand. Lika väl som nya kompetenser måste tillföras måste föråldrade kompetenser avvecklas.

Insatsorganisationen och grundorganisationen skall tillsammans utgöra Försvarens viktigaste kompetensbas där personalens kompetens att kunna genomföra väpnad strid upprätthålls och utvecklas i syfte att kunna försvara hela landet. Förmågan till väpnad strid uppnås främst genom realistiska förbandsövningar under varierande klimatologiska och geografiska förhållanden, samt genom deltagande i internationell verksamhet. Genom att upprätthålla denna förmåga ges möjligheter att, alltefter rådande omvärldsläge, anpassa stridskrafternas beredskap och tillgänglighet till nationella och internationella behov.

Ledningskompetens säkerställs genom att insatsorganisationen upprätthåller förmåga att leda och samordna operativ och taktisk verksamhet, samverka med civila delar av totalförsvaret och inneha förmåga att genomföra integrerade totalförsvarsinsatser. Ledningsstrukturen bör också

ha en inbyggd förmåga att på kort tid kunna anpassas till nya ledningsbehov.

Insatsorganisationen bör innehålla de resurser och de kompetenser som är nödvändiga för väpnade insatser såväl i Sverige som internationellt. Insatsorganisationen utgör också den resursmässiga basen och innehåller huvuddelen av de kompetenser som behövs för anpassning, tillväxt eller ominriktning. Resterande kompetenser för anpassning upprätthålls bland annat inom grundorganisationen till exempel vid skolor samt genom forskning och teknikutveckling. Allt eftersom kompetensbehoven förändras måste insatsorganisationen successivt förnyas för att skapa handlingsfrihet att möta militärtekniska förändringar och möjliggöra anpassning. Detta kräver en ständig prövning av befintlig förmåga och kompetens.

För förnyelsen behövs kontinuerligt arbete med studier, materiel- och förbandsförsök, demonstratorer, utveckling av operationskonst samt arbete med taktik och stridsteknik. Detta sker främst vid Försvarmaktens skolor och centra men även inom ramen för övningsverksamhet vid förbanden. Det stöd Försvarmakten erhåller av Försvarets forskningsanstalt, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket och Försvarshögskolan avseende forskning, teknikutveckling och metodstöd, kompetens att förvalta och upphandla adekvat materiel och anläggningar samt att utveckla ledarskap och kunnande inom krigskonsten, är av avgörande betydelse. I detta sammanhang finns ett antal strategiska kompetenser utpekade. Dessa redovisas utförligare i avsnitt 9.2.

Försvarmaktens kompetens för tillväxt som en möjlig anpassningsåtgärd utgörs främst av förmågan att integrerat leda och strida i högre förband samt av förmågan att hantera materiel, avsedd för tillväxt. Även nyanskaffad och uppgraderad materiel måste kunna tillföras för att öka effekten i krigsförbanden eller för att skapa nya krigsförband. Den personella kompetensen för strid i högre förband tillgodoses bl.a. genom att vidmakthålla och vidareutveckla förmågan till operativ och taktisk ledning inom ramen för en integrerad stabsstruktur.

4.3 Inriktning av insatsorganisationen

Regeringens förslag: Den framtida insatsorganisationen skall inriktas mot att successivt fram till och med år 2004 innehålla följande viktigare krigsförband:

- ett högkvarter, en operativ insatsledning och fyra militärdistriktsstaber,
- en armédivisionsstab med tillhörande förband, bland dem en NBC-insatsstyrka och två jägarbataljoner,
- sex armébrigadledningar, sexton mekaniserade bataljoner, fyra luftvärnsbataljoner, fyra haubitsbataljoner, fyra pionjärbataljoner, fyra underhållsbataljoner, sex stadsskyttebataljoner och en luftburen bataljon,
- två ytstridsflottiljer med sammanlagt tolv ytstridsfartyg,
- en ubåtsflottilj med fem ubåtar,
- en minkrigsflottilj,
- en amfibiebrigadledning och tre amfibiebataljoner,
- åtta JAS 39-Gripendifusioner,
- två helikopterbataljoner, varav en med markoperativ inriktning och en med sjöoperativ inriktning och
- nationella skyddsstyrkor, inkluderande bl.a. tolv markstridsbataljoner och hemvärn.

Skälen för regeringens förslag

Insatsorganisationens utformning

Riksdagen beslutar om Försvarmaktens inriktning bl.a. genom att besluta om inriktning av verksamhetsområden. Med utgångspunkt från dessa beslut styr regeringen Försvarmakten i dessa verksamhetsområden och krav på operativ förmåga. När det gäller inriktningen av verksamhetsområdena är denna struktur avsedd för den årliga styrningen av Försvarmakten. Den lämpar sig dock inte för riksdagens beslut om en mera långsiktig inriktning av Försvarmakten.

Regeringen lämnar därför i denna proposition inga förslag till den fleråriga inriktningen av verksamhetsområdena.

Insatsorganisationen skall kunna uppfylla de krav på operativ förmåga och beredskap som ställs i närtid. De krigsförband som ingår i denna organisation bör också innehålla en stor del av de kompetenser som efterfrågas för att kunna tillgodose kraven på långsiktig anpassningsförmåga. Som framgår av föregående avsnitt finns det dock ett antal resterande kompetenser som måste säkerställas i särskild ordning utanför insatsorganisationen, bl.a. inom grundorganisationen vid Försvarmaktens skolor och centra.

Grunden för det militära försvarets utveckling skall även framgent vara förmågan till väpnad strid. Med denna utgångspunkt bör målet för den

långsiktiga utvecklingen vara en flexibel försvarsmakt med insatsförmåga samt anpassningsförmåga mot de nya hot och risker som kan uppstå i framtiden.

Insatsorganisationens beredskap styrs i nuvarande omvärldsläge främst av behov inom ramen för uppgifterna territoriell integritet, internationella insatser och kraven på att kunna stärka samhället. Insatsorganisationen bör innehålla krigsförband med hög operativ rörlighet och kvalitet och kunna sättas samman i operativa insatsstyrkor efter aktuella behov. Insatsstyrkorna skall kunna agera integrerat.

Territorialförsvar, hemvärn och vissa andra delar av dagens militära försvar bör organiseras som nationella skyddsstyrkor och utgöra en del av insatsorganisationen. De nationella skyddsstyrkorna skall med varierande beredskap ha förmåga att skydda befolkningen och infrastrukturen samt att stödja de operativa förbanden. Ledningsfunktionen, som också utgör en del av insatsorganisationen, bör utformas för att kunna hantera ett brett spektrum av händelser, såväl nationellt som internationellt.

Regeringen anser att en utveckling mot den insatsorganisation som beskrivits ovan är en viktig del av det militära försvarets strukturella förnyelse. Det är väsentligt att insatsorganisationens utformning och beredskap anpassas till de relativt låga kraven på försvar mot väpnat angrepp som ställs i närtid så att ett tillräckligt stort utrymme kan skapas för långsiktig anpassningsförmåga och förnyelse och för att öka den internationella förmågan.

Regeringen avser att uppdra åt Försvarsmakten att i budgetunderlaget för år 2001 lämna förslag till vilka krigsförband som kan utgå, som kan produceras till en lägre kostnad eller som kan organiseras senare än vad som Försvarsmakten har föreslagit den 19 maj 1999 samt hur detta påverkar måluppfyllnad i olika avseenden i den operativa förmågan. I uppdraget ingår vidare att pröva möjligheterna att ytterligare reducera utbildning, drift och underhåll för de större materielsystem som skall utgå ur organisationen.

Det är väsentligt med en fortsatt utveckling av en strategisk idé och operativa principer för utnyttjandet av stridskrafterna ingående i insatsorganisationen.

Riksdagens beslut under våren 1999 får konsekvenser även när det gäller försörjningen med försvarsmateriel. Regeringen konstaterar att riktlinjerna för Försvarsmaktens planering och de omförhandlingar som genomförts med berörd försvarsindustri har möjliggjort att några angelägna materielprojekt kunnat beställas. Regeringens förslag och överväganden när det gäller Försvarsmaktens materielförsörjning m.m. redovisas närmare i avsnitt 5.5.

Inriktning av insatsorganisationen

Ledningsorganisationen

Försvarsmakten har den 30 september 1999 lämnat ett förslag till utformning av den framtida ledningsorganisationen. Försvarsmakten föreslår bl.a. att för ledning av insatsorganisationen skapas en ny samlokaliserad operativ och taktisk ledning, vilket skapar bättre förutsättningar för en

framtida integrering av dessa. Detta är av stor betydelse för att Försvarsmakten samordnat skall kunna leda insatser såväl inom som utom landet. Regeringens förslag till utformning av organisation och bedömningar avseende den militära ledningsorganisationen utvecklas närmare i avsnitt 5.4 och 8.2.

Markstridsförbanden

Enligt regeringens uppfattning bör markstridskrafternas bataljoner kunna verka inom divisions och brigads ram, såväl nationellt som internationellt. Vapenverkan, rörlighet och skydd bör vidareutvecklas liksom förmågan till underrättelseinhämtning och ledningskrigföring. Markstridsförbandens förmåga till väpnad strid skall vara hög. Alla konfliktnivåer skall kunna hanteras både nationellt och i de internationella fredsfrämjande operationer som Sverige beslutar sig för att delta i. I Europa och dess närhet skall markstridsförbanden kunna delta i alla typer av fredsfrämjande operationer. I övriga delar av världen skall Försvarsmakten kunna delta i fredsbevarande operationer.

Organisationen bör bestå av en divisionsledning, sex brigadledningar, markstridsbataljoner och specialförband. Flexibelt sammansatta stridsgrupper bör kunna skapas av bataljonsförbanden. Förbanden i insatsorganisationen skall ha en hög tillgänglighet efter beredskapshöjning.

Organisationen bygger på ett utbildningssystem som innebär att grundorganisationen årligen utbildar en brigad. När fyra år har gått har fyra brigader utbildats med en sådan kompetensnivå att de har förmåga till omedelbara insatser. När ytterligare en omgång har utbildats kan den först utbildade brigadens personal överföras till de nationella skyddsstyrkorna eller utgör tillväxtresurs för brigadförbanden. Med detta system kan det ständigt finnas fyra brigader och tillhörande divisionsförband med hög utbildnings- och kompetensnivå att tillgå. Det är därutöver viktigt att alla brigadledningarna över tiden ges lika hög kompetens. Motsvarande princip tillämpas även vid övriga förband som grundutbildas. I samband med att Försvarsmakten redovisar regeringens uppdrag angående behovet av totalförsvarspiktiga som fullgör värnplikt bör också frågan belysas om hur utbildningen av stridsvagnsförband skall organiseras.

När det gäller Försvarsmaktens förslag till samlad luftförsvarsförmåga finns det enligt regeringens uppfattning anledning att ytterligare granska luftvärnsfunktionens utveckling. Försvarsmaktens förslag den 19 maj 1999 innebär att anskaffning av luftvärn med medellång räckvidd och allvädersförmåga är inplanerad efter år 2004. Detta innebär en operativ risk som dock i viss utsträckning kompenseras av ett starkt jaktflyg.

Marinstridskrafter

Regeringen anser att marinstridskrafterna bör vidareutvecklas mot integrerade och behovssammansatta styrkor och mot ökad förmåga till samverkan med andra nationers förband vid övningar och internationella insatser i vårt närområde samt med civila myndigheter. Huvudinriktningen bör enligt regeringens uppfattning vara en förmåga att kunna utöva områdeskontroll över och under havsytan samt i kustzonen. Sjö-

stridskrafterna bör vidareutvecklas mot ett färre antal fartyg men med en ökad uthållighet till sjöss.

Den närtida dimensioneringen av marinstridskrafter styrs främst av kravet att kunna hävda vår territoriella integritet och kravet på långsiktig anpassning. Förmågan att övervaka Sveriges omgivande havsområden och kunna ingripa vid kränkningar av sjöterritoriet bör därför vidareutvecklas. Utformningen styrs däremot av förmågan att framgångsrikt kunna bekämpa en kvalificerad angripare och förmåga till uthållig marin närvaro i våra omgivande farvatten.

Antalet ytstridsfartyg bör enligt regeringens uppfattning reduceras. Långsiktigt bör tolv ytstridsfartyg finnas. Dessa fartyg måste därmed ha en sådan flexibilitet att de klarar ett brett spektrum av uppgifter. Korvett av Visbyklass motsvarar dessa krav genom sin mångfunktionalitet och förmåga att klara ett vitt spektrum av uppgifter i alla krisnivåer. Regeringen har därför medgivit Försvarmakten att anskaffa totalt sex korvetter av Visbyklass. Dessa bedöms vara operativa år 2010. Inledningsvis upprätthålls antalet ytstridsfartyg med befintliga korvetter av Stockholms respektive Göteborgsklass samt patrullbåtar av Kaparenklass. Efter hand som korvett av Visbyklass införs utgår patrullbåtssystemet.

Även antalet ubåtar bör enligt regeringens uppfattning reduceras. Över tiden bör fem ubåtar vidmakthållas, varav två av Västergötlandsklass och tre av Gotlandsklass. Försvarmaktens analys har visat att för att ha beslutad förmåga och beredskap är det dimensionerande behovet fyra ubåtar. Hänsyn har då inte tagits till t.ex. befintliga ubåtsklasser, översyns- och underhållsperioder eller möjligheterna till kompetensuppbyggnad. Grunden för analysen är behovet av förmåga till uthållig strategisk och operativ underrättelseinhämtning och möjligheter till olika typer av insatser. De i dag befintliga ubåtarna, tre Gotlandsklass och fyra Västergötlandsklass, är så olika att en besättning inte utan vidare kan växla eller byta ubåtstyp. Det totala behovet påverkas även av att en ubåt av fyra ständigt kommer att vara i någon form av underhållsfas. För att öka den taktiska uthålligheten inom ubåtsvapnet har regeringen medgett Försvarmakten att installera luftberoende maskineri på de två ubåtar av Västergötlandsklass som skall halvtidmoderniseras. Ubåtarna av Gotlandsklass har redan luftberoende maskineri.

Minröjning innebär i huvudsak att aktivt lokalisera och oskadliggöra enskilda minor. Regeringen anser att Försvarmaktens förmåga till minröjningsinsatser bör vidmakthållas och utvecklas.

Fartygsdragen minsvepning utgör en del av begreppet minröjning och innebär i huvudsak att man dels mekaniskt sveper upp förankrade minor, dels simulerar en fartygspassage varvid man försöker få eventuella minor att detonera. Detta är en äldre metod som inte bör vidareutvecklas i sin nuvarande form. Regeringen anser att huvuddelen av minsvepningsförbanden bör utgå och att minsvepningsflottiljerna bör utgå ur insatsorganisationen år 2001. Vissa enheter av minsvepningsförbanden bör dock behållas för att ingå i de nationella skyddsstyrkorna. Däremot finns skäl att behålla förmågan att svepa med fjärrstyrda minsvep.

Enligt regeringens uppfattning bör kustförsvarfsförbandens tyngdpunkt läggas vid amfibieförbanden. En amfibiebrigadledning och tre amfibie-

bataljoner organiseras i insatsorganisationen. Förmågan att under lång tid kontrollera övergången mellan sjö och land, att leda och samverka med andra enheter i kustzonen samt öppna och säkra t.ex. hamnområden bör vidareutvecklas. Regeringen anser att amfibieförbandens förmåga till väpnad strid, att upprätthålla territoriell integritet och förmåga att hantera konflikter på detta sätt tillgodoses. Regeringen anser också att den unika kompetens som bl.a. amfibieförbanden har att verka i skärgårds- och kustzonen bör tillvaratas så långt det är möjligt och, där behov finns, vid internationella insatser.

Helikopterförbanden

Regeringen anser att den mark- respektive sjöoperativa helikopterkapaciteten bör vidareutvecklas. Härutöver bör förmågan att verka i olika typer av insatsgrupper utvecklas, t.ex. möjligheten att transportera den luftburna bataljon som regeringen behandlar senare i detta avsnitt. Vidare bör enligt regeringen förmågan att genomföra internationella insatser utvecklas.

Regeringen anser att två helikopterbataljoner bör organiseras. Den ena bör ha markoperativ inriktning och den andra sjöoperativ inriktning. Inom dessa bataljoner bör det finnas räddningskapacitet. Räddningsfunktionen enligt avtalet mellan Sjöfartsverket och Försvarmakten bör enligt regeringens mening upprätthållas inom ramen för denna nya organisation.

Den nuvarande arméflygbataljonen, de två marina helikopterdivisionerna och pansarvärnshelikopterkompanierna bör avvecklas med början år 2001. Samtidigt bör den rörliga helikopterledningen avvecklas. Den centrala helikopterresursledning som är nödvändig bör enligt regeringen ingå i den operativa insatsledningen. Regeringen anser vidare att Försvarmakten mot slutet av perioden bör börja utveckla attackhelikopterkompetens, bl.a. genom studier och demonstratorer.

Det är enligt regeringens mening angeläget att antalet helikoptertyper inom Försvarmakten begränsas. Anskaffningen bör därför inriktas mot Försvarmaktsgemensamma helikoptertyper, varav en bör vara medeltung och en bör vara lätt. Flertalet av de nuvarande helikoptertyperna bör därför avvecklas.

Flygstridskrafterna

I fråga om JAS 39 Gripenförbanden och de övriga stridsflygförbanden anser regeringen att den långsiktiga inriktningen bör vara åtta divisioner JAS 39 Gripen från och med år 2005. I avsnittet 5.4 redovisar regeringen hur kravet på kontinuerlig utbildning av nya militära flygförare och hur ombeväpningen från Viggensystemet till Gripensystemet påverkar såväl antalet divisioner som antalet flottiljer. Regeringen konstaterar där att det utöver de åtta stridsflygdivisionerna under ombeväpningsperioden bör finnas ytterligare två flygdivisioner för att säkerställa utbildningen och ombeväpningen. Dessa två extradivisioner bör enligt regeringens mening inte innefattas i insatsorganisationen efter det att ombeväpningen till Gripensystemet är genomförd. Det är enligt regeringens mening angeläget att ombeväpningen till Gripensystemet i allt väsentligt kan genomföras i enlighet med Försvarmaktens planering.

När det gäller flygstridskrafternas markförband anser regeringen att åtta nya flygbasförband och ytterligare ett stridsledningscentralkompani bör organiseras. Vidare bör en andra grupp flygburen spaningsradar (FSR 890) organiseras. År 2001 bör avveckling påbörjas av tre stridslednings- och luftbevakningsbataljoner, en vädercentral och 16 basbataljoner. Parallellt med ombeväpningen till Gripensystemet bör Viggensystemet successivt avvecklas från och med år 2001.

Nya typer av förband

Regeringen anser att nationella skyddsstyrkor bör organiseras. I dessa ingår bl.a. norrlandsjägarbataljoner, markstridsbataljoner, marina bas-skydds-bataljoner, marina bevakningsbataljoner och hemvärnet. Regeringen anser dock att det finns vissa osäkerheter, bl.a. när det gäller omfattningen av och metoder för att tillgodose behovet av bevakning och skydd av sådan infrastruktur som är avgörande för samhällets grundläggande funktioner. Även när det gäller rekryteringen till hemvärnet och dess påverkan på bemanningen i övrigt av de nationella skyddsstyrkorna finns det behov av fördjupat underlag. Regeringen har därför denna dag beslutat om direktiv till en utredning som skall se över stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna (inkl. hemvärnet) och deras fortsatta funktion i totalförsvaret. Utredningen skall lämna sina förslag senast den 31 december 2000.

Utöver ovan redovisad struktur tillförs Försvarsmakten även andra nya förband och kompetenser. Dessa kommer att utgöra betydelsefulla komponenter i vår förmåga att möta framtida hot och risker. Som exempel på sådana förband kan nämnas luftburen bataljon, signalspaningsbataljon, IT-säkerhetsförband, säkerhetsbataljon, jägarbataljon och NBC-insatsstyrka. Dessa förbandstyper kommer i huvudsak att utvecklas och organiseras senast år 2004. Dessa förbandstyper kan delvis organiseras med stöd av nuvarande krigsorganisation. Den luftburna bataljonen utvecklas och organiseras efterhand. Fram till år 2003 sker såväl utveckling och kompetensuppbyggnad som den direkta utbildningen av förbandet. Transporthelikoptrar anskaffas senare, preliminärt med början år 2003.

Beredskap och operativa anvisningar

Regeringen har uppdragit åt Försvarsmakten att senast den 26 november 1999 redovisa ett förslag till strategisk idé och operativa principer för stridskrafternas utnyttjande vid ett väpnat angrepp riktat mot landet. Regeringen avser att bl.a. med detta underlag som grund besluta om operativa anvisningar för stridskrafternas beredskap.

Anpassning

Regeringen anförde i prop. 1998/99:74 Förändrad omvärld - omdanad försvar följande:

"Tillväxt förutsätts ske genom en ökning av befintliga krigsförbands storlek, genom ny eller kompletterad utbildning, förtätning med kvalificerad förrådsställd eller nyanskaffad materiel samt genom att nya krigsförband tillkommer. Med undantag av kaderbemannade större krigs-

förbandstyper (brigadledningar etc.) bör nyuppsatta krigsförband inte vara större än bataljon när det gäller markstridsförband eller motsvarande för sjö- och luftstridsförband. Att från grunden skapa större krigsförband inom fem år bedöms som tveksamt och bör inte utgöra en planeringsgrund. En hög personell kompetens, materiell kvalitet, tillräcklig produktionskapacitet i grundorganisationen och hög ledningsförmåga utgör tillsammans med en försvarsmaterielförsörjning grunden för tillväxtförmågan. Befälens kompetens behöver utvecklas genom utbildning och övningar genomförs med krigsförband av sådan storlek att såväl funktioner som ledning kan övas och samtränas. Den i insatsorganisationen utbildade värnpliktiga personalen bör kvarstå i cirka fem år för att utgöra en grund för såväl tillväxtförmågan som för territorialförsvaret."

När det gäller markstridskrafterna utgörs en del av anpassningsförmågan av möjligheter och förmåga till tillväxt. Antalet markstridsförband och möjligheten för tillväxt för dessa beror främst på tillgången till officerare och möjligheten att anskaffa erforderlig volym organisationsbestämmande materiel. Genom en utökning av antalet officerare, förrådsställning av organisationsbestämmande materiel och planering av tillväxt kan förmågan att tillväxa upprätthållas. Under perioden 2000-2004 innehar markstridskrafterna en mycket god förmåga att tillväxa. Efter detta minskar förmågan på grund av att materiel, anläggningar och personal har avvecklats. Efter genomförd omstrukturering bedöms tillväxt inom en femårsperiod med markstridsförband kunna ske med ytterligare cirka åtta markstridsbataljoner inklusive stödfunktioner.

Tillväxt i fartygsförbanden till ett innehåll motsvarande dagens förbandsantal bedöms vara möjlig inom de närmaste åren. Det finns potential att tillväxa med ett minröjartyg av Landsortsklass. Utöver det tidigare förordade behovet av fem ubåtar finns ytterligare två ubåtar att tillgå under en övergångsperiod för tillväxt. Tung kustrobot (robotsystem 15) bör utnyttjas för korvettförband vid tillväxt. De fasta artilleriförbanden samt det tunga kustrobotbatteriet bör avvecklas. Däremot bör potential att tillväxa och bevara kompetens finnas genom att materiel för två kustartilleribataljoner och ytterligare en amfibiebataljon bibehålls. För amfibieförbanden gäller generellt samma förutsättningar för tillväxt som för markstridskrafterna.

När det gäller flygstridskrafterna bedömer regeringen att flygförbanden fram till år 2005 har möjlighet att tillväxa upp till ett innehåll som motsvarar dagens förbandsantal. Därefter begränsas tillväxtmöjligheterna av bl.a. tillgången på flygförare. Efter det att Gripensystemet har införts, dvs. år 2005, är tillväxtmöjligheterna för stridsflygförbanden relativt goda. Den övre gränsen sätts av utbildningskapaciteten för flygförare och tekniker upp till kapaciteten i totalt antal anskaffade flygplan JAS 39 Gripen.

Enligt regeringens uppfattning bör anpassningen årligen ses över inom Försvarsmakten.

Regeringen anser att den nu gällande planeringen för markstridsförbanden kan ligga till grund för denna årliga rullning av planeringen.

4.4 Grundorganisationens utformning

Regeringens förslag: Försvarsmaktens grundorganisation ges följande utformning för att insatsorganisationen skall kunna få den inriktning som föreslås i avsnitt 5.3.

Följande organisationsenheter läggs ned

- Armécentrum	Enköping
- Marincentrum	Haninge/Berga
- Flygvapencentrum	Uppsala
- Södra militärområdesstaben	Kristianstad
- Mellersta militärområdesstaben	Strängnäs
- Norra militärområdesstaben	Boden
- Södra arméfördelningen	Kristianstad
- Östra arméfördelningen	Strängnäs
- Norra arméfördelningen	Boden
- Gotlands militärkommando	Gotland/Visby
- Försvarsområdesstaberna i	Hässleholm
	Eksjö
	Halmstad
	Karlskrona
	Göteborg
	Strängnäs
	Upplands-Bro
	Enköping
	Örebro
	Kristinehamn
	Falun
	Sollefteå
	Umeå
	Boden
- Västkustens marinkommando	Göteborg
- Sydkustens marinkommando	Karlskrona
- Ostkustens marinkommando	Haninge/Muskö
- Norrlandskustens marinkommando	Härnösand
- Södra flygkommandot	Ängelholm
- Mellersta flygkommandot	Upplands-Bro
- Norra flygkommandot	Luleå
- Livgardesbrigaden	Upplands-Bro/ Kungsängen
- Värmlandsbrigaden	Kristinehamn
- Smålandsbrigaden	Eksjö
- Hallandsbrigaden	Halmstad
- Skånska dragonbrigaden	Hässleholm

- Dalabrigaden	Falun
- Ångermanlandsbrigaden	Sollefteå
- Wendes artilleriregemente	Hässleholm
- Gotlands artilleriregemente	Gotland/Visby
- Norrlands artilleriregemente	Boden
- Gotlands luftvärnskår	Gotland/Visby
- Roslagens luftvärnskår	Norrtälje
- Norrlands luftvärnskår	Boden
- Norrlands signalkår	Boden
- Norrlands ingenjörkår	Boden
- Norrlands trängkår	Sollefteå
- Livgardets dragoner	Stockholm
- Lapplands jägarregemente	Kiruna
- Karlskrona kustartilleriregemente och Andra kustartilleribrigaden	Karlskrona
- Gotlands kustartilleriregemente	Gotland/Fårösund
- Norrlands helikopterbataljon	Boden
- Göta helikopterbataljon	Ronneby/Kallinge

Organisationsenheterna läggs ned den 30 juni 2000 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

Skånska flygflottiljen i Ängelholm läggs ned senast den 31 december 2002.

Följande organisationsenhet omlokaliseras

Försvarets internationella kommando omlokaliseras från Södertälje/Almnäs till Upplands-Bro/Kungsängen.

Omlokaliseringen skall vara genomförda senast den 31 december 2001.

Följande organisationsenheter inrättas

- Operativ insatsledning	Upplands-Bro/ Bålsta
- Militärdistrikt med staber i	Göteborg Gotland/Visby Strängnäs Boden

Organisationsenheterna inrättas den 1 juli 2000 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

Skälen för regeringens förslag

I propositionen Förändrad omvärld - omdanat försvar (prop. 1998/99:74) redovisade regeringen sin övergripande syn på Försvarsmaktens framtida grundorganisation och hur arbetet med att utarbeta ett förslag till en ny grundorganisation borde bedrivas. Riksdagen beslutade i slutet av maj 1999 i enlighet med regeringens förslag (bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224).

När det gäller utarbetandet av en ny grundorganisation anser regeringen, som också anfördes i prop. 1998/99:74, att frågan hur arbetet har bedrivits är viktig. Det är angeläget att den valda arbetsmetoden redovisas tydligt för att underlätta förståelsen av och motiven för det förslag som redovisas. Regeringen vill därför inleda med att redovisa hur arbetet har bedrivits. Utgångspunkter för den arbetsmodell som har valts har varit främst erfarenheter och slutsatser från beredningen av grundorganisationsförändringarna i 1996 års totalförsvarsbeslut.

I februari 1999 uppdrog regeringen åt Försvarsmakten och Fortifikationsverket att redovisa underlag för det fortsatta arbetet med förändringen av grundorganisationen. Underlaget skulle innehålla en redogörelse för fortsatt verksamhet vid Försvarsmaktens samtliga organisationsenheter och därför innehålla en kvalitativ respektive en kvantitativ redovisning för verksamheten under oförändrade betingelser. Därutöver skulle Fortifikationsverket redovisa en fysisk fastighetsplanering för fastighetsbeståndet på varje berörd ort. Avsikten med dessa uppdrag var att tillförsäkra att Regeringskansliet skulle få tillgång till uppdaterade och tillförlitliga underlag om den hittillsvarande organisationens verksamhet.

I mars 1999 beslutade regeringen den nämnda propositionen Förändrad omvärld - omdanat försvar (prop. 1998/99:74).

I mars 1999 uppdrog regeringen också åt Försvarsmakten att med utgångspunkt i propositionen och Försvarsberedningens rapport Förändrad omvärld - omdanat försvar (Ds 1999:2) redovisa förslag till planering av Försvarsmaktens verksamhet för perioden 2000 - 2004. En del i detta uppdrag var att redovisa ett förslag till dimensionering av Försvarsmaktens grundorganisation. Regeringen underströk att redovisningen inte skulle innehålla förslag på vilka enskilda organisationsenheter som kunde komma att beröras av den framtida förändringen av grundorganisationen. Förslaget skulle redovisas till regeringen senast den 19 maj 1999.

I april 1999 uppdrog regeringen åt Försvarsmakten att utarbeta förslag till en principiell utformning av den militära ledningsorganisationen. Regeringen angav att förslaget skulle grundas på propositionen 1998/99:74 Förändrad omvärld - omdanat försvar och Försvarsmaktens redovisning den 19 maj 1999 med förslag till framtida struktur för Försvarsmakten.

I maj 1999 redovisade myndigheterna resultatet av de lämnade uppdragen. I fråga om den kvalitativa redovisningen av Försvarsmaktens nuvarande grundorganisation redovisades s.k. förbandskort för varje organisationsenhet. Kortfattat, men tydliggörande, redovisas alla förhållanden av betydelse för den enskilda organisationsenheten. På motsvarande sätt redovisas utgiftsutvecklingen fram till år 2004 vid

oförändrad verksamhet i den kvantitativa redovisningen. I förslaget till dimensionering av grundorganisationen utvecklade Försvarsmakten sin syn på principerna för utformningen av den framtida grundorganisationen. Regeringen återkommer till detta i avsnitt 5.4.2.

Senare i maj 1999 tog regeringen nästa steg genom att besluta om riktlinjer för det fortsatta arbetet med att förändra grundorganisationen. I dessa riktlinjer lade regeringen fast vilka försvarspolitiska, ekonomiska och regionalpolitiska aspekter samt miljöaspekter som skulle beaktas i det fortsatta beredningsarbetet. Regeringen återkommer till dessa riktlinjer i avsnitt 5.4.2. Samtidigt med att dessa riktlinjer beslutades formades en arbetsgrupp (styrgruppen) med representanter för Försvarsdepartementet och Försvarsmakten för att på grundval av de till regeringen redovisade underlagen och de av regeringen beslutade riktlinjerna utarbeta ett förslag till ny grundorganisation för Försvarsmakten. Styrgruppen har under hela processen samarbetat med - och orienterat - andra berörda departement inom Regeringskansliet samt Fortifikationsverket och Försvarsmaktens ledning.

Den 30 september 1999 redovisade Försvarsmakten sitt förslag till principiell utformning av den militära ledningsorganisationen. I rapporten lämnar Försvarsmakten förslag om en ändrad ledningsstruktur inom det militära försvaret. I enlighet med förutsättningarna för utredningsarbetet har Försvarsmaktens förslag som dimensionerande grund myndighetens redovisning den 19 maj 1999 med förslag till framtida struktur för Försvarsmakten.

Den 30 september 1999 redovisade även Försvarsberedningen sin rapport Europas säkerhet - Sveriges försvar (Ds 1999:55).

Den 20 oktober 1999 redovisade styrgruppen sin rapport med förslag till ny grundorganisation för Försvarsmakten till regeringen. Regeringen noterar i detta sammanhang att Försvarsberedningen har utgjort en parlamentarisk referensgrupp för gruppens arbete.

Större förändringar av Försvarsmaktens grundorganisation påverkar många, såväl enskilda som familjer, främst inom Försvarsmakten och andra berörda myndigheter. Förändringarna påverkar också kommuner och regioner. Regeringen anser det vara av stor vikt att de som berörs av förändringarna också ges möjlighet att lämna synpunkter innan beslut fattas. Regeringen noterar att en viktig del i styrgruppens arbete har varit att låta berörda länsstyrelser och kommuner efter det att dessa fått ta del av styrgruppens utgångspunkter för sitt arbete, redovisa sina synpunkter för styrgruppen. Vidare har särskilda genomgångar och diskussioner ägt rum med samtliga Försvarsmaktens operativa och taktiska chefer samt förbandschefer om hur grundorganisationen bör utformas. Härutöver har Försvarsmaktens representanter i styrgruppen gjort ett stort antal besök vid förbanden. Regeringen konstaterar också att styrgruppen löpande har informerat de centrala arbetstagarorganisationerna och att dessa har getts möjlighet att lämna synpunkter på gruppens arbete och förslag.

Den valda arbetsmodellen har präglats av ett arbete som har genomförts stegvis. Inledningsvis klarlades nuläget genom beskrivningar av kostnaderna och produktionsförutsättningarna för fortsatt och oförändrad verksamhet vid Försvarsmaktens samtliga organisationsenheter. Parallellt

med detta utarbetades av Regeringskansliet och beslutades av regeringen närmare anvisningar för vilka förutsättningar eller restriktioner som skulle gälla i det fortsatta urvalsarbetet. I det nästkommande steget utarbetades konkreta ändringsförslag i fråga om grundorganisationen. Därefter har en för ändamålet formad styrgrupp genom detaljöverväganden och resonemang om variationer inom grundorganisationen utarbetat ett förslag till ny grundorganisation.

Regeringen anser att denna arbetsmetod har givit ett tillförlitligt och korrekt beslutsunderlag och därför också skapat bättre förutsättningar för att kunna följa upp hela Försvarmaktens organisatoriska struktur och förbandsverksamhet. En viktig utgångspunkt härvidlag är att arbetet har utgått från den befintliga organisatoriska strukturen och att jämförelser gjorts med denna. På detta sätt har lättare än eljest kunnat belysas t.ex. konsekvenser i alternativresonemang. Metoden har vidare inneburit att kostnaderna genomgående har relaterats till en oförändrad verksamhet. Enskilda besparingar vid olika nedläggningsalternativ har därmed inte utgjort grunden för arbetet.

4.4.2 Styrande faktorer

Utgångspunkter

Regeringen redovisade den övergripande inriktningen för förändringen av Försvarmaktens grundorganisation i prop. 1998/99:74, s. 108-111. I sammanfattning angav regeringen följande. Försvarmaktens grundorganisation skall omstruktureras för att bättre ta tillvara Försvarmaktens möjligheter till och behov av samordnad verksamhet för effektivare och mer rationell utbildning och övning av förband. Omstruktureringen skall leda till bättre möjligheter till samträning, förbättrad systemkunskap, tillväxtförmåga och flexibilitet.

Regeringen gjorde i propositionen bedömningen att dagens grundorganisation innehåller en betydande överkapacitet i förhållande till det framtida utbildningsbehovet och kravet på utbildningskapacitet. I fråga om den långsiktiga inriktningen pekade regeringen vidare på att Försvarmaktens framtida verksamhet skall syfta till att uppnå de i propositionen redovisade kraven på förmågor. De kraven syftar i sin tur till att lösa Försvarmaktens huvuduppgifter. Det är nödvändigt, anförde regeringen, att Försvarmakten kontinuerligt bedriver olika grundläggande verksamheter för att kunna vidmakthålla dessa förmågor. I annat fall riskerar kompetensen att gå förlorad. Regeringen kommenterade också anpassningsfrågorna och dessa frågors betydelse för grundorganisationen genom att peka på bl.a. att grundorganisationens möjligheter att höja beredskapen inom ett år och att tillväxa inom fem år styrs av det grundläggande behovet av krigsförband och det sätt på vilket produktionen av krigsförband genomförs. Kraven på förmåga till anpassning i olika tidsperspektiv har således stort inflytande över grundorganisationens framtida struktur och flexibilitet, framhöll regeringen.

I fråga om inriktningen för de närmaste åren konstaterade regeringen i propositionen att det är väsentligt att den framtida grundorganisationen styrs av Försvarsmaktens huvuduppgifter. Regeringen pekade också på ett antal förhållanden som måste beaktas i förändringsarbetet. Det gäller behovet av stödkapacitet, operativa krav på anpassningsförmåga, avstånd till upptagningsområde av totalförsvarspliktiga samt lokala utbildningsförutsättningar. Regeringen framhöll också vikten av att det görs övergripande konsekvensvärderingar från miljösynpunkt av en förändrad fredsverksamhet.

De yttre ramarna för förändringsarbetet preciserades i regeringens riktlinjer i maj 1999 för det fortsatta arbetet med översyn av Försvarsmaktens grundorganisation. Som grund för förändringsarbetet skulle ligga riksdagens beslut i maj 1999 (prop. 1998/99:74, bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224) samt Försvarsmaktens och Fortifikationsverkets olika redovisningar i samma månad.

I riktlinjerna lade regeringen fast vilka försvarspolitiska, ekonomiska och regionalpolitiska aspekter samt miljöaspekter som skulle beaktas i det fortsatta beredningsarbetet. Riktlinjerna berörde i fråga om försvarspolitiska aspekter den organisatoriska strukturen, kompetenser och specialfunktioner, stöd till samhället och den folkliga förankringen. I fråga om ekonomiska aspekter skulle förslaget bl.a. medföra en total utgiftsnivå som långsiktigt är anpassad till Försvarsmaktens framtida anslagstilldelning. Kostnader för nyinvesteringar och omlokaliseringar skulle minimeras. I fråga om regionalpolitiska aspekter skulle de långsiktiga regionalpolitiska problemens svårighetsgrad på berörda lokala arbetsmarknader beaktas. Därutöver skulle särskild hänsyn tas till försvarsmaktsberoendet, dvs. andelen sysselsatta i Försvarsmakten. När det gäller miljöpolitiska aspekter framhöll regeringen bl.a. att grundorganisationen skulle utformas så att Försvarsmakten kan svara upp mot sitt ansvar som sektorsmyndighet för ekologisk hållbarhet. Slutligen gavs anvisningar för förslagets utformning. Förslaget skulle vara sammanhållet och innehålla en helhetslösning som svarar upp mot redovisade utgångspunkter och i övrigt ställda krav. De utgångspunkter som beaktats förutom de som angetts i riktlinjerna skulle tydligt redovisas. Arbetsmetoden och gjorda överväganden skulle redovisas.

Försvarsmaktens redovisning i maj 1999 med förslag till framtida struktur för Försvarsmakten innefattade ett förslag till dimensionering av Försvarsmaktens grundorganisation. Regeringen noterar att Försvarsberedningen i sin rapport den 30 september 1999 anser att den insatsorganisation som Försvarsmakten föreslagit i underlaget den 19 maj 1999 till stora delar motsvarar beredningens intentioner i underlaget inför prop. 1998/99:74. Regeringen noterar också att styrgruppen därför använde Försvarsmaktens förslag i maj 1999 till dimensionering av grundorganisationen som en principiell grund för sitt arbete.

Övriga faktorer

Styrande för grundorganisationsutvecklingen skall enligt regeringen vara effektivitet och långsiktighet. I framtiden behövs ett mindre antal

organisationsenheter än idag för utbildning som har till uppgift att försörja insatsorganisationen och därutöver erforderliga kompetenser. Med färre utbildningsplatser ökar betydelsen av att de kvarvarande enheterna medger goda utbildningsbetingelser inom ramen för låga fasta kostnader och att de klarar framtida miljökrav. Förband inom grundorganisationen skall även kunna hävda den territoriella integriteten och svara för övrig krishantering.

Operativa hänsyn

Den operativa studie som Försvarsmakten genomför hösten 1999 till våren 2000 syftar till att revidera den operativa planeringen, det operativa utnyttjandet av förbanden samt beredskap och tillgänglighet m.m. I detta perspektiv föreligger jämväl, enligt regeringens mening, ett antal operativa minimikrav som bör ligga till grund för utformningen av grundorganisationen.

Några sådana minimikrav är enligt regeringen att grundorganisationens utveckling skall medge att insatsorganisationen får en sådan förvarning och har en sådan förmåga att den kan sättas in för att försvara hela landet, avdela resurser för territoriell integritet och krishantering. För den markoperativa verksamheten och underhållsverksamheten erfordras förmåga att genomföra verksamhet i hela landet och under alla klimatologiska förhållanden. Särskilt måste uppmärksammas de krav som ställs för att kunna genomföra verksamhet i storstadsmiljö och i subarktisk miljö.

Andra krav är enligt regeringen att det för den sjöoperativa verksamheten erfordras möjligheter att kunna basera och verka med marina förband i Östersjön och med begränsad uthållighet i Västerhavet. Härvid måste de särskilda krav som ställs avseende marin verksamhet i kust- och skärgårdsmiljö beaktas. Luftoperativ verksamhet samt helikoptertransportkapacitet behövs över hela landet med tyngdpunkt mot Östersjön.

För att uppnå de operativa kraven vad avser territoriell integritet erfordras enligt regeringen att markstridsförband fredslokaliseras i såväl norra och mellersta som södra Sverige. Härvid skall skyddet av befolkningscentra ägnas särskild uppmärksamhet. Luftstridsförband skall på samma sätt ha baseringsmöjligheter i norra, mellersta och södra Sverige. Sjöstridsförband skall ha baseringsmöjligheter i mellersta, södra och västra Sverige. På Gotland erfordras lokalisering av markstridsförband och möjligheter att basera luftstridsförband.

Utbildningssystemet, m.m.

Det är enligt regeringens mening av central betydelse att skapa förband som kan utveckla sin samlade förmåga genom utbildning och övningar inom högre förbands ram. Det är vidare nödvändigt att utbildningen kan genomföras inom ramen för den minsta stridsenhet i vilken förbanden skall verka. Det är för markstridsförband och kustartilleriet som regel bataljon inom brigads ram, för sjöstridskrafter division inom flottiljs ram och för luftstridskrafter inom divisions eller bataljons ram.

Av betydelse i sammanhanget är även frågor om förbandens inriktning och konsekvenserna av detta för grundorganisationens dimensionering. När det gäller markstridsförbanden måste övning i bataljon kunna genomföras under grundutbildningen. Vidare är det angeläget att övningar med mekaniserad brigad kan genomföras varje år. Enligt regeringens mening behöver det årligen utbildas en brigad, dvs. ca fyra mekaniserade bataljoner samt övriga i brigaden ingående förband och funktioner.

Utbildningssystemet bör vara så utformat att statsmakternas krav på insats och beredskap samt Försvarmaktens behov av kompetenser därutöver kan uppnås. Kraven på internationella insatser, beredskap, territoriell integritet och kompetensutveckling bör vara styrande för den årliga produktionen av totalförsvarspliktiga före kraven att fullt ut personaluppfylla insatsorganisationen. Det årliga värnpliktsbehovet i utbildningssystemet bör avvägas främst mot krigsorganisationens behov och tillgängliga medel samt behovet av insats (nationellt och internationellt). Den grundorganisationsstruktur som regeringen föreslår är inriktad på en värnpliktsvolym om 16 350 värnpliktiga. Regeringen vill dock påtala att förslaget även inrymmer vissa, om än begränsade, möjligheter för att öka t.ex. volymen totalförsvarspliktiga. En sådan åtgärd medför dock en kostnadsökning, beroende bl.a. på behov av fler officerare.

För att långsiktigt bibehålla förmåga att leda högre förband och därigenom också vara efterfrågad utomlands för motsvarande befattningar krävs att markstridskrafterna övas på divisionsnivå. För att åstadkomma detta krävs en ledningsnivå på divisionsnivån och stöd- och funktionsförband såsom luftvärns-, underhålls- understöds-, underrättelse- och fältarbetsförband samt motsvarande en sammansatt brigad årligen. Med hänsyn till befintlig infrastruktur och behovet av utbildning av övriga enheter inom brigadsystemet är det rationellt att på ca två av de nuvarande befintliga enheterna utbilda hel bataljon. En eventuell utökning av antalet enheter för utbildning av hel bataljon skulle enligt regeringen kräva alltför omfattande investeringar. För att utbilda övriga två bataljoner anser regeringen att det behövs fyra enheter med utbildning av ca halvbataljon. Vidare bedömer regeringen att det erfordras viss mekaniserad utbildning vid enheten för den internationella utbildningen med hänsyn till kompetensförsörjningen av denna. Detta bör genomföras inom ramen för den årliga utbildningen av en brigad.

Inom ramen för utbildningssystemet vill regeringen beröra frågan om funktionsutbildningen inom markstridskrafterna i förhållande till en med brigadförbanden integrerad utbildning. Regeringen anser därvid att fördelarna sammantaget blir större med ett system med separata utbildningsförband för respektive funktion i förhållande till en integrering med förband för mekaniserad utbildning på flera platser. Regeringen är medveten om att detta medför att funktionen i sig prioriteras före integreringen med brigadförbanden, vilket i vissa situationer kan uppfattas som en nackdel. Regeringen har dock bedömt att det är av större betydelse att kompetensen inom funktionen hålls samman. För respektive truppdrag inom markstridsförbanden bör målet att uppnå full duglighet för funktionen inom ramen för bataljons nivå prioriteras.

Volymen inom en funktion bör därför sammantaget över landet vara tillräcklig för att utgöra en minsta bas för kompetensbevarande och för att möjliggöra övning av bataljonsförband. Detta innebär för respektive funktion en volym på i genomsnitt 800 totalförsvarspliktiga. Regeringen anser att utbildningen bör genomföras vid ett förband för respektive funktion.

När det gäller jägarförband vill regeringen dock anföra följande. Det är angeläget att jägarutbildningen kan bedrivas med två utbildningsinriktningar. Den ena avser utbildning av Norrlandsjägare. Denna utbildning kan bedrivas endast i Norrland med dess klimatologiska förhållanden med snö, kyla och stora ödemarker. Den andra avser utbildning av under rättelse- och säkerhetsförband. För detta slag av utbildning erfordras goda utbildningsförutsättningar och infrastruktur för bl.a. träning i fallskärms-hoppning och närhet till transportflyg. Detta leder till att det enligt regeringen bör finnas två enheter för jägarutbildning.

Regeringen vill i samband med diskussionen om enheter för funktionerna också erinra om kravet på vinterförmåga för förbanden. I princip bör alla officerare ha gedigen vintererfarenhet och förmåga att leda förband i subarktisk miljö. Frågeställningen aktualiseras särskilt om utbildningen av markstridskrafternas specialtruppslag koncentreras till en enhet vilken inte är lokaliserad till norra Sverige. I de fall enheten lokaliseras till södra eller mellersta Sverige bör det enligt regeringens mening finnas viss utbildningskapacitet i norra Sverige där även utbildning i subarktisk miljö genomförs. Sådan utbildningskapacitet bör i första hand lokaliseras i anslutning till den nordligaste mekaniserade enheten för att möjliggöra samordning. Ur den totala värnpliktsvolymen för funktionerna bör därför en viss del avdelas för denna utbildning.

En reducering av de marina förbanden leder enligt regeringen till att en rationell utbildning kräver färre platser än idag. Under grundutbildningen bör insatsstyrkor kunna organiseras genom att enheter från flera marina förband sammanförs för att öva chefer i bl.a. förbandsledning.

I fråga om sjöstridskrafterna bör division vara lägsta organisationsenhet för att kunna tillgodose beredskapskraven. Sjöstridskrafterna bör därför inriktas mot att kunna uppträda i division inom flottiljs ram och mot att tidigt kunna uppnå förmåga att hävda rikets territoriella integritet. Frågor om den framtida ledningen av sjöstridskrafterna utreds för närvarande. Regeringen återkommer till riksdagen vid behov. För verksamheten inom ramen för flottan bedömer regeringen att det krävs två baser. Dessa bör innehålla dimensionerande infrastruktur i form av kajer och förtöjningsanordningar samt sådana lednings- och underhållsresurser som är nödvändiga för en rationell förbandsproduktion. Härutöver erfordras möjligheter till tidsbegränsad basering vid en plats.

Den framtida militära organisationen kommer från ungefär år 2004 att innehålla betydligt färre fartyg än i dag. Det innebär också att det totala underhållsbehovet liksom behovet av torrsättningsresurser för mer kvalificerat underhåll minskar. I dag bedrivs underhåll både vid Muskö örlogsvarv och Kockums AB i Karlskrona. För att få en rationell verksamhet framöver krävs dock att det marina fartygsunderhållet koncentreras. En viktig resurs i sammanhanget är kompetens för produktion av

nya fartyg och fartygstyper. Denna produktionsresurs finns i dag vid Kockums AB i Karlskrona. Regeringen anser att det är av vikt att produktion och underhåll så långt möjligt hålls samman för att på bästa sätt utveckla dessa kompetenser. Inriktningen bör därför vara att ansvaret för att genomföra det framtida marina fartygsunderhållet läggs på civil varvsindustri.

Vissa frågeställningar bör dock klaras ut. Den viktigaste frågan är hur nödvändiga resurser för underhåll kan säkerställas i anslutning till de framtida fartygsförbandens baseringar. Regeringen har därför denna dag gett Försvarsmakten i uppdrag att i samverkan med Försvarets materielverk redovisa under vilka förutsättningar och till vilka kostnader civil varvsindustri kan svara för genomförandet av det marina fartygsunderhållet i anslutning till de i denna proposition föreslagna marina fartygsbaserna. Vidare skall redovisas hur de verksamheter som i dag bedrivs inom och i anslutning till Musköanläggningen, t.ex. verkstads- och vapenfunktionerna samt reservdelsförråd och sjöbevakningscentral påverkas om ansvaret för genomförandet av det marina fartygsunderhållet läggs på civil varvsindustri och om Ostkustens marinkommando läggs ned i enlighet med regeringens förslag i denna proposition. Regeringen återkommer vid behov till riksdagen i dessa frågor.

Kustförsvarsförbanden bör enligt regeringen inriktas mot samordnad utbildning av en amfibiebataljon och brigadledning per år. Förbanden organiseras så att de kan utgöra bas för att öva chefer i bl.a. förbandsledning inom brigads ram. Regeringen har tidigare i detta avsnitt pekat på betydelsen av olika skäl för viss militär närvaro i hela landet. Enligt vad regeringen anförde i prop. 1998/99:74 skall bl.a. avstånd till upptagningsområde av totalförsvarspiktiga beaktas i grundorganisationsarbetet. Den västsvenska regionen med Göteborg är en av Sveriges befolkningstätaste regioner. Enligt regeringens mening bör därför frågan om möjligheterna att fullgöra värnplikstjänstgöringen i hemregionen beaktas särskilt när det gäller lokaliseringen av förband till Västkusten. Detta får speciell aktualitet när det gäller kustartilleriutbildningen. Då det av infrastrukturella skäl inte bedöms möjligt att genomföra mer än en begränsad del av den totala kustartilleriutbildningen i Göteborg anser regeringen att denna utbildning bör genomföras vid två enheter. En sådan lösning innebär att kustartilleriutbildningen kan genomföras med utnyttjande av dagens infrastruktur samtidigt som den skapar goda förutsättningar för de totalförsvarspiktiga i Västsverige att fullgöra sin tjänstgöring i hemregionen.

I fråga om helikopterförbanden konstaterar regeringen att Försvarsmakten idag har drygt 110 helikoptrar. Enligt materielplaneringen skall nya helikoptrar anskaffas med början år 2002, varvid de äldre avvecklas. Detta medför att Försvarsmakten efter år 2004 kan beräknas ha 65-70 helikoptrar. För att rationellt utbilda och leda helikopterverksamheten bör enligt regeringens uppfattning antalet platser för permanent basering kunna reduceras till två större enheter och en mindre. Den ena av de större enheterna bör inriktas mot markoperativ förmåga och den andra mot sjöoperativ förmåga. Till detta kommer behov av räddningskapacitet på ett antal platser.

I fråga om flygstridsförbanden anser regeringen att så många funktioner som möjligt bör kunna utbildas vid varje flygflottilj. Flygtidsproduktionen bör därvid styras mer av kravet på utbildning i hela utbildningskedjan av flygförare än av kravet på insatsförmåga. Utbildningen bör inriktas mot en organisation omfattande 160 flygförare tjänstgörande vid de åtta stridsflygdivisionerna.

Regeringen anser att flygstridskrafterna långsiktigt skall bestå av åtta divisioner JAS 39 Gripen. För detta erfordras i sig fyra flottiljer med vardera två divisioner per flottilj.

Regeringen konstaterar att utbildningen av nya flygförare och omskolningen till Gripensystemet sammantaget är känsligt för störningar under de närmaste åren och ställer krav på flottiljkapacitet. Till utbildningen och omskolningen kommer en annan komponent som också ställer krav på kapacitet, nämligen möjligheterna att lämna exportstöd genom Viggens eller Gripenutbildning. Regeringen anser att det inte är möjligt att nu ange omfattningen av det framtida behovet av exportstöd. Detta innebär enligt regeringens mening att det behövs fem flygflottiljer för att tillförsäkra erforderlig kapacitet för eventuella exportåtaganden i framtiden.

Officersutbildning

Den dimensionering av grundorganisationen som regeringen föreslår leder till att det behövs ungefär 10 000 yrkesofficerare. För att kunna personalförsörja denna organisation erfordras det långsiktigt en årlig rekrytering av cirka 540 yrkesofficersaspiranter, vilket ger ungefär 500 utexaminerade officerare. För att klara volymen kompletteringsutbildning av arméofficerare från nuvarande skolsystem bedömer regeringen att det behövs tre militärhögskolor till och med år 2001. Därefter behövs det två militärhögskolor. Regeringen återkommer i avsnitt 5.4.5.

Beredskapsfrågor

Regeringen vill erinra om att beredskap även framdeles är en viktig del av Försvarens ansvar och verksamhet. Förband med hög beredskap måste kunna organiseras genom att antingen utnyttja förband i slutfasen av grundutbildningen eller genom att kalla in viss personal eller hela förband från tidigare utbildningsomgångar för förbandsövningar.

Anpassning

En viktig del i Försvarens framtida organisation är förmågan till tillväxt. En förutsättning för att insatsorganisationen skall kunna anpassas genom att tillväxa är att det finns dels kompetenser, dels grundorganisatoriska möjligheter. Regeringen behandlar frågan om kompetenser i avsnitt 5.2. I fråga om de grundorganisatoriska möjligheterna anser regeringen att en grundorganisation med den utformning som föreslås i denna proposition kommer att ha den volym och infrastruktur som behövs för att genom flexibilitet och planering kunna utnyttjas även i en

tillväxtsituation. Regeringen anser vidare att det vore direkt olämpligt att bibehålla ytterligare ett antal etablissemang i form av kasernområden för att på så sätt ha en inbyggd potential för tillväxt. En sådan modell skulle föranleda alltför stora kostnader. Däremot är det angeläget att behålla dimensionerande övnings- och skjutfält. Regeringen bedömer att det även i en tillväxtsituation - trots det omvärldsläge som då råder - skulle vara förenat med betydande svårigheter att på kort tid anskaffa ytterligare övnings- och skjutfält.

Regeringen anser att det i det medellånga perspektiv som riksdagen har lagt fast - dvs. det femåriga perspektivet - däremot borde vara möjligt att åstadkomma förläggningskapacitet genom t.ex. utnyttjande av barack- och containerlösningar eller motsvarande för att bedriva den utbildningsverksamhet som inte kan inrymmas inom den befintliga infrastrukturen. Redan idag finns en icke obetydlig förläggningskapacitet vid vissa större övnings- och skjutfält. I sammanhanget kan också erinras om att regeringen i en anpassningssituation har möjlighet att i enlighet med 1 kap. 5 § miljöbalken fatta vissa beslut i miljöhänseende. Härutöver bedömer regeringen att behovet av centraliserad samövning mellan olika enheter inom ramen för grundorganisationens ordinarie verksamhet kommer att öka i framtiden. Även denna aspekt understryker vikten av att dimensionerande övnings- och skjutfält behålls.

Stöd till samhället

Uppgiften att lämna stöd till samhället skall inte vara dimensionerande vid utformningen av Försvarsmaktens grundorganisatoriska struktur. Enligt regeringen bör dock frågan om skydd av viktiga samhällsfunktioner i storstadsregionerna beaktas i övervägandena om grundorganisationens lokalisering. Som redovisats i avsnitt 5.3 bör vid en jämförelse av i övrigt likvärdiga förutsättningar även möjligheterna till stöd till samhället beaktas. Inom ramen för grundorganisationen skall också stöd till samhället kunna ges dels genom avtal som förutsätter ett etablerat och organiserat samarbete, dels genom insatser vid katastrofer och oförutsedda händelser.

Dimensionering

Mot bakgrund av dessa övergripande resonemang förordar regeringen att följande dimensionering ligger till grund för detaljutformningen av Försvarsmaktens grundorganisation.

- Sex enheter för utbildning av armébrigadledningar och mekaniserade förband.
- En enhet för internationell utbildning, med vilken samlokaliseras viss grundutbildning.
- En enhet för respektive specialtruppslag inom markstridskrafterna, dvs. artilleri-, luftvärns-, ingenjör-, signal- respektive trängförband. För att säkerställa vinterkompetens erfordras utbildningskapacitet i Norrland för samtliga funktioner.
- Två enheter för utbildning av jägarförband.

- Två enheter för utbildning av kustartilleriförband.
- Två baser för utbildning av sjöstridskrafter. Därutöver erfordras möjlighet för tidsbegränsad basering på ytterligare en plats.
- Fem flygflottiljer.
- Två enheter för helikopterförbanden, varav en för markoperativ verksamhet och för sjöoperativ verksamhet. Därutöver skall det finnas en mindre enhet.
- Två militärhögskolor från och med år 2002.

4.4.3 Ledningsfrågor

Regeringen anser att den militära ledningsorganisationen bör förändras. Med utgångspunkt i Försvarmaktens förslag den 30 september 1999 och Förvarsberedningens principiella bedömning av det förslaget i sin rapport Europas säkerhet - Sveriges försvar anser regeringen att antalet ledningsnivåer bör reduceras. Vidare bör antalet enheter bli färre och en ny operativ och taktisk ledning bör införas.

På den operativa nivån bör det enligt regeringen finnas endast en enhet. De nuvarande militärområdesstaberna bör avvecklas och en ny organisationsenhet benämnd operativ insatsledning inrättas. Delar av Försvarmaktens nuvarande högkvarter bör ingå i denna operativa insatsledning. Även den taktiska nivån bör reduceras. Fördelnings- och försvarsområdesstaberna samt marinkommandona och flygkommandona bör avvecklas. Den taktiska ledningen bör utformas som ett armétaktiskt, marintaktiskt respektive flygtaktiskt kommando som tillsammans med operationsledningen utgör den samlokaliserade operativa insatsledningen. Den operativa insatsledningen kommer därmed att bestå av en operationsledning och tre taktiska kommandon. Regeringen anser vidare att dagens försvarsgrenscentra bör läggas ner och uppgifterna föras över till bl.a. de taktiska kommandona. Den operativa insatsledningen skall ha möjlighet att avdela en till två insatsledningar som kan grupperas i ett insatsområde samt ha kapacitet att avdela stabsresurser till en internationell stab i samband med internationella insatser.

Härutöver bör det för den regionala territoriella ledningen, stödet till frivilligorganisationer och för samverkan med totalförsvarets civila delar inrättas fyra militärdistrikt. Genom detta förslag koncentreras tillgängliga ledningsresurser och tillförsäkras ett effektivt resursutnyttjande och en hög kompetens i respektive distrikt.

Inom militärdistriktet bör sammanlagt 29 militärdistriktsenheter inrättas. Varje län kommer således att innehålla minst en sådan enhet. Militärdistriktsenheterna bildas ur nuvarande försvarsområdesgrupper och skall svara för att utbilda, vidmakthålla och utveckla hemvärnet samt stödja de frivilliga försvarsorganisationerna. Härutöver skall dessa enheter svara för en del av totalförsvars-samverkan.

Regeringen återkommer i kapitel 8 utförligare till frågorna om den militära ledningsorganisationen.

Regeringen återkommer under avsnitt 5.4.5 med de grundorganisatoriska konsekvenserna av en förändrad ledningsorganisation och regeringens förslag i denna delen.

Innan regeringen kommer in på sitt förslag till utformning av en ny grundorganisation för Försvarsmakten bör även traditionsfrågorna belysas. Traditionsfrågorna har en viktig roll i folkförankringen av det svenska försvaret. Frågorna kräver därför en omsorgsfull behandling. Organisationsenheternas benämningar bör vidare ha ett allmänt stöd. Det ankommer på regeringen att bestämma organisationsenheternas benämning. Det har emellertid inte varit möjligt att utgående från förslaget till ny grundorganisation i erforderlig utsträckning pröva namnfrågorna. Regeringen anser därför att dessa frågor bör bli föremål för fortsatta överväganden och att de slutgiltiga namnen på ett antal organisationsenheter bestäms vid en senare tidpunkt. För att möjliggöra en sådan fortsatt prövning har regeringen valt att i sitt förslag endast använda organisationsenheternas nuvarande eller preliminära namn och inte ta ställning till hur t.ex. sammanslagna eller omlokaliserade organisationsenheter eller de nya militärdistrikten skall benämnas. Regeringen har därför uppdragit åt Försvarsmakten att efter samråd med bl.a. Statens försvarshistoriska museer senast i mars 2000 inkomma med förslag till benämningar. Mot bakgrund av traditions- och namnfrågornas principiella betydelse avser regeringen att senare informera riksdagen om frågans fortsatta behandling. Regeringen avser att senare informera riksdagen i dessa frågor.

4.4.5 Försvarsmaktens framtida utformning

Med utgångspunkt i de principiella resonemang och överväganden som redovisats i tidigare avsnitt föreslår regeringen den utformning av grundorganisationen som redovisas nedan.

Regeringen har funnit att förslaget kan beskrivas antingen funktionsvis eller regionvis. För att göra förslagen organisation tydlig redovisar regeringen sitt förslag på båda sätten. Genom den funktionsvisa redovisningen åskådliggörs hur grundorganisationens olika organisationsenheter korresponderar med varandra för att skapa den mest lämpade strukturen för att utbilda och öva förband för insatsorganisationen och för att vidmakthålla erforderliga kompetenser. Av den därpå följande regionvisa redovisningen framgår förslagets påverkan på olika orter och regioner i landet.

Regeringen vill betona att förslaget skall ses som en helhet och att den strukturen på grundorganisationen är en direkt följd av den insatsorganisation som regeringen föreslagit i det föregående. Grundorganisationen är därmed också en följd av regeringens förslag till hur den operativa förmågan skall kunna uppnås. Detta innebär att förändringar av grundorganisationsstrukturen påverkar hur den operativa förmågan kan uppnås liksom inriktningen av insatsorganisationen.

Regeringen har sammanvägt såväl verksamhetsutövandet, rationalitetsfrågor, besparingsfrågor som regionalpolitiska aspekter och miljöaspekter. Regeringen vill därför erinra om att förslaget bygger på ett intimt samspel

Funktionsvis redovisning

Regeringen inleder redovisningen med markstridskrafterna.

Regeringen anser att val av plats för den mekaniserade utbildningen utgör en av hörnpelarna i markstridskrafternas grundorganisation. Lokaliseringen av enheter för mekaniserad utbildning bör därför vara styrande framförallt i samspelet med lokalisering av enheter för funktionsutbildning. Regeringen har vidare tidigare redovisat att det är angeläget att kompetensen inom en funktion hålls samman. Regeringen vill också erinra om att utbildning av en funktion på flera platser är bl.a. kostsamt såväl från materieförsörjnings- som underhållssynpunkt. I anslutning till förslaget om enheter för mekaniserad utbildning behandlas även frågan om en enhet för den internationella utbildningen.

Arméns nuvarande utbildningsform, som bygger på kaderprincipen, förändras och ges en inriktning enligt följande. För att möjliggöra utbildning och samövning av ett förband motsvarande en brigad krävs enligt regeringen att aktuella utbildningsenheter producerar förband som kan ingå som delar i en återkommande samövning inom brigads ram.

Idag finns följande brigadförband.

- Livgardesbrigaden (IB 1) i Upplands-Bro/Kungsängen
- Värmlandsbrigaden (IB 2) i Kristinehamn
- Smålandsbrigaden (IB 12) i Eksjö
- Hallandsbrigaden (IB 16) i Halmstad
- Jämtlands fältjägarregemente och Fältjägarbrigaden (NB 5) i Östersund
- Dalabrigaden (NB 13) i Falun
- Ångermanlandsbrigaden (NB 21) i Sollefteå
- Södra skånska regementet och Södra skånska brigaden (MekB 7) i Lund/Revingehed
- Skånska dragonbrigaden (MekB 8) i Hässleholm
- Skaraborgs regemente och Skaraborgsbrigaden (MekB 9) i Skövde
- Södermanlandsbrigaden (MekB 10) i Strängnäs
- Gotlands regemente och Gotlandsbrigaden (MekB 18) i Gotland/Visby
- Norrbottens regemente och Norrbottensbrigaden (MekB 19) i Boden

Utgångspunkten är att den framtida Försvarsmakten skall bestå av sex enheter för utbildning av armébrigadledning och mekaniserade bataljoner. Av operativa skäl och för att möjliggöra ett effektivt utnyttjande av övnings- och skjutfält bör enheterna vara geografiskt relativt jämnt fördelade över landet. Det är också enligt regeringens mening nödvändigt att mekaniserad utbildning genomförs i dimensionerande klimat- och terrängförhållanden. Detta innebär att enheterna för mekaniserad utbildning bör finnas i såväl norra och mellersta som södra Sverige.

Med detta, och de utgångspunkter regeringen har för sitt arbete, som bakgrund förordar regeringen att följande enheter för mekaniserad utbildning behålls: MekB 7, MekB 9, MekB 10, MekB 18, MekB 19 och NB 5. Vidare föreslår regeringen att den internationella utbildningen lokaliseras till Kungsängen. En mindre del av den mekaniserade utbild-

ningen bör samlokaliseras med denna internationella utbildning i Kungsängen. Prop. 1999/2000:30

Regeringen vill anföra följande skäl för sitt förslag.

Mot bakgrund av operativa hänsynstaganden och rådande klimatologiska förhållanden anser regeringen att en utbildningsenhet bör vara lokaliserad till övre Norrland. MekB 19 i Boden har mekaniserad kapacitet för utbildning av hel bataljon, goda övnings- och skjutfält samt tillgång till militärområdesverkstad. Även i ett långsiktigt perspektiv har enheten en infrastruktur som lämpar sig för utbildning av i stort sett samtliga typer av mekaniserade förband inom insatsorganisationen.

MekB 9 i Skövde har mekaniserad kapacitet för utbildning av hel bataljon, tillgång till goda övnings- och skjutfält samt militärområdesverkstad. Regeringen fäster särskild vikt vid betydelsen av samlokalisering av en mekaniserad utbildning med Markstridsskolan (MSS). Enligt regeringens mening är MekB 9 en förutsättning för att bedriva en effektiv utbildningsverksamhet vid MSS såväl i Skövde som i Kvarn. Regeringen föreslår vidare att Göta trängkår (T 2) behålls vilket skapar goda förutsättningar för samordning mellan underhållsfunktionen och mekaniserade förband.

Även MekB 18 i Visby har mekaniserad kapacitet och tillgång till goda övnings- och skjutfält. Regeringen anser att de operativa kraven gör det nödvändigt med militär närvaro på Gotland. En enhet för mekaniserad utbildning bör därför finnas där. Av främst kostnads- och underhållsskäl bör det dock inte genomföras någon stridsvagnsutbildning på Gotland.

Mot bakgrund av tidigare resonemang om geografisk fördelning över landet anser regeringen att en av enheterna bör lokaliseras till den sydligaste delen av landet. Regeringen har härvid vägt MekB 7 i Revingehed mot MekB 8 i Hässleholm. Regeringen gör följande avvägning mellan dessa två enheter.

MekB 7 har mekaniserad kapacitet och tillgång till goda övnings- och skjutfält. Vidare är MekB 7 en av de enheter som har de bästa förutsättningarna att genomföra manöverstrid med mekaniserade förband på eget övningsfält. Även i ett långsiktigt perspektiv har enheten en infrastruktur som lämpar sig för utbildning av i stort sett samtliga typer av mekaniserade förband inom den framtida insatsorganisationen.

MekB 8 i Hässleholm har mekaniserad kapacitet och en bra infrastruktur, men har samtidigt begränsningar avseende det egna övningsfältets kapacitet och möjligheter till manöverstrid. I Hässleholm finns idag Wendes artilleriregemente (A 3) som enhet för artilleriutbildning. Möjligheterna till garnisonssamordning i Hässleholm utgår emellertid eftersom regeringen bedömer att A 3 inte kan utgöra huvudenhet för artillerifunktionen. Regeringen finner således att MekB 7 har bättre långsiktiga förutsättningar för utbildning av mekaniserade förband. MekB 8 bör därför läggas ned.

Med den geografiska spridning ovanstående förslag ger anser regeringen att en enhet, utöver vad som redovisats ovan, bör bibehållas i mellersta Norrland.

När det gäller denna enhet har regeringen vägt NB 5 i Östersund mot NB 21 i Sollefteå. NB 5 i Östersund ingår i en garnison med bl.a.

Jämtlands flygflottilj (F 4). Viktig del i garnisonen utgörs också av Arméns tekniska skola och Motorskolan. Regeringen bedömer att det inte är ekonomiskt försvarbart att omlokalisera Arméns tekniska skola till annan ort. Vidare konstateras att även om NB 5:s övningsfält har begränsningar när det gäller kapacitet och möjlighet till manöverstrid, är fältet tillräckligt bra.

I fråga om NB 21 kan regeringen konstatera att de infrastrukturella betingelserna liksom övningsbetingelserna i Sollefteå är goda. Även i Sollefteå finns en garnison genom NB 21 och Norrlands trängkår (T 3).

Sammantaget anser regeringen att förutsättningarna för en fortsatt utveckling av garnisonen i Östersund är bättre än motsvarande förutsättningar i Sollefteå. Främsta skälet härtill är den omfattning som verksamheten i Östersund får genom regeringens förslag. Detta förhållande följer bl. a. av att regeringen anser att det inte föreligger förutsättningar att lokalisera huvudenheten för underhållsfunktionen till T3 i Sollefteå. Regeringen anser därtill att en fortsatt utbildning vid NB 5 är en förutsättning för att Arméns tekniska skola och Motorskolan i Östersund skall kunna personal- och kompetensförsörjas. Detta ger också bättre förutsättningar för lokal personalutveckling och större möjligheter till yrkesväxling inom ramen för det framtida personalförsörjningssystemet. NB 21 bör därför läggas ned.

Av operativa skäl och för att fullfölja inriktningen med en geografisk spridning av enheterna, föreslår regeringen slutligen att en av enheterna för mekaniserad utbildning lokaliseras till Mälardalsområdet. Vidare förutsätter personalförsörjning av staber och skolor i detta område en sådan lokalisering.

I frågan om en utbildningsenhet i Mälardalsområdet måste även ett övervägande avseende en enhet för internationell utbildning behandlas.

Verksamheten bedrivs i nuläget vid Försvarets internationella kommando (Swedint) i Almnäs utanför Södertälje. Eftersom förslag som innebär att det finns endast begränsad verksamhet på en ort normalt inte skall väljas, anser regeringen att Swedint inte bör bibehållas i Almnäs. Mot ett bibehållande av verksamheten i Almnäs talar också att det inte finns tillräckliga samordningsmöjligheter i Almnäs. Almnäs saknar härtill fullgoda övningsfält för mekaniserade förband. Swedint bör därför lokaliseras i anslutning till och samordnas med annan verksamhet. Regeringen har övervägt flera alternativ men vill särskilt framhålla betydelsen av närhet till bl. a. Regeringskansliet och Försvarmaktens högkvarter. Härutöver anser regeringen att framtida lokalisering kräver tillgång till goda kommunikationer, såväl nationellt som internationellt. Slutligen vill regeringen i sammanhanget lyfta fram betydelsen av närhet till Försvarmaktens ledningscentrum i Enköping, med dess kvalificerade ledningsträning.

Sammantaget har regeringen därför övervägt en lokalisering av enheten för den internationella utbildningen och en enhet för mekaniserad utbildning inom ramen för en lösning innehållande Kungsängen och Strängnäs.

Regeringen anser att den bästa lösningen uppnås om enheten för den internationella utbildningen samlokaliseras med annan verksamhet i Kungsängen. För en sådan lokalisering talar främst de goda produktions-

förutsättningarna i Kungsängen och den goda tillgången på förläggningsplatser, liksom närheten till Arlanda flygplats och Räddningsskolan i Rosersberg. Regeringen bedömer att den mekaniserade delen av Swedint:s utbildning kan genomföras på övnings- och skjutfälten i Kungsängen och Strängnäs. För det fall utbildningen inom Swedint i framtiden skall omfatta utbildning av stridsvagnskompani förutsätts denna del bli genomförd på övnings- och skjutfälten i Strängnäs. Således utgör Kungsängen, Strängnäs och Enköping ett gemensamt resurscentrum för den internationella utbildningen.

En lokalisering av Swedint till Kungsängen leder till att enheten för mekaniserad utbildning i Mälardalen bör lokaliseras till Strängnäs. Enligt regeringens mening är det också mest ändamålsenligt att genomföra mekaniserad utbildning i Strängnäs eftersom det där finns goda övnings- och skjutfält samt infrastruktur som medger stridsvagnsutbildning. Vid Kungsängen bör dock en mindre del mekaniserad grundutbildning genomföras som bas för kompetensutvecklingen vid enheten för den internationella utbildningen. Swedint bör således omlokaliseras från Södertälje/Almnäs till Upplands-Bro/Kungsängen.

Eftersom produktionsförutsättningarna för utbildning av stadsskytteförband och militärpolis är goda i Kungsängen bör den nuvarande utbildningen av dessa förband bibehållas i Kungsängen. I detta sammanhang vill regeringen särskilt framhålla betydelsen av det vid denna enhet genomförs utbildning av förband för huvudstadens försvar, såsom stadsskytteförband etc. Denna enhet bör benämnas Svea livgarde. Regeringen har vidare övervägt en flyttning av musikverksamheten från Strängnäs till Kungsängen för att på så vis hålla ihop den ceremoniella verksamheten. Regeringen anser dock att skälen för en omlokalisering inte överväger det investeringsbehov som uppstår och förordar således att musikverksamheten bibehålls i Strängnäs.

Regeringen föreslår vidare att IB 1, IB 2, IB 12, IB 16 och NB 13 läggs ned. I fråga om infanteribrigaderna skulle ett bibehållande kräva omfattande investeringar för att kunna utgöra enheter för mekaniserad utbildning. Vidare är tillgången på övnings- och skjutfält i vissa fall begränsande vid dessa enheter. Regeringen konstaterar att NB 13:s relativa närhet till Älvdalens skjutfält visserligen är av betydelse i sammanhanget. Men regeringen har inte ansett detta kunna utgöra en avgörande faktor för att bibehålla en isolerad organisationsenhet i Falun.

Regeringen övergår härnäst till att redovisa markstridskrafternas olika funktioner. Enligt den övergripande dimensioneringen skall det finnas en huvudenhet för varje specialtruppdrag inom markstridskrafterna samt utbildningskapacitet för utveckling och vidmakthållande av vinterförmåga.

Inom artilleriet finns i nuläget Wendes artilleriregemente (A 3) i Hässleholm, Gotlands artilleriregemente (A 7) i Visby, Norrlands artilleriregemente (A 8) i Boden och Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn. Härutöver finns Artilleriets stridsskola (ArtSS) i Kristinehamn.

Regeringen anser att A 9 har de bästa förutsättningarna för att långsiktigt utbilda och öva artilleriförband och vill som skäl anföra följande.

A 3 har en god kompetens vad gäller utbildning av artilleriförband för den mekaniserade striden. Till detta kommer en god infrastruktur. A 3 ligger emellertid på ett betydande avstånd från Älvdalens skjutfält. Regeringen anser att detta fält kommer att få särskild betydelse för artillerifunktionen i framtiden. Enligt regeringens mening vore det olämpligt att centralisera artilleriutbildningen till Gotland, inte minst beroende på investeringsbehov och de begränsade möjligheterna till långsiktig personalförsörjning. A 3 och A 7 bör därför läggas ned.

Regeringen har vägt A 8 mot A 9 som båda kan utgöra huvudenhet för artillerifunktionen. För A 9 talar främst närheten till Älvdalens skjutfält och möjligheten till samövning med ett stort antal förband i södra och mellersta Sverige. Kristinehamn utgör idag ett kompetenscentrum för artillerifunktionen eftersom ArtSS är samlokaliserad med A 9.

När det gäller A 8 i Boden anser regeringen att befintliga övnings- och skjutfält i Boden är bra. För A 8 talar den garnisonssamordning som kan åstadkommas och möjligheten till samverkan med främst MekB 19. Samtidigt ger en lokalisering till Boden, på grund av stora avstånd, begränsade möjligheter att samöva med huvuddelen av markstridskrafterna och skolor för officersutbildning. En flyttning av ArtSS leder till krav på investeringar.

A 8 bör således läggas ned. Eftersom det, å andra sidan, är viktigt att artilleriförbanden även skall ges vinterförmåga anser regeringen att det bör finnas viss utbildningskapacitet för artilleriutbildning i Boden.

Enheter för utbildning av luftvärnsförband finns idag på Gotland genom Gotlands luftvärnskår (Lv 2), i Norrtälje genom Roslagens luftvärnskår (Lv 3), i Halmstad genom Göta luftvärnskår (Lv 6), och i Boden genom Norrlands luftvärnskår (Lv 7). Luftvärnets stridsskola (LvSS) är lokaliserad till Norrtälje.

Regeringen förordar Lv 6 som huvudenhet för luftvärnsfunktionen och därmed en flyttning av LvSS till Halmstad. Som skäl för detta vill regeringen anföra följande.

I fråga om Lv 2 anser regeringen att verksamheten är alltför begränsad för att kunna utvecklas till en samlad enhet för landets luftvärn. Vad avser Lv 7 föreligger goda utbildningsbetingelser och möjligheter till samövning med såväl MekB 19 som F 21. Regeringen bedömer dock att en lokalisering av hela luftvärnsfunktionen till Boden skulle ge allvarliga kompetensförluster i det korta perspektivet. Lv 2 och Lv 7 bör därför läggas ned. För att bibehålla och utveckla vinterkompetens inom funktionen anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för luftvärnsutbildning i Boden.

Regeringen har sett Lv 3 och Lv 6 som huvudalternativ för den framtida luftvärnsutbildningen. För Lv 3 har talat de goda övningsområdena och i viss mån samverkansmöjligheterna med förband i Stockholmsområdet. Av betydelse har också varit möjligheterna att personalförsörja bl.a. staber och skolor i Mellansverige med luftvärnskompetens. För att bevara Lv 3 har också talat nuvarande lokalisering av LvSS till Norrtälje. En nedläggning av Lv 3 måste därför också innebära att Stridsskolan omlokaliseras. Regeringen vill även peka på att det finns en försöksplats på Vaddö skjutfält inom ramen för LvSS ansvarsområde.

Försvarets materielverk är dock huvudnyttjare av försöksplatsen. Till Lv 3:s nackdel talar svårigheterna med att där bygga upp kompetens för robotsystem 77/97 samt att Lv 3 är en isolerad organisationsenhet med begränsade möjligheter till garnisonssamordning.

För Lv 6 i Halmstad talar att det finns en utvecklad garnison, med de fördelar detta innebär. I sammanhanget kan också framhållas att garnisonen i Halmstad inrymmer en Militärhögskola samt Försvarmaktens Halmstadsskolor. Beträffande Försvarmaktens Halmstadsskolor ser regeringen en möjlighet till viss integrering mellan utbildningen inom luftvärnsfunktionen och de delar vid skolorna som är kopplade till luftstridskrafterna. Härutöver anser regeringen att förutsättningarna för att vidmakthålla kompetensen för robotsystem 77/97, är bättre i Halmstad än i Norrtälje. I sammanhanget måste regeringen även väga in att Lv 6 i och med 1992 års försvarsbeslut flyttades från Göteborg till Halmstad och att Lv 6 i och med 1996 års försvarsbeslut övertog delar av det då nedlagda Lv 4:s verksamhet från Ystad. Till Lv 6:s nackdel talar de i vissa avseenden begränsade skjutfältsmöjligheterna vid Ringenäs. I detta sammanhang vill dock regeringen framhålla att moderna luftvärnsrobotsystem, utveckling av simulatorer och övrigt utbildningsstöd leder till att betydelsen av traditionella luftvärnsskjutfält i framtiden bedöms minska. Därtill uppstår ett investeringsbehov om LvSS och eventuellt försöksplatsen flyttas. Inför ett slutligt beslut avseende lokalisering av försöksplatsen bör enligt regeringens mening ytterligare underlag tas fram av Försvarmakten i samverkan med Försvarets materielverk.

Regeringen anser utifrån den redovisade jämförelsen att enheten för luftvärnsutbildning i Norrtälje ur ett rent luftvärnsperspektiv har bäst förutsättningar. Enheten i Halmstad bedöms dock av regeringen ha tillräckligt goda förutsättningar för fortsatt luftvärnsutbildning. Synergieffekter med förband och skolor bedöms vara goda i Halmstad. Regeringen anser vidare att ett helhetsperspektiv skall anläggas när det gäller utformningen av grundorganisationen. Med detta som grund och med hänvisning till bl.a. möjligheterna till garnisonssamordning och en utbyggd infrastruktur för att klara en ökad mekanisering av luftvärnet, anser regeringen att enheten för luftvärnsutbildning i Halmstad bör bibehållas. Lv 3 i Norrtälje bör således läggas ned. Regeringen anser vidare att LvSS bör omlokaliseras från Norrtälje till Halmstad, vilket det ankommer på regeringen att besluta om.

Enheter för signalutbildning finns idag vid Upplands regemente (S 1) i Enköping och Norrlands signalkår (S 3) i Boden. Regeringen anser att framförallt produktionsförutsättningarna och de i Enköping redan gjorda investeringarna entydigt talar för att S 1 bör bibehållas och att därför S 3 bör läggas ned. Regeringen bedömer också att möjligheterna till rekrytering och personalförsörjning är bättre i Enköping än i Boden. Genom Ledningscentrums (LedC) lokalisering till Enköping vidmakthålls även de goda rekryterings- och personalförsörjningsmöjligheterna som denna lokalisering innehåller. Vidare vidmakthålls Enköping som ett kompetenscentrum om S 1 bibehålls. I likhet med vad som gäller artilleriet och luftvärnet anser regeringen att det är mindre lämpligt att lokalisera funktionens huvudenhet till norra Sverige. Regeringen anser

också att en sådan lokalisering med stor sannolikhet skulle leda till en allvarlig kompetensförlust. För att bibehålla och utveckla vinterkompetens inom funktionen anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för signalutbildning i Boden.

Enheter för ingenjörutbildning finns idag i Eksjö genom Göta ingenjörkår (Ing 2) och Boden genom Norrlands ingenjörkår (Ing 3). I Eksjö är utöver ingenjörtrupperna lokaliserat Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (Swedec). Regeringen förordar att Ing 2 och Swedec bibehålls i Eksjö och anför som skäl följande.

Regeringen har vägt Ing 2 mot Ing 3, som båda har goda förutsättningar att vara huvudenhet för ingenjörutbildningen. Enligt regeringens mening är det viktigt att Swedec är lokaliserat tillsammans med ingenjörförbandet.

Motiven för att behålla Ing 3 är främst de mycket goda övningsförutsättningarna för att utbilda förbindelseförband. En ytterligare fördel för Ing 3 är den integrering och samövning med mekaniserade förband som kan erhållas med MekB 19. I Boden föreligger dessutom möjligheter till en effektiv garnisonssamordning.

Vid Ing 2 finns idag en allsidig kompetens för alla delfunktioner inom ingenjörfunktionen. Regeringen anser att det finns tillräckliga förutsättningar att i södra Sverige upprätthålla kompetens för förbindelseförbanden. Möjligheten att samöva med ett större antal andra förband är en fördel. Ing 2 har också bättre långsiktiga möjligheter till personalförsörjning.

I sammanhanget har regeringen också vägt in att det inte är lämpligt att flytta det kompetenscentrum som Swedec utgör. En sådan omlokalisering skulle med stor sannolikhet leda till betydande kompetensförluster. Regeringen anser även att det är mindre lämpligt att omlokalisera Swedec till norra Sverige eftersom det är svårt att lösa ammunitions- och minröjningsuppgifterna i ett område med vinterförhållanden stora delar av året. Dessutom utgör personalförsörjning och personalens tillgänglighet för internationella insatser en avgörande faktor. Därför anser regeringen att Ing 2 som huvudenhet har bäst förutsättningar såväl på kort som längre sikt.

Sammantaget konstaterar regeringen att främsta skälet för att bibehålla Ing 2 är att en omlokalisering av Swedec leder till stora kompetensförluster. Regeringen anser att tillräckligt goda övningsbetingelser föreligger i Eksjö och södra Sverige för att utveckla och vidmakthålla kompetensen inom funktionen. Ing 3 bör således läggas ned.

För att bibehålla och utveckla vinterkompetens inom funktionen anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för ingenjörutbildning i Boden. Regeringen vill särskilt framhålla att vid detaljutformningen av organisationen bör antalet ingenjörvärnpliktiga i Boden anpassas så att möjligheterna till att öva förbindelseförband säkerställs.

Enheterna för underhållsutbildning är i nuläget lokaliserade till Skövde genom Göta trängkår (T 2) och Sollefteå genom Norrlands trängkår (T 3).

Regeringen föreslår att T 2 bibehålls som huvudenhet för underhållsfunktionen och vill anför följande skäl.

I båda orterna finns en utvecklad garnison. I Skövde är lokaliserat förutom T 2 även MekB 9 och Markstridsskolan (MSS). I Sollefteå är lokaliserat förutom T 3, idag även NB 21. I Skövde finns i huvudsak alla de resurser som krävs för att genomföra utbildning för samtliga delar inom underhållsfunktionen. Möjligheten att utveckla delfunktionerna teknisk tjänst och sjukvårdstjänst är mycket goda genom tillgången på mekaniserade förband, militärområdesverkstaden, mekanikerskola samt närhet till Försvarets sjukvårdscentrum och flera stora sjukhus. För Skövde talar vidare de goda möjligheterna till rekrytering och personalförsörjning. Genom ett bibehållet T 2 i Skövde undviks härutöver en kostsam flyttning av ett kompetenscentrum.

I Sollefteå är förutsättningarna för underhållsutbildning goda. Möjligheterna att kompetensutveckla en försvarsmaktsgemensam huvudenhet för underhållstjänst anser regeringen dock vara begränsade i Sollefteå. I det föregående har regeringen föreslagit att NB 21 i Sollefteå läggs ned. I och med detta upphör möjligheterna för T 3 till samövning med andra förband. En lokalisering av huvudenheten till Sollefteå skulle dessutom kräva investeringar. T 3 bör således läggas ned.

För att möjliggöra erforderlig vinterutbildning anser regeringen dock att det bör finnas viss utbildningskapacitet för underhållsutbildning i norra Sverige. Regeringen anser att fördelaktiga samordningsvinster skulle uppnås om denna utbildning lokaliserades tillsammans med Arméns tekniska skola och Motorskolan i Östersund. En samordning med den befintliga verksamheten i Östersund skulle ge goda förutsättningar för såväl fortsatt utveckling av garnisonen som personalförsörjning och personalutveckling. I Östersund finns, enligt regeringens mening, goda möjligheter att utbilda i och utveckla den tekniska tjänsten genom Arméns tekniska skola. Regeringen anser således att kapacitet för underhållsutbildning bör lokaliseras till Östersund. Avslutningsvis vill regeringen även peka på att det bör vara lättare för personalen i Sollefteå att flytta till Östersund än till exempelvis Boden på grund av avståndet. Risken för kompetensförlust minskar därmed.

Enheterna för utbildning av jägarförband utgörs idag av Livgardets dragoner (K 1) i Stockholm, Livregementets husarer (K 3) i Karlsborg, Norrlands dragonregemente (K 4) i Arvidsjaur och Lapplands jägarregemente (I 22) i Kiruna. Utgångspunkten är att det behövs två enheter för att tillgodose Försvarets framtida behov av skilda slag av jägarförband. Regeringen har tidigare i avsnitt 5.4.2. redovisat inriktningen av utbildningen av jägarförbanden.

Regeringen förordar att K 3 och K 4 bibehålls som enheter för jägarutbildning och vill anföra följande skäl.

I fråga om K 1 anser regeringen att organisationsenheten saknar förutsättningar för den samordning och koncentring som är nödvändig för en huvudenhet för jägarutbildning. Regeringen anser vidare att en del av verksamheten vid K 1, nämligen militärpolisutbildningen, bör föras över till verksamheten i Kungsängen. En del av K 1:s nuvarande uppgifter är att svara för den beridna högvakten i Stockholm. Regeringen anser att denna verksamhet har en stor betydelse av statsceremoniella skäl. Regeringen är av den uppfattningen att det är nödvändigt att personal och

hästar för denna verksamhet bibehålls i Stockholm. En lokalisering till t.ex. Kungsängen bedömer regeringen inte vara lämplig eftersom hästarna i den beridna högvakten kontinuerligt måste övas i stadsmiljö för att kunna genomföra högvaktstjänstgöring. Regeringen noterar att nya stallar kommer att byggas vid Storängsbotten i Stockholm. Det kvarstår ändå ett lokalbehov i Stockholm för den beridna högvaktsverksamheten, främst i form av förläggningskapacitet. En del av dagens kasernetablisement bör därför bibehållas för förläggning. Regeringen föreslår således att K 1 som organisationsenhet läggs ned.

I diskussionen om lokaliseringen av jägarförband anser regeringen att frågan om utveckling av en luftburen bataljon bör vägas in. En eventuell luftburen bataljon skall utvecklas ur dagens jägar- och infanteriförband samt tillsammans med transporthelikopterkapacitet utgöra ett förband med hög tillgänglighet och rörlighet. Regeringen har berört frågan om en luftburen bataljon i avsnitt 5.3. Regeringen anser att Karlsborg är den lämpligaste orten för lokalisering av en luftburen bataljon. Främsta skälet härför är närheten till den markoperativa helikopterenheten som regeringen föreslår skall vara lokaliserad på Malmen.

Vidare anser regeringen att övningsförutsättningarna i Karlsborgsområdet är goda och att närheten till mekaniserade förband i Skövde är av väsentlig betydelse, liksom skjutfälten Kvarn och Kråk. Regeringen anser vidare att nuvarande enheter vid K 3 såsom den särskilda skyddsstyrkan och fallskärmsjägarkåren tillsammans med en utveckling av den luftburna bataljonen kan ge synergieffekter ur kompetenssynpunkt. Det är regeringens uppfattning att en flyttning av främst fallskärmsjägerutbildningen inte kan motiveras utifrån gjorda investeringar och behovet av närhet till transportflyget vid F 7.

I fråga om det andra av de två jägarförbanden anser regeringen att valet står mellan K 4 i Arvidsjaur och I 22 i Kiruna. I fråga om K 4 och Arvidsjaur konstaterar regeringen att utbildningsbetingelserna där är goda och att regementet har mycket moderna utbildningsanordningar. Ett bibehållet K 4 i Arvidsjaur innebär emellertid att organisationsenheten fortsätter att vara en isolerad verksamhet utan t.ex. garnisonssamordning.

I fråga om I 22 i Kiruna konstaterar regeringen att enheten har goda utbildningsbetingelser och dessutom en viss operativ signaleffekt eftersom det är landets enda utbildningsförband norr om polcirkeln. Även ett I 22-alternativ skulle innebära att en isolerad verksamhet bibehålls.

Vid en sammanvägning anser regeringen att K 4 bör bibehållas och att utbildningsverksamheten vid I 22 bör läggas ned. Främsta skälen för detta är K 4:s modernitet och utbildningsbetingelser. K 4 har enligt regeringens mening bäst förutsättningar att kunna bli kompetenscentrumet för utbildning av Norrlandsjägare. Dessutom finns förutsättningar även för att utveckla K 4 som bas för specialutbildning av förband, såväl nationella som internationella. Genom den relativa närheten till Boden underlättas också samövning med förbanden där. Av produktionsrationella skäl har även en lokalisering till Boden övervägts. Regeringen har dock bedömt ett sådant alternativ vara mindre lämpligt. Av regionalpolitiska skäl och delvis av klimatologiska skäl anser regeringen att det är motiverat med avsteg från grundprincipen att inte förordas fortsatt verksamhet på en ort

där verksamheten eller verksamhetsvolymen blir begränsad. Även förbandets särart talar för en separat lokalisering.

Enligt dimensionering av den framtida grundorganisationen bör det finnas två enheter för utbildning av kustartilleriförband. En av enheterna skall härvid utgöra huvudenhet. Kustartilleriutbildning bedrivs idag vid Vaxholms kustartilleriregemente och Första kustartilleribrigaden (KA 1) i Vaxholm, Karlskrona kustartilleriregemente och Andra kustartilleribrigaden (KA 2) i Karlskrona, Gotlands kustartilleriregemente (KA 3) i Gotland/Fårösund och Älvsborgs kustartilleriregemente (KA 4) i Göteborg.

Regeringen anser att KA 1 bör bibehållas och utgöra huvudenhet för den framtida kustartilleriutbildningen. Det främsta skälet för att bevara KA 1 är befintlig infrastruktur samt närheten till Stockholms skärgård, vilken innehåller övnings- och skjutfält i de för förbanden dimensionerande terrängtyperna. I detta sammanhang vill regeringen erinra om att den brigadledningslösning som förordats i det föregående leder till att de där ingående förbanden till sin huvuddel bör utbildas och övas i motsvarande terräng. Det är därför nödvändigt med en fortsatt lokalisering till Vaxholmsområdet. Regeringen konstaterar vidare att det genom en sådan lokalisering bibehålls goda möjligheter till samordning med bl.a. marina förband i Stockholmsområdet. Enheten har god kapacitet för den verksamhet som skall bedrivas framdeles.

När det gäller KA 2 konstaterar regeringen att tillgången på närövningsfält, främst avseende grundläggande soldatutbildning är mycket god medan den relativt begränsade tillgången på övningsterräng för aktuella förbandstyper talar mot KA 2 som huvudenhet. Om KA 2 skulle utgöra huvudenheten krävs vidare investeringar för att skapa en god rationalitet. Regeringen anser att detta, främst av ekonomiska skäl, vore en mindre lämplig lösning. KA 2 har däremot förutsättningar att utgöra den andra KA-enheten vid sidan av KA 1 som huvudenhet.

Regeringen konstaterar vidare att KA 4 har begränsade övningsförutsättningar, bl.a. vad avser tillgång till lämpligt närövningsfält. I likhet med vad som är fallet vid KA 2, krävs investeringar vid KA 4 om enheten skulle kunna utgöra en rationell huvudenhet. KA 4 har däremot förutsättningar att utgöra den andra KA-enheten vid sidan av KA 1 som huvudenhet. Samtidigt svarar KA 4 mot kravet på möjligheter för boende i den aktuella regionen att genomföra värnpliktstjänstgöringen i anslutning till hemorten.

För KA 3 gäller att verksamheten är begränsad och att enheten saknar tillräckliga och lämpliga övningsområden. Regeringen anser att varken KA 2, KA 3 eller KA 4 har förutsättningar, med hänsyn till terrängförhållanden och infrastruktur, att kunna fungera som huvudenhet för framtidens kustartilleriutbildning.

KA 2 och KA 4 uppfyller, vilket redovisas ovan, de krav som kan ställas på en andra kustartillerienhet. När det gäller valet mellan de båda har regeringen i avsnitt 5.4.2 redovisat skälen varför det bör finnas viss militär närvaro, t.ex. genom kustartilleriutbildning, på Västkusten. Regeringen anser att dessa skäl tydligt talar för en bevarad utbildning i Göteborg. Det bör härutöver framhållas att det är av stor betydelse med

militär närvaro även i Göteborg eftersom staden befolkningsmässigt är Sveriges andra stad. Regeringen föreslår således att KA 1 och KA 4 bibehålls och att KA 2 och KA 3 läggs ned.

För sjöstridskrafter bör det enligt den övergripande dimensioneringen finnas två likvärdiga baser för sjöstridskrafterna. Därutöver bör det finnas baseringsmöjlighet på ytterligare en plats. Sjöstridskrafterna är idag baserade i Haninge med Andra ytstridsflottiljen, Första ubåtsflottiljen och Andra minkrigsavdelningen, i Karlskrona med Tredje ytstridsflottiljen samt i Göteborg med 18:e patrullbåtsdivisionen. I Haninge finns vidare Muskö örlogsvarv. Övriga varvsresurser av betydelse i detta sammanhang finns i Karlskrona vid Kockums AB. Vid val av bas för flottan är de dimensionerande produktionsfaktorerna främst tillgången på infrastruktur i form av kajer och förtöjningsanläggningar samt sådana lednings- och underhållsresurser som är nödvändiga för en rationell förbandsproduktion. Regeringen har i avsnitt 2 ovan behandlat frågan om framtida varvsresurser.

Regeringen anser att baserna i Haninge och Karlskrona ur infrastrukturell synvinkel långsiktigt har de bästa förutsättningarna och därför bör bibehållas.

Även operativa skäl med krav på koncentration av flottans verksamhet till Östersjön talar för regeringens förslag. Härutöver anser regeringen - av samma skäl som i fråga om kustartilleriutbildningen - att det bör finnas möjlighet till fortsatt verksamhet för sjöstridsförband i Göteborg. Flottans fartyg bör således i samband med övningsverksamhet etc. ha möjlighet till tillfällig basering i Göteborg. Karlskrona örlogsstad är numera uppförd på UNESCO:s världsarvslista. Regeringen bedömer att detta förhållande inte behöver betyda begränsningar i möjligheterna att utnyttja Karlskrona som bas för fortsatt marin verksamhet mot bakgrund av 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturföremål i händelse av väpnad konflikt.

I sammanhanget vill regeringen avslutningsvis erinra om följande. I det föregående har regeringen föreslagit att KA 2 i Karlskrona läggs ned och att KA 4 bibehålls. Flottans fartyg kommer samtidigt ha möjlighet till tillfällig basering i Göteborg. Genom regeringens förslag möjliggörs härigenom fortsatt samverkan mellan sjöstridsförband och kustartilleriförband i såväl Östersjön som Västerhavet. Detta bedömer regeringen vara av stor betydelse för en vidare utveckling av marinen som taktisk enhet.

Helikopterverksamheten är idag lokaliserad till Boden genom Norrlands helikopterbataljon, Haninge/Berga genom Svea helikopterbataljon, Ronneby/Kallinge genom Göta helikopterbataljon och Linköping/Malmen genom Östgöta helikopterbataljon. I den principiella dimensioneringen föreslås att det i framtiden skall finnas två större enheter för helikopterförbanden, den ena med markoperativ inriktning och den andra med sjöoperativ inriktning. Därutöver bör det finnas en mindre enhet.

En av utgångspunkterna för regeringens arbete är att undvika omlokalisering av verksamheter. Regeringen bedömer att en omlokalisering av helikopterverksamheten skulle leda till allvarliga kompetensförluster.

Den framtida helikopterverksamheten har därför att bedrivas med utgångspunkt i dagens lokalisering. Regeringen vill vidare framhålla att den markoperativa respektive den sjöoperativa verksamheten svårligen skulle inrymmas i annan befintlig organisationsenhet. Av kostnadsskäl vore det vidare olämpligt att flytta verksamheten till en plats där infrastruktur saknas idag. En flyttning av verksamheten skulle även vara mindre lämplig av miljöskäl. Den skulle också kräva en helt ny miljöprovning på lokaliseringsorten.

Den markoperativa helikopterverksamheten bör enligt regeringens mening lokaliseras så att samverkan med mekaniserade förband underlättas. Om den luftburna bataljonen inrättas kommer en av huvuduppgifterna för den markoperativa helikopterverksamheten vara att utgöra den luftburna komponenten i denna bataljon. Regeringen anser därför att Linköping/Malmen är det lämpligaste lokaliseringsalternativet för den markoperativa helikopterverksamheten. Därmed bibehålls även den kompetens som finns uppbyggd idag.

Den andra enheten bör lokaliseras så att samverkan med den marina sjöoperativa verksamheten möjliggörs. Regeringen anser härvidlag att Haninge/Berga utgör en mer ändamålsenlig lokalisering än Ronneby/Kallinge. Huvudskälen för denna bedömning är att Haninge/Berga är beläget mer centralt i Sveriges östra kustområde där även de mest utnyttjade övningsområdena finns. Möjligheterna att personalförsörja staberna i Mälardalen med helikopterkompetens underlättas med föreslagen lokalisering.

Regeringen konstaterar vidare att det finns behov av helikopterverksamhet i norra Sverige. I denna del av landet är övningsområdena mycket bra och möjligheterna för samövning med markförband för vinterutbildning goda. En mindre enhet för helikopterverksamhet bör därför bibehållas i Boden.

Regeringen föreslår sammanfattningsvis att Norrlands helikopter bataljon och Göta helikopter bataljon läggs ned. Med hänsyn till förestående anskaffning av nya helikoptertyper bör omlokalisering av det gamla helikopterbeståndet undvikas om det leder till investeringar som ej kan nyttjas långsiktigt. Regeringen anser därför att verksamhetsdelen vid Säve inom nuvarande Göta helikopter bataljon bör kvarstå till och med år 2003. Regeringen vill erinra om att en yttäckande beredskap kommer att finnas för att svara mot Försvarsmaktens behov av flygräddning. Likaså kommer beredskap att finnas för att svara mot samhällets behov av helikopterberedskap för olika typer av räddningsuppdrag. Även i framtiden kommer därför helikopterresurser att vara utbaserade på skilda orter, t.ex. Säve i Göteborg.

Idag finns följande flygflottiljer. Jämtlands flygflottilj (F 4) i Östersund, Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Såtenäs/Lidköping, Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby/Kallinge och Norrbottens flygflottilj (F 21) i Luleå. Den övergripande dimensioneringen anger ett behov av fem flottiljer. En av de nuvarande flottiljerna bör således läggas ned.

En utgångspunkt i fråga om flygflottiljerna är att luftoperativ verksamhet behövs över hela landet. Regeringen anser därför att flottiljerna bör

vara relativt jämnt fördelade över landet. Regeringen kan i detta sammanhang konstatera att två flottiljer är lokaliserade till södra Sverige.

I sin avvägning mellan flottiljerna konstaterar regeringen att F 7 är av avgörande betydelse för utvecklingen av JAS 39 Gripen. Flottiljen har vidare särskild kompetens och infrastruktur för Tp 84-systemet. Flottiljen har också miljötillstånd för tre Gripendivisioner. F 7 bör därför bibehållas. I fråga om F 16 vill regeringen peka på det ansvar flottiljen har för militär infrastruktur i, förutom i Svealand även i Götaland och på Gotland samt att flottiljen tillsammans med samlokaliserade enheter i Uppsala utgör en stor garnison. F 16 har dessutom betydelse för personalförsörjningen av staber m.m. i Stockholmsområdet med flygvapenkompetens. Även F 16 bör bibehållas. F 21 har mycket goda övningsbetingelser och miljötillstånd för tre divisioner. Avgörande är dock enligt regeringen den långsiktiga säkerhetspolitiska signaleffekt beträffande norra Sverige som F 21:s lokalisering ger tillsammans med Bodens garnison. F 21 bör således bibehållas. F 4 har en stor betydelse för att kunna upprätthålla den erforderliga militära infrastrukturen i nedre Norrland. Till detta kommer att flottiljen har miljötillstånd för tre divisioner och har mycket goda övningsbetingelser. Östersund är dessutom en utvecklad garnison. F 4 bör bibehållas.

I södra Sverige finns två flottiljer, F 10 och F 17. Vid ett sammanfattande av argumenten för respektive flottilj finner regeringen att de tyngsta argumenten för F 10 är gjorda Gripeninvesteringar vid flottiljen samt flottiljens roll i grundutbildningen av nya flygförare och i inledningsfasen av omskolningen till Gripen-systemet samt för exportstödet. De tyngsta argumenten för att bevara F 17 är att flottiljen har långsiktigt goda övningsbetingelser i form av närhet till flygövningsområden. När det gäller luftrumsutvecklingen är dessutom förutsättningarna bättre vid F 17 än vid F 10. Även miljöförhållandena är bättre vid F 17 än vid F 10. Av betydelse är också att lokaliseringen av F 17 i Ronneby markerar en tydlig närvaro vid södra Östersjön.

Regeringen anser att det är viktigt att den framtida grundorganisationen är långsiktigt hållbar och att de enheter som bibehålls bl.a. har goda övningsförutsättningar. Av detta skäl anser regeringen att de övervägande skälen talar för att bibehålla F 17, detta trots de genomförda investeringarna på F 10 och att en nedläggning av den flottiljen kan medföra temporära svårigheter för bl.a. flygutbildningen. Mot bakgrund av regeringens övriga förslag rörande Blekingeregionen talar även regionalpolitiska skäl för att bibehålla F 17. F 10 bör således läggas ned.

Som regeringen har anfört har F 10 en nyckelroll när det gäller den grundläggande flygutbildningen av nya flygförare och i den pågående omskolningen till Gripen-systemet. Regeringen anser därför att det är olämpligt att lägga ned F 10 innan flottiljens roll i den pågående omskolningen till Gripen-systemet är slutförd. Regeringen konstaterar också att för att det överhuvudtaget skall vara möjligt att lägga ned F 10 måste den grundläggande flygutbildningen, dvs. Flygskolan, först flyttas. För att kunna genomföras på ett rationellt och säkert sätt är den grundläggande flygutbildningen beroende av ett bansystem med korsande banor. Detta finns, förutom vid F 10, vid F 7 och F 16. Regeringen bedömer att det inte

är lämpligt att förlägga Flygskolan till F 7 på grund av den omfattande Gripenverksamheten vid flottiljen. Flygskolan måste därför lokaliseras till F 16.

Det är enligt regeringens mening angeläget att omlokaliseringen av Flygskolan snarast förbereds. En omlokalisering av Flygskolan kommer sannolikt att påverka utbildningen av nya flygförare för Försvarmakten. Regeringen anser dock att den hittillsvarande lokaliseringen av en enskild verksamhet inte får utgöra ett absolut hinder i strävan att finna långsiktigt lämpliga och hållbara lösningar. Samtidigt med detta måste den pågående Gripenomskolningen fullföljas.

På F 16 finns idag två Viggendivisioner och den grundläggande taktiska flygutbildningen med flygplan SK 60. När Flygskolan flyttas till Uppsala samlokaliseras den grundläggande flygutbildningen med den grundläggande taktiska flygutbildningen. Detta bör enligt regeringen leda till vissa synergieffekter. Samtidigt konstaterar regeringen att det av såväl miljöskäl som trafikavvecklings-skäl inte går att upprätthålla flygning med två stridsflygdivisioner på F 16 parallellt med den samlade flygutbildningen. Den ena av F 16:s två divisioner skulle då kunna omlokaliseras till någon av de andra flottiljerna. Regeringen är dock av den uppfattningen att det är viktigt utifrån en struktur om åtta Gripendivisioner att ha en inriktning mot fyra flottiljer med två divisioner vardera. Dessa bör fördelas på F 4, F 7, F 17 och F 21. Detta ger en mycket god långsiktighet vad avser operativt läge, möjlighet att upprätthålla flygvapnets infrastruktur över ytan samt att kunna möta såväl hårdare miljökrav som skärpta restriktioner till följd av utökat nyttjande av luftrummet för civilflyget. Det är också regeringens uppfattning att möjligheter till tillfällig basering av Gripen på F 16 bör upprätthållas av operativa skäl och som potential inför eventuella framtida exportåtaganden.

F 10 bör läggas ned senast den 31 december 2002. Flygskolan bör därför vara fullt inrättad vid F 16 senast vid denna tidpunkt. Även överföringen av kompetens och inskolning av F 17 till Gripen-systemet bör vara genomförd senast vid denna tidpunkt. I enlighet med detta och de tidigare slutsatserna bör Vigenverksamheten vid F 16 upphöra år 2004 såvida inte särskilda beslut fattas senare som en följd av exportåtaganden eller förändrad omskolningstakt avseende JAS 39 Gripen.

I anslutning till dessa överväganden och förslag om flygflottiljerna vill regeringen beröra frågan om den s.k. specialflygverksamheten. Den flygburna signal- och radarspaningen är idag baserad på Malmen. På Bromma är baserat de särskilda persontransportresurserna. Frågan om en flyttning av dessa enheter till Uppsala prövades år 1998. På grund av det omfattande investeringsbehovet avbröts den pågående planeringen för flyttningen. Regeringen anser dock utifrån den nya inriktning som föreslås för F 16 att frågan bör prövas igen och främst vad avser specialflyget på Malmen. Regeringen har därför uppdragit åt Försvarmakten att granska förutsättningarna för att integrera denna verksamhet med verksamheten i Uppsala. Innan beslut om eventuell omlokalisering fattas måste investeringsbehovet i Uppsala klarläggas.

Härefter vill regeringen behandla de grundorganisatoriska konsekvenserna av en förändrad ledningsorganisation. Enligt regeringens mening bör följande organisationsenheter läggas ned.

- Armécentrum	Enköping
- Marincentrum	Haninge/Berga
- Flygvapencentrum	Uppsala
- Södra militärområdesstaben	Kristianstad
- Mellersta militärområdesstaben	Strängnäs
- Norra militärområdesstaben	Boden
- Södra arméfördelningen	Kristianstad
- Östra arméfördelningen	Strängnäs
- Norra arméfördelningen	Boden
- Gotlands militärkommando	Gotland/Visby
- Försvarsområdesstaberna i	Hässleholm
	Eksjö
	Halmstad
	Karlskrona
	Göteborg
	Strängnäs
	Upplands-Bro
	Enköping
	Örebro
	Kristinehamn
	Falun
	Sollefteå
	Umeå
	Boden
- Västkustens marinkommando	Göteborg
- Sydkustens marinkommando	Karlskrona
- Ostkustens marinkommando	Haninge/Muskö
- Norrlandskustens marinkommando	Härnösand
- Södra flygkommandot	Ängelholm
- Mellersta flygkommandot	Upplands-Bro
- Norra flygkommandot	Luleå
- Försvarsområdesgrupperna i	Lund/Revingehed
	Växjö
	Kalmar
	Borås
	Skövde
	Uddevalla/Skredsvik
	Linköping
	Västerås
	Gävle
	Östersund

Regeringen återkommer i kapitel 8 till frågan om den geografiska indelningen. Regeringen gör dock redan nu bedömningen att militär-distriktsindelningen i sina huvuddrag kommer att motsvara dagens indelning i militärområden och Gotland som idag utgör ett särskilt militärkommando. Med detta som grund anser regeringen att det inte föreligger

något hinder mot att nu besluta om den principiella grundorganisationen och lokaliseringen av de nya enheterna.

Som regeringen redovisade i avsnitt 5.4.3 bör inom ramen för en ny struktur ett antal nya organisationsenheter inrättas. En operativ insatsledning bör inrättas. Det är enligt regeringen angeläget att denna enhet är lokaliserad i närheten av Försvarsmaktens högkvarter och alltså i Stockholmsområdet. Regeringen föreslår att den operativa insatsledningen lokaliseras till Upplands-Bro. Regeringen vill dock påtala att tidsförhållandena avseende lokaliseringen inte är fastställda och att behov av investeringar föreligger.

Militärdistriktsindelningen bör omfatta ett Södra militärdistriktet, ett Mellersta militärdistriktet, ett Norra militärdistriktet och Gotlands militärdistrikt. För att åstadkomma en ändamålsenlig geografisk spridning och för att lokalisera de fyra militärdistriktsstaberna till orter där det redan finns militära förband anser regeringen att dessa staber bör lokaliseras till Göteborg, Strängnäs, Boden och Visby. Regeringen har den 11 november 1999 beslutat om nya principer för den s.k. särskilda planläggningen, dvs. förberedelserna för riksstyrelsens arbete under kris och krig. Ökad vikt skall ges åt åtgärder som skapar större möjligheter att bedriva verksamhet i eller i närheten av den normala lokaliseringen. Sammantaget innebär det mera omfattande åtgärder inom Stockholmsområdet. Detta kan motivera en särskild lednings- och samverkansstruktur för Stockholmsområdet vid sidan av Mellersta militärdistriktet. Regeringen återkommer vid behov till riksdagen i denna fråga.

De 29 militärdistriktsenheter skall ha viktiga samverkansuppgifter med bl.a. kommunerna. Grupperna skall också svara för stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och bl.a. utbildning av hemvärnet. Dessa enheter kommer således att ha viktiga uppgifter för folkförankringen av det svenska militära försvaret. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är viktigt att enheterna lokaliseras över hela landet. Minst en enhet bör finnas i varje län. Vidare är det ändamålsenligt om dessa samverkansenheter ges en lokalisering som ungefärligen motsvarar de nuvarande försvarsområdesstaberna och försvarsområdesgrupperna. I enlighet med rådande praxis bör det ankomma på regeringen att besluta om inrättandet och lokaliseringen av dessa enheter. Regeringen avser således att inrätta militärdistriktsenheter med följande lokalisering: Lund/Revinge, Hässleholm, Karlskrona, Halmstad, Växjö, Kalmar, Borås, Göteborg, Skövde, Uddevalla/Skredsvik, Eksjö, Gotland/Visby, Linköping, Haninge, Strängnäs, Upplands-Bro/Kungsängen, Uppsala, Västerås, Kristinehamn, Örebro, Falun, Gävle, Härnösand, Östersund, Sollefteå, Umeå, Boden, Kalix och Kiruna.

Regeringen återkommer i avsnitt 8.4 till frågor om fortsatt arbete med utformningen av bl.a. den militära ledningsorganisationen. Mot bakgrund av det fortsatta arbete som redovisas där anser regeringen att den exakta storleken och personalstyrkan vid de olika militärdistriktsenheter inte bör fastställas nu. Dock bör enheterna i Härnösand och Kristinehamn ges en särskild förstärkning av personalinnehållet.

Som regeringen pekat på kommer militärdistriktsenheter att ha viktiga uppgifter i folkförankringen av det militära försvaret. Regeringen

har i det föregående föreslagit att ett antal organisationsenheter läggs ned. Genom dessa nedläggningar riskerar traditionsrika militära benämningar, som har betydelse för folkförankringen, att försvinna. Det bör ankomma på regeringen att besluta i namnfrågorna. Regeringen har behandlat traditions- och namnfrågorna i avsnitt 5.4.4. Regeringen anser att traditionsfrågorna bör beaktas särskilt när de nya militärdistriktsenheterna skall benämnas.

De nya enheterna bör inrättas den 1 juli 2000.

Regeringen vill i sammanhanget peka på att en del i ominriktningen är att ur dagens underhållsregementen på sikt utveckla en ny logistik- och stödorganisation. Strukturen för denna behöver dock utredas ytterligare innan beslut kan fattas. I avvaktan på detta bör underhållsregementena bibehållas. Den operativa underhållsledningen bör inordnas i den operativa insatsledningen. Ett första steg mot en ny logistik- och stödorganisation bör enligt regeringen tas tidigt genom att stöduppgifterna övertas av underhållsregementena när försvarsområdesstaberna läggs ned. Regeringen avser att uppdra åt Försvarsmakten att i budgetunderlaget för år 2001 senast redovisa förslag i denna del.

När det gäller Försvarsmaktens skolor och centra gör regeringen följande bedömning. De tre militärhögskolorna är lokaliserade till Halmstad, Solna/Karlberg och Östersund. Som regeringen har konstaterat i avsnitt 5.4.2 behövs det tre militärhögskolor till och med år 2001. Därefter är det tillräckligt med två militärhögskolor. Styrgruppen ansåg i sin rapport i oktober 1999 att Militärhögskolan i Östersund har mindre gynnsamma förutsättningar för en bred elevrekrytering från samtliga försvarsgrenar och att det är svårare att personalförsörja skolan i Östersund än de andra militärhögskolorna. Regeringen delar styrgruppens syn och lämpligheten av att år 2002 lägga ned militärhögskolan i Östersund. Regeringen anser emellertid att innan ett slutligt beslut fattas måste ett helhetsperspektiv anläggas. Regeringen konstaterar att det finns ett antal yttre faktorer som påverkar frågan om militärhögskolorna. Det är bl.a. personalförsörjningsutredningen och frågan om meritvärdering av officersutbildningen. Regeringen bedömer således att det behövs ytterligare utredningsinsatser innan det slutliga beslutet kan fattas. Regeringen avser att återkomma i denna fråga till riksdagen hösten 2000.

Även när det gäller övrig skol- och centraverksamhet bedömer regeringen att det i dag inte finns tillräckligt underlag för beslut. Regeringen har därför denna dag uppdragit åt Försvarsmakten att inkomma med ett underlag i dessa delar våren 2000 så att förändringarna avseende denna skol- och centraverksamhet kan genomföras samtidigt med de övriga grundorganisationsförändringar regeringen föreslår i denna proposition. Regeringen återkommer vid behov till riksdagen i dessa frågor. Redovisningen av grundorganisationens omfattning och lokalisering (avsnitt 5.4.6) innehåller därför endast de skolor och centra som riksdagen fattat beslut om att inrätta.

För att åskådliggöra konsekvenserna av förslaget till förändrad grundorganisation vill regeringen redovisa förslagets innebörd även Orts- och regionvis. Redovisningen tar endast upp orter där verksamheten förändras.

I södra Sverige blir förändringarna följande. I Lund/Revingehed inrättas en militärdistriktsenhet. I Hässleholm läggs försvarsområdesstaben, Skånska dragonbrigaden och A 3 ned. I kommunen inrättas en militärdistriktsenhet. I Kristianstad läggs Södra militärområdesstaben och Södra arméfördelningen ned. I Ängelholm läggs Södra flygkommandot och F 10 ned. I Ronneby/Kallinge läggs Göta helikopterbataljon ned. I Karlskrona läggs Sydkustens marinkommando, försvarsområdesstaben och KA 2 ned. I kommunen inrättas en militärdistriktsenhet. I Halmstad läggs försvarsområdesstaben och Hallandsbrigaden ned. En militärdistriktsenhet inrättas i Halmstad och LvSS omlokaliseras dit. I Göteborg läggs Västkustens marinkommando och försvarsområdesstaben ned. En militärdistriktsstab med en militärdistriktsenhet inrättas. I Borås, Växjö och Kalmar läggs försvarsområdesgruppen ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Eksjö läggs försvarsområdesstaben och Smålandsbrigaden ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Uddevalla/Skredsvik, Skövde och Linköping läggs försvarsområdesgruppen ned och inrättas en militärdistriktsenhet.

På Gotland blir det följande förändringar. Militärkommandot, A 7, och Lv 2, alla i Visby, samt KA 3 i Fårösund läggs ned. En militärdistriktsstab med en militärdistriktsenhet inrättas i Visby.

I Mellansverige blir det följande förändringar. I Kristinehamn läggs försvarsområdesstaben och Värmlandsbrigaden ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Örebro läggs försvarsområdesstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Västerås läggs försvarsområdesgruppen ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Enköping läggs Armécentrum och försvarsområdesstaben ned och en militärdistriktsenhet inrättas. I Strängnäs blir förändringarna följande. Mellersta militärområdesstaben, Östra arméfördelningen och försvarsområdesstaben läggs ned. En militärdistriktsstab och en militärdistriktsenhet inrättas. I Upplands-Bro läggs Mellersta flygkommandot och Livgardesbrigaden ned. Försvarsområdesstaben ombildas till utbildningsenheten Svea livgarde. Den operativa insatsledningen och en militärdistriktsenhet inrättas i kommunen. Swedint omlokaliseras till Kungsängen. I Stockholm läggs K 1 ned. Från Södertälje omlokaliseras Swedint till Upplands-Bro. I Haninge läggs Marincentrum och marinkommandot ned. En militärdistriktsenhet inrättas i kommunen. I Uppsala läggs Flygvapencentrum ned. En militärdistriktsenhet inrättas. I Norrtälje läggs Lv 3 ned. Från Norrtälje omlokaliseras LvSS till Halmstad. I Gävle läggs försvarsområdesgruppen ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Falun, slutligen, läggs försvarsområdesstaben och Dalabrigaden ned. En militärdistriktsenhet inrättas i kommunen.

I norra Sverige blir det följande förändringar. I Härnösand läggs Norrlandskustens marinkommando ned. En militärdistriktsenhet inrättas. I Östersund läggs försvarsområdesgruppen ned och en militärdistriktsenhet inrättas. Vidare tillförs kapacitet för underhållsutbildning. I Sollefteå

läggs försvarsområdesstaben, Ångermanlandsbrigaden och T 3 ned. En militärdistriktsenhet inrättas i kommunen. I Umeå läggs försvarsområdesstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Boden blir det följande förändringar. Norra militärområdesstaben, Norra arméfördelningen, försvarsområdesstaben, A 8, Lv 7, S 3, Ing 3 och Norrlands helikopter-bataljon läggs ned. I Boden bibehålls dock kapacitet för artilleri-, luftvärns-, signal- och ingenjörutbildning. Vidare bibehålls helikopter-verksamhet. En militärdistriktsstab med en militärdistriktsenhet inrättas. I Luleå läggs Norra flygkommandot ned. I Kalix läggs gränsjägerstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet. I Kiruna läggs I 22 och gränsjägerstaben ned och inrättas en militärdistriktsenhet.

Avslutning

Regeringen vill betona att det redovisade förslaget är en sammanvägning av de utgångspunkter som gäller för förändringsarbetet och att det skall ses som en helhet. Förslaget kommer, enligt regeringens mening, att ge de mest ändamålsenliga produktionsförutsättningarna även långsiktigt för den förändrade och utvecklade Försvarsmakten.

För att snarast åstadkomma eftersträvade samordningsvinster och effekter är det angeläget att genomförandet av förslaget inleds snarast och senast den 30 juni 2000 eller vid den tidpunkt regeringen bestämmer. Huvuddelen av förändringarna bör enligt regeringens mening vara avslutade senast den 31 december 2001. Omlokaliseringarna bör vara genomförda senast den 31 december 2001.

Försvarsmakten skall pröva möjligheterna att genomföra avvecklingen, av sådana grundorganisationer som skall läggas ned, i en snabbare takt för att därigenom bidra till att finansiera de förändringar regeringen föreslår i förhållande till Försvarsmaktens förslag den 19 maj 1999.

4.4.6 Grundorganisationens omfattning och lokalisering

Regeringens förslag: Grundorganisationen skall ha den omfattning och organisationsenheterna skall vara lokaliserade i enlighet med vad som framgår av det följande. Det är regeringen som skall bestämma organisationsenheternas benämningar.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär att följande organisationsenheter kommer att ingå i Försvarsmaktens grundorganisation. Som regeringen redovisat i avsnitt 5.4.4 kan grundorganisationsförändringarna innebära att benämningar ändras. I den följande sammanställningen används regeringens nuvarande eller preliminära benämningar på organisationsenheterna utgående från tidigare riksdagsbeslut.

Högkvarteret	Stockholm
Operativ insatsledning	Upplands-Bro/Bålsta
Södra militärdistriktsstaben	Göteborg
Mellersta militärdistriktsstaben	Strängnäs
Norra militärdistriktsstaben	Boden
Gotlands militärdistriktsstab	Gotland/Visby
Förband	
Södra skånska regementet och	
Södra skånska brigaden	Lund/Revingehed
Skaraborgs regemente och Skaraborgsbrigaden	Skövde
Livregementets husarer	Karlsborg
Göta luftvärnskår	Halmstad
Göta ingenjörkår	Eksjö
Göta trängkår	Skövde
Tredje ytstridsflottiljen	Karlskrona
Älvsborgs kustartilleriregemente	Göteborg
Skaraborgs flygflottilj	Lidköping/ Såtenäs
Blekinge flygflottilj	Ronneby/ Kallinge
Södra underhållsregementet	Kristianstad
Svea livgarde	Upplands-Bro/ Kungsängen
Södermanlandsbrigaden	Strängnäs
Bergslagens artilleriregemente	Kristinehamn
Upplands regemente	Enköping
Andra ytstridsflottiljen	Haninge/ Berga
Första ubåtsflottiljen	Haninge/ Berga
Andra minkrigsavdelningen	Haninge/ Berga
Vaxholms kustartilleriregemente och	
Första kustartilleribrigaden	Vaxholm
Upplands flygflottilj	Uppsala
Försvarsmaktens helikopterflottilj	Linköping/ Malmen
Svea helikopterbataljon	Haninge/ Berga
Östgöta helikopterbataljon	Linköping/ Malmen
Mellersta underhållsregementet	Strängnäs
Muskö örlogsvarv	Haninge/ Muskö
Jämtlands fältjägarregemente och	
Fältjägarbrigaden	Östersund
Norrbottnens regemente och	
Norrbottnensbrigaden	Boden
Norrlands dragonregemente	Arvidsjaur
Jämtlands flygflottilj	Östersund
Norrbottnens flygflottilj	Luleå
Norra underhållsregementet	Boden
Gotlands regemente och Gotlandsbrigaden	Gotland/Visby

Militärhögskolan Halmstad	Halmstad
Försvarets Halmstadsskolor	Halmstad
Markstridsskolan	Skövde/Motala/ Boden
Försvarets internationella kommando	Upplands- Bro/Kungsängen
Försvarets sjukvårdscentrum	Hammarö
Försvarets underrättelse- och säkerhetscentrum	Uppsala
Försvarets ledningscentrum	Enköping
Försvarets underhållscentrum	Karlstad
Rikshemvärnscentrum	Stockholm
Militärhögskolan Karlberg	Solna
Örlogsskolorna	Haninge/ Berga
Flygvapnets Uppsalaskolor	Uppsala
Totalförsvarets skyddsskola	Umeå
Militärhögskolan	Östersund

4.5 Försörjning med materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling

4.5.1 Bakgrund

Sedan 1996 års totalförsvarsbeslut fattades har såväl riksdagen som regeringen och Försvarets materielverk successivt vidtagit åtgärder för att förändra inriktningen av Försvarets materielverk. Syftet med förändringarna har varit att utifrån gällande ekonomiska förutsättningar åstadkomma en flexibilitet och förnyelse i Försvarets materielverk samt forskning och teknikutveckling så att den blir en integrerad del av Försvarets förmåga att kunna anpassas mot nya hot och risker som kan uppstå i framtiden.

Regeringen inleder detta avsnitt med att översiktligt redovisa de viktigaste åtgärder som vidtagits under år 1999.

Regeringen tog under våren 1999 initiativ till att tillsammans med Försvarets materielverk genomföra dialoger med representanter för svensk försvarsindustri. Syftet var att pröva om omförhandlingar av redan beställda materielleveranser kunde inledas för att finna lösningar som kunde frigöra medel för anskaffning av angelägna projekt. Under våren 1999 genomförde Försvarets materielverk därefter på uppdrag av Försvarets materielverk sådana förhandlingar med försvarsindustrin.

Den 4 mars 1999 angav regeringen som en planeringsförutsättning till Försvarets materielverk att ett omställningsbidrag får användas bl.a. för kostnader som hänger samman med de förskjutningar av materielleveranser som genomförs för att lösa resursproblem före år 2002.

Regeringen konstaterar att resultatet efter förhandlingarna med försvarsindustrin, utnyttjandet av planeringsförutsättningen med omställningsbidraget och övriga omplaneringsåtgärder tillsammans har resulterat i att utrymme kunnat skapas i närtid i materielplanen för flera angelägna materielprojekt. Exempel på sådana projekt är utveckling och anskaffning av splitterskyddad granatkastare (Amos), utveckling och anskaffning av måldetekterande artillerigranat (Bonus), anskaffning av bärgningsbandvagnar till stridsvagnssystemen, anskaffning av hjulgående splitterskyddade fordon, utveckling av intelligent artilleriammunition (TCM), anskaffning av produktdefinitionsfas för ubåtsprojektet Viking och pansarvärnsvapen (NLAW), anskaffning av ytterligare två korvetter av Visbyklass, utveckling och anskaffning av varnar- och motverkanssystem, spaningskapsel och precisionsvapen till JAS 39 Gripen samt halvtidsmodernisering av korvett av Stockholmsklass och av två ubåtar av Västergötlandsklass.

Försvarsmakten har i den materielplan som myndigheten redovisade för regeringen den 15 juni 1999 redovisat att det av ekonomiska skäl inte varit möjligt att inplanera utveckling och anskaffning av nytt lätt torpedsystem (torped 46) eller fortsatt deltagande i utvecklingen av flygmotorutvecklingsprogram (Vector) för JAS 39 Gripen. Därutöver redovisar Försvarsmakten att det inte varit möjligt att i närtid inplanera utveckling av ett nytt artillerisystem (APS 07), deltagande i utvecklingen av ny jaktrobot med lång räckvidd (Meteor) för JAS 39 Gripen eller deltagande i utvecklingen av attackvapen (KEPD 150) med lång räckvidd för JAS 39 Gripen. Försvarsmakten har planerat att direktanskaffa jaktrobot och attackvapen avsedda för lång räckvidd till JAS 39 Gripen samt ett nytt artillerisystem, efter år 2004.

Försvarsmakten har den 12 november 1999 inkommit med underlag till regeringen avseende luftvärnsrobotsystem 23 Bamse och till långsiktig strategi inom robotområdet. Av underlaget framgår att Försvarsmakten anser att bl.a. följande förutsättningar bör vara uppfyllda för att det skall vara möjligt att långsiktigt kunna behålla strategisk kompetens inom robotområdet i landet. En nationell samordning av forskning, utveckling och produktion inom robotområdet bör genomföras. Därutöver bör internationella industriella samarbeten inom robotområdet successivt etableras. Vidare bör industrin delta med en betydande del i finansieringen av forskning och utveckling av teknik inom robotområdet.

Om dessa förutsättningar uppfylls, föreslår Försvarsmakten att följande anskaffningar planeras. Nuvarande luftvärnsrobotsystem 23 Bamse beställs i begränsad omfattning för att behålla kompetens och utveckla kunskaper vad avser luftvärnssystem. Samtidigt påbörjas en realiserbarhetsprövning av teknik inom området digitala gruppantennar (s.k. DGA) i syfte att luftvärnsrobotsystem 23 Bamse kan utvecklas med den nya tekniken och därefter anskaffas för såväl mark-, som sjöstridskrafternas framtida behov. Vidare avses utvecklingsarbete bli genomfört så att ett industriellt deltagande i internationell utveckling av kvalificerade robotsystem, t.ex. flygburna radarjaktrobotar kan ske.

Om den svenska robotillverkningen inte kan anpassas till villkoren enligt ovan måste enligt Försvarmaktens uppfattning förutsättningarna för att efter år 2004 direktanskaffa luftvärnssystem prövas.

Regeringen gav den 23 juni 1999 i uppdrag åt Försvarets materielverk att redovisa vilka konsekvenser materielplanen kan komma att få för försvarsindustrin och för det internationella samarbetet inom materielområdet. Regeringen återkommer nedan med denna redovisning.

Försvarsutskottet konstaterade i sitt betänkande avseende kontrollstationspropositionen att den kommande förändringen av Försvarmakten ofrånkomligen leder till konsekvenser för materieförsörjningen (bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224).

Regeringen framhöll i kontrollstationspropositionen att de baskompetenser som lades fast i 1996 års totalförsvarsbeslut kan behöva omprövas mot bakgrund av en utvecklad syn på anpassningsförmåga, minskade materielbeställningar samt den pågående utvecklingen inom försvarsindustrin. Regeringen har därför gett Försvarets materielverk i uppdrag att i samråd med Försvarmakten, Överstyrelsen för civil beredskap, Försvarets forskningsanstalt och Flygtekniska försöksanstalten utarbeta förslag på strategiska kompetenser för totalförsvarets behov i Sverige. Försvarets materielverk har redovisat förslag till sådana kompetenser den 1 oktober 1999. Regeringen redovisar sin bedömning av det redovisade förslaget under avsnitt 9.2.

4.5.2 Inriktning av anskaffning av materiel, anläggningar samt för forskning och teknikutveckling

Regeringens förslag: Försvarmaktens anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar samt inriktning av forskning och teknikutveckling skall ha sådan flexibilitet att den kan utgöra en integrerad del av Försvarmaktens förmåga att kunna anpassas mot nya hot och risker som kan uppstå i framtiden.

Forskning och teknikutveckling samt utveckling och anskaffning av ny försvarsmateriel skall inriktas så att de tillgodoser Försvarmaktens förnyelse. Nationell och internationell interoperabilitet skall prioriteras.

Regeringens bedömning: Försvarmaktens materieförsörjning måste förändras från dagens situation med långsiktiga bindningar i form av omfattande tidsutsträckta serieleveranser till en ökad satsning på forsknings- och utvecklingsprojekt samt anskaffning av demonstratorer och simulatorer.

För att Försvarmaktens materielplanering på ett bättre sätt än tidigare skall ha förmåga och flexibilitet att kunna anpassas mot nya hot och risker som kan uppstå i framtiden måste planeringen på lång sikt alltid innehålla ett ännu ej objektsspecificerat ekonomiskt utrymme för framtida alternativa anskaffningsmöjligheter. Sådana alternativa materielsystem kan bl.a. anskaffas efter utveckling av demonstratorer och simulatorer eller anskaffas genom köp av redan färdigutvecklade system.

Nya materielsystem som anskaffas för de olika stridskrafternas behov bör så långt möjligt vara systemsamordnade samt så flexibla, operativt rörliga och modulärt uppbyggda att de kan användas för flera operativa uppgifter såväl nationellt som internationellt.

Forskning och teknikutveckling bör bedrivas på stor kompetensbredd och långsiktigt inriktas mot områden som är väsentliga för Försvarmaktens anpassningsförmåga och internationella verksamhet.

Den ökade framtida satsningen på anskaffning av demonstratorer, simulatorer, informations- och ledningssystem samt på forskning och teknikutveckling kommer att ge svensk försvarsindustri möjligheter att inta framträdande roller inom dessa områden och ge möjligheter till svenskt deltagande i nya internationella samverkansprojekt.

För att uppnå tillräcklig säkerhet för den framtida materiel- och kompetensförsörjningen måste förutsättningarna för mellanstatlig samverkan och ömsesidiga beroenden ytterligare utvecklas och stödet till svensk försvarsindustri exportansträngningar har fortsatt stor betydelse.

Ett deltagande i internationell samutveckling från statsmakterna, myndigheterna och industrin bör åstadkommas för sådana system som ingår i det framtida försvarets behov eller där sådan utveckling bidrar till att viktiga kompetensområden kan upprätthållas inom landet. En förutsättning för detta är att den svenska försvarsindustrin aktivt deltar i en nationell och i en internationell omstrukturering. Vidare bör en förändrad fördelning av affärsrisker åstadkommas genom att industrin i högre grad än i dag deltar i finansieringen av utvecklingsprojekt. En ytterligare möjlighet att åstadkomma internationella gemensamma utvecklingsprojekt är långsiktiga åtaganden mellan de samutvecklande länderna i kombination med industrins egensatsning och omstrukturering.

Försvarmaktens avveckling av förnödenheter och anläggningar bör genomföras skyndsamt.

Försvarmaktens förslag den 15 juni 1999 till planering för materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling uppfyller i allt väsentligt inriktningen som riksdagen beslutat om vid behandlingen av kontrollstationspropositionen under våren 1999. Förslaget ligger i linje med de framtida inriktningar som regeringen föreslår i denna proposition.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Materiel

Grundläggande för Försvarmaktens framtida anpassningsförmåga är att skapa förutsättningar och garantier för en försörjnings säkerhet som möjliggör att leverans av materiel till Försvarmaktens insatsorganisation kan ske i olika beredskapssituationer. Därutöver måste även förutsättningar skapas för en försörjnings säkerhet som innebär att leverans och

vidmakthållande av materiel kontinuerligt kan ske på ett sådant sätt att Försvarsmakten kan upprätthålla och utveckla nödvändiga kompetenser.

Det finns omfattande bindningar i Försvarsmaktens materielförsörjning i form av lagda materielbeställningar. Nackdelen med långsiktiga materielbeställningar är att de medför en begränsad flexibilitet i planeringen för att kunna möta nya hotsituationer och förändrade krav på det militära försvaret. De långsiktiga bindningarna är därmed svåra att förena med de ökade kraven på Försvarsmaktens anpassningsförmåga.

De nu lägre ställda kraven på försvarsförmåga skulle från strikt militära utgångspunkter kunna motivera färre enheter av redan beställda system. Utifrån gällande avtal mellan staten och försvarsindustrin har det inte funnits förutsättningar för staten att med ekonomiskt godtagbart resultat avbryta gällande kontrakt. Regeringen bedömer att leveranserna av de nu beställda systemen ökar möjligheten att vid svensk försvarsindustri behålla förmåga att under systemens livslängd kunna modifiera och vidmakthålla dessa system. Dessutom kommer den redan beställda materielen att utnyttjas i förbandsverksamheten under betydligt längre tid än vad som annars varit fallet under förutsättning att systemen är operativt användbara. Vidare utgör flera av de beställda systemen basen för att kunna möjliggöra en framtida tillväxt av insatsorganisationen. Planeringen för anpassning är en kontinuerligt pågående process. Det är regeringens inriktning att denna planering utvecklas så att de materielsystem som nu bibehålls på ett tydligt sätt ingår i en tillväxtplanering.

Enligt regeringens uppfattning är det emellertid nu nödvändigt att Försvarsmaktens försörjning med materiel på ett betydligt bättre sätt än i dag kan förändras och anpassas för att kunna möta nya hotsituationer och förändrade krav på det militära försvaret. Därför måste materielförsörjningen successivt förändras från dagens situation med långsiktiga bindningar i form av omfattande över lång tid utsträckta serieleveranser till en ökad satsning på forsknings- och utvecklingsprojekt samt anskaffning av demonstratorer och simulatorer. Regeringen anser att denna förändring kommer att medföra att myndigheterna och försvarsindustrin erhåller kunskap om många olika typer av framtida materielsystem och tekniska lösningar vilket bidrar till att bred kompetens kan upprätthållas. Forskning och utveckling avseende demonstratorer och simulatorer måste till viss del införas på förbandsnivå så att vissa förband får den kompetens som krävs för att möjliggöra en omvandling från demonstrator till materiel i operativt förband. För att Försvarsmaktens materielpålägg på ett bättre sätt än i dag skall bli en integrerad del av ett anpassningsförsvar måste planeringen på lång sikt alltid innehålla ett ännu ej objektspecificerat ekonomiskt utrymme för framtida alternativa anskaffningsmöjligheter. Sådana alternativa materielsystem kan anskaffas efter utveckling av demonstratorer och simulatorer eller anskaffas genom köp av redan färdigutvecklade system.

För att ytterligare förbättra framtida anpassningsförmåga skall de materielsystem som anskaffas i framtiden så långt möjligt vara systemsamordnade och flexibla så att de kan användas för flera operativa uppgifter såväl nationellt som internationellt. Därutöver skall systemen medge möjlighet till hög operativ rörlighet. En ytterligare fördel med en

tydlig systemsamordning är att likartade materielsystem utvecklas samordnat och därmed kostnadseffektivare för olika stridskrafter. System-samordning bör enligt regeringens mening utgå från generella systemarkitekturer och tekniklösningar samt behovet av utvecklad interoperabilitet. En inriktning mot en ökad grad av modulär uppbyggnad av materielsystem medger dessutom förbättrade möjligheter till framtida vidareutveckling av systemen. Enligt regeringens bedömning kommer denna utveckling av framtida materielsystem bl.a. att medföra att kostnader för flera likartade utbildnings- och underhållssystem kan minskas.

Enligt regeringens bedömning är det viktigt att Försvarsmaktens förmåga att delta i internationella insatser successivt kan förbättras. Regeringen anser därför att det är nödvändigt att den framtida utvecklingen och anskaffningen av försvarsmateriel inriktas så att den tillgodoser Försvarsmaktens behov av internationell interoperabilitet. Vad gäller anpassningar i redan anskaffade materielsystem bör vid uppgradering, modifiering m.m. hänsyn så långt möjligt tas till Försvarsmaktens behov av internationell interoperabilitet.

För att rätt avvägda militära försvarsåtgärder skall kunna sättas in vid rätt plats och vid rätt tidpunkt behövs ett lednings- och informationssystem som medger hög flexibilitet och förmåga så att ett situationsöverläge kan skapas och bibehållas. Enligt regeringens bedömning bör därför Försvarsmaktens framtida materiella utveckling och anskaffning inriktas mot förändrad balans mellan informations- och ledningssystem å ena sidan och verkanssystem å andra sidan i syfte att öka förmågan till informationsinhämtning och utveckling av en ledningsorganisation som kan bearbeta och omsätta informationen så att rätt verkansmedel skall kunna sättas in vid rätt tidpunkt. Därför måste den närtida materieförsörjningen innehålla studier, prov, simuleringar, demonstratorer och utveckling av sådana system. På längre sikt bör det finnas ekonomiskt utrymme i materielplanen för att kunna påbörja anskaffning av dessa system.

Försvarsmaktens samlade luftförsvarsförmåga utgörs av mark- och fartygsburna luftvärnssystem samt stridsflygplan. För att över tiden kunna upprätthålla tillräcklig luftförsvarsförmåga måste dessa system enligt regeringens uppfattning inom överskådlig tid ha tillgång till robotsystem. Robotområdet omfattas internationellt av mycket hög sekretess. Regeringen anser att det är av stor betydelse att Sverige kan delta i den internationella robotutvecklingen. Därigenom kan förutsättningar skapas så att Sverige får tillgång till nödvändig strategisk kompetens inom robotområdet. För att strategisk kompetens inom robotområdet långsiktigt skall kunna behållas och utvecklas i landet bör enligt regeringens uppfattning forskning, utveckling och produktion inom robotområdet i större utsträckning samordnas nationellt. Därutöver bör internationella samarbeten etableras och industrin medverka i betydande omfattning i finansieringen av forskning och utveckling av teknik inom robotområdet.

Försvarsmaktens underlag från den 12 november 1999 avseende luftvärnsrobotsystem 23 Bamse och långsiktig strategi inom robotområdet är under beredning i Regeringskansliet. Regeringen kommer att i

samverkan med Försvarmakten och Försvarets materielverk se över hur fortsatt utveckling och anskaffning av framtida robotsystem till Försvarmakten skall ske.

Regeringen avser att informera riksdagen om utvecklingen inom robotområdet.

Försvarmaktens förslag den 15 juni 1999 till planering för materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling uppfyller i allt väsentligt inriktningen som riksdagen beslutat om vid behandlingen av kontrollstationspropositionen under våren 1999. Förslaget ligger i linje med de framtida inriktningar som regeringen föreslår i denna proposition. Planeringen kommer bl.a. att medföra att insatsförbanden kommer att få viktiga materiella tillskott och att dessa förband successivt erhåller en förbättrad förmåga att delta i internationell verksamhet.

I syfte att förbättra styrning och uppföljning av materielförsörjningen har regeringen beslutat att s.k. objektsramar successivt skall införas för större materielinvesteringar. Regeringen redovisade i budgetpropositionen för år 2000 att regeringen skulle återkomma med en beskrivning av objektsramar (prop. 1999/2000:1). En sådan redovisning lämnas i bilaga 1.

Anslagsfinansierade anläggningar

Anslagsfinansierade anläggningar omfattar fortifikatoriskt skyddade anläggningar av betydelse främst för Försvarmaktens lednings- och underrättelseförmåga. Tillgången till sådana anläggningar är av stor vikt för att Försvarmaktens förmåga att bedriva operativ och taktisk ledning skall kunna säkerställas. Den principiella inriktningen för den framtida verksamheten inom området är att fortifikatorisk baskompetens och teknik skall utvecklas för att motsvara främst insatsorganisationens behov av fortifikatoriskt skyddade anläggningar. Anpassning till olika nivåer såväl vad avser hotbild som beredskapskrav skall beaktas. I närtid kommer denna verksamhet främst att omfatta bibehållande av kompetens och avveckling av för insatsorganisationen ej längre nödvändiga anläggningar. På längre sikt skall inriktningen anpassas mot införandet av de nya lednings- och informationssystemen. Regeringen vill betona vikten av att långsiktig fortifikatorisk kompetens kan säkerställas.

Avveckling av förnödenheter

Mängden av förnödenheter som skall avvecklas är betydande. Den exakta omfattningen kan i nuläget inte anges bl.a. på grund av att Försvarmaktens nya organisation ännu inte är fastställd. Det torde dock komma att röra sig om betydligt mer än hälften av de förnödenheter som nu lagerhålls av Försvarmakten. Avvecklingsbehovet omfattar en mycket stor mängd artiklar bestående av allt från tekniskt okomplicerade tillgångar till kvalificerade vapensystem, fordon, ammunition, reservmateriel m.m. En del av dessa förnödenheter har ett marknadsvärde medan andra genererar avsevärda kostnader för att avveckla.

För att minska kostnaderna för lagerhållning av övertaliga förnödenheter och på så sätt öka utrymmet för nödvändig förnyelse måste avvecklingen av överskottsfornödenheter genomföras skyndsamt.

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten har regeringen rätt att överlåta lös egendom, med vissa undantag, om egendomen inte längre behövs för statens verksamhet eller blivit obrukbar eller om den inte anskaffats med statens medel. Regeringen har till myndigheter under regeringen överlåtit rätten att under vissa förutsättningar sälja sådan lös egendom. Dessutom har regeringen gett ett tidsbegränsat bemyndigande till Försvarmakten att genom gåva överlåta viss övertalig materiel, till svenska myndigheter eller till biståndsorganisationer som i anslutning till identifierad internationell hjälpinsats har godkänts av Sida. Bemyndigandet löper ut den 31 december 1999.

Regeringen anser att Försvarmaktens överskottsfornödenheter i första hand bör utnyttjas inom de frivilliga försvarsorganisationerna, för humanitära insatser, militärt säkerhetsfrämjande materielsamarbete och för att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred. I andra hand bör ovan nämnda förnödenheter erbjudas till försäljning till civila företag där det bedöms finnas en tydlig efterfrågan på marknaden i närtid. För krigsmateriel torde sådan försäljning ske till försvarsindustrin och marknadsmöjligheterna bedömas med utgångspunkt från vad riktlinjerna för krigsmaterielexport medger. Förnödenheter som kan utnyttjas för humanitära insatser och katastrofhjälp eller för att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred måste lagerhållas tills en identifierad insats blir aktuell. Det är regeringens uppfattning att det inte kan vara Försvarmaktens uppgift att bekosta sådan lagerhållning utan den uppgiften måste rimligtvis ligga på annan myndighet eller organisation.

Förnödenheter som inte är efterfrågade för bistånd och humanitära åtgärder, säkerhetsfrämjande åtgärder eller för försäljning bör förstöras. Detta gäller även de förnödenheter som av profil-, sekretess-, miljö- eller systemsäkerhetsskäl ej bör exponeras på marknaden. Med hänsyn till Försvarmaktens kostnader för förrådshållning bör även förnödenheter, som inte bedöms kunna överlåtas tillräckligt skyndsamt, förstöras.

Enligt regeringens bedömning är profilfrågorna viktiga och måste beaktas vid beslut om avveckling och kan vara avgörande för val av avvecklingsmetod.

Regeringen avser att se över gällande reglering på området och lägga fast en inriktning för det förestående avvecklingsarbetet som ligger i linje med vad som redovisats ovan i detta avsnitt.

Försvarmakten skall pröva möjligheterna att tidigarelägga avvecklingen av förnödenheter för att därigenom bidra till att finansiera de förändringar regeringen föreslår i förhållande till Försvarmaktens förslag den 19 maj 1999.

Forskning och teknikutveckling

I Försvarmaktens planering ingår forskning och teknikutveckling som inte är bundna till särskilda objekt. Syftet med den icke objektsbundna forsknings- och teknikutvecklingen är dels att skapa beslutsstöd för fram-

tida inriktning av Försvarsmaktens verksamhet, dels att utgöra underlag för beslut om framtida materielförsörjning och att tillgodose behovet av kunskapsförsörjning. Från och med år 2002 skall en ökad satsning ske inom detta område.

Därutöver ingår i Försvarsmaktens materielplanering forskning och teknikutveckling för mark-, sjö- och luftstridskrafternas särskilda behov. Inom ramen för enskilda materielobjekt kan dessutom delar av kostnaderna definieras som teknikutveckling.

Enligt regeringens bedömning bör forskning och teknikutveckling inriktas mot det militära försvarets huvuduppgifter och de krav på operativ förmåga som ställs på det militära försvaret. Forskning och teknikutveckling för det militära försvarets behov skall bidra till att ge erforderlig kunskap och teknisk förmåga att kunna möta framtida hot och risker samt att skapa förutsättningar för att det militära försvaret skall kunna anpassas mot nya villkor och uppgifter.

Forskning och teknikutveckling skall i närtid bedrivas på stor bredd bl.a. genom internationellt samarbete för att stödja Försvarsmaktens förmåga att kunna anpassas mot nya hotsituationer och förändrade krav. Långsiktigt skall forskning och teknikutveckling dessutom fokuseras mot det militära försvarets behov i ett 20-årigt perspektiv.

En utebliven eller reducerad anskaffning av vissa materielsystem kan enligt regeringens bedömning medföra en risk för att vissa kompetensområden inte kan bibehållas i samma utsträckning som i dag. Regeringen anser det därför nödvändigt att kontinuerligt pröva vilken typ av kunskap och kompetens Sverige måste ha tillgång till och av bl.a. sekretesskäl behöver ha kontroll över. Uteblivna eller reducerade materielbeställningar kan leda till ett ökat behov av satsning på forskning- och teknikutveckling för att bibehålla nödvändig kunskap och kompetens. Den snabba teknikutvecklingen i kombination med de minskade materielbeställningarna samt behovet av flexibilitet ökar dessutom behovet att utveckla demonstratorer och simulatorer.

Försvarsindustrikonsekvenser

Regeringen redovisade i kontrollstationspropositionen en bedömning av framtida förutsättningar för svensk försvarsindustri (prop. 1998/99:74). Denna bedömning är alltså giltig. Utvecklingstendensen med en krympande och hårt konkurrensutsatt internationell försvarsmaterielmarknad och med en försvarsindustri i Europa som kännetecknas av en överkapacitet synes fortsätta. Omstruktureringen av försvarsindustrin bedöms komma att fortsätta. Den framtida industriella förmågan att leverera försvarsmateriel kommer till stor del att vara uppbyggd av ömsesidiga industriella beroenden och mellanstatliga samarbeten. Export från Sverige till tredje land i överensstämmelse med riktlinjerna för krigsmaterielexport kommer, liksom hittills, att spela en viss roll för att generera investeringsmedel och säkerställa utvecklings- och tillverkningskompetens som bedöms behöva bevaras.

Regeringen pekade i kontrollstationspropositionen även på att svensk försvarsindustri kommer att utsättas för påfrestningar på grund av

minskade materielbeställningar från det svenska militära försvaret. Regeringen gjorde då bedömningen att statsmakterna under ett övergångsskede genom lämpliga utvecklingsuppdrag och upphandling skulle söka underlätta industrins möjligheter att medverka i pågående omstruktureringar och internationellt samarbete. Detta gäller sådan industri som av försvarspolitiska skäl är av intresse för framtiden. Regeringen gör inte nu någon annan bedömning.

Försvarsutskottet konstaterar i sitt betänkande att den kommande förändringen av Försvarsmakten ofrånkomligen leder till konsekvenser för materieförsörjningen. Det säkerhetspolitiska läget, förändrade uppgifter och de ekonomiska förutsättningarna kommer att medföra reduceringar i försvarets organisation. Dessa förhållanden tillsammans med de nuvarande osäkerheterna om försvarets framtida behov av materiel leder till slutsatsen att Försvarsmaktens materielanskaffning framgent inte kommer att vara tillräcklig som hemmamarknad för en försvarsindustri av dagens omfattning (bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224).

Försvarets materielverk redovisade den 27 september 1999 vilka konsekvenser Försvarsmaktens materielplan kan komma att medföra för försvarsindustrin och för det internationella samarbetet. Försvarets materielverk bedömer att svensk försvarsindustri inom vissa utpekade områden kommer att få svårigheter att kunna bibehålla kompetens och på sikt förmåga att producera försvarsmateriel. Reduceringen av antalet utvecklingsprojekt kan delvis påverka svensk försvarsindustris möjligheter att inom dessa områden delta i den pågående internationella omstruktureringen av försvarsindustrier.

Vid en anpassningssituation kan behov av snabb materiell tillväxt uppstå som i vissa fall kan tillgodoses genom ömsesidiga mellanstatliga leveransgarantier men även genom ömsesidiga försvarsindustriella beroenden. Svenska försvarsindustris möjligheter bygger på att försvarsindustrin har internationellt intressant kompetens samt utvecklar och producerar ömsesidigt efterfrågade materielsystem eller komponenter.

Den svenska försvarsindustrin har en utvecklings- och tillverkningskompetens som i stor utsträckning byggts upp med statliga investeringar. Dessa kompetenser måste fortlöpande värderas utifrån förändrade krav och behov. Materieförsörjningen måste även fortsättningsvis till en del bygga på statliga investeringar i sådana projekt som medger att dessa kompetenser kan behållas och vidareutvecklas. Denna kompetensbas utgör en förutsättning för att Sverige skall upplevas som en intressant partner inom det materieltekniska informationsutbytet. Kompetensbasens inriktning och omfattning är av avgörande betydelse för i vilken omfattning landet kan upprätthålla en säker och flexibel materieförsörjning.

Komplexiteten och omfattningen av materieförsörjningen till det svenska försvaret ställer krav på tekniköverföring från övriga Europa och USA. Utan gemensamma projekt riskeras att inflödet av teknikinformation uteblir. Det är dessutom av största vikt att åstadkomma ett ömsesidigt beroende.

En viktig komponent för anpassningsförmågans förankring i inhemsk försvarsindustri är att industrin framgångsrikt kan hävda en internationell

konkurrensposition. En väl internationellt integrerad försvarsindustri bidrar till att säkerställa en oberoende och anpassad materielförsörjning.

Regeringen anser att ökad satsning på informations- och ledningssystem, på forskning och teknikutveckling samt anskaffning av demonstratorer och simulatorer är nödvändig. Denna satsning skall förhoppningsvis ge svensk försvarsindustri stora möjligheter att inta en framträdande roll inom dessa områden samt ge möjligheter till nya internationella samarbeten. Detta bidrar enligt regeringens bedömning till att öka säkerheten i Försvarsmaktens förmåga till anpassning samt till att upprätthålla en bred kompetens.

Regeringen bedömer att ett svenskt deltagande i internationell samutveckling av projekt bör möjliggöras främst för de system som ingår i det framtida försvarets behov eller där sådan utveckling bidrar till att viktiga kompetensområden kan upprätthållas inom landet. En möjlighet är att den svenska industrin aktivt deltar i en nationell och i en internationell omstrukturering. En annan är en förändrad fördelning av affärsrisker genom att industrin i högre grad än i dag deltar i finansieringen av utvecklingsprojekt. En ytterligare möjlighet att åstadkomma internationella gemensamma utvecklingsprojekt är långsiktiga åtaganden mellan de samutvecklande länderna i kombination med industrins egensatsning och omstrukturering. Regeringen kommer att se över dessa möjligheter.

Mellanstatligt samarbete

Det är angeläget att Sverige deltar i det mellanstatliga samarbetet på försvarsmaterielområdet och aktivt verkar för att stärka den europeiska teknologiska och försvarsindustriella basen. Detta underlättas genom ökad samverkan mellan staterna i gemensamma projekt och genom harmonisering av de regelsystem och rutiner som styr staternas upphandling av försvarsmateriel och villkoren för försvarsindustrin. Många av de förslag till åtgärder som nu övervägs och diskuteras i olika multilaterala europeiska samarbetsfora handlar i allt väsentligt om dessa frågor och fastställer därigenom förutsättningarna för den pågående förändringsprocessen. I detta sammanhang är det främst genomförandet av den gemensamma avsiktsförklaring (LOI) som i juli 1998 undertecknades av försvarsministrarna i Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland samt utvecklingen inom EU som påverkar förutsättningarna för Sverige.

LOI-samarbetet syftar till att lägga fast gemensamma regler som skall underlätta en omstrukturering av den europeiska försvarsindustrin. Därvid har en exekutivkommitté inrättats med uppgift att samordna arbetet och lämna förslag till åtgärder och överenskommelser mellan länderna. Exekutivkommittén har i juni 1999 lämnat en lägesrapport om sitt arbete till ministrarna. Enligt rapporten avser exekutivkommittén att före utgången av år 1999 lämna förslag till en överenskommelse mellan länderna. Denna överenskommelse bedöms f.n. bli av en sådan karaktär att den i Sverige bör underställas riksdagen för godkännande.

Inom Västeuropeiska försvarsmaterielgruppen (WEAG) bedrivs ett arbete som syftar till att medge observatörer, däribland Sverige, och

associerade medlemmar i Västeuropeiska unionen (VEU) medlemskap i WEAG. Förutsättningarna för detta arbete styrs i det längre perspektivet av den övergripande processen att förbättra krishanteringsförmågan i EU genom att överföra vissa funktioner från VEU, däribland samarbetet på försvarsmaterielområdet. Ett principiellt ställningstagande inom WEAG i frågan om en utvidgning av medlemskretsen kan förutses i slutet av detta år. Först därefter, och tidigast under år 2000, kan frågan om svenskt medlemskap i WEAG komma att aktualiseras. Regeringen har tidigare anfört att Sverige bör eftersträva att ingå i WEAG. Riksdagen har inte gjort någon annan bedömning. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Inom det nordiska försvarsmaterielsamarbetet har verksamheten på senare år ökat. Detta gäller såväl mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige som Sveriges bilaterala samarbete med de enskilda länderna. Bland annat pågår sedan några år en inledande studie- och konceptfas om en gemensam utveckling av ubåtar, det s.k. Vikingprojektet. Nyligen har de fyra nämnda nordiska länderna ingått ett projektavtal i syfte att göra en gemensam anskaffning av standardhelikoptrar. Även inom ett flertal andra materielområden pågår gemensamma projekt. Även undersökningar om gemensamt utnyttjande av befintlig mängdmateriel och gemensam nordisk anskaffning av mängdmateriel pågår.

Exportstödjande verksamhet

I prop. 1996/97:4 Totalförsvar i förnyelse konstateras att för att de svenska företagens exportpotential skall kunna utnyttjas är det viktigt att regeringen och svenska myndigheter på ett aktivt och strukturerat sätt stöder försvarsindustrins exportansträngningar, under förutsättning att exportansträngningarna står i överensstämmelse med riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport.

Försvarsutskottet har anmodat regeringen att i en situation med en vikande internationell marknad för försvarsmateriel och skärpt konkurrenssituation vidta ytterligare åtgärder i syfte att skapa bättre förutsättningar för angelägna exportframgångar för viktiga försvarsmaterielprojekt, däribland JAS 39 Gripen (bet. 1998/99:FöU1, rskr. 1998/99:222).

I kontrollstationspropositionen våren 1999 konstaterade regeringen att ett aktivt, samordnat och strukturerat exportstöd från Regeringskansliet och myndigheter har bidragit till att exportframgångar kunnat uppnås.

Flera faktorer gör det angeläget att genomlysa verksamheten. Dessa faktorer är bl.a. den nu initierade ominriktningen av det militära försvaret och minskade beställningar av försvarsmateriel, en allt mer framträdande internationalisering av det militära försvarets uppgifter, ett framtida stort beroende av utlandet beträffande teknologi- och materieförsörjning samt en internationell omstrukturering av försvarsindustrin med fokus på framför allt Europa och USA. Även den ökande internationella konkurrensen inom försvarsmaterielområdet bidrar till att Sveriges situation påverkas.

Regeringen gav den 1 juli 1999 (dnr Fö1999/1572/MIL) en särskild utredare i uppdrag att genomföra en översyn av nuvarande organisation och resurser för stöd för försvarsmaterielexport inom Försvarsdepartementets ansvarsområde samt utifrån denna översyn föreslå lämpliga åtgärder för att förbättra verksamheten. Utredaren lämnade sitt förslag till regeringen den 4 oktober 1999. Förslaget är under beredning i Regeringskansliet.

En intern genomgång av Regeringskansliets samordning av stödet för svensk försvarsmaterielexport har också genomförts (dnr Fö1999/2397/MIL). Den år 1996 inrättade statssekreterargruppen bör användas i ökad utsträckning i frågor som gäller exportstödande verksamhet.

Regeringen anser att export av väsentliga och komplexa svenska försvarsmaterielsystem har fortsatt stort försvars- och säkerhetspolitiskt värde för Sverige.

Utveckling av materieförsörjningsprocessen

Regeringen avser att inom kort besluta om direktiv till en särskild utredare att kartlägga nuläge och förändringsfaktorer vad gäller materieförsörjningsprocessen samt, med utgångspunkt från vad som anfördes i prop. 1998/99:74, föreslå konkreta utvecklings- och effektiviseringsåtgärder.

4.6 Avveckling av mark, anläggningar och lokaler

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att besluta att sälja mark, anläggningar och lokaler som förvaltas av Fortifikationsverket och som skall avvecklas till följd av riksdagens beslut om reduktioner av Försvarsmaktens krigs- och grundorganisation även när värdet av egendomen överstiger 50 miljoner kronor.

Vidare bemyndigas regeringen att vid utgången av respektive upplåtelseperiod få sätta ned statskapitalet med högst det bokförda värdet på sådan egendom som skall avvecklas.

Regeringen bemyndigas att besluta att Fortifikationsverket skall få avräkna de kostnader som uppstår som en följd av avvecklingen från de samlade intäkterna från försäljningen av den egendom som skall avvecklas, med undantag av kostnader för den miljösanering som Försvarsmakten enligt miljöskyddslagen (1969:387) skall genomföra.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag i denna proposition om reduktioner av Försvarsmaktens krigs- och grundorganisation kommer att medföra en omfattande avveckling av mark, anläggningar och lokaler. Enligt 25 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten får regeringen besluta om försäljning av statens fasta egendom när värdet av egendomen inte överstiger 50 miljoner kronor. I den nu förestående avvecklingen och försäljningen av mark, anläggningar och lokaler bedömer regeringen att

värdet av den egendom som överlåts mellan samma köpare och säljare vid ett och samma tillfälle kan komma att överstiga 50 miljoner kronor.

Vid en avveckling som är en följd av statsmakternas beslut om begränsningar av verksamhet bör vid utgången av respektive upplåtelseperiod en nedsättning av statskapitalet ske med högst det bokförda värdet av mark, anläggningar och lokaler som skall avvecklas.

Fortifikationsverket bör få nyttja intäkterna från försäljningen av egendomen för att täcka sådana kostnader som är en följd av avvecklingen. Härmed avses kostnader för avyttringsarbetet, vissa driftskostnader som kan uppstå medan avyttringen pågår och andra återställningskostnader än de som är en följd av miljöskyddslagens (1969:387) krav på Försvarsmakten att i egenskap av verksamhetsansvarig genomföra miljösanering. Efter det att avräkning skett av dessa kostnader skall Fortifikationsverket redovisa det som eventuellt återstår av inkomsterna mot en inkomsttitel på statsbudgeten.

Regeringen avser att uppdra åt Fortifikationsverket att planera och genomföra avyttringsprocessen. Regeringen avser även att uppdra åt Riksantikvarieämbetet att tillsammans med bl.a. Fortifikationsverket utarbeta ett underlag med en kulturhistorisk prioritering av den egendom som berörs av avvecklingen.

Försvarsmakten har i samband med avvecklingen skyldighet enligt miljöskyddslagen (1969:387) att genomföra miljösanering av berörda fastigheter. Miljösaneringen bör ske i den takt som de ekonomiska resurserna medger, men till dess sådan är genomförd och fastigheterna kan säljas bör driftskostnaderna för aktuella fastigheter belasta Försvarsmakten. Regeringen avser att uppdra åt Försvarsmakten att senast i samband med delårsrapporten år 2000 redovisa en bedömning av omfattningen av miljösaneringen samt en bedömning av kostnaderna för detta.

4.7 Miljöfrågor

Försvarsmakten skall även fortsättningsvis genomföra ett effektivt och ändamålsenligt miljöarbete. Regeringen anser att en grundläggande utgångspunkt i detta miljöarbete skall vara det sektorsansvar för ekologiskt hållbar utveckling som regeringen år 1998 beslutat för myndigheten. Försvarsmakten skall utveckla sektorns miljöarbete och följa upp de samlade insatser som genomförs inom sektorn.

Försvarsmakten har i oktober 1999 redovisat regeringens uppdrag avseende miljömålsarbetet. I redovisningen lämnas förslag om bl.a. mål och åtgärder för försvarssektorn. Regeringen har i oktober 1999 beslutat överlämna den del av redovisningen som avser sektorsmål till Miljömålskommittén (M 1998:07).

När det gäller sektorsansvaret för ekologisk hållbarhet föreslår Försvarsmakten i redovisningen att försvarssektorn skall omfatta Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt, Försvarets radioanstalt, Flygtekniska försöksanstalten och Förvarshögskolan.

Försvarsmakten lämnar i sin redovisning vidare förslag om sektoransvarets innebörd och om hur ansvaret skall utövas enligt följande. Varje myndighet i sektorn ansvarar för att beakta miljöfrågorna i sin egen verksamhet. Försvarsmakten skall verka för att beslutade åtgärder genomförs. Myndigheten har också ett uppföljningsansvar för hur sektorsmålen inom sektorn uppnås. Ett särskilt forum med representanter för sektorns myndigheter formas för utövandet av sektoransvaret. Avslutningsvis lämnar Försvarsmakten förslag om hur sektorsgemensamma frågor bör beredas.

Regeringen anser att Försvarsmaktens förslag är ändamålsenligt och att det därför i sina huvuddrag kan utgöra en grund för sektorsarbetet.

Den andra huvudpunkten i Försvarsmaktens miljöarbete bör enligt regeringens mening vara det miljöledningssystem som skall införas i hela organisationen. På grund av det förestående förändringsarbetet bör systemet införas före utgången av år 2001. I enlighet med intentionerna i miljöledningsstandarderna skall Försvarsmakten kontinuerligt förbättra sitt miljöarbete med utgångspunkt i de miljörevisioner som bör genomföras årligen.

När det gäller enskilda arbetsområden vill regeringen framhålla följande som särskilt betydelsefulla. Kompetensen inom miljöområdet bör ytterligare breddas och fördjupas på alla nivåer. Avvecklingen av ämnen inom Försvarsmakten som bryter ned ozonskiktet bör fortsätta. Myndigheten bör i allt större utsträckning tillämpa de vedertagna miljöprinciperna - kretsloppsprincipen och försiktighetsprincipen - vid materielanskaffning och materielutveckling. Det är också angeläget att arbetet med att begränsa effekterna av skott- och flygbuller fortsätter.

Miljösaneringen bör fortsätta enligt den av myndigheten fastställda planen och vid de områden som avvecklas i den takt de ekonomiska resurserna medger. Regeringen anser att det är angeläget att miljösaneringen kan bedrivas kontinuerligt så att inte avvecklingen av mark och anläggningar stannar upp. Det är enligt regeringens mening slutligen angeläget att myndigheten tar miljöhänsyn i all planering och i beslutsprocessen. Som exempel vill regeringen peka på möjligheterna att utnyttja strategiska miljöbedömningar i planerings- och beslutsprocessen.

Avslutningsvis anser regeringen att Försvarsmakten bör ytterligare utveckla möjligheterna att driva ett aktivt internationellt försvarsmiljöarbete.

5 Personal

5.1 Allmänt

I regeringens proposition 1998/99:74 Förändrad omvärld - omdanat försvar redovisade regeringen sin syn på personalförsörjningen till framförallt det militära försvaret.

Regeringen fann då inga skäl till att föreslå några ändringar av de principer som lades fast i 1996 års totalförsvarsbeslut. Dessa principer innebär följande. Det svenska försvaret skall vara så uppbyggt och organiserat att det är en angelägenhet för hela befolkningen. Det är av stor betydelse att medborgarna känner ansvar och efter förmåga medverkar till Sveriges försvar. Detta tillgodoses bäst genom ett system med plikttjänstgöring. Ett yrkesförsvar kan inte skapa den motståndsvilja och styrka som ett försvar av hela landet kräver. För ett land som Sverige med stor yta och liten befolkning kan det numerärt krävas ett förhållandevis stort försvar. Genom att pliktpersonalen representerar skilda samhällssektorer bidrar systemet dessutom till en kompetensbredd och stor allmän erfarenhet inom det svenska försvaret. Detta bidrar starkt till det svenska försvarets folkförankring.

I Försvarsmaktens underlag till den säkerhetspolitiska kontrollstationen framhölls att dagens personalförsörjningssystem i fråga om officerare inte svarade mot de krav som den framtida organisationen ställer. Försvarsmakten ansåg därvid att ett nytt system borde tas fram. Försvarsmakten avsåg därför att påbörja en översyn av dagens system med syfte att ge statsmakterna underlag för de beslut som behövdes om slutlig utformning och införande av ett nytt system.

Regeringen anförde vidare i propositionen att det var av stor vikt att ett nytt personalförsörjningssystem togs fram. Detta borde enligt regeringen innefatta alla kategorier således även civilanställda, reservofficerare, pliktpersonal och frivilliga. I ett sådant personalförsörjningssystem borde jämställdhetsfrågorna få en framträdande roll.

Försvarsmakten har på regeringens uppdrag den 19 maj 1999 redovisat sin samlade principiella syn på myndighetens framtida personalförsörjning.

5.2 Anställd personal

Försvarsmakten redovisade i sitt underlag till regeringen den 19 maj 1999 ett minskande behov av anställd personal. Behovet (årsarbeten) bedömdes till cirka 9 500 yrkesofficerare (f.n. cirka 14 300) och till cirka 6 550 civilanställda (f.n. cirka 8 900) från år 2005. Vad gäller antalet yrkesofficerare ingick en bedömning om att cirka 8 900 kommer att vara anställda av Försvarsmakten, att cirka 200 kommer att vara anställda i utlandsstyrkan och att cirka 400 kommer att vara anställda vid närstående myndigheter. Därutöver bedömde Försvarsmakten att det fortlöpande

kommer att finnas ca 500 tjänstlediga yrkesofficerare i ett balanserat personalförsörjningssystem. Det senare har sin betydelse för bland annat rekryteringen som måste dimensioneras mot 10 000 (dvs 9 500 som är i tjänst och 500 tjänstlediga).

Vad avser reservofficerare föreslog Försvarmakten att rekryteringen skulle inriktas mot cirka 150 reservofficerare årligen från och med år 2000.

Försvarmaktens bedömningar den 19 maj 1999 bygger på ett antagande om Försvarmaktens långsiktiga utformning och på en antagen värnpliktsvolym om 16 350. Som framgår av avsnitt 6.6 förordrar regeringen en större värnpliktsvolym. Mot bakgrund härav bedömer regeringen att det långsiktiga behovet av yrkesofficerare och civilanställda efter år 2004 kan bli något större än vad Försvarmakten redovisat enligt ovan. Regeringen har denna dag gett Försvarmakten i uppdrag att lämna underlag i denna fråga (avsnitt 6.6).

Även om antalet anställda bedöms öka något i förhållande till Försvarmaktens redovisning den 19 maj 1999 delar regeringen Försvarmaktens slutsats att det inte kommer att vara möjligt att uppnå nödvändig personalreduktion med enbart spontana avgångar och pensionsavgångar.

Försvarmakten har arbetat fram ett åtgärds paket som syftar till att stimulera stora grupper av anställd personal att på eget initiativ lämna Försvarmakten. Åtgärdena avser stöd till yrkesväxling, olika former av pensionsåtgärder, avgångsvederlag och uppsägningar.

Regeringen framhåller betydelsen av att Försvarmakten tar tillvara alla möjligheter som finns för att minska antalet anställda och att Försvarmakten härvid särskilt skall beakta möjligheterna till yrkesväxling.

Regeringen finner anledning att i detta avsnitt även lyfta fram några av de konsekvenser för Försvarmaktens kompetensuppbyggnad som följer med Sveriges deltagande i internationell verksamhet.

För att svenska militära enheter skall ha nödvändig interoperabilitet och för att svenska insatser skall kunna genomföras med tillräckligt stöd av ledningspersonal i olika stabsnivåer krävs att militär personal genomgår olika former av internationell utbildning. Det är också av stort värde att utländsk personal deltar i utbildningen vid våra militära skolor. Kompetensuppbyggnaden bör dessutom kompletteras med att placera militär personal i internationella staber, oavsett om dessa leder svenska enheter eller inte. Nato:s kvarvarande ledningsorganisation i Bosnien utgör därvidlag ett exempel på verksamhet som kan erbjuda denna form av kompetensutveckling.

Sveriges medverkan i planerings- och övervägandeprocessen PARP förstärker behovet av att inhämta internationell kompetens inom ett bredare område. Utbytet med omvärlden bör också ses i ett förtroendeskapande perspektiv. Erfarenheterna, inte minst från PFF (Partnerskap för fred), är att militärt utbyte med ett brett spektrum av länder ger nyttiga influenser men också goda påverkansmöjligheter.

Regeringen konstaterar att Sveriges militära verksamhet utomlands är av stor betydelse och att den kompetensuppbyggnad och det internationella utbyte som pågår bör fortgå. Dessutom anser regeringen att denna

5.3 Översyn av Försvarmaktens personalförsörjning

Försvarmaktens personalförsörjningssystem skall vara så utformat att de uppgifter som statsmakterna ger kan lösas med effektivitet och god kvalitet. Systemet omfattar kategorierna yrkesofficerare, civilanställda, reservofficerare, frivilliga inkl. hemvärnspersonal samt totalförsvarspliktiga.

Försvarsutskottet har vid flera tillfällen, senast hösten 1997 (bet. 1997/98:FöU1), begärt förslag från regeringen om ett sammanhållet, reformerat personalförsörjningssystem gällande samtliga personalkategorier inom Försvarmakten.

Riksrevisionsverket har den 18 juni 1998 i rapporten Officerare inom försvaret (RRV 1998:47) uppmärksammat vissa strukturella obalanser i fråga om personalen i Försvarmakten. Riksrevisionsverket underströk i rapporten vikten av att Försvarmakten vidtog åtgärder som bl. a. avsåg ökad yrkesväxling, ökad användning av reservofficerare i grundorganisationen, ökad tid i befattning, reducering av förmåner till officersaspiranter samt avkortade tider mellan nivåhöjande utbildningar. Försvarmakten har yttrat sig över rapporten.

Regeringen redovisade i propositionen Förändrad omvärld - omdanat försvar sin syn på personalförsörjningsfrågan. Försvarsutskottet (bet. 1998/99:FöU5) anslöt sig till den problembeskrivning som regeringen gjorde i propositionen.

Försvarmakten har i underlaget den 19 maj 1999 redovisat sin uppfattning om personalförsörjningen och därvid tagit hänsyn till det som Riksrevisionsverket anför i nämnda rapport.

Med hänsyn till vad som ovan anförts har regeringen funnit skäl att tillsätta en utredning i denna fråga. Regeringen beslutade därför den 4 november 1999 om direktiv till en utredning om Försvarmaktens personalförsörjning.

Enligt direktiven skall utredningen redovisa en samlad syn på Försvarmaktens personalförsörjning. Utredningen skall därvid i huvudsak belysa förutsättningarna för och lämna förslag till hur Försvarmakten skall kunna rekrytera, utveckla och avveckla personal på ett väl avvägt sätt och över tiden. Detta skall avse alla personalkategorier.

Utredningen skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 2000.

5.4 Brigadgeneraler och flottiljamiraler

Regeringen tog i den nämnda kontrollstationspropositionen upp frågan om att införa en tjänstegrad för yrkesofficerare benämnd brigadgeneral respektive flottiljamiral och anförde där bl.a. följande. Sedan några år har Försvarmakten på olika sätt anmält att man önskar ändra i nuvarande tjänstegradssystem för yrkesofficerare. Tanken är att den nuvarande

tjänstegraden överste av 1. graden respektive kommendör av 1. graden skall avskaffas och i stället ersättas med tjänstegraden brigadgeneral respektive flottiljamiral. Motivet för detta angavs vara att det numera nästan bara är Sverige som inte har denna tjänstegrad. Det utökade internationella samarbetet ansågs därigenom ha försvårats. Danmark, Norge och Finland har nyligen infört brigadgeneralsgraden. Regeringen angav i samma propositionen att frågan borde beredas ytterligare innan ställning togs till förslaget.

Regeringen anser att den nämnda tjänstegraden nu bör införas och avser att göra förändringar i förordningen (1994:642) med instruktion för Försvarsmakten och officersförordningen (1994:882) med ikraftträdande den 1 juli 2000.

Ändringarna i författningarna bör innebära att tjänstegraden brigadgeneral respektive flottiljamiral införs, att det högsta antalet som får finnas i Försvarsmakten anges samt att det är regeringen som beslutar om denna anställning. Beslut om antalet bör dock inte fattas förrän behovet av högre chefer i den omstrukturerade Försvarsmakten går att beräkna.

Beräkningen bör kunna göras genom att - efter förslag från Försvarsmakten - ett antal befattningar pekats ut som lämpliga att besätta med brigadgeneraler och flottiljamiraler. Antalet sådana befattningar bör vara högre än det tillåtna antalet i denna tjänstegrad, dels för att en befattning inte med automatik skall innebära befordran, dels för att medge nödvändig personalrörlighet. Olika befattningar kan också ha varierande betydelse över tiden varför handlingsfrihet bör finnas vid tillsättning. Exempel på befattningar som får eller kan besättas med brigadgeneral bör tas fram senare mot bakgrund av Försvarsmaktens nya struktur.

Benämningen brigadgeneral kan användas för alla utom för flottan. Inom flottan bör benämningen flottiljamiral utnyttjas för att fullfölja tanken om internationell anpassning.

För närvarande föreligger ett behov om cirka 70 yrkesofficerare på nivån överste av 1. graden och kommendör av 1. graden. Antalet brigadgeneraler och flottiljamiraler bör även det sättas i relation till behovet på högre nivåer. Med Försvarsmaktens nuvarande utformning och storlek uppgår detta behov till en general eller amiral, cirka 10 generallöjtnanter eller viceamiraler och cirka 20 generalmajorer eller konteramiraler. I en befodringspyramid skulle behovet av brigadgeneraler och flottiljamiraler därmed uppgå till totalt cirka 40.

Försvarsmakten står dock inför omfattande organisationsförändringar. Beträffande chefer i nivåerna överste eller kommendör och högre bedöms behovet komma att minska med cirka en tredjedel, dvs från dagens cirka 300 till cirka 200. Detta leder i sin tur till att ovanstående behov av yrkesofficerare i de högsta tjänstegraderna också nedgår. Antalet brigadgeneraler och flottiljamiraler bör därför inte sättas för högt inledningsvis. Befodringsstakten bör dessutom vara måttlig och samordnad med Försvarsmaktens omstrukturering. Behovet av att för internationell tjänstgöring ha en viss reserv måste beaktas.

Regeringen konstaterar att det föreligger ett behov av övergångsbestämmelser till dess att alla överstar av 1. graden respektive kommendörer av 1. graden lämnat sina anställningar eller befodrats. Problemet

bedöms dock vara av ringa omfattning. Slutsatsen grundas framför allt på att åldersstrukturen hos berörda yrkesofficerare är sådan att huvuddelen bedöms ha lämnat sina anställningar till följd av spontana avgångar, ålderspension, eller till följd av en förtida pension med stöd av särskild pension med beredskapskontrakt (SPB), inom fem år. Ytterligare argument för att övergångsproblematiken bedöms bli begränsad är att det inte bör utnämnas några nya överstar av 1. graden eller kommendörer av 1. graden efter det att de föreslagna graderna införts, att de nya graderna införs successivt och att det föreligger ett visst befodringsbehov till redan befintliga generals- och amiralsgrader.

5.5 Pliktutredningen

Regeringen beslutade den 25 september 1997 om direktiv till en översyn av totalförsvarsplikts tillämpning och andra pliktfrågor m.m. (dir. 1997:106). Vidare beslutade regeringen den 17 juni 1998 om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 1998:49).

Mot bakgrund av de beslut som fattats med anledning av kontrollstationspropositionen m.m. anser regeringen att det finns anledning att vid översynen av pliktsystemet beakta ytterligare aspekter än de som har angetts i utredningens tidigare direktiv. Framförallt anser regeringen att utredningen, i sitt fortsatta arbete, skall beakta att grunden för det framtida pliktsystemet skall vara vilka uppgifter som skall lösas genom totalförsvarsverksamhet och att förmågan att kunna möta ett väpnat angrepp skall vara dimensionerande för pliktsystemet. Regeringen har därför den 4 november 1999 beslutat om ytterligare tilläggsdirektiv till utredningen.

Mot bakgrund av att Försvarsmakten har föreslagit ett förändrat inskrivningssystem som är mer inriktat mot rekrytering och där ett ökat inslag av frivillighet införs skall utredningen enligt tilläggsdirektiven också överväga lämpligheten av att införa ett inskrivningssystem för totalförsvarspliktiga där större hänsyn tas till frivillighet och, om så är fallet, lämna förslag till ett sådant system.

Försvarsmakten har även föreslagit att utbildningen bör inriktas mot större inslag av internationella uppgifter och att krigplaceringssystemet förändras.

Utredningen skall därför enligt tilläggsdirektiven och mot bakgrund av det anförda pröva frågan om värnpliktsutbildningen även kan anpassas till ökningen av förmågan till internationella insatser och så att krigplaceringssystemet för totalförsvarspliktiga kan bli mer flexibelt.

Enligt de tidigare direktiven skall utredningen redovisa sitt uppdrag den 1 februari 2000. I nämnda tilläggsdirektiv förlängs tiden för slutredovisning till den 1 mars 2000.

5.6 Totalförsvarspliktiga

Mot bakgrund av regeringens förslag om en förändrad grundorganisation som redovisats i avsnitt 5.4 så vill regeringen anföra följande i fråga om

totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Vid flera av de organisationsenheter som föreslås läggas ned bedrivs utbildning av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Regeringen anser att den pliktpersonal som utbildas utbildningsåret 1999/2000 i största möjliga utsträckning skall slutföra sin utbildning vid dessa organisationsenheter. Regeringen anser däremot att ingen utbildning av pliktpersonal som skall utbildas utbildningsåret 2000/2001 skall bedrivas vid de organisationsenheter som enligt regeringens förslag skall läggas ned. Det är en uppgift för myndigheterna att fatta nödvändiga beslut om ändrad inskrivning. Regeringen förutsätter att största möjliga hänsyn tas till den totalförsvarspliktige.

När det gäller antalet totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt konstaterar regeringen att Försvarmaktens förslag till framtida struktur innebär ett minskat antal i förhållande till vad som beslutades i samband med 1996 års försvarsbeslut.

Regeringen har därefter vid olika tillfällen efter 1996 beslutat om förändrade volymer, bl.a. som ett led i att komma till rätta med de tidigare bristerna i Försvarmaktens ekonomi och planering. Regeringen har i proposition 1998/99:74 Förändrad omvärld - omdanat försvar redovisat sin syn på antalet totalförsvarspliktiga som skall fullgöra värnplikt. Regeringen har vidare den 4 mars 1999 beslutat att Försvarmakten för åren 2000 och 2001 skall inrikta utbildningen av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt mot en utbildningsvolym om cirka 15 000. Denna inriktning är avsedd att bidra till att underlätta den förestående omstruktureringen av Försvarmakten.

Regeringen konstaterar att det råder en viss osäkerhet om vissa delar av Försvarmaktens fortsatta utveckling som har betydelse för behovet av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt, bl.a. inom de olika stridskrafterna, hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna.

Mot bakgrund av vad som ovan nämnts anser regeringen att antalet totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt inte bör minska i förhållande till antalet år 1999 som är cirka 18 000. I avvaktan på ett slutligt ställningstagande till framtida värnpliktsvolym har Försvarmakten fått i uppdrag att i samband med budgetunderlaget för år 2001 redovisa ett kompletterande underlag beträffande behovet av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Försvarmakten skall särskilt belysa behovet för rekrytering till hemvärnet och för att utveckla kompetensen inom vissa delar av markstridskrafternas insatsförband och då särskilt mot bakgrund av behovet av att öka den internationella förmågan. Försvarmakten skall vidare redovisa kostnaderna för det utökade antalet totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt samt förslag till motsvarande besparingar.

Regeringen har uppdragit åt Överstyrelsen för civil beredskap att i samråd med berörda myndigheter och Svenska Kommunförbundet genomföra en uppföljning avseende totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt med längre än 60 dagars utbildning. Den rapport som inkom till regeringen den 1 oktober 1999 behandlade bl.a. civilt meritvärde, Överstyrelsens roll gentemot övriga berörda utbildningsanordnare och utbildningstidernas längd.

I regeringens proposition 1998/99:74 Förändrad omvärld - omdanat försvar bedömde regeringen att en minskning av antalet totalförsvars-

pliktiga borde ske även inom det civila försvaret. Som en konsekvens av regeringens bedömning reducerades utbildningsvolymen för det kommunala behovet av totalförsvarspliktiga till cirka 1500 totalförsvarspliktiga för åren 2000 och 2001. Regeringen ansåg vidare att behovet av totalförsvarspliktiga inom det civila försvaret bör utredas. Mot bakgrund av detta har regeringen uppdragit åt Överstyrelsen för civil beredskap att efter samråd med berörda myndigheter och Svenska Kommunförbundet utreda såväl det statliga som det kommunala behovet av totalförsvarspliktiga inom det civila försvaret efter år 2001. Uppdraget skall redovisas senast den 1 mars 2000.

5.6.1 Ekonomiska förmåner för totalförsvarspliktiga

Reglerna för ersättning till värnpliktiga som fullgör grundutbildning finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. Ersättningen under tjänstgöringen för en totalförsvarspliktig som fullgör grundutbildning längre än 60 dagar utgörs av dagersättning. Under de första 230 dagarna av grundutbildningen är dagersättningen 40 kronor per tjänstgöringsdag. Efter 230 tjänstgöringsdagar har den totalförsvarspliktige rätt till tillägg till dagersättningen.

Regeringen anser att det är skäligt att höja dagersättningen från 40 till 50 kronor per tjänstgöringsdag. Regeringen avser därför besluta om ändring av nämnda förordning i detta avseende. Ändringen skall träda i kraft den 1 juli 2000.

Regeringen har som tidigare nämnts gett Försvarsmakten i uppdrag att redovisa behovet av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Försvarsmakten skall i det sammanhanget också lämna förslag till besparingar som motsvarar kostnaderna för den höjda dagersättningen.

Regeringen avser att återkomma i denna fråga i samband med den ekonomiska vårpropositionen våren 2000.

Regeringen har vidare gett Försvarsmakten i uppdrag att redovisa kostnaderna för att införa ett särskilt bidrag till underkläder för kvinnor som genomför grundutbildning. Bidraget avses bli infört från den 1 juli 2000.

5.7 Frivillig försvarsverksamhet

Den frivilliga försvarsverksamheten omfattar de frivilliga försvarsorganisationerna samt hemvärnet. Den har bl.a. genom sin kompetens inom skilda samhällsområden och sin breda geografiska spridning och lokalkännedom utgjort en betydelsefull del av vårt totalförsvaret.

Inriktningen av verksamheten har liksom när det gäller det övriga totalförsvaret utgått från hotet om ett väpnat angrepp i form av en militär invasion. Regeringen anser det vara av stor vikt att den frivilliga försvarsverksamheten förnyas i takt med ominriktningen av totalförsvaret.

Regeringen har tidigare denna dag beslutat tillkalla en särskild utredare med uppgift att utreda vilken roll den frivilliga försvarsverksamheten skall

ha i framtiden inom totalförsvaret mot bakgrund av totalförsvarets förändrade inriktning.

I uppdraget ingår bl.a. att utreda den statliga finansieringen av de frivilliga försvarsorganisationerna i relation till ny inriktning och nya uppgifter, den frivilliga försvarsverksamhetens betydelse och uppgifter vid situationer där landet hotas av eller blir utsatt för ett väpnat angrepp, de frivilliga försvarsorganisationernas roll när det gäller att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred samt deras medverkan i internationell verksamhet.

Utredaren skall även utreda behov av och former för förstärkning av de frivilliga försvarsorganisationerna med materiel som framledes avvecklas av Försvarsmakten.

Utredningen skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 2000. En delredovisning av arbetsläget skall ske till regeringen senast den 1 augusti 2000.

6 Civila frågor

6.1 Det civila försvaret

Riksdagen har med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationspropositionen (prop. 1998/99:74 Förändrad omvärld – omdanat försvar) godkänt att det övergripande målet för det civila försvaret och utformningen av resurserna skall vara att

- värna civilbefolkningen, trygga en livsnödvändig försörjning, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarmaktens förmåga vid väpnat angrepp och vid krig i vår omvärld,
- bidra till fred och säkerhet i omvärlden och
- stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen finner inte anledning att ompröva detta mål.

Gränssättande faktorer för funktionerna inom det civila försvaret är tillgång till el, telekommunikationer och datorstöd samt effekter av kemiska stridsmedel. Då förmågan inom det civila försvaret bygger på det fredstida samhällets kapacitet har förändringar i samhället stor påverkan på inriktningen av beredskapsåtgärder. Mot bakgrund av detta angav regeringen i den nämnda propositionen att planeringen för det civila försvaret i ökad utsträckning skall inriktas mot att säkra viktiga infrastrukturuområden och därmed minska sårbarheten i de för beredskapsförmågan gränssättande faktorerna.

Regeringen anser att ovan nämnda inriktning bör ligga fast och vill samtidigt framhålla att erfarenheterna från Kosovokonflikten understryker behovet av en sådan inriktning. Som ovan framhållits kan det finnas anledning att ta tillvara bl.a. tekniska erfarenheter av konflikten.

6.2 Helhetssyn när det gäller det civila försvaret och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Moderna samhällen har i många avseenden en inbyggd flexibilitet och styrka. Allt fler viktiga infrastrukturer vilar emellertid på en sofistikerad teknik som - eftersom den trots allt kan utsättas för störningar - utgör vad som skulle kunna kallas samhällets akilleshäl. Det snabbt ökande beroendet av IT-system inom varje viktigt samhällsområde är ett tydligt bevis för denna tes.

Samband och beroenden mellan olika infrastrukturuområden blir allt mera komplexa. Sambanden är inte bara teknologiska utan utgörs också av internationella nätverk bestående av kompetens och kunnande, komplexa beroendeförhållanden som påverkar robusthet och säkerhet i systemen. Därtill kommer den nya rollfördelning som ägt rum det senaste decenniet inom infrastrukturuområdena och som har sin grund i

internationalisering och ändrade ägarformer. Elförsörjning, telekommunikationer och transporter sker nu i globala nätverk där de nationella systemen i många fall ägs och styrs av utländska ägare.

En fortsatt uppmärksamhet måste således ägnas den sårbarhet som hänger samman med förändringar i viktiga infrastruktursystem. Dessa förändringar har flera dimensioner varav särskilt utvecklingen inom IT-området måste uppmärksammas. Skyddet av viktig infrastruktur bör ses som en nationell säkerhetsfråga som i många avseenden måste hanteras i internationell samverkan.

Samhället skall ha en förmåga att klara olika tänkbara hot. Det kan avse mindre olyckor som sker mer eller mindre ofta men även stora olyckor och svåra påfrestningar på samhället i fred. Mot bakgrund av bl.a. det vidgade säkerhetsbegreppet beslutade riksdagen våren 1997 om en ambition för beredskapen mot svåra fredstida påfrestningar (se vidare avsnitt 7.3.1). Med detta begrepp avses inte en enskild händelse i sig, exempelvis en olycka, ett sabotage osv. utan ett tillstånd som kan uppstå när en eller flera händelser utvecklar sig eller trappas upp till att omfatta flera delar av samhället. Tillståndet skall då vara av en sådan omfattning att det uppstår allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller att det hotar grundläggande värden av olika slag i samhället och kräver att insatser från flera olika myndigheter och organ samordnas för att kunna hantera situationer och därmed begränsa konsekvenserna.

Ansvaret för att kunna hantera skilda slag av olyckor och påfrestningar är uppdelat på samhällets olika aktörer. I de flesta fallen är det på kommunal nivå som olyckor och påfrestningar skall hanteras. Uppdelning av ansvar regleras bl.a. i räddningstjänstlagen (1986:1102).

Ansvarsfördelningen vad gäller olika former av hot utgår som nämnts från den normala fredstida verksamheten. Detta utgör även grunden för planeringen för det civila försvaret. Den s.k. ansvarsprincipen innebär att den som har ansvar för en verksamhet i fred även skall ha det i krig.

På en skala av olika tänkbara hot mot samhället kan förmågan att klara mer vardagliga olyckor och störningar anses utgöra samhällets basförmåga. Denna basförmåga kompletteras genom det civila försvarets planering med åtgärder för den mest extrema situationen, nämligen krig. Beredskapen mot mellanliggande situationer, dvs. svåra påfrestningar på samhället i fred, grundas på resurser "underifrån" genom basförmågan mot normala störningar och på resurser "ovanifrån" genom de kompletterande beredskapsåtgärderna för ett krig.

Ett sårbart samhälle kräver mer långtgående åtgärder för kriget. Det omvända, dvs. ett robust samhälle som kan hantera olika former av olyckor och hot, kräver å andra sidan mindre kompletterande åtgärder för krigets krav. Basförmåga säkerställs bl.a. genom att sektoransvariga myndigheter, inom ramen för sin ordinarie fredsverksamhet, genomför åtgärder.

Den åtgärdsmissiga gränsdragningen mellan svåra fredstida påfrestningar och krig kan emellertid upplevas som diffus. Som exempel kan nämnas el- och teleområdena. Oavsett anledningen till avbrott krävs i stort sett samma slag av åtgärder. Det är dessutom ofta samma aktörer som planerar för alla händelser i hotskalan.

Det bör finnas en systematisk planering som tillgodoser samhällets förmåga mot olika hot och som dessutom medger förmåga att bidra till internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Planeringen skall vara så utformad att det så långt möjligt kan ses som ett sammanhängande beredskapssystem för olika former av hot. Utgångspunkten skall vara ansvarsprincipen och att beredskapen skall byggas "underifrån", dvs. samhällets basförmåga och att åtgärder successivt vidtas utefter hela hotskalan.

Regeringen angav i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar att formerna för att på ett effektivt och rationellt sätt kunna möta ett bredare spektrum av hot och risker måste successivt utvecklas. Utgångspunkten bör härvid vara en förbättrad helhetssyn. Mot bakgrund av detta har regeringen i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare som skall analysera och lämna förslag till principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. Enligt direktiven skall frågor som berör IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring behandlas i en delrapport före slutbetänkandet. Uppdraget skall slutredovisas den 1 februari 2001. Regeringen beslutade den 4 mars 1999 att inom Regeringskansliet låta genomföra genomgångar sektorvis av behovet av åtgärder och en översyn av författningsreglering m.m. inom de områden som kan bli berörda vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen bedömer att utredningen avseende principer för en förbättrad helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred samt den departementala genomgången som redovisas nedan bör kunna bidra till att uppfylla den målsättning som angavs i den nämnda propositionen.

6.3 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

6.3.1 Allmänt

Riksdagen beslutade i maj 1997 om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (prop. 1996/97:11, bet. 1996/97:FöU5, rskr. 1996/97:203). Regeringen skall varje år lämna en redogörelse för läget när det gäller olika slag av svåra påfrestningar. I en skrivelse hösten 1997 (skr. 1997/98:4) lämnades en första redovisning som främst avsåg en redogörelse för den fortsatta processen för att förbättra beredskapen mot svåra fredstida påfrestningar.

Även redovisningen hösten 1998 lämnades genom en särskild skrivelse (skr. 1998/99:33). I skrivelsen låg tyngdpunkten på en redogörelse för läget när det gäller förebyggande åtgärder på de 11 områden där det enligt statsmakterna är särskilt angeläget att det finns en tillräcklig förmåga. I skrivelsen diskuterades också den närmare innebörden av begreppet svåra påfrestningar på samhället i fred. Det framhölls bl.a. att beredskapen mot detta slag av händelser kan karaktäriseras som ett system som syftar till att kunna bedöma samhällets förmåga att förebygga och hantera extrema

fredstida situationer samt att vid behov kunna vidta åtgärder för att förbättra denna förmåga.

Regeringen har i år valt att lämna redogörelsen till riksdagen som en del av denna proposition. Mot bakgrund av den relativt fylliga redovisningen hösten 1998 och de pågående departementala sektorgenomgångarna är den följande redogörelsen kortfattad och inriktad på kompletteringar till tidigare lämnad redovisning och på viktigare förändringar som inträffat på vissa områden under det gångna året.

Enligt regeringens beslut den 4 mars 1999 syftar sektorgenomgångarna till att klargöra om det författningsstöd som finns för olika tänkbara händelser och påfrestningar är tillräckligt. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt frågor som rör ledning, samordning och samverkan mellan staten och kommunerna och mellan olika myndigheter. Genomgångarna avgränsas således inte endast till att granska normgivningen som sådan i en snäv mening, utan inbegriper även bl.a. rutiner för beslutsfattande och möjligheterna till åtgärder vid olika typer av händelser. Det övergripande syftet är att säkerställa att samhällets olika sektorer har en tillfredsställande krishanteringsförmåga, bl.a. när det gäller informationsberedskapen, och att ändamålsenliga ansvarsförhållanden och rutiner råder mellan statliga myndigheter på olika nivåer och i förekommande fall mellan statliga myndigheter, landsting, kommuner och andra aktörer.

Som också framgår av avsnitt 7.2 beslutade regeringen i juni 1999 om direktiv för en särskild utredare med uppgift att analysera och lämna förslag till principer till en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen framhöll i skrivelsen 1998/99:33 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred att utöver ledning och information har räddningstjänsten, hälso- och sjukvården samt polisen avgörande betydelse vid så gott som alla påfrestningar på samhället i fred. Som regeringen ovan framhållit kommer ledningsfrågorna att behandlas i de departementala sektorgenomgångarna.

Regeringen har tidigare denna dag beslutat om direktiv till en utredning om översyn av räddningstjänstlagen. I uppdraget ingår bl.a. att föreslå hur lagstiftningen kan moderniseras och hur detaljregleringen av den kommunala räddningstjänsten kan minska. Vidare ingår att tydliggöra förhållandet mellan räddningstjänstlagstiftningens bestämmelser och annan lagstiftning som reglerar olycks- och skadeförebyggande verksamhet. I uppdraget ingår också att se över vissa frågor som rör utbildning av räddningstjänstpersonal samt miljöräddningstjänst till sjöss m.m. Möjligheterna att integrera sjö- och flygräddningstjänsten skall ses över.

I fråga om hälso- och sjukvården kan nämnas att Försvarets forskningsanstalt (FOA), på Socialstyrelsens uppdrag, har tagit fram ett underlag för styrelsens bedömning av hur hälso- och sjukvårdens planering skulle behöva förändras med anledning av statsmakternas beslut om svåra påfrestningar på samhället i fred. Tyngdpunkten i FOA:s studie ligger på en analys av i vilken mån krav skulle kunna ställas på hälso- och sjukvården utöver vad landstingens katastrofberedskap kan bedömas motsvara. Ett stort antal olika åtgärder föreslås t.ex. när det gäller utbildning, övning, information om resurser och information till allmänheten men

också i materiella investeringar som vacciner och läkemedel, utbyggnad av saneringsanläggningar på sjukhus, skydd och reservkraft samt ledning. Tyngdpunkten bör enligt studien snarare ligga på åtgärder för att öka möjligheten att kraftsamla och utnyttja befintliga resurser än på nya materiella investeringar.

Socialstyrelsen har också redovisat att inom ramen för sitt tillsynsansvar genomför styrelsen hösten 1999 s.k. tematisk tillsyn avseende samtliga landsting. Temat för tillsynen är "Med den fredstida katastrofberedskapen som grund, hur klarar vi svåra påfrestningar på samhället i fred?" Som underlag ligger en enkät som tillställts landstingen under våren 1999. I nämnda enkät, som också berör smittskyddet, ingår att landstingen skall redovisa epidemiplaner inkl. informationsplanering avseende epidemier samt tidpunkt för senaste revidering av dessa.

Regeringens bedömning står fast att den svenska akutsjukvården har betydande resurser och hög grundberedskap om en svår påfrestning skulle uppstå. Hos varje sjukvårdshuvudman finns katastrofplaner som kontinuerligt revideras. FOA:s studie visar dock att beredskapen skulle stärkas ytterligare om vissa organisatoriska och kunskapsmässiga brister kan undanröjas. Det är en uppgift för Socialstyrelsen att i sin verksamhetsplanering beakta vilka åtgärder som kan behöva vidtas. Av redovisningar som Socialstyrelsen lämnat till regeringen framgår att en revidering inletts av myndighetens allmänna råd från år 1992 om medicinsk katastrofberedskap.

Beredskapspolisen består av totalförsvarspliktiga som är krigsplacerade med civilplikt vid en polismyndighet. De får kallas in under höjd beredskap eller när regeringen beslutar att det behövs för Sveriges försvarsberedskap. Beredskapspolisen skall framför allt delta i polisverksamhet som har anknytning till befolkningsskydd och räddningstjänst.

Från och med den 1 oktober 1999 har Rikspolisstyrelsen getts möjligheten att ingå avtal med beredskapspolismän om tjänstgöring under tid då samhället är utsatt för eller riskerar att utsättas för särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt. Det bör särskilt betonas att när personal används i dessa situationer sker det således inte med stöd av civilplikt. Regeringen skall på framställning av Rikspolisstyrelsen besluta om när denna avtalsbundna personal får tas i anspråk för polisuppgifter. Begreppet "särskilt svår och påfrestande situation" är avsett att även täcka de situationer som anses utgöra svår påfrestning på samhället i fred (se prop. 1996/97:11 och Ds 1998:32 Skyldigheter och befogenheter vid svåra påfrestningar på samhället i fred). De situationer där det kan bli aktuellt att kalla in beredskapspoliserna är framför allt sådana som medför allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner och därmed fara för många människors liv, personliga säkerhet eller hälsa eller fara för mycket omfattande skador på miljön eller egendom.

6.3.2 Vissa områden där det bör finnas en särskilt god beredskap

Prop. 1999/2000:30

I skr. 1998/99:33 redovisade regeringen de 11 områden där det bör finnas en särskilt god beredskap när det gäller svåra påfrestningar på samhället i fred. Områdena är

- Nedfall av radioaktiva ämnen
- Elförsörjning
- Telekommunikationer
- Försörjning med vatten
- Radio och TV
- Översvämningar och dammbrott
- Massflykt av asyl- och hjälpsökande till Sverige
- Allvarlig smitta
- Terrorism
- Kemikalieolyckor och utsläpp av farliga ämnen till sjöss
- IT-säkerhet

I det följande behandlas de områden där det under det senaste året har inträffat viktiga förändringar i förhållande till den redovisning som lämnades i föregående års skrivelse. Enligt regeringen bör "IT-säkerhet" i fortsättningen benämnas "Övergripande informationssäkerhet".

Nedfall av radioaktiva ämnen (Miljödepartementet)

Statens strålskyddsinstitut (SSI) har på uppdrag av regeringen formaliserat och samordnat planläggningen av nödvändiga mätinsatser i Sverige i händelse av att en kärnteknisk olycka skulle inträffa där radioaktiva ämnen kan komma att spridas över Sverige. Planläggningen omfattar avtal med ett antal kontraktslaboratorier såsom universitetens radiofysik-institutioner, Försvarets forskningsanstalt (FOA), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Studsvik Nuclear AB och Malå Geoscience. Dessa organ skall enligt avtal med Statens strålskyddsinstitut hålla en basberedskap och ställa specifika resurser till förfogande om en olycka inträffar. Ett avtal har också ingåtts mellan Statens strålskyddsinstitut och Försvarmakten om att ställa flygplan, helikoptrar och personal till förfogande för mätuppdrag och provtagning.

Med anledning av avtalet med Försvarmakten kommer Statens strålskyddsinstitut att starta en försöksutbildning av instruktörer inom försvaret.

I regleringsbrevet inför budgetåret 1998 fick SSI i uppdrag att tillsammans med FOA redovisa en avvägd ambitionsnivå för övervakning av luftburna radioaktiva ämnen till följd av en kärnenergiolycka. Redovisningen lämnades i anslutning till budgetunderlaget för år 1999 (dnr M98/779/5). I skrivelsen föreslås att fem av åtta luftfilterstationer som hittills drivits för övervakning av kärnvapenprov och kärntekniska olyckor är en lämplig ambitionsnivå och bör drivas vidare. De tre resterande stationerna läggs ned. I skrivelsen anges en uppskattad kostnad för drift

av fem stationer till 2,4 miljoner kronor per år. Frågan om finansiering bereds f.n. inom Regeringskansliet. Prop. 1999/2000:30

Regeringen fattade den 14 oktober beslut om att uppdra åt SSI att säkra driften av fem luftfilterstationer.

Elförsörjning (Näringsdepartementet)

I regeringens skrivelse 1998/99:33 om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred lämnades en utförlig redovisning vad beträffar elförsörjning.

Störningar i elförsörjningen i fredstid beror i de flesta fall på fel som drabbar luftledningarna i samband med åska, storm och snöfall. Standarden på de svenska ledningsnäten är dock generellt sett hög med låga avbrottsfrekvenser och korta avbrottstider. Det allvarligaste hotet om störningar i elförsörjningen i fredstid som kan innebära en svår påfrestning på samhället sammanhänger med sabotage, inbegripet terroristhandlingar. Leveranssäkerheten för en elkund beror på säkerheten i hela leveranskedjan från kraftstation till kundens anslutningspunkt. Ansvarsfördelningen är sådan att det är en uppgift för företagen inom elförsörjningen att vidta de åtgärder som krävs i elsystemet för att hålla en god leveranssäkerhet i fredstid. Elförsörjningen görs mindre sårbar genom att elsystemet i förebyggande syfte görs mer robust och motståndskraftigt i samband med om- och utbyggnad och införande av ny teknik samt genom en beredskap att vidta skadeavhjälpare åtgärder vid störningar. Åtgärderna inriktas både på att minska sårbarheten i elförsörjningen och på att minska användarnas beroende av den ordinarie elförsörjningen.

Branschens strukturförändring och andra förändringar vid elföretagen efter elmarknadsreformen sker i snabb takt vilket påverkar förutsättningarna för beredskapsplanläggningen. Den snabba avställningen av reservkraftproduktion kräver en dialog med elbranschen om olika tänkbara lösningar vid effekttoppar, något som också har påbörjats. På sikt kan marknadens krav på leveranstrygghet medföra lösningar vad avser fredstida effektbristsituationer. Möjligheterna att upprätthålla en begränsad elproduktion i regionala och lokala nät (s.k. ö-drift) inom Syd- och Mellansverige vid långvariga elavbrott bedöms öka bl.a. genom Svenska kraftnäts beslut om stöd för att säkra tillgång till tredje blocket vid Karlshamnsverket i Blekinge fram till april år 2002.

De åtgärder som på statsmakternas initiativ vidtas för att elförsörjningen skall kunna upprätthållas och återupprättas i krig har en positiv effekt på den fredstida beredskapen, särskilt när det gäller skydd mot sabotage och störningar på stamnätet och regionnäten. Mot bakgrund av de överväganden som redovisats av regeringen i budgetpropositionen för 1999 (prop. 1998/99:1 utg.omr. 6 Totalförsvaret, avsnitt 4.5 Funktionen Energiförsörjning) och i regeringens proposition 1998/99:74 samt Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU1 har regeringen beslutat att en funktionsutvärdering såvitt avser delfunktionen Elförsörjning skall genomföras. En rapport skall lämnas senast den 31 december 1999.

Gränssättande för telekommunikationernas förmåga är en fungerande elförsörjning. Vidare har de IT- och Internetrelaterade hoten mot telekommunikationerna alltmer kommit att uppmärksammas (se vidare nedan i avsnittet om Övergripande informationssäkerhet). Post- och telestyrelsen har bl.a. initierat intrångsanalyser hos teleoperatörerna för att pröva om det går att utifrån ta sig in i teleoperatörens styr- och övervakningsnät. Analyserna skall ligga till grund för åtgärder som syftar till att försvåra intrång.

Beredskapen mot sådana störningar i telekommunikationerna som skulle kunna medföra svåra påfrestningar på samhället i fred har ett starkt samband med de beredskapsåtgärder som vidtas för krigstida störningar inom ramen för det civila försvarets planering för funktionen Telekommunikationer. Regeringen har beslutat att ge Överstyrelsen för civil beredskap i uppdrag att genomföra en uppföljning av 1996 års funktionsgenomgång av funktionen Telekommunikationer. Detta uppdrag skall slutredovisas den 1 juli år 2000.

Försörjning med vatten (Jordbruksdepartementet)

Gränssättande för försörjningen med dricksvatten är tillgången på elektricitet, reservvattentäcker, reservdelar och kemikalier. Vid störningar i ordinarie distributionssystem har förmågan att snabbt organisera distributionen av nödvatten avgörande betydelse.

Beredskapen mot störningar i dricksvattenförsörjningen har förbättrats. Åtgärder som vidtagits för att säkerställa viktiga samhällsfunktioner i samband med IT-omställningen inför år 2000 har höjt beredskapen för dricksvattenförsörjningen. Dessutom har IT-omställningen medfört en klart ökad efterfrågan på det statliga stöd som Överstyrelsen för civil beredskap förmedlar avseende anskaffningen av reservkraft hos kommunerna.

Flertalet kommuner har reservkraft till produktion av dricksvatten i de största vattenverken och huvuddelen av kommunerna kan distribuera vatten i det största ledningsnätet även utan ordinarie elleveranser. Merparten av de kommuner som inte kan distribuera vatten utan ordinarie el har dock god beredskap för nödvattenförsörjning. Flertalet kommuner har även vattenverk som kan drivas utan datorstöd. Förmågan att klara försörjningen med dricksvatten bedöms därför vara godtagbar i hela landet.

Regeringen avser återkomma i frågan om det myndighetsvisa huvudmannskapet och ansvarsfördelning för vattenförsörjningen. För närvarande är ansvaret fördelat på flera myndigheter (skr. 1998/99:33). Regeringen avvaktar bl.a. det rådsdirektiv som arbetas fram inom EU syftande till att skapa ett ramverk för skydd av yt- och grundvatten samt bidra till god vattenkvalitet. Den administrativa/organisatoriska frågan kommer att behandlas i anslutning till att detta direktiv införs.

En inträffad terroristattack kan vara en sådan särskild händelse som kan leda till en svår påfrestning på samhället i fred. Ambitionen är att samhällets beredskap skall vara hög för att, i första hand förhindra och i andra hand hantera en redan uppkommen terroristattack.

Med begreppet terrorism brukar avses våld, hot eller tvång för politiska syften.

Det är Rikspolisstyrelsen (RPS) som genom Säkerhetspolisen (SÄPO) leder polisens verksamhet i fråga om bekämpning av bl.a. terrorism. Målet för bekämpningen är att i första hand förebygga och förhindra våldsdåd med politiska syften, oavsett om dåden avses utföras i Sverige eller utomlands. Inom SÄPO är det verksamhetsgrenen Kontraterrorism som bedriver arbetet med att kartlägga vilka grupper som ägnar sig åt terrorism. Ett omfattande internationellt samarbete förekommer inom detta område. En fortsatt viktig del i arbetet är att förebygga och förhindra att Sverige blir en bas för politiskt motiverat våld i andra länder. SÄPO gör fortlöpande bedömningar av faktorer som i närtid kan påverka hotbilden på en mer konkret nivå. Varje år sammanställs dessutom ett övergripande hotbildsdocument avseende vilka hot av terroristkaraktär som föreligger. Dokumentet delges berörda myndigheter och departement. Bedömningen i dokumentet ligger också till grund för SÄPO:s verksamhetsplanering.

Beredskapsstyrkan mot terrorism är placerad vid Polismyndigheten i Stockholms län. För att betona att styrkan är en nationell resurs skall styrkan i fortsättningen benämnas nationella insatsstyrkan. Den nuvarande begränsningen till enbart terroraktioner har medfört betydande tillämpningsproblem. Den ändring i polisförordningen (1998:1558) som regeringen beslutat om innebär att styrkan nu får ett utvidgat verksamhetsområde. Beslut om när styrkan skall sättas in skall i fortsättningen bedömas efter sedvanliga polisoperativa grunder. Beslut om att sätta in styrkan flyttas från Rikspolisstyrelsen till Polismyndigheten i Stockholms län. Förändringarna ger goda förutsättningar för en gynnsam utveckling av styrkans fortsatta verksamhet.

Kemikalieolyckor och utsläpp av farliga ämnen till sjöss (Försvarsdepartementet)

Statens räddningsverk har påbörjat utrustningen av de sju regionala resursbaser för kemikalieolyckor, som regeringen uppdragit åt myndigheten att inrätta. Syftet är att förstärka samhällets grundberedskap mot olyckor med farligt gods och olyckor med kemikaliehantering vid stationära anläggningar. Förråden är placerade så att insatstiden skall vara mindre än 2,5 timmar för större delen av landet.

För att höja säkerheten vid transport av farligt gods har regelverket om transport av farligt gods kompletterats med bestämmelser som innehåller krav på att bl.a. den som bedriver verksamhet där det ingår att utföra sådana transporter skall ha en eller flera säkerhetsrådgivare. Härigenom genomfördes rådets direktiv 96/35/EG om utnämning av och kompetens hos säkerhetsrådgivare för transport av farligt gods på väg, järnväg eller

inre vattenväg. En förväntad effekt av införandet av kravet på säkerhetsrådgivare är att företagens kunskap gällande farligt gods kommer att höjas och att möjligheterna till korrekt efterlevnad av reglerna för transport av farligt gods kommer att öka.

Lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (den s.k. Sevesolagen) med följdförfattningar trädde i kraft den 1 juli 1999. Lagens syfte är att förebygga allvarliga olyckshändelser inom den kemikaliehanterande industrin och att begränsa skadorna om sådana olyckor skulle inträffa. Lagen genomför rådets direktiv 96/82/EG av den 9 december 1996 om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår och konventionen om gränsöverskridande effekter av industriolyckor av den 17 mars 1992. Inom arbetsmiljöområdet genomförs dock direktivet genom bestämmelser i form av myndighetsföreskrifter. Det centrala tillsynsansvaret ligger på Statens räddningsverk. Länsstyrelser och kommuner har det regionala och lokala tillsynsansvaret.

Mål och åtgärdsprogram för beredskapen mot utsläpp av farliga ämnen till sjöss samt omfattningen av det internationella samarbetet på området har tidigare redovisats i skrivelsen Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (skr. 1998/99:33).

Regeringen lät år 1996 tillsätta en utredning med uppdrag att göra en utvärdering av gällande regler för de ingripanden som kan bli aktuella när ett oljeutsläpp har skett till sjöss. Utredaren skall göra en översyn av de författningar som finns på området samt föreslå åtgärder för att effektivisera det rättsliga beivrandet av dessa utsläpp. Utredningen överlämnade sitt betänkande Att komma åt oljeutsläpp (SOU 1998:15) till regeringen i december 1998. Utredningen har remissbehandlats. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen uppdrog i december 1996 åt Statens räddningsverk att göra en översyn av informationssystemen för att tillgodose den civila havsövervakningens behov av underrättelser om sjöläget. Räddningsverket redovisade uppdraget i rapporten Samordnad sjöinformation i mars 1998. Rapporten har remissbehandlats. Regeringen redovisar sin bedömning under avsnitt 9.5.

Övergripande informationssäkerhet (Näringsdepartementet)

Området har tidigare benämnts IT-säkerhet.

Informationssäkerhet är det övergripande begreppet vad gäller säkerhet kring elektronisk informationshantering. Begreppet omfattar såväl traditionell datasäkerhet som säkerhet som är relaterad till hantering av information i olika verksamheter. IT-säkerhet används för att beskriva skydd av information i informationsbehandlande tekniska system.

Informationsoperationer är samlade och samordnade åtgärder för att påverka eller utnyttja någons information och informationssystem i syfte att uppnå särskilda mål samtidigt som den egna informationen eller informationssystemet skyddas. De två begreppen informationskrigföring och informationssäkerhet behandlas under avsnitt 9.4.

Det finns inte någon utpekad myndighet med sektorsansvar för informationssäkerhet. Arbetet måste ske hos de myndigheter, företag och organisationer som har det normala ansvaret. Regeringens insatser kan bidra med bättre generella förutsättningar för informationssäkerhetsarbetet.

Regeringens informationssäkerhetsarbete syftar till att skapa förtroende för den nya tekniken och verka för att alla samhällsviktiga funktioner får ett bättre skydd. God informationssäkerhet inom hela samhället kan åstadkommas på flera sätt. Regeringen arbetar med en strategi för samhällets informationssäkerhet som främst tar sikte på den statliga sektorn och samhällsviktiga sektorer. Regeringens arbete syftar också till att underlätta arbetet med informationssäkerhet, t.ex. elektroniska signaturer. Säkerheten på Internet uppmärksammas också. IT-kommissionen (K 1998:04) har satt informationssäkerhetsfrågorna på sin dagordning. Arbetet med IT-omställningen inför år 2000 leder med stor sannolikhet till ökade kunskaper om alla sektorers sårbarhet.

Förslagen från Statskontorets rapport Sammanhållen strategi för samhällets IT-säkerhet (1998:18) bereds f.n. inom Regeringskansliet. Inom området finns även andra rapporter och utredningar som bör beaktas i den fortsatta beredningen. Det gäller t.ex. rapporterna från arbetsgruppen om informationskrigföring (Fö 1997:A).

Regeringen har i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till principer till en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. En delrapport avseende frågor som berör IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring skall lämnas. Det fortsatta arbetet med samhällets IT-säkerhet skall utmynna i en strategi som redovisas för riksdagen. Flera förslag inom området har redan presenterats i regeringens proposition Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74).

6.4 Internationella uppgifter

6.4.1 Resurser för förtroendeskapande insatser samt humanitärt bistånd

I 1996 års försvarsbeslut tillkom ett nytt mål för det civila försvaret, nämligen att kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Erfarenheter från planeringsverksamheten under år 1997 visade dock att det fanns behov av förtydligande när det gäller tolkningen av den nya uppgiften. Mot bakgrund av detta redovisade regeringen i skr. 1997/98:4 Totalförsvar i förnyelse, hur uppgifterna och ansvaret i fråga om internationella fredsfrämjande och humanitära insatser skall fördelas mellan olika sakområden.

Flera myndigheter är på ett eller annat sätt engagerade i internationell katastrof- och humanitär hjälpverksamhet. Det gäller t.ex. Statens räddningsverk och Socialstyrelsen. De resurser som skapas och den

verksamhet som bedrivs vad gäller internationella insatser finansieras inte över utgiftsområde 6 Totalförvar. Räddningsverket har regeringens uppdrag att hålla viss beredskap för internationella insatser. Räddningsverkets insatser finansieras främst över utgiftsområde 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan och utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och av andra uppdragsgivare t.ex. FN.

I riksdagens beslut med anledning av kontrollstationspropositionen ändrades beskrivningen av målet vad gäller den internationella verksamheten "bidra till fred och säkerhet i omvärlden". Regeringen anser att den ändrade formuleringen inte påverkar det som regeringen redovisade i ovan nämnda skrivelse vad gäller ansvarsfördelning.

Statens räddningsverk har sedan år 1997 haft ett samverkanskontor vid Swedint. Regeringen anser att samverkan bör fortsätta.

6.4.2 Bistånd vid humanitära katastrofer

I syfte att ha en beredskap för bistånd vid humanitära katastrofer samt medverkan vid inledande återuppbyggnadsinsatser har Sverige utvecklat en rad s.k. insatspaket hos Statens räddningsverk. Insatspaketen skall kunna nyttjas för att stödja FN-organen med olika tjänster som exempelvis sök- och räddningsstyrkor, expertis vid kemikalieolyckor, vattenrening, transportteam, logistik, sambandsteam m.m. En viktig uppgift har varit att utveckla stödresurser till FN-organens administrativa förmåga. Denna resurs har bland annat prövats i Östtimor.

Sverige har ökat ambitionen vad avser minröjningsverksamhet som ett led i en utvecklad återuppbyggnadsberedskap. Målsättningen är att myndigheter och organisationer som är verksamma med humanitärt bistånd tillsammans skall kunna genomföra minröjningsinsatser. Nämnda insatspaket finansieras i dag genom respektive uppdragsgivare i huvudsak EU, FN och Sida. Kostnaden för att upprätthålla beredskapen belastar Statens räddningsverks anslag.

Europeiska rådet beslutade i Köln att bygga ut och bättre koordinera EU:s och medlemsstaternas icke-militära krishanteringsinstrument. Under det finländska ordförandeskapet har i linje med slutsatserna i Köln inletts en diskussion om konfliktförebyggande och civil krishantering som bl.a. syftar till att inventera och analysera resurser inom området. Sverige har haft en betydande roll i diskussionerna. Det är viktigt att EU:s icke-militära krishanteringsförmåga byggs upp utifrån de särskilda fördelar som en organisation inom EU kan medföra och att härigenom inte dubblera redan existerande nätverk och samordnande organ. Det skall vara fråga om en kompletterande och inte en konkurrerande struktur.

6.4.3 Resurser inom det civila försvaret vid internationella insatser

Resurserna inom det civila försvaret avser främst större investeringar och förstärkningar i infrastruktur och ledningssystem, viss lagerhållning samt utbildningsinsatser av personal. Resurserna som skapas i detta syfte skall

emellertid, när så är möjligt, kunna nyttjas för att bidra till fred och säkerhet i omvärlden.

Inom ramen för målet att bidra till fred och säkerhet i omvärlden genomför främst Överstyrelsen för civil beredskap en rad internationella förtroendeskapande åtgärder. Särskilt kan här nämnas aktiviteter som gäller de baltiska staterna. I detta sammanhang bör även poängteras det viktiga kontaktnät som frivilligorganisationerna byggt upp i Estland, Lettland och Litauen.

Samarbetet i den utvidgade civila Natokommittén (SCEPC), i vilket Sverige tar aktiv del, har intensifierats. Det civila PFF-samarbetet utvecklas mot allt mer erfarenhetsutbyte i form av seminarier, utbildningar och övningar. De undergrupper till SCEPC som öppnats för partnermedverkan har ännu inte funnit sin slutliga utformning men ett aktivt arbete pågår. Sverige deltar med personal i såväl CEPD (Civil Emergency Planning Directorate) som EADRCC (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre) i syfte att stärka staben och medverka i utvecklandet av arbetsformer. Regeringen anser det angeläget med en fortsatt svensk medverkan i de diskussioner som pågår om den fortsatta inriktningen av Natos civila planeringsverksamhet och formerna för partnermedverkan.

7 Ledningsfrågor

7.1 Inledning

I 1996 års försvarsbeslut redovisade regeringen förslag vad gäller ledning och samordning inom totalförsvaret. Riksdagens försvarsutskott delade i allt väsentligt regeringens uppfattning (bet. 1996/97:FöU1). Enligt utskottet måste sålunda ledningssystemets struktur återspegla såväl ledningsansvar och samordningskrav som de praktiska möjligheterna att genomföra ledningen. Liksom regeringen ville utskottet särskilt framhålla behovet av att förbereda anpassningsåtgärder, den förändrade synen på framtida kriser och krigs karaktär, utnyttjandet av totalförsvaresresurser vid svåra påfrestningar på samhället i fred samt den snabba tekniska utvecklingen inom ledningsområdet.

Försvarsberedningen framhöll i rapporten Förändrad omvärld - omdanat försvar (Ds 1999:2) bl.a. att förändrade krav och förutsättningar aktualiserar relativt stora förändringar i ledningssystemet. Beredningen konstaterade att det nuvarande systemet för att leda totalförsvaret växte fram under intryck av andra världskriget och med efterkrigstidens hotuppfattningar som grund. Trots en betydande successiv utveckling av ledningssystemet, med bl.a. omfattande organisatoriska förändringar, har de grundläggande principerna från det kalla krigets säkerhetspolitiska miljö blivit oförändrade.

Beredningen ansåg bl.a. att den tidigare föreställningen om de tydligt åtskilda tillstånden fred, krigsfara och krig, där krig betydde invasion syftande till ockupation, inte längre är relevant. Därmed behöver inte ledningssystemet dimensioneras för samma totala samhällsomställning som tidigare. Beredningen betonade även att anpassningsprincipen medför ett behov av att förändra en ledningsorganisation som tillkommit bl.a. för att kunna möta kravet på samtidig operativ ledning i flera riktningar. Även försvarets internationalisering är av betydelse i sammanhanget. Då ledningssystemet enbart utformats för vårt nationella försvar har ledningen av det under senare år alltmer omfattande internationella säkerhetssamarbetet inte varit helt problemfri.

Regeringens sammanfattande bedömning i kontrollstationspropositionen innebar att en samlad översyn av lednings- och samordningsfrågorna inom det militära och civila försvaret samt för svåra påfrestningar på samhället i fred bör genomföras så att ett övergripande beslut kan fattas senast år 2001. En sådan översyn hindrar dock inte att vissa förändringar kan genomföras redan i närtid.

Riksdagens försvarsutskott anslöt sig i bet. 1998/99:FöU5 till regeringens beskrivning om behovet av en samlad översyn av totalförsvarets ledningssystem och de utgångspunkter som bör gälla för översynen. Utskottet anförde vidare att det vore en fördel med ett grundläggande beslut redan under våren 2000 samordnat med övriga omstruktureringsbeslut. Utskottet hade viss förståelse för att översynen av

det samlade ledningssystemet kan behöva ta längre tid men att detta samtidigt ökar betydelsen av att kunna genomföra vissa förändringar redan i närtid, t.ex. reduktionen av antalet regionala ledningsnivåer och organiserandet av en internationell ledningsstab.

Försvarsberedningen anger i sin rapport Europas säkerhet - Sveriges försvar (Ds 1999:55) att den tagit del av arbetsläget rörande översyn av de militära och civila ledningsorganisationerna. Både av rationalitetsskäl och av hänsyn till personalen är det angeläget att beslut om den framtida ledningsorganisationen fattas samtidigt med övriga strukturbeslut. Försvarsberedningen anser att myndigheternas arbete ger underlag för att riksdagen nu skall kunna besluta om förändringar i ledningsorganisationen, bl.a. en reducering av antalet stabs- och ledningsresurser.

Regeringen redovisar i det följande sin grundläggande syn på ledning vid svåra påfrestningar och vid höjd beredskap. Ledning måste kunna utföras effektivt och smidigt i många olikartade situationer och utformas så att ett tydligt sammanhang och en kontinuitet över hela spektrumet av hot och risker kan uppnås.

Ledningsansvaret vid en svår påfrestning på samhället i fred åvilar de myndigheter som har ansvar för de sektorer som drabbas. Den sektoriella ledningen stöds, kompletteras och inriktas av de organ som har ett områdesvist ansvar, dvs. regeringen som en del av sitt totalansvar, länsstyrelserna, landstingen och kommunerna. Kommuner och landsting har härutöver ett självständigt ansvar inom sina respektive områden.

Totalförsvarsresurserna skall kunna stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred. Syftet med bistånd av totalförsvarsresurser skall vara att i extraordinära lägen kunna stärka det normala fredssamhällets förmåga att hantera risker och störningar.

När det gäller ledning inom totalförsvaret vill regeringen särskilt framhålla följande. Totalförsvaret skall ha en stor flexibilitet och en god förmåga till anpassning, vilket förutsätter att organisationerna kan växa utan att strukturen måste ändras. Teknikutveckling, ledningsplatser m.m. är beroende av en stabil struktur. Kompetens och resurser skall därutöver finnas för att säkerställa att en anpassning kan genomföras.

Eftersom det fredstida samhället med dess strukturer och resurser bildar grunden för totalförsvaret innebär det också beträffande samverkan och samordning att det ansvar och de befogenheter som myndigheter och andra organ har i fred i möjligaste mån skall bibehållas under höjd beredskap. Det innebär att de principer och mönster som i fred utvecklas för samverkan och samordning också skall bilda grunden för motsvarande verksamheter under höjd beredskap.

Formella och informella nätverk som byggs upp och utnyttjas i fred under krisartade förhållanden bör i största möjliga utsträckning utnyttjas även under höjd beredskap. Upparbetade, normalt förekommande, personkontakter är sannolikt en viktigare förutsättning för effektiv samverkan än specialkonstruerade organisatoriska lösningar. Utgångspunkt för ledningssystemets struktur och samverkansmönster är alltså sättet att leda och styra motsvarande verksamheter under fredsförhållanden.

Det kan här erinras om att regeringen den 23 juni 1999 fattade beslut om att en särskild utredare skall tillkallas för att analysera och lämna

förslag till principer för att åstadkomma en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar i fred. Det kan också nämnas att regeringen den 4 mars 1999 beslutade om att berörda departement skall genomföra sektorsvisa genomgångar av behovet av åtgärder och en översyn av författningsreglering m.m. inom områden som kan bli berörda vid en svår påfrestning på samhället i fred (se vidare kapitel 7).

7.2 Principiell utformning av den militära ledningsorganisationen

Regeringen har i avsnitt 5.4 föreslagit vilka nya organisationsenheter som skall inrättas inom den militära ledningsorganisationen. Vidare föreslår regeringen vilka organisationsenheter som skall läggas ned som en konsekvens härav. Nedan redovisas i sammandrag bakgrunden och de överväganden som ligger till grund för regeringens förslag.

Regeringen anförde i kontrollstationspropositionen bl.a. att det militära ledningssystemet skall ha en god uthållighet och förmåga att kunna fungera i en starkt störd miljö. Ansvarsförhållanden, samverkans-, lednings- och rapporteringslinjer bör vara desamma i alla lägen och om möjligt även vid internationella insatser. Ledning och samverkan på den högsta nivån måste kunna ske från geografiskt skilda platser som funktionellt utgör en enhet. Det är därför nödvändigt att koncentrera kompetensen till färre nivåer och enheter än för närvarande. Försvarsmaktens högkvarter bör disponera en eller flera insatsledningar utan territoriellt ansvar, där möjligheterna att integrera de operativa och taktiska ledningsnivåerna skall tillvaratas. Insatsledningarna skall kunna leda behovssammansatta styrkor av krigsförband. Delar av insatsledningar skall kunna ingå i multinationella styrkor samt i internationella ledningsstaber.

Regeringen anförde vidare att den regionala ledningsnivån bör bestå av en territoriell ledning med ansvar för samverkan med totalförsvarets civila delar samt utgöra stöd till de operativa styrkorna. Den territoriella ledningsorganisationen bör vara behovssammansatt beroende på militärgeografi, infrastruktur och uppgifter. Även den civila ledningsstrukturens utformning bör beaktas.

Regeringen har den 29 april 1999 uppdragit åt Försvarsmakten att senast den 1 oktober 1999 redovisa förslag till principiell utformning av den militära ledningsorganisationen. Försvarsmakten redovisade uppdraget den 30 september 1999.

Regeringen konstaterar att det av såväl rationalitetsskäl som av hänsyn till personalen är angeläget att kunna lägga fram förslag om den framtida militära ledningsorganisationen samtidigt med övriga strukturförslag. Regeringen konstaterar vidare att det nu finns ett underlag för att riksdagen skall kunna besluta om förändringar i ledningsorganisationen, bl.a. en reducering av antalet regionala ledningsnivåer och en reducering av antalet stabs- och ledningsresurser. Underlaget kan därmed utgöra en

grund för nödvändiga principförslag så att ett omorganisationsarbete nu kan inledas. Det utgör också ett viktigt bidrag för det fortsatta arbetet med att utveckla hela ledningssystemet så att ett samlat beslut kan fattas senast år 2001.

Den förnyelse av den militära ledningsorganisationen som regeringen nu föreslår utgör en nödvändig del i den inriktning av totalförsvaret som riksdagen beslutade om under våren 1999.

Den militära ledningsorganisationen skall utgöra en del av insatsorganisationen och dimensioneras för att försvara landet mot väpnat angrepp och hävda territoriell integritet samt för att kunna delta i internationell verksamhet. Ledningsorganisationen skall medge ledning av behovssammansatta styrkor av krigsförband och ett integrerat utnyttjande av mark-, luft- och sjöstridskrafter. Möjligheten till anpassning skall särskilt beaktas. Det är därför viktigt att kompetenser finns för att kunna utveckla ledningsförmågan för andra former av angrepp. Ledningsorganisationen skall vidare utformas för att öka Sveriges förmåga att delta i internationellt säkerhetsfrämjande samarbete, fredsfrämjande och humanitär verksamhet. Ledningsorganisationen skall utformas med särskild hänsyn till den tekniska utvecklingen inom områdena informations-teknik, satellit-, tele- och datakommunikationer. Ledningsorganisationen skall vara så utformad att den säkerställer samverkan med det civila försvaret. Möjligheterna att stödja samhället i övrigt samt att i så stor utsträckning som möjligt samutnyttja civila och militära resurser i den fredstida verksamheten skall utgöra en utgångspunkt vid utformningen av ledningsorganisationen.

Den militära ledningsorganisationen bör koncentreras till färre nivåer och enheter än för närvarande och en ny operativ och taktisk ledning bör införas. Den operativa nivån bör därmed reduceras till en enhet innebärande att nuvarande militärområdesstaber avvecklas och en ny organisationsenhet benämnd operativ insatsledning inrättas. Delar av det nuvarande högkvarteret bör ingå i den operativa insatsledningen. Även den taktiska nivån bör reduceras genom att fördelnings- och försvarsområdesstaber samt marinkommandon och flygkommandon avvecklas. Den taktiska ledningen utformas som ett armétaktiskt, marintaktiskt respektive flygtaktiskt kommando vilka bör samlokaliseras med operationsledningen. Den operativa insatsledningen kommer därmed att bestå av en operationsledning och tre taktiska kommandon. För att genomföra denna förändring bör dagens försvarsgrenscentra läggas ner och uppgifterna föras över till bl.a. de taktiska kommandona. Den operativa insatsledningen skall ha möjlighet att avdela en till två insatsledningar som kan grupperas i ett insatsområde samt ha kapacitet att avdela stabsresurser till en internationell stab i samband med internationella insatser.

För regional territoriell ledning, stöd till frivilligorganisationer och för samverkan med totalförsvarets civila delar bör fyra militärdistrikt (Södra, Mellersta, Norra och Gotland) inrättas med tillhörande staber och 29 militärdistriktsenheter. Den koncentration av tillgängliga ledningsresurser som därmed uppnås innebär ett effektivt resursutnyttjande och en hög kompetens i respektive stab. Följaktligen kan militärdistriktet tilldelas

mer kvalificerade uppgifter och militärdistriktens samlade resurser kan användas över en större geografisk yta än om ett större antal distrikt inrättas. Samtidigt innebär en koncentration av ledningsresurserna till fyra distrikt att mer personal kan avdelas till militärdistriktsenheterna. Den föreslagna organisationen bedöms även skapa goda förutsättningar för en flexibel anpassning av ledningskapaciteten vid ändrade omvärlds-förutsättningar.

Den geografiska indelningen i fyra militärdistrikt kommer i huvudsak att motsvara den hittillsvarande indelningen i militärområden där Gotland utgjort ett särskilt militärkommando. Den närmare utformningen av ledningsresurserna bör även tillgodose de särskilda ledningsbehov som finns i Stockholmsområdet och andra storstadsområden.

Tre av militärdistriktet kommer var och ett att omfatta ett flertal län. Viktiga uppgifter för de militärdistriktsenheter som inrättas enligt ovan kan därför vara dels att samverka med kommuner och länsstyrelser, dels att stödja och utbilda hemvärn och andra frivilligorganisationer. Varje län kommer således att innehålla minst en militärdistriktsenhet. Utformningen av enheterna kan komma att variera beroende på de lokala och regionala förutsättningarna. Militärdistriktsenheterna kommer att vara ett viktigt instrument för lokal och regional samverkan inom totalförsvaret och för att vidmakthålla folkförankringen av det militära försvaret.

7.3 Ledningsstruktur inom civilt försvar

Regeringens förslag: Nuvarande myndigheterna Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet läggs ned den 31 december 2000.

Skälen för regeringens förslag: Civilt försvar är inte en organisation utan en verksamhet som ett stort antal beredskapsmyndigheter genomför. Begreppet "ledning" innebär i detta sammanhang en samordning och samverkan mellan dessa självständiga myndigheter och organisationer och inte ett obrutet vertikalt ledningsförhållande mellan över- och underordnande enheter.

Civilbefälhavarnas uppgifter i fred är beredskapsplanläggning samt utbildning och övning. I krig eller efter regeringens beslut i andra fall skall civilbefälhavarna verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås. En viktig uppgift för civilbefälhavarna är att samverka med Försvarsmakten. De skall inrikta och samordna skilda funktioner inom det civila försvaret mot gemensamma mål samt vid behov kunna fördela och kraftsamla befintliga resurser för olika ändamål. Sedan den 1 juli 1994 är landet indelat i tre civilområden (prop. 1992/93:100 bilaga 5, bet. 1992/93:FöU9, rskr. 1992/93:333).

I propositionen Förändrad omvärld - omdanat försvar angav regeringen att den förändrade hotbilden ställer krav på en ny form av ledningsstruktur inom det civila försvaret. Ledningsstrukturen skall vara så utformad att ledning kan utföras vid olika slag av hot om väpnat angrepp. Mot bak-

grund av detta uppdrog regeringen den 22 april 1999 åt Överstyrelsen för civil beredskap att i samverkan med civilbefälhavarna redovisa förslag till utformning av en ledningsstruktur för övergripande områdesledning inom det civila försvaret. Utgångspunkt för uppdraget var en reduktion till en regional ledningsnivå. Uppdraget redovisades den 19 maj 1999 och omfattade ett förslag till fördelning av civilbefälhavarnas ansvar och uppgifter. Mot bakgrund av redovisningen uppdrog regeringen den 23 juni 1999 åt nämnda myndigheter att vidareutveckla förslaget genom att belysa organisatoriska konsekvenser. Uppdraget redovisades den 1 oktober 1999. I båda redovisningarna angav myndigheterna översiktligt sin syn på hur uppgifter borde fördelas mellan funktionsansvariga myndigheter och länsstyrelser.

För att uppnå bästa möjliga samordning och samstämmighet genom samverkan bör de geografiska ansvarsgränserna så långt som möjligt sammanfalla för det militära försvaret och det civila försvaret. Ett krav är vidare att militära och civila funktioner har någon form av samverkansmöjligheter på alla nivåer i ledningssystemet. Den omstrukturering som nu påbörjats inom Försvarsmakten medför krav på nya samverkansmönster för civilt och militärt försvar. Behovet av civilbefälhavarna i deras nuvarande utformning minskar till följd av förändring inom den militära delen av totalförsvaret. Regeringen anser därför att den högre regionala nivån i dess nuvarande utformning skall ändras för det civila försvaret. De nuvarande myndigheterna Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet bör läggas ned den 31 december 2000.

Regeringen anser att en reduktion till en regional ledningsnivå medför dels att nya civil - militära samverkansmönster måste utformas, dels att vissa uppgifter bör fördelas till central nivå och länsnivå medan vissa uppgifter helt kan komma att utgå. Uppgifter som är av funktionskaraktär bör fördelas till respektive funktionsansvarig myndighet. Avvecklingen av de tre myndigheterna innebär alltså inte att samtliga uppgifter utgår utan vissa överförs till central eller regional nivå.

Regeringen avser att uppdra åt berörda myndigheter att utveckla det förslag till ledningsstruktur för civilt försvar som myndigheterna redovisade den 1 oktober 1999. I detta ingår att analysera formerna för en stödresurs till den regionala nivån samt att pröva om en sådan regional stödresurs kan samlokaliseras med militärdistriktsstaberna. Regeringen avser att senast hösten 2000 återkomma till riksdagen i denna fråga.

7.4 Fortsatt arbete med utformningen av ledningsorganisationen inom totalförsvarets olika delar

De nu föreslagna förändringarna inom den militära och civila ledningsorganisationen är av principiell karaktär. I det fortsatta arbetet med utformningen av ledningsorganisation inom totalförsvarets olika delar behöver därför vissa frågor behandlas vidare. Detta rör även frågor om

förhållandet mellan myndigheterna inom totalförsvaret och regeringen och Regeringskansliet.

Beträffande det militära försvarets ledningsorganisation behöver bl.a. frågor som rör den närmare utformningen av och uppgiftsfördelningen mellan Försvarsmaktens högkvarter, den operativa insatsledningen och militärdistriktet ytterligare behandling. Även den exakta geografiska gränsdragningen mellan militärdistriktet behöver fastställas.

Av avsnitt 8.3 framgår att uppgifter som genomförts av den högre regionala ledningsnivån inom det civila försvaret bör fördelas till central- och länsnivå och att det finns behov av att utveckla det redovisade förslaget till ledningsstruktur inom det civila försvaret. Även andra frågor som rör den närmare samverkan mellan det militära och civila försvarets ledningsorganisation behöver behandlas vidare.

Som vidare framgår av avsnitt 8.1 bygger ledningen inom det civila försvaret på i fredstid gällande samverkansformer och bestämmelser inom olika samhällssektorer. Detta är en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet. I detta sammanhang bör även den tidigare nämnda utredningen om principer för att åstadkomma en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred beaktas.

Förslaget om principiell utformning av det militära försvarets ledningsorganisation, den föreslagna omfördelningen av uppgifter inom det civila försvarets ledningsorganisation och de övriga åtgärder som regeringen vidtagit innebär enligt regeringens bedömning att behovet av den samlade översyn av lednings- och samordningsfrågorna inom det militära och civila försvaret som aviserades i kontrollstationspropositionen har minskat. Som framgår av det nyss sagda återstår dock vissa frågor att behandla. Mot denna bakgrund anser regeringen sammanfattningsvis att det finns ett behov av fortsatt utredning där berörda myndigheter, främst Försvarsmakten och Överstyrelsen för civil beredskap, deltar i arbetet.

Regeringen avser att ge Försvarsmakten i uppdrag att i budgetunderlaget för år 2001 redovisa de besparingar som kan göras i ledningsorganisationen i förhållande till de som beräknades i Försvarsmaktens förslag den 19 maj 1999.

8 Övriga frågor

8.1 Forskning och utveckling inom totalförsvaret

Med forskning och utveckling avses här främst tillämpad forskning och utvecklingsarbete samt i viss utsträckning riktad grundforskning enligt de definitioner som angetts av OECD. Med riktad grundforskning menas att systematiskt och metodiskt söka efter ny kunskap och nya idéer där forskningens inriktning är att lägga en grund som kan tänkas ge tillämpningar. Med tillämpad forskning menas att systematiskt och metodiskt söka efter ny kunskap och nya idéer med en bestämd tillämpning i sikte. Med utvecklingsarbete menas att systematiskt och metodiskt utnyttja forskningsresultat och vetenskaplig kunskap och nya idéer för att åstadkomma nya produkter, nya processer, nya system eller väsentliga förbättringar av redan existerande sådana. Omslutningen på forskning och utveckling inom det militära försvaret beräknas för år 1999 till ca 3 000 miljoner kronor, varav ca 1 000 miljoner kronor utgör s.k. icke objektbunden forskning och ca 2 000 miljoner kronor utgör teknikutveckling inom ramen för de materielobjekt som beställs vid industrin. Omslutningen på forskning och utveckling inom civilt försvar och övrig civil verksamhet inom utgiftsområde 6 beräknas för år 1999 till ca 110 miljoner kronor, varav ca 30 miljoner kronor fördelas av Överstyrelsen för civil beredskap och 80 miljoner kronor utgör forskning och utveckling inom Statens räddningsverks anslag. Utöver detta utgör ytterligare medel beställningar av forskning och utveckling inom de olika anslagen för civilt försvar.

För att inrikta och följa upp sådan forskning och utveckling inom det militära försvaret som inte är direkt knuten till materielbeställningar, driver Försvarmakten i samverkan med Försvarets materielverk och Försvarets forskningsanstalt, Flygtekniska försöksanstalten och Försvars högskolan en planerings- och uppföljningsprocess. Med utgångspunkt i de krav som ställs på det militära försvaret utarbetas en långsiktig forsknings- och utvecklingsstrategi. Denna strategi ligger sedan till grund för det femåriga forsknings- och teknologiförsörjningsprogrammet samt årliga kontrakt mellan Försvarmakten och den myndighet som skall genomföra respektive uppdrag. Den beskrivna processen avser att ombesörja relevansen i forskningsbeställningarna. Kvaliteten granskas på uppdrag av forskningsmyndigheterna med hjälp av externa expertgrupper.

För att inrikta och följa upp forskning och utveckling inom det civila försvaret bedriver Överstyrelsen för civil beredskap en process med utarbetande av årliga forsknings- och studieplaner för forskningsbeställningar. Forskning beställs för det civila försvarets behov genom ansökningsförfarande eller på initiativ från Överstyrelsen för civil beredskap. Ansökningarna granskas ur såväl relevans- som kvalitets- synpunkt.

Inom utgiftsområde 6 har regeringen under anslaget D4 Försvarets forskningsanstalt för år 1999 beräknat ca 85 miljoner kronor för forskning inom NBC-området och 44 miljoner kronor till försvars- och säkerhetspolitisk forskning. Till skillnad från avgiftsfinansierad forskning inriktas och beslutas denna forskning av regeringen när det gäller NBC-forskningen och av chefen för Försvarsdepartementet när det gäller den försvars- och säkerhetspolitiska forskningen. Utöver detta har för år 1999 beräknats ca 30 miljoner kronor för forskning vid Flygtekniska försöksanstalten och ca 26 miljoner kronor för forskning vid Försvarshögskolan. Huvuddelen av den anslagsfinansierade forskningen vid Flygtekniska försöksanstalten är till för strategiskt betydelsefull forskning inom myndighetens område och inriktas av ett tekniskt-vetenskapligt råd. Inriktningen för forskningen vid Försvarshögskolan utgör främst en grund för utbildningen och akademiseringsprocessen.

Regeringen bemyndigade den 29 april 1999 (dir. 1999:33) chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en utredare med uppdrag att lämna förslag till organisation och verksamhetsformer för en ny myndighet m.m. inom Försvarsdepartementets verksamhetsområde. Direktiven gällde främst att lämna förslag till hur en sammanslagning av Försvarets forskningsanstalt och Flygtekniska försöksanstalten skulle kunna genomföras samt vilka synergieffekter och rationaliseringsvinster som kan uppnås genom en sammanslagning. Denna utredning lämnade i september 1999 sitt slutbetänkande (SOU 1999:110) till regeringen. Regeringen avser att återkomma till de delar av utredningen som berör en eventuell sammanslagning av myndigheterna Försvarets forskningsanstalt och Flygtekniska försöksanstalten.

Mot bakgrund av att de resurser som satsas på forskning och utveckling uppgår till mer än fem procent av den totala försvarsbudgeten och att det nu är snart tio år sedan omfattningen av och inriktningen för forskning och utveckling inom totalförsvaret senast utreddes (SOU 1992:62) anser regeringen att det nu finns skäl att återigen se över dessa resurser. De senare årens omvärldsutveckling och principen om anpassning är ytterligare skäl som talar för en översyn. Redan i kontrollstationspropositionen anmälde regeringen till riksdagen att den hade för avsikt att tillsätta en ny försvarsforskningsutredning. Avsikten är att en utredning skall göra en fullständig översyn av all forskning och utveckling som bedrivs inom totalförsvarets område.

Utredningsområden som för närvarande övervägs är:

- inriktning och omfattning av den forskning och utveckling som bedrivs för totalförsvarets behov,
- relationen mellan civil och militär forskning samt mellan den nationella och internationella forskningen,
- hur processerna för inriktning och uppföljning fungerar när det gäller såväl forskning och utveckling för det militära försvarets behov, det civila försvarets behov som den anslagsfinansierade forskningen,
- konsekvenserna av den tidigare genomförda avgiftsfinansieringen av forskning inom totalförsvaret.

Regeringens bedömning: Sverige behöver ha tillgång till strategiska kompetenser inom följande teknikområden: ledningssystemteknik, informationskrigsteknik, telekrigsteknik (inkl. sensorer och målsökare), signaturanpassningsteknik, undervattensteknik, vapentechnik och ballistiskt skydd, skydd mot NBC-stridsmedel, människa-system-interaktion samt systemteknik för obemannade farkoster. Flygteknik ingår i den strategiska grunden.

Bakgrund

I 1995 års försvarsbeslut (etapp 1) angav riksdagen ett antal baskompetenser där inhemska kompetenser skulle säkerställas. Behovet av baskompetenser har sedan förändrats och regeringen lyfte i kontrollstationspropositionen (prop. 1998/99:74) fram fler men betydligt snävare avgränsade områden för att bevara den inhemska kompetensen. Försvarets materielverk gavs den 23 juni 1999 i uppdrag att i samråd med Försvarsmakten, Överstyrelsen för civil beredskap, Flygtekniska försöksanstalten och Försvarets forskningsanstalt föreslå vilka strategiska kompetenser som Sverige behöver ha tillgång till, hur dessa skall säkerställas, i vilken omfattning och var de skall finnas. Enligt uppdraget skulle erforderliga kontakter tas med andra berörda myndigheter och berörd industri. Uppdraget redovisades för regeringen den 7 oktober 1999.

Skälen för regeringens bedömning: Med strategisk kompetens avses här sådan kompetens som Sverige för totalförsvarets behov måste ha tillgång till och av bl.a. sekretesskäl behöver ha kontroll över.

De strategiska kompetenserna utgör delområden inom vissa utpekade teknikområden och en grund bestående av kompetens och förmågor på större bredd.

De strategiska delområdena är områden där inhemska kompetenser bedöms nödvändiga men där stöd genom internationell samverkan och övriga teknikförsörjningsinsatser eftersträvas. Delområdena utgörs av avgränsade delar av följande områden: ledningssystemteknik, informationskrigsteknik, telekrigsteknik (inkl. sensorer och målsökare), signaturanpassningsteknik, undervattensteknik, vapentechnik och ballistiskt skydd, skydd mot NBC-stridsmedel, människa-system-interaktion samt systemteknik för obemannade farkoster. Flygteknik ingår i den strategiska grunden.

Styrande kriterier för prioritering inom de strategiska delområdena är:

- att kompetensen är av väsentlig betydelse för försvarets förmåga att möta nya typer av hot och uppgifter eller anpassa befintliga system till ändrade krav och behov,
- att kompetensen omgärdas av hög sekretess, nationellt eller internationellt,
- att kompetensen avser specifika svenska förhållanden (särskilt förhållanden i Östersjön).

I den strategiska grunden ingår att ha förmåga i olika avseenden på hela bredden av för det militära försvaret viktiga områden. Denna förmåga är att följa, förstå och värdera den tekniska och taktiska utvecklingen på alla områden som har eller bedöms få avgörande betydelse för försvarets operativa förmåga, förmåga att fungera som kompetent kund och kravställare på de områden anskaffning kan bli aktuella samt förmåga att på ett adekvat sätt driva och vidmakthålla befintlig materiel i fred, kris och krig.

För att säkerställa tillgång till strategisk kompetens på lång sikt bör de icke objektbundna satsningarna på forskning och teknikutveckling inom respektive område ligga kvar på dagens nivå. Regeringen bedömer att innehållet i forsknings- och teknikutvecklingsplanen är väl avvägd mot de uppgifter och den ominriktning av Försvarsmakten som tidigare redovisats.

Regeringen bedömer att uppbyggnad av kompetensgrupper genom s.k. integrerade projektteam och kompetenscentra i nätverk är ett rationellt och kostnadseffektivt sätt att säkerställa kompetens.

8.3 Hot från nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel

Regeringen beslutade den 17 juni 1998 att tillkalla en utredare för att analysera vilka anspråk den internationella utvecklingen vad gäller nukleära, biologiska och kemiska vapen (N-, B- och C-vapen) ställer på förmågan inom Regeringskansliet, Försvarsmakten och samhället i övrigt att hantera frågor relaterade till sådana vapen. Utredaren lämnade den 1 mars 1999 sin analys om Sveriges förmåga till skydd mot massförstörelsevapen mot bakgrund av den internationella utvecklingen (Ds 1999:13). Promemorian har remissbehandlats. Remissvaren finns i Förvarsdepartementet (dnr Fö1999/617/MIL).

8.3.1 Beredskapen inom NBC-området

Regeringens bedömning: Ambitionen bör höjas och kunskaperna förbättras när det gäller förberedelser inför eventuella NBC-händelser, särskilt när det gäller sådana som berör flera myndigheter och därmed fordrar samverkan.

Det viktigaste åtgärderna är följande.

En arbetsgrupp för NBC-frågor bör inrättas för att initiera och bedriva samverkan inom NBC-området mellan berörda myndigheter.

Kunskapen om den internationella utvecklingen på NBC-området bör förbättras.

Myndigheternas samverkan vid materieluppköp inom NBC-området bör utvecklas.

NBC-aspekter bör i ökad utsträckning beaktas i arbetet med interoperabilitet och internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Berörda myndigheter bör ges i uppdrag att ange svagheter i den nuvarande skydds- och beredskapsnivån vid insatser efter eventuella NBC-händelser.

Utredarens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömningar.

Remissinstanserna: Remissinstanserna instämmer i huvudsak i utredarens förslag. *Statens räddningsverk*, *Överstyrelsen för civil beredskap*, *Försvarsmakten*, *Smittskyddsinstitutet* och *Socialstyrelsen* framhåller betydelsen av att regeringen är tydlig i sin inriktning och ambitionsnivå när det gäller hänsynstagande till NBC-hot. Överstyrelsen för civil beredskap, Statens räddningsverk, och Smittskyddsinstitutet framhåller behovet av ökad satsning på underrättelseverksamhet, beredskap och internationella insatser vad gäller NBC-frågor.

Försvarsmakten påtalar behovet av att se över de juridiska och ekonomiska konsekvenserna av ett utnyttjande av Försvarsmaktens resurser och resurserna inom övriga delar av totalförsvaret i fredstid.

Överstyrelsen för civil beredskap framhåller att en utredning bör göras i syfte att se över behovet av eventuella lagändringar för att NBC-skyddssystemet även skall kunna utnyttjas vid fredstida incidenter. Vidare framhålls att flera uppdrag som redan lämnats åt Överstyrelsen och Försvarsmakten kräver medverkan från Statens räddningsverk, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Försvarets forskningsanstalt.

Styrelsen för psykologiskt försvar påtalar att information och informationsberedskap inte alls sakbeaktas av utredaren.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen bedömer att hotet från NBC-vapen i den förändrade säkerhetspolitiska miljön har ökat och att det delvis har en annan karaktär än tidigare. Regeringen bedömer därför att ambitionen inom detta område på olika sätt måste höjas. Detta berörs

bl.a. i kontrollstationspropositionen och i Försvarsberedningens rapport (Ds 1999:2). Den ambitionsökning som här avses gäller främst kunskap om nya hot av NBC-karaktär och beredskap inför eventuella NBC-händelser. Eftersom NBC-händelser kan beröra flera myndigheter där myndigheterna måste samverka fordras en genomlysning av ett antal sådana händelser, en förbättring av berörda myndigheters kunskapsnivå samt förbättrad förmåga att samverka inför förberedelserna att möta eventuellt NBC-hot av ny karaktär.

Mot bakgrund av ovanstående avser regeringen att vidta en rad åtgärder som syftar till att skapa förutsättningar för en förbättrad insikt hos myndigheterna om nya typer av hot inom NBC-området, förbättrad samverkan när det gäller förberedelser för att möta nya hot och ökad insikt om eventuella brister inom och mellan myndigheterna när det gäller förberedelser inför sådana eventuella NBC-hot.

Regeringen vill framhålla att de NBC-händelser som här åsyftas kan ligga inom ramen för såväl höjd beredskap som svåra påfrestningar på samhället i fred. Vidare bör det betonas att NBC-händelser inte är något entydigt begrepp utan att det snarare är så att de förberedelser som behöver vidtas mot N-, B- respektive C-händelser till sin karaktär skiljer sig åt.

Regeringen avser att inrätta en arbetsgrupp för samordning av förberedelser inför freds- och krigstida hot på NBC-området. Arbetsgruppen, i vilken bör ingå representanter för Regeringskansliet och berörda myndigheter, skall bl.a. ha till uppgift att

- genom ett antal framtagna scenarier uppmärksamma brister i beredskapen på NBC-området,
- verka för samordning av åtgärder för att förbättra beredskapen,
- lämna förslag till inriktning av övningsverksamheten.

Ett sekretariat bör inrättas med stöd från berörda myndigheter.

Regeringen bedömer att försvarsunderrättelseverksamheten och kunskapsuppbyggnaden inom NBC-området bör stärkas. Den samordningsfunktion inom Regeringskansliet som skall koordinera, analysera och inrikta försvarsunderrättelsetjänsten bör hämta in underlag från respektive ansvarig myndighet inom detta område liksom inom andra områden. En regelbunden översyn och precisering av de resurser och den kompetens som behövs för att säkerställa fortsatt hög ambition när det gäller nedrustningssträvandena är angelägen. Resultatet av översynen kan sedan behandlas i den beredningsgrupp för forskning inom området skydd mot NBC-stridsmedel som regeringen avser inrätta (avsnitt 9.3.2).

Frågor om högre utbildning inom NBC-området behandlas i utredningen Uppdrag att lämna förslag till organisation och verksamhetsformer för en ny myndighet m.m. inom Försvarsdepartementets verksamhetsområde (dir. 1999:33). Utredningen som lade den 15 september 1999 fram sitt betänkande Ledande forskning - för säkerhets skull (SOU 1999:110), föreslår dock ingen förändring jämfört med dagens organisation.

Regeringen anser att samverkan vid upphandling av NBC-materiel bör utvecklas i syfte att uppnå ett effektivt resursutnyttjande. Ett uppdrag avseende översyn av i dag befintlig skyddsmateriel och behovet av

omsättning har getts till Försvarsmakten och Överstyrelsen för civil beredskap. Resultatet av uppdraget bör ligga till grund för ett fortsatt arbete där även Försvarets materielverk, Statens räddningsverk, Socialstyrelsen, Försvarets forskningsanstalt och Rikspolisstyrelsen medverkar. Regeringen avser att ge berörda myndigheter ett sådant uppdrag.

Regeringen anser att det finns behov av att i ökad utsträckning uppmärksamma NBC-aspekter i de beslutsunderlag som underställs regeringen inför beslut om internationella insatser. Det svenska NBC-skyddet skall vara interoperabelt enligt Sveriges partnerskapsmål inom ramen för PFF.

Regeringen avser att ge berörda myndigheter i uppdrag att ange svagheter i nuvarande skydds- och beredskapsnivåer vid insatser efter eventuella NBC-händelser. I uppdraget bör särskilt belysas hur skillnader i beredskapsnivåer mellan funktionerna påverkar den samlade förmågan.

8.3.2 Forskning inom NBC-området

Regeringens bedömning: Den beredningsgrupp för forskning inom NBC-området som varit verksam under år 1998 bör fortsätta sitt arbete och även fortsättningsvis ledas av Regeringskansliet (Försvarsdepartementet).

En strategi för NBC-forskning bör tas fram.

Samarbetet med andra länders försvarsforskning inom NBC-området bör utvecklas.

En ökad satsning på förmåga att värdera hotet från NBC-stridsmedel bör ske vad avser såväl teknisk analys som försvarsunderrättelseinhämtning och omvärldsanalys.

Utredarens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna delar i huvudsak utredarens förslag.

Försvarshögskolan påtalar det angelägna i att aktualisera kopplingen mellan forskning, kunskapsspridning och utbildning och anser att det är ett starkt argument för en bred forsknings- och kompetensuppbyggnad på NBC-området i anslutning till den högsta totalförsvarsutbildningen, dvs. Försvarshögskolan.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att de risker som fortfarande är förknippade med NBC-vapen och andra hot av NBC-karaktär leder till att ambitionen vad gäller kunskap om nya hot av NBC-karaktär bör höjas. Eftersom hela principen om anpassning vilar på en kunskapsbas och eftersom förmågan till anpassning är beroende av denna bas och därtill hörande hotbildsanalys, så innebär nya hot också att kunskapen måste höjas. Mot bakgrund av detta överväger regeringen att vidta åtgärder som leder till ökad ambition när det gäller kunskap avseende nya typer av stridsmedel inom NBC-området.

Regeringen anser att Försvarets forskningsanstalt bör ha ett särskilt ansvar för att löpande bedöma utvecklingen och därigenom ha en helhetssyn på området skydd mot NBC-stridsmedel, för att ha en larmfunktion samt för att ha en handlingsberedskap att vara regeringens och totalförsvarsmyndigheternas expertorgan vad gäller hot-, nedrustnings- och skyddsfrågor inom NBC-området. Forskningsanstaltens verksamhet utgörs därmed inte bara av forskning i akademisk mening. Det är dock angeläget att detta ansvar utformas och inriktas i dialog med avnämarna, dvs. de som har kunskapen om beredskap, operativ inriktning samt nedrustnings- och säkerhetspolitik. Regeringen avser därför att låta inrätta den beredningsgrupp för forskning inom NBC-området som prövats under år 1998. Den kommer även fortsättningsvis att ledas av Regeringskansliet (Försvarsdepartementet). En strategi för NBC-forskningen bör tas fram. I den strategin bör närmare framgå omfattning och inriktning avseende Forskningsanstaltens särskilda ansvar.

Regeringen bedömer vidare att utredarens förslag avseende ökad samverkan med universitet och högskolor samt verksamhet i temaform kan utvecklas och genomföras bl.a. genom den ovan föreslagna beredningsgruppen. Verksamheten bör bl.a. resultera i en inriktning av NBC-forskningen. Detsamma gäller utredarens förslag om en tydligare uppdelning av anslagsfinansierad och avgiftsfinansierad forskning samt förslaget avseende en översyn av resurser och kompetens inom nedrustningsarbetet.

Samarbete med andra länders försvarsforskning blir allt viktigare också inom NBC-skyddsområdet. Huruvida det är möjligt att göra en uppdelning av kompetenser mellan Sverige och andra länder och en sådan uppdelnings eventuella konsekvenser för vår beredskap är dock i dag för tidigt att uttala sig om.

Regeringen anser att en översyn av inriktning, formerna för finansiering och omfattning av området joniserande strålning bör göras av Försvarets forskningsanstalt i samverkan med Statens strålskyddsinstitut, Överstyrelsen för civil beredskap och Försvarsmakten. Regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att definiera och motivera omfattningen av den strålningsmedicinska forskningen för att den skall kunna utgöra ett stöd till hälso- och sjukvårdsberedskapen. Regeringen bedömer vidare att det finns behov av ökad samverkan mellan Försvarets forskningsanstalt, Statens strålskyddsinstitut, Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet i beredskapsfrågor och anser att detta kan uppnås i den arbetsgrupp för NBC-frågor som regeringen avser inrätta.

Regeringen bedömer att verksamhet avseende djurförsök inom området skydd mot NBC-stridsmedel i viss utsträckning är nödvändig men att utvecklingen för att ta fram alternativa metoder skall fortsätta och möjlighet till samverkan med andra länder i avsikt att minska omfattningen av djurförsök inom detta område kontinuerligt bör prövas.

Som nämnts ovan gav regeringen den 23 juni 1999 Försvarets materielverk i uppdrag att se över de s.k. strategiska kompetenserna. I uppdraget utgör NBC-kunskap en sådan strategisk kompetens där behovet av forskning skall preciseras. Försvarets materielverk redovisar en ambition motsvarande en betydande förstärkning inom NBC-området.

Regeringen bedömer vidare att flera inslag i den internationella politiska utvecklingen, däribland etablerandet inom Europeiska unionen av en s.k. strategi för Ryssland, kan komma att medföra ytterligare behov av forskning och annan kunskapsinhämtning inom NBC-området, utöver de som tidigare identifierats av Forskningsanstalten.

Regeringen bedömer att en ökad satsning bör ske vad avser såväl teknisk analys som underrättelseinhämtning och omvärldsanalys. Det är angeläget att denna satsning sker i anslutning till den forskning som bedrivs.

8.4 Informationskrigföring och informationssäkring

Hotet mot informationssamhället har fått ökad betydelse i takt med att samhällsviktiga system och funktioner blir beroende av informationsteknik. Frågan om samhällets sårbarhet i detta hänseende är av säkerhetspolitiskt stor betydelse.

Gränsdragningen mellan informationskrigföring och allmän IT-säkerhet är till sin natur inte helt skarp. Några skillnader är dock markanta.

Den första handlar om perspektiven. Informationskrigföring utgår från ett säkerhetspolitiskt perspektiv, och innefattar mer än IT-säkerhet. Även informationens innehåll och verkan (underrättelsetjänst och psykologisk krigföring) som militär operationskonst och strategiska och ekonomiska intressen är väsentliga delar av detta tvärspektoriella synsätt. IT-säkerhet börjar med enskilda datorer, nätverk och brandväggar och fortsätter uppåt sektorsvis. Den högsta formen av IT-säkerhet med tillhörande policy och organisationsformer brukar kallas informationssäkring vilket är den främsta defensiva komponenten inom informationskrigföring.

Den andra skillnaden handlar om aktörerna. Medan hackarangrepp fokuserar på individer och företag har informationskrigföring sitt fokus på stater och statligt understödda organisationer.

Regeringen konstaterar att samhällets sårbarhet kan minskas och att vår beredskap att möta dessa hot kan ökas genom att man vidtar åtgärder inom ramen för de förslag som både regeringens arbetsgrupp för skydd mot informationskrigföring och Statskontoret presenterat i sina respektive rapporter.

Som tidigare nämnts har regeringen i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare med uppgift att analysera och lämna förslag till principer för att åstadkomma en förbättrad helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. I uppdraget ingår att efter analys av nuvarande ansvars- och rollfördelning, föreslå hur utformningen av en tvärspektoriell samordning för IT-säkerhet och skydd mot informationskrigföring bör utformas.

Den internationella utvecklingen beträffande skydd av IT-beroende verksamhet och kritisk infrastruktur är mest påtaglig i USA.

Ett viktigt inslag i det amerikanska arbetet med att försöka minska sårbarheten i informationssystemen är aktiv IT-kontroll med s.k. Red Team-aktiviteter. Dessa team består av kvalificerade IT-säkerhetsexperter

m.fl. som har god kunskap om informationssystemens uppbyggnad och sårbarhet. Sammansatta i en kontrollgrupp tillåts de penetrera informationssystem i syfte att finna sådana sårbarheter. Den mest omtalade ägde rum sommaren 1997 och kallades "Eligible Receiver". Här engagerades 35 statliga dataspecialister för att under två veckor med hjälp av endast öppen tillgänglig programvara och metoder visa hur man kan göra intrång in USA:s mest känsliga informationssystem. Resultatet visade på skrämmande sårbarhet i såväl el- och telesystem, där intrång simulerades, som i militära kommunikationssystem. Kontrollgrupperna lyckades få s.k. källbehörighet för flera militärbasers och hangarfartygs informationssystem.

Metoden med denna typ av aktiv IT-kontroll har visat sig vara en fungerande metod för att identifiera allvarlig sårbarhet i komplexa informationssystem och nätverk. Övningar och simuleringar av denna typ torde även kunna leda till viktiga erfarenheter för svenskt vidkommande – t.ex. för att identifiera de mest angelägna skyddsbehoven – varför sådan verksamhet även bör övervägas inom det svenska totalförsvarets ram.

I samband med FN:s 53:e generalförsamling antogs i december 1998 en enig resolution (UNGA 53/70) initierad av Ryssland, där man konstaterade att hotet mot civila informationssystem, t.ex. från terrorister och andra kriminella, måste uppmärksammas av världssamfundet och åtgärder vidtas över nationsgränserna. I den fortsatta behandlingen av frågan inför årets generalförsamling har behovet av såväl bilaterala som multilaterala (FN, Interpol) kontakter framkommit.

Användning av informationsvapen utgör inte våld i folkrättslig mening men kan givetvis ändå vara folkrättsstridigt. Samtidigt torde informationsvapen kunna användas med stöd av FN-stadgan (artikel 41) - efter FN-resolutioner och motsvarande folkrättsliga mandat - för att upprätthålla sanktioner eller för andra konfliktförebyggande åtgärder, även om det hittills inte skett. En mer flexibel arsenal av denna typ av tvingande icke-våldsåtgärder ligger väl i linje med traditionell svensk politik på området. En annan rättslig fråga är hur man med folkrättsliga medel skall komma åt t.ex. terrorister som använder sig av dessa medel. En internationell översyn av det folkrättsliga regelverket torde vara ett svenskt intresse, såväl vad gäller angrepp med informationsvapen från stater eller enskilda som vad gäller möjligheterna att använda detta instrument som sanktionsinstrument.

Skyddet och säkerheten för samhällsviktiga informationssystem måste förbättras. En viktig del i detta är att snabbt kunna förhindra och avvärja dataintrång som syftar till att, öppet eller dolt, påverka systemens funktionalitet. Hackare är ett fenomen i sammanhanget, men möjligheten till anonymitet i angreppen innebär att det inte är självklart att det handlar om ett intrång från en sådan. Angreppet kan lika väl vara utfört av en kriminell aktör, någon individ eller organisation med politiska motiv eller av en statlig eller statligt understödd aktör, något som ytterligare försvårar frågan om vem som bör hantera ett akut hot. Likväl måste detta bestämmas för att kunna öka möjligheten att använda samhällets samlade resurser på ett effektivt sätt.

Ett första problem är att ha sådan teknisk förmåga inom ett företag, organisation eller myndighet att ett hackarangrepp upptäcks. På den privata sidan tillkommer därefter problemet att man inte vill rapportera incidenter av affärsmässiga skäl. Mörkertalet anses här vara stort. Regeringen har i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74) tagit upp inrättandet av en särskild s.k. statistikenhet som även skall kunna samverka med Näringslivets Säkerhetsdelegation (NSD). Till denna enhet skall avidentifierad incidentinformation kunna rapporteras från både privat och offentlig sektor för att man på så sätt skall få en uppfattning om hotbildens omfattning och karaktär. Tillgången till adekvat incidentstatistik inom området är av stor betydelse för det fortsatta arbetet. Det är också viktigt att det positiva gensvaret från den privata sektorn för detta initiativ tillvaratas.

Regeringen har i propositionen Förändrad omvärld – omdanat försvar (prop. 1998/99:74) även behandlat inrättandet av en särskild funktion, en s.k. Stats-CERT (CERT = Computer Emergency Response Team), för att övervaka i första hand statsförvaltningens informationssystem. Syftet med Stats-CERT är att kunna skilja mellan osystematiska och okvalificerade angrepp å ena sidan och kvalificerade och systematiska å den andra. Den förra kategorin är primärt inte av nationell karaktär, varför koncentrationen ligger på den senare kategorin. Denna Stats-CERT skulle ha funktionen både som driftövervakningscentral och kvalificerad rådgivare vid fel eller större avvikelser i nätet samt innehålla s.k. responsfunktioner, vilket bl.a. innebär att i nära realtid kunna spåra ursprunget till ett dataangrepp. På sikt bör även privata CERT-funktioner (teleoperatörer, Internetoperatörer, bankföreningar m.fl.) via avtal kunna ansluta sig till Stats-CERT. Regeringen bereder för närvarande frågan om IT-incidenthantering.

IT-revolutionen är i högsta grad en global företeelse. Kommunikation, IT-system, utveckling av produkter m.m. sker på internationell basis och med marknaden som drivkraft.

Om ett angrepp mot svenska IT-system har sitt ursprung i ett annat land kan det handla om flera dygn från det att t.ex. en utsatt teleoperatör väljer att kontakta svensk polis som i sin tur kontaktar polisen i det land som angreppet närmast kom ifrån och begär assistans från berörd teleoperatör där. Det är viktigt för Sverige att aktivt stödja internationella avtal och regler för spårningar utan tidsfördröjning över nationsgränser. I det senare fallet har G-8:s kommitté på området uttalat rekommendationer i denna riktning, vilka senare också EU:s ministerråd ställts sig bakom.

Regeringen vill betona att arbetet som sker i Sverige för att öka grundsäkerheten i samhällsviktiga IT-system och för att minska riskerna och effekterna av såväl IT-incidenter som mer allvarliga informationsattacker har hög prioritet. Den internationella utvecklingen inom detta område har tydligt visat att frågan berör hela samhället.

De rent militära aspekterna på informationskrigföring omfattar en rad defensiva åtgärder för att säkra militära lednings- och IT-system, vapensystems funktionalitet m.m. Det är dock viktigt att de offensiva metoderna studeras noga för att erhålla defensiv kompetens och förmåga, samt för att ha förmåga att slå tillbaka mot en angripande stat.

Regeringen anser att frågan om samhällets sårbarhet i detta hänseende är av säkerhetspolitisk stor betydelse och att det därför är nödvändigt med ett fortsatt och fördjupat arbete kring frågor som rör övergripande informationssäkerhet och skyddet mot informationsoperationer.

Regeringen överväger att genomföra en övningsverksamhet liknande den som genomförts i USA ("Eligible Receiver") och redovisats ovan. De närmare formerna för en sådan övning bör dock prövas ytterligare. En första och mindre del bör dock genomföras redan under år 2000.

8.5 Bättre samordning av informations- och underrättelseverksamhet inom sjöövervakningen

Regeringens bedömning: Ansvarsfördelningen inom sjöövervakning och sjöinformation bör tydliggöras enligt följande. Försvarsmakten bör även fortsättningsvis ha ansvaret för produktion och drift av sjöcentralerna samt för att sammanställa sjölägesinformation från Försvarsmakten och civila myndigheter. Kustbevakningen bör ges ett formaliserat samordningsansvar att koordinera de civila behoven av sjöövervakning samt förmedla denna information till berörda civila verksamheter. Som ett led i detta bör ett samrådsorgan för civil sjöövervakning och sjöinformation med representation från berörda myndigheter och organisationer knytas till Kustbevakningen.

Regeringen uppdrog i december 1996 åt Statens räddningsverk att göra en översyn av informationssystem för att tillgodose den civila havsövervakningens behov av underrättelser om sjöläget. Till arbetet har en lednings- och referensgrupp varit knuten med representanter för berörda myndigheter. Räddningsverket redovisade uppdraget den 1 mars 1998 i rapporten Samordnad sjöinformation (Sjöinformationsutredningen). Rapporten har remissbehandlats. Remissvaren finns i Försvarsdepartementets akt (dnr Fö98/556/CIV).

Regeringen har i skrivelsen Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (skr. 1998/99:33) redogjort för huvuddragen i utredningens förslag.

Regeringen angav i proposition 1998/99:74 Förändrad omvärld - omdanat försvar att det finns behov av samverkan och samutnyttjande av de maritima resurser som Sverige disponerar genom Kustbevakningen och Försvarsmakten. Med anledning av detta gav regeringen i mars 1999 Kustbevakningen och Försvarsmakten i uppdrag att utarbeta ett gemensamt förslag till hur ökad samordning och samutnyttjande av resurser skall kunna åstadkommas. I den rapport myndigheterna redovisade i slutet av maj hemställer de bl.a. om att regeringen skall besluta om att vissa delar av Sjöinformationsutredningens förslag skall genomföras.

Utredningens förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar i huvudsak utredningens slutsatser och förslag eller lämnar förslagen utan erinran i den nu aktuella delen. *Sjöfartsverket* anser att det bör tilldelas huvudansvaret för ett samordningssystem av relevant sjöinformation för den civila sjöfarten. *Kustbevakningen* och *Rikspolisstyrelsen* vill särskilt peka på vikten av att en säkerhets- och sårbarhetsanalys genomförs. *Sjöräddningssällskapet* delar i huvudsak utredningens förslag men anser att *Sjöfartsverket* bör ansvara för den del av informationsinsamlingen som syftar till ökad sjötrafik- och sjösäkerhetsinformation till sjöfarten. *Lotsförbundet* anser att huvudansvaret för samordning av övervakningssystemet bör innehas av *Sjöfartsverket*. *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* saknar en redovisning av de möjligheter en förbättrad internationell samordning kan erbjuda.

Skälen för regeringens bedömning: Sjöinformation omfattar civil och militär sjölägesinformation samt olika typer av underrättelseinformation. För flertalet sjöverksamheter är det ett gemensamt intresse att denna information samlas, bearbetas och sammanställs alternativt vidareutvecklas. Detta gäller inte minst i militärt och säkerhetspolitiskt perspektiv. De civila myndigheternas behov av sjöinformation måste därför ses i ett helhetsperspektiv där även säkerhetspolitiska dimensioner beaktas. Omvärldsförändringarna leder till nya hot och förutsättningar samt successivt förändrade behov. En väl fungerande sjöövervakning har en förebyggande verkan mot olika hot och risker. Systemen för sjöövervakning och sjöinformation kan effektiviseras bl.a. genom ökad samordning och samverkan samt genom bättre gemensamt utnyttjande av teknik.

Försvarsmakten inhämtar och sammanställer i dag information om sjöläget genom Försvarsmaktens sjöcentraler. Samverkan sker då också med civila myndigheter. Såväl en alltmer komplex hotbild som rationella ekonomiska överväganden talar för att sjöcentralerna även framgent skall ses som en gemensam resurs för sjöverksamheterna. Försvarsmakten bör även fortsättningsvis ansvara för produktion och drift av sjöcentralerna samt att sammanställa sjölägesinformation från civila och militära myndigheter.

De civila myndigheternas behov av sjöinformation kommer att öka, bl.a. avseende gränskontroll och gränsöverskridande brottslighet, men även för att öka tillgängligheten, framkomligheten och säkerheten för sjöfarten. När det specifikt gäller sjöövervakning är det angeläget att man inom de civila sjöverksamheterna får en möjlighet att påverka informationssystemen och utförandet. Detta kan lämpligen åstadkommas genom att en civil myndighet ges ett samordningsansvar för att inhämta övriga civila myndigheters övervakningsbehov samt tillse att berörda civila myndigheter ges tillgång till aktuell information. *Kustbevakningen* bör tilldelas denna roll eftersom myndigheten redan i dag till övervägande del svarar för den civila sjöövervakningen. För att förbättra den löpande utvecklings- och samordningsprocessen anser regeringen vidare att ett övergripande samordningsorgan med representanter för respektive sjöverksamhet bör knytas till myndigheten. Syftet bör primärt vara att följa

teknikutvecklingen och där så är lämpligt samordna systemlösningar för att bättre tillgodose informationsbehoven.

Regeringen avser inte att genomföra någon ändring av nuvarande myndighetsstruktur och myndighetsuppgifter. Hur de operativa behoven av olika typer av information skall kunna tillgodoses kommer att behöva regleras mellan berörda myndigheter. Regeringen vill dock starkt betona vikten av att den information som finns i olika system görs tillgänglig för sammanställning och tillhandahålls de myndigheter som behöver den så att kostnadskrävande dubbleringar av system för informationsinhämtning kan undvikas. Självfallet måste dock sekretessbestämmelser iakttas.

Regeringen avser att efter tre år genomföra en uppföljning av hur informationsbehovet tillgodosätts.

Det finns behov av att få en tydligare bild av vilken övervakning och vilka sjöinformationssystem som finns runt Östersjön. Regeringen avser att ta initiativ i denna fråga.

8.6 Möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser

Regeringens bedömning: Polisen, Kustbevakningen och Tullverket bör ges ökade möjligheter att utnyttja Försvarmaktens resurser.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 34 § räddningstjänstlagen (1986:1102) är myndigheter skyldiga att medverka i räddningstjänst. I förordningen (1986:1111) finns bestämmelser som ytterligare reglerar Försvarmaktens medverkan i civil verksamhet. Enligt 2 § skall Försvarmakten vid livshotande situationer där omedelbar transport är avgörande för behandlingen av skadade eller sjuka personer, utföra transporter med helikopter på begäran av sjukvårdshuvudman. Denna skyldighet får dock inte allvarligt hindra ordinarie verksamhet av större betydelse inom myndigheten eller myndighetens medverkan i räddningstjänst. Försvarmakten får härutöver ställa personal och egendom till förfogande för transporter av sjuka eller skadade eller för transporter åt polismyndighet, Tullverket eller åt Kustbevakningen, om det finns ett trängande behov av transporten. Enligt 5 § förordningen får Försvarmakten åta sig att bygga vägar och broar samt att utföra transporter, andra arbeten och tjänster, om denna verksamhet kan inordnas som ett led i utbildning som bedrivs vid myndigheten eller främjar staten eller annat allmänt samhällsintresse. Försvarmakten får enligt 6 § hyra ut, låna ut eller sälja lös egendom, om det kan ske utan olägenhet. Som ytterligare förutsättning gäller i fråga om upplåtelse till andra än myndigheter att åtgärden skall främja Försvarmakten eller ett allmänt samhällsintresse. I 7 § finns bestämmelser om hur frågan om konkurrensintrång skall beaktas.

I en skrivelse till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) i maj 1999 (dnr Fö1999/1171/MIL) lämnade Rikspolisstyrelsen (RPS) förslag om ändringar i förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil

verksamhet. RPS anförde att den helhetssyn som skall prägla totalförsvaret och dess utformning inte återspeglas i möjligheterna för polisen att kunna nyttja Försvarmaktens helikoptrar för vissa polisiära ändamål. RPS föreslog därför att polisen skall få möjlighet att kunna nyttja Försvarmaktens helikoptrar och personal vid utförandet av tjänsteuppgifter.

RPS förslag har remissbehandlats och yttranden har inkommit från Justitieombudsmannen (JO), Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Försvarmakten, Kustbevakningen och Tullverket. Flertalet myndigheter är positiva till förslaget eller har lämnat förslaget utan erinran. JO anser sammanfattningsvis att frågan om utnyttjande av militära resurser till stöd för andra myndigheter som är lagligen berättigade att använda tvång eller våld mot civila bör bli föremål för en mera generell översyn. Kustbevakningen anmäler i sitt yttrande en liknande uppfattning. En utförligare redovisning av remissutfallet finns i bilaga 2.

Genom 1996 års totalförvarsbeslut, etapp 1 och 2 (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:FöU1, rskr. 1995/96:45-46, prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:110-112) och det vidgade säkerhetsbegrepp som där lades fast, beslutade regeringen och riksdagen att en helhetssyn skall prägla samhällets satsningar och åtgärder för att förebygga och hantera hot och risker såväl i fred som krig. Totalförvarsresurserna skall utformas så att de kan användas vid bl.a. svåra påfrestningar på samhället i fred. Syftet var att totalförvarsresurserna skall kunna förstärka det normala fredssamhällets resurser för hantering av risker och störningar. Regeringen uttalade också att resurserna även skall kunna användas i situationer som inte är svåra påfrestningar på samhället i fred. Regeringen framhöll också, när det gäller Försvarmaktens uppgift Stöd till samhället att denna uppgift inte skulle vara dimensionerande. Totalförsvarets planering har efter förvarsbeslutet haft denna inriktning. När det gäller Försvarmaktens stöd till samhället har planeringen särskilt inriktats på uppgiften att kunna stödja samhället vid svåra påfrestningar i fred och på att öka möjligheterna att få till stånd ett effektivare samarbete mellan framförallt Försvarmakten och sjukvården respektive polisen.

Regeringen har i avsnitt 5.2, mot bakgrund av att uppgiften för Försvarmakten att kunna stärka samhället i fred skall påverka utformningen av resurserna, anført att vid militärt och ekonomiskt likvärdiga alternativ skall den lösning väljas där Försvarmakten bäst kan stödja samhället vid räddningstjänst, vid svåra påfrestningar i fred och vid andra former av stöd till myndigheter enligt gällande regler.

Regeringen anser att det är av största vikt att de bestämmelser som reglerar Försvarmaktens medverkan i andra myndigheters verksamhet är klara och entydiga samt ligger i linje med uttalanden av regeringen och riksdagen. Det är därför angeläget att redan nu göra vissa ändringar av bestämmelserna. Regeringen avser därför att besluta om ändringar i förordningen (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet.

Regeringen anser att polisen bör ges möjlighet att kunna använda Försvarmaktens materiel och personal även för uppgifter av transportkaraktär som är nödvändiga för att polisen skall kunna utföra sina

uppgifter. Regeringen vill betona att ett polisiärt utnyttjande av Försvarsmaktens materiel och personal i tjänsteuppgifter skall vara förbehållet särskilda undantagsfall. Polisen skall i första hand utföra sina uppgifter med de egna resurserna. Polisen bör således vända sig till Försvarsmakten för biträde och stöd endast då de egna resurserna är otillräckliga eller då den resurs som behövs inte finns att tillgå inom den egna organisationen. Det är vidare, vill regeringen understryka, Försvarsmakten som har att själv ta ställning till om myndigheten kan och bör biträda polisen i det enskilda fallet.

En författningsändring bör enligt regeringen inte begränsas till enbart transport med helikopter utan avse samtliga de transportmedel Försvarsmakten förfogar över, dvs. markfordon, transportflygplan och helikoptrar samt fartyg. Det ankommer på Försvarsmakten att pröva lämpligheten av att använda det begärda transportmedlet.

Regeringen anser vidare att vid sidan om polisen, även Kustbevakningen och Tullverket - som båda har polisiära befogenheter - bör omfattas av regleringen. Vad regeringen således anfört om polisens möjligheter i det föregående avser därför också Kustbevakningen och Tullverket.

Regeringen konstaterar att ett än mer nyttjande av Försvarsmaktens resurser från polisens och andra myndigheters sida rymmer olika frågeställningar, bl.a. statsmakternas övergripande syn på utnyttjandet av samhällets samlade resurser samt frågor om tvångs- och våldsanvändning mot enskilda när det gäller biträde i polisiär verksamhet.

Regeringen vill peka på två beslut av JO som är av särskilt intresse i saken. Det första (JO:s ämbetsberättelse 1991/92 s. 197 f) gällde medverkan av militär helikopter vid ett polisiärt ingripande på grund av husockupation. Planeringen för att använda den militära helikoptern vid insatsen mot husockupationen avbröts och helikoptern kom därför aldrig till användning. JO konstaterade att den luftlandsättning som var planerad inte var tillåten eftersom författningsbestämmelser inte ger stöd för annan form av militär medverkan än medverkan med transporter. JO, som i sitt beslut uttalade viss kritik, anförde att användningen av militär personal och materiel i polisens arbete utgör ett extraordinärt inslag som strikt måste förbehållas situationer där gällande regler medger sådant bistånd. JO ansåg vidare att det från principiell synpunkt är ytterst väsentligt att rågången mellan militäraktioner och normalt polisarbete hålls klar. "Börjar man tumma på reglerna, kan konsekvenserna bli förödande", ansåg JO.

Det andra ärendet är JO:s beslut i september 1999 (JO 4110-1998). Ärendet gällde Försvarsmaktens biträde till polisen i oktober 1998 vid eftersökning av personer som stulit militära vapen. Hjälpen bestod av att Försvarsmakten med helikopter med besättning spanade med bl.a. värmekamera. I sitt beslut refererade JO sitt uttalande från beslutet år 1991 om användningen av militär personal och materiel i polisens verksamhet. JO konstaterade i beslutet bl.a. att Försvarsmaktens medverkan inte enbart bestått i att biträda polisen med transport av personal och materiel utan att den militära helikoptern använts i operativ

polisverksamhet. Mot bakgrund av bl.a. otydligheterna i regelsystemet fann JO inte tillräcklig grund för kritik mot Försvarmakten.

Regeringen anser att JO i sitt beslut i september 1999 pekar på flera förhållanden som är av väsentlig betydelse när det gäller en ytterligare utökning av möjligheterna för polisen att nyttja Försvarmaktens resurser. Det gäller bl.a. gränsdragningen mellan militäraktioner och polisarbete och riskerna för den militära personalen vid biträde. Frågorna är inte av enkel natur och kräver således noggranna överväganden.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att frågan om utnyttjande av militära resurser till stöd för andra myndigheter bör bli föremål för en mera generell översyn.

Som ett led i en sådan översyn kan det vara värdefullt med en regional försöksverksamhet för att belysa möjligheterna till ytterligare samverkan mellan Försvarmakten och civila myndigheter. Regeringen avser att låta pröva frågan om en sådan försöksverksamhet bör genomföras.

Objektsramar

I syfte att förbättra styrning och uppföljning av materieförsörjningen har regeringen beslutat att s.k. objektsramar successivt skall införas för större materielinvesteringar. Erfarenheterna från JAS 39 Gripen's investeringsram har utgjort grundläggande utgångspunkt för utformning av de övriga objektsramarna. Fortsättningsvis kommer verksamheten inom JAS 39 Gripen-programmet och verksamheten inom de övriga större materiel-system som kommer att styras med objektsramar att redovisas samlat under redovisningen av objektsramar.

En objektsram innebär inte en anslagstilldelning utan är ett sätt för regeringen att styra och följa upp större materielinvesteringar. En objektsram skall bestå av ett väldefinierat materielinnehåll, en ekonomisk ram samt en tidsplan. Dessa tre komponenter skall tillsammans utgöra ramen. Det är regeringen som fastställer objektsramen och beslutar om anskaffningar inom varje objektsram. Objektsramarna skall årligen redovisas av Försvarmakten till regeringen. Regeringen informerar årligen riksdagen om utvecklingen inom respektive objektsram.

Nedan lämnas en redogörelse för de nu aktuella materielprojekten som skall styras och följas upp med objektsramar. Försvarsutskottet har anfört att regeringens redogörelse för viktigare materiel-system i s.k. objektsramar är ett betydande framsteg för att ge riksdagen en bättre helhetsbild av materielfrågorna (bet. 1998/99: FöU1, rskr. 1998/99:222). Utskottet konstaterar även att en redovisningsstruktur aldrig blir helt färdigutvecklad och anmodar därför regeringen att successivt förbättra utformningen av riksdagens beslutsunderlag i materielärenden och övriga investeringar. Vidare saknar utskottet en redovisning i objektsramform av ett gemensamt ledningssystem. Redovisningen har därför utvecklats från förra året för att ge riksdagen en tydligare helhetsbild av de större materielanskaffningarna.

Regeringen har tidigare fastställt att anskaffning och uppföljning av materiel till JAS 39 Gripen och anskaffning och uppföljning av spanings- och eldledningsradar för kustförsvarförbanden (Arte 740) fortsättningsvis skall styras med objektsramar.

Regeringen avser att successivt i regleringsbrevet fastställa objektsramar för de övriga större materielinvesteringarna. Försvarmakten har den 15 november 1999 lämnat in en uppdaterad materielplan i 2000 års prisläge som underlag för regleringsbrevet. Materielplanen är under beredning i Regeringskansliet. Objektsramarna som redovisas nedan är angivna i 1999 års prisläge och utgår från Försvarmaktens materielplan från den 15 juni 1999.

Generellt för samtliga objektsramar

Om inget annat sägs under respektive objektsram så skall varje objektsram innehålla reserver, Försvarets materielverks kostnader, räntekostnader för förskott till industrin och för Försvarets materielverks rörelsekapital.

Regeringen har tidigare år i särskilda redovisningar eller som bilagor till budgetpropositionen årligen redovisat verksamheten inom JAS 39 Gripen-programmet. Regeringen angav i budgetpropositionen för år 2000 att regeringen skulle återkomma i den redovisning av objektsramar som sker i denna proposition med en redovisning av JAS 39 Gripen-systemet (prop. 1999/2000:1 utg. omr. 6 Totalförsvaret).

JAS 39 Gripen , 1997-års JAS-ram

JAS 39 Gripen-systemet anskaffas bl.a. för att i samma flygplanstyp kunna uppnå förmåga att lösa jakt-, attack- och spaningsuppgifter. Systemet skall vara så anpassat och uthålligt att uppgifterna kan lösas mer än 30 år framåt i tiden. JAS 39 Gripen ersätter successivt de olika versionerna av Viggen-systemet.

Objektsramen, som den definierades år 1997, omfattar tiden fr.o.m år 1997 t.o.m. år 2006 och innehåller anskaffning av 174 flygplan (varav 28 tvåsitsiga), utvecklingsarbete, vidareutveckling, modifieringsåtgärder, underhållssystem, anpassningsprogram, sensor- och motmedelssystem, kommunikationssystem, planerings- och utvärderingssystem, flygutbildningssystem, radarjaktrobot, spaningskapsel, ammunition till automatkanon och gemensamma kostnader.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall uppgå till 81 168 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 18 259 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Omdefinierad JAS ram, 1999-års JAS-ram

Mot bakgrund av den ominriktning som nu pågår av Försvarsmakten och de omförhandlingar som genomförts med försvarsindustrin måste 1997 års JAS-ram omdefinieras till såväl innehåll, tid som ekonomi. Regeringen avser fortsättningsvis att styra anskaffningen av JAS 39 Gripen-systemet inom följande ram. Denna nya JAS-ram avses definitionsmässigt benämnas 1999 års JAS-ram.

Objektsramen omfattar fortsättningsvis tiden fr.o.m år 1997 t.o.m. år 2009 och innehåller fortfarande anskaffning av 174 flygplan (varav 28 tvåsitsiga) dock med en senarelagd leveranstakt av flygplanen. Vidare omfattar ramen liksom tidigare utvecklingsarbete, vidareutveckling, modifieringsåtgärder, underhållssystem, anpassningsprogram, sensor- och motmedelssystem, kommunikationssystem, planerings- och utvärderingssystem, flygutbildningssystem, jaktvapen (Amraam och Iris-T), spaningskapsel, ammunition till automatkanon och gemensamma kostnader. Inom dessa anskaffningar har reduceringar, ambitionssänkningar, omplaneringar och senareläggningar genomförts jämfört med planeringen i den tidigare ramen. Till den nya JAS ramen tillförs vidareutveckling av de tvåsitsiga JAS 39 Gripen för att kunna inhämta information och leda och samordna flygstridskrafter. Vidare anskaffas attackvapen för informationskrigföring. Denna anskaffning består av laserutpekare och laserstyrda bomber, signalsökande robotar (Sead) samt precisionsvapen med lång räckvidd (LTA).

Regeringens samlade bedömning är att JAS 39 Gripen-systemet fortsätter att utvecklas enligt den planerade inriktningen. Erfarenheterna hittills visar att systemet väl uppfyller ställda krav och förväntningar. Till och med den 31 oktober 1999 har totalt 75 flygplan (28 ur delserie 1 och 47 ur delserie 2) levererats till Försvarsmakten. Programmet som helhet bedöms ha uppnått en god ekonomisk och teknisk säkerhet. Regeringen bedömer att den fortsatta inriktningen av planeringen kommer att medföra att JAS 39 Gripen-systemet kan svara upp mot de förmågor som efterfrågas framöver.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2009 totalt uppgå till 75 545 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 18 259 miljoner kronor i löpande priser av dessa utbetalats.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 6 158 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsram JAS 39 Gripen.

Spanings- och eldledningsradar (Arte 740)

Arte 740, 1998-års ram

Arte 740 anskaffas för att inom kustförsvarförbanden uppnå förmåga till ytspaning, spaning och invisning mot luftmål samt för att ersätta äldre mätstationer för sjömålseldledning. Studier har visat att det är tekniskt möjligt att tillverka en typ av radar som tillgodoser kraven på såväl spaning och invisning mot luftmål som ytspaning och eldledning mot sjömål. Arte 740 är en bepansrad fordonsmonterad radarstation.

Regeringen fastställde den 25 juni 1998 objektsram för Arte 740 m.m. Ramen omfattar tiden fr.o.m år 1996 t.o.m. år 2005 och innehåller studier, utveckling, serieförberedelser och serieanskaffning av 12 anläggningar och en markbunden referensanläggning. I objektsramen ingår därutöver anskaffning av fordon, radar, mastverk, lednings- och sambandsmateriel, simulator och installationskostnader.

Objektsramens ekonomiska plan uppgick till 711 miljoner kronor i 1998 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 6 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Arte 740, 1999-års ram

Mot bakgrund av den ominriktning som nu pågår av Försvarsmakten och de omförhandlingar som genomförts med försvarsindustrin behöver 1998 års objektsram omdefinieras till innehåll, tid och ekonomi. Regeringen avser fortsättningsvis att styra anskaffningen av Arte 740 inom följande ram.

Objektsramen omfattar fortsättningsvis tiden fr.o.m år 1996 t. o. m. år 2009 och innehåller studier, utveckling, serieförberedelser och serieanskaffning av sex anläggningar och en markbunden referensanläggning. I objektsramen ingår därutöver anskaffning av fordon, radar, mastverk, lednings- och sambandsmateriel, simulator och installationskostnader.

Arte 740 organiseras i amfibiebrigad och skall kunna utnyttjas över hela landet samt även i internationell verksamhet. Systemet avses utnyttjas för spaning och invisning mot luftmål, underrättelseeldledning av alla typer av luftvärnsenheter, spaning mot sjömål, eldledning mot sjö- och markmål samt förbandsledning.

Regeringens bedömning är att genomförd studiefas av Arte 740 visar att systemet kan utvecklas enligt den planerade inriktningen. Programmet som helhet bedöms ha en god ekonomisk och teknisk säkerhet. Erfarenheterna hittills visar att systemet kommer att uppfylla ställda krav.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2009 totalt uppgå till 544 miljoner kronor i 1999 års prisläge.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 95 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsram Arte 740.

Stridsvagn 121/122 Leopard

Stridsvagnssystemet anskaffas för att förbättra markstridskrafternas mekanisering och förmåga till eldkraft, skydd och rörlighet.

Objektsramen omfattar tiden från år 1994 t.o.m. år 2008 och innehåller anskaffning och modifiering av 160 stridsvagnar av typmodell 121 samt anskaffning av 120 stridsvagnar av typmodell 122, tio bärgningsvagnar av typmodell 120, övningsammunition, minröjningsutrustning, minskydd och systemmateriel som består av reservdelar, utbytesenheter, dokumentation, ammunition, maskeringssystem, utbildningsanordningar, underhållsutrustning och studier av framtida modifieringar. Regeringen har hittills beslutat om anskaffning av 160 stridsvagn 121, 120 stridsvagn 122 och tio stycken bärgningsbandvagn 120 samt anskaffning av viss systemmateriel.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2008 totalt uppgå till 9 426 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 3 689 miljoner kronor i löpande priser utbetalats. Regeringens bedömning är att systemet utvecklas enligt den planerade inriktningen. Programmet som helhet bedöms ha uppnått en god ekonomisk och teknisk säkerhet. Till och med den 1 oktober 1999 har samtliga 160 stridsvagn typ 121 och 66 av stridsvagn typ 122 levererats till Försvarsmakten. Erfarenheterna hittills visar att stridsvagnssystemet kommer att uppfylla ställda krav.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 1 613 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Måldetekterande artillerigranat (Bonus)

Den måldetekterande artillerigranaten Bonus anskaffas för att med indirekt eld kunna bekämpa stridsfordon på långa avstånd och kompletterar därmed våra direktriktade pansarvärnssystem. Utvecklingen startade år 1990 och sker sedan år 1993 gemensamt med Frankrike.

Objektsramen omfattar tiden fr.o.m. år 1994 t.o.m. år 2006 och innehåller utveckling, serieförberedelser och anskaffning av granater. Regeringen har hittills beslutat om utveckling av måldetekterande substridsdelsammunition, utveckling av måldetekterande substridsdelsgranat för artilleriet och serieförberedelser för Bonus.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2008 totalt uppgå till 1 106 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 345 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Regeringens bedömning är att utvecklingsfasen av systemet utvisat att granatsystemet uppfyller ställda krav. Samarbetet med Frankrike utvecklas väl.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 73 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Splitterskyddad 120 mm granatkastare (Amos)

Splitterskyddad granatkastare anskaffas för att erhålla förmåga till indirekt eld från ett fordon som har splitterskydd och hög rörlighet. Splitterskyddade 12 cm granatkastare avses införas i förband där den ersätter dagens 12 cm granatkastarsystem. Som granatkastarfordon kommer de bandgående stridsfordon 90 att användas för de förband som har stridsfordon 90 och ett hjulgående splitterskyddat fordon anskaffas för övriga förband.

Objektsramen omfattar tiden från år 1999 t.o.m. år 2008 och innehåller studier, utveckling och anskaffning av 44 kompletta bandgående system, 24 granatkastartorn för hjulgående splitterskyddade fordon, reservdelar, utbytesenheter dokumentation och utbildningsanordningar. De hjulgående fordonen ingår inte i objektsramen.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2008 totalt uppgå till 1 421 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har inga medel utbetalats.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 12 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Stridsfordon 90

Stridsfordon 90-systemet anskaffas för att förbättra marktridskrafternas förmåga till eldkraft, skydd och rörlighet. Stridsfordon 90 är ett fordonsystem med lätta stridsfordon grundad på i huvudsak gemensamma komponenter med undantag av beväpning och specialutrustning i specialfordon.

Objektsramen omfattar tiden fr.o.m. år 1985 t.o.m. år 2005 och innehåller anskaffning av 509 stridsfordon 90 i olika versioner inklusive systemmateriel, utbildningsmateriel, övningsammunition, integrering av robot 55 och robot 56, modifiering av luftvärnskanonvagn 90 och stridsledningsvagn 90, minröjningsutrustning och tilläggsskydd för vagnar avsedda för internationell verksamhet. Regeringen har beslutat om anskaffning av samtliga stridsfordon 90.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2005 totalt uppgå till 10 159 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 4 854 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Regeringens bedömning är att systemet utvecklats enligt den planerade inriktningen. Programmet som helhet bedöms ha uppnått en god ekonomisk och teknisk säkerhet. Till och med 31 oktober 1999 har 348 stridsfordon 90 levererats till försvarsmakten. Erfarenheterna hittills visar att stridsfordonssystemet väl uppfyller ställda krav.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 1 492 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Korvett av Visbyklass

Korvett av Visbyklass anskaffas för att bl.a. kunna lösa uppgifterna ubåtsjakt, minröjning, sjömålsbekämpning, samt för att kunna utföra spanings-, bevaknings- och övervakningsuppgifter i samtliga konflikt-nivåer.

Objektsramen omfattar tiden fr.o.m. år 1995 t.o.m. år 2009 och innehåller studier och projektering, anskaffning av totalt sex fartyg (delserie 1 om fyra fartyg och delserie 2 om två fartyg), ledningssystem, referensanläggning, utbildningsanläggning, motmedel, utveckling och anskaffning av kastsystem för ubåtsjaktraketer, kommunikationsutrustning, IR-sensorer, vidareutveckling av helikopterhangar för lätt helikopter till fartygen i delserie 1, anskaffning av övrig vapenmateriel, minjaktsmateriel ROV-E, integrering av robotsystem 15 till ledningssystemet, bas- och underhållssystem. Regeringen har hittills beslutat om studier, projektering och anskaffning av sex fartyg.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2009 totalt uppgå till 7 999 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 239 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Regeringens bedömning är att utvecklingsfasen av systemet hittills utvisat att systemet uppfyller ställda krav. Första fartyget bedöms kunna levereras år 2001.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 283 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Torpeder

För förmåga till sjömålsbekämpning med ubåtar och ytstridsfartyg anskaffas torpeder. Objektsramen omfattar leveranser under tiden fr.o.m. år 1994 t.o.m. år 2004 och innehåller utveckling och anskaffning av tung torped (torped 62) till ubåtssystemen, livstidsförlängning av torped 45, modifiering av torped 62, omsättning av zonrör till tunga och lätta torpeder, anskaffning av torpedbärningssystem. Regeringen har hittills beslutat om utveckling och anskaffning av torped 62.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet

som genomförs fr.o.m. 1 januari 1999 t.o.m. 31 december 2004 totalt uppgå till 1 208 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 408 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Regeringens bedömning är att utveckling och påbörjad anskaffning av torped 62 hittills utvisat att torpedsystemet kommer att uppfylla ställda krav. De första tunga torpederna levereras år 2000.

Försvarsmakten redovisar för år 2000 behov av 201 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Flygburet radarsystem (FSR 890)

FSR 890 är ett flygburet radarspaningssystem som skall utgöra en integrerad del av luft- och sjöbevakningen i fred och krig. FSR 890 anskaffas för att förbättra låghöjdstäckning, förbättra möjligheter att upptäcka små mål och medge en flexiblere taktisk förmåga för stridsledningssystemen.

Objektsramen omfattar leveranser under tiden fr.o.m. år 1985 t.o.m. år 2004 och innehåller utveckling och anskaffning av sex flygplan av typen Saab 340, utveckling och anskaffning av sex radarsystem, integration och verifiering i flygplanet, anskaffning av underhållssystem, utprovning och export.

Objektsramens ekonomiska planeringsram skall för den verksamhet som genomförts t.o.m. den 31 december 1998 och för den verksamhet som genomförs fr.o.m. 1 januari år 1999 t.o.m. 31 december år 2004 totalt uppgå till 3 152 miljoner kronor i 1999 års prisläge. Till och med den 31 december 1998 har 2 563 miljoner kronor i löpande priser utbetalats.

Regeringens bedömning är att anskaffningen av det flygburna radarspaningssystemet uppfyller ställda krav. Programmet som helhet bedöms ha uppnått en god ekonomisk och teknisk säkerhet. De sista systemet är under leverans.

Försvarsmakten redovisar för budgetåret 2000 behov av 283 miljoner kronor för beställda och planerade leveranser inom objektsramen.

Försvarsmaktens IT-system

Generellt gäller för materielanskaffning inom Försvarsmakten att IT-system i ökande grad utgör väsentliga delar i materielsystemen. Med IT-system avses här informationssystem för operativ och taktisk ledning inom det militära försvaret.

IT området kännetecknas av korta livscykler och en dynamisk utveckling av produkter på den kommersiella marknaden. En viktig förutsättning för att kunna dra nytta av den civila teknologin är därför att Försvarsmakten tillsammans med Försvarets materielverk och försvarsindustrin kan ha en planering som möjliggör att denna dynamik kan tillvaratas.

Utvecklingen av Försvarsmaktens ledningsorganisation pekar på behovet av att utveckla ledningssystemets tekniska delar efter en modell som medger stegvis utbyggnad av önskad funktionalitet. Det medför att utvecklingen kan ske i korta steg med tillvaratagande av bl.a. den civila utvecklingens produkter. Endast för sådana produkter som med nödvändighet behöver vara militärt unika samt för att tillgodose de särskilda

kraven på IT-säkerhet måste enligt regeringens bedömning en särskild utveckling genomföras. Mot bakgrund till vad som ovan nämnts bedömer regeringen att successiva förändringar kan komma att erfordras avseende IT - system.

I budgetpropositionen för år 1999 (prop. 1998/99, vol.5, bilaga 2, utg. omr.6 Totalförsvaret) redovisade regeringen sin avsikt att införa en objektsram för Försvarmaktens IT-system. Försvarmakten har den 27 september 1999 redovisat ett underlag som, efter viss komplettering, skapar förutsättningar för regeringen att fastställa objektsramen i regleringsbrevet för år 2000.

Regeringen bedömer att Försvarmaktens objektsram för IT-system under perioden 2000 till 2004 kommer att omfatta utveckling av ett framtida ledningssystem med systemarkitektur, systemdesign och demonstrator, ett nytt system för att redovisa krigsförband samt anskaffning ett särskilt mjukvarusystem och vidareutveckling av taktiska informationssystem.

Objektsramens ekonomiska planeringsram bedöms för den verksamhet som avses genomföras fr.o.m. 1 januari 2000 t.o.m. 31 december 2004 totalt uppgå till 1 058 miljoner kronor i 1999 års prisläge.

Nedan följer en närmare beskrivning av vad som kan ingå i objektsramen.

Utveckling av framtida ledningssystem

Systemarkitektur innebär att regelverk för styrning av anskaffning av komponenter, produkter och system ingående i ledningssystemets tekniska delar utarbetas. Utvecklingsarbetet skall vidare möjliggöra att en modellbaserad kunskapshantering tas fram för ledningssystemen syftande till att skapa informationsöverläge i fred och krig. Arbetet skall även utgöra grunden för att tillgodose krav på informationssäkerhet. anskaffade system skall vara kompatibla inom Försvarmakten.

Systemdesign består av studier och utveckling av metoder och tekniska lösningar som grund för att realisera de funktionella krav som skall ställas på ledningssystemets tekniska delar.

Demonstrator omfattar studier, samt prov och försök med att realisera funktionalitet i olika miljöer i syfte att tidigt kunna verifiera ledningssystemets samtliga delar.

System för att redovisa krigsförband

Utveckling av ett för Försvarmakten gemensamt system som stödjer ominriktning och utveckling av ny insatsorganisation. Verksamhetsanalyser genomförs och ett anskaffningsunderlag utformas.

Mjukvarusystem

För att uppnå tillräcklig säkerhet och kostnadseffektivitet vid drift och förvaltning av befintliga och tillkommande informationssystem anskaffas ett särskilt mjukvarusystem som komplement till operativsystem, kommunikationssystem och funktionssystem. Detta mjukvarusystem kan i många fall vara en förutsättning för att säkerhetsföreskrifterna skall kunna följas.

Taktiska informationssystem

Prop. 1999/2000:30

Bilaga 1

Mark-, sjö- och luftstridskrafternas taktiska informationssystem bör vidareutvecklas i den omfattning att de kan användas som interimslösningar vid utbildning, övning och insatser. Hänsyn skall tas till internationella standarder syftande till att ökad interoperabilitet vid internationella operationer. De bör också vara kompatibla inom Försvarsmakten. Prototyper prövas på förband parallellt med utvecklingsarbetet. Säkerhetslösningar vidareutvecklas och kunskapen från tidigare arbete skall tillvaratas.

Möjligheter för vissa myndigheter att utnyttja militära resurser

Rikspolisstyrelsens förslag i maj 1999 om utökade möjligheter att kunna nyttja Försvarmaktens helikoptrar har remitterats till Justitieombudsmannen, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Försvarmakten, Kustbevakningen och Tullverket.

Justitiekanslern (JK) har i huvudsak inget att erinra mot förslaget. JK anser dock att den lagtekniska lösningen är mindre lämplig. JK förordar att frågan om möjligheterna att ställa försvarets resurser till polisens och andra myndigheters förfogande bör beredas i ett sammanhang. I annat fall riskerar regleringen att förlora i överblickbarhet, anser JK. Även Riksåklagaren (RÅ) är positiv och tillstyrker förslaget under de givna förutsättningarna. RÅ framhåller dock att det bör framgå av författningstexten att ändamålet skall vara transporter av polismän och polisens utrustning. Efter att ha konstaterat att verket inte behöver nyttja Försvarmaktens resurser anför Domstolsverket (DV) att polisen är en av verkets samverkanspartners när det gäller åtgärder för att förebygga och hantera hot och risker. I ett sådant sammanhang kan enligt verkets mening eventuellt ett indirekt behov av Försvarmaktens resurser föreligga. DV påpekar att det är viktigt med olika former av sambruk. DV anser avslutningsvis att det är rimligt att Försvarmakten med utgångspunkt i det vidgade säkerhetsbegreppet i högre grad än tidigare skall vara beredd att stödja samhället i hela skalan fred-kris-krig. Även Tullverket är positivt till RPS förslag och menar att verket borde omfattas av en vidgad reglering. Verket anser också att regleringen inte bör avse endast helikoptrar utan även flygplan, fordon och fartyg.

Försvarmakten delar RPS uppfattning att den nuvarande lydelsen i den aktuella förordningen begränsar myndighetens möjligheter att stödja polisen, liksom uppfattningen att förordningen bör ändras för att underlätta ett sådant stöd. Däremot ifrågasätter Försvarmakten om ett stöd bör begränsas till att avse endast helikopter och personal. Myndigheten anser det vore mer praktiskt om stöd kunde lämnas med personal och egendom. Försvarmakten framhåller vidare att det är viktigt att myndighetens medverkan inte får ge sken av att innefatta tvång eller våld mot enskild. Myndigheten poängterar att en anvisning om att sådan hänsyn måste tas är mycket angelägen när det gäller militärt stöd till polisen, även om detta skulle innebära en begränsning i Försvarmaktens möjlighet att stödja polisen. Sammanfattningsvis stödjer Försvarmakten förslaget från RPS att öka möjligheterna för myndigheten att lämna stöd till polisen. Försvarmakten ifrågasätter dock, avslutningsvis, om inte en författningsändring borde avse även Tullverket och Kustbevakningen.

Kustbevakningen anser bl.a. att starka principiella skäl talar för att de gränsdragningsfrågor som konkretiserats genom ärendet måste ges en djupare belysning. Myndigheten är inte beredd att på det nuvarande underlaget tillstyrka förslaget. Även Justitieombudsmannen (JO) är kritisk. JO anser att RPS förslag ännu inte kan läggas till grund för en ändring av den aktuella förordningen. JO konstaterar otviveligheter i

regelsystemet och inser värdet från polisens synpunkt av utökade möjligheter att ta i anspråk Försvarmaktens helikoptrar. JO anser dock att frågan om utnyttjande av militära resurser till stöd för andra myndigheter som är lagligen berättigade att använda tvång eller våld mot civila bör bli föremål för en mera generell översyn. Vid en sådan översyn är det, enligt JO, nödvändigt att beakta bl.a. de gränsdragningsproblem som aktualiserats i JO:s beslut den 8 september 1999. Eftersom JO inte kan tillstyrka förslaget har han heller inte uttalat sig om detaljerna i detsamma.

Prop. 1999/2000:30

Bilaga 3

Insatsorganisationens närmare utformning

Prop. 1999/2000:30
Bilaga 3

Insatsorganisationen består av ledningsförband, operativa insatsförband och nationella skyddsstyrkor. Av översikten nedan framgår kvantitativa mål i stort för insatsorganisationen. Avvecklingstakten framgår ej. Av = Avveckling startar. V = Vidmakthållande. X = Ej fastställt.

Operativa lednings- och underhållsförband	2000	2001	2002	2003	2004
HKV med stabsförband	1	1	1	1	1
Milostab med stabsförband	3	Av			
Operativ insatsstab med stabsbataljon		1	1	1	1
Signalspaningsbataljon					1
IT säkförband					1
Uhregementsstab med stabsförband	3	Av			
Operativ uhledningsstab med stabsförband			1	1	1
Milotransportbataljon	6	Av			
Operativ transportbataljon		2	2	2	2
Marktelebataljon			2	2	2
Transportledningsgrupper	194	60	60	60	60

Divisionsförband	2000	2001	2002	2003	2004
Fördstab med stabsförband	3	Av			
Divisionsstab med stabsförband		1	1	1	1
Artregstaber med stabsförband ¹⁾	3	1	1	1	1
Divisionsunderättelsebataljon		1	1	1	1
Fallskärmsjägarbataljon	2	1	1	1	1
Säkerhetsbataljon		3	3	3	3
Jägarbataljon		2	2	2	2
Luftvärnsbataljon Rb 77/97	2	2	2	2	2
Divisionsluftvärnsbataljon Rb 90/70		1	1	1	1
Divisionsluftvärnsbataljon Rb 70/90	10	Av			
Divisionsingenjörbataljon	4	2	2	2	2
Norrlands Divisioningenjörbataljon	2	1	1	1	1
Förbindelsebataljon	6	3	3	3	3
Fältsjukhus	29	3	3	3	3
Stridsvagnstransportkompani	5	3	3	3	3
NBC-insatsstyrka		1	1	1	1

¹⁾ Antalet staber och betjäningförband utreds.

Armébrigadförband	2000	2001	2002	2003	2004
Brigader	13	Av			
Armébrigadledningar med ledningskompani		6	6	6	6
Spaningskompani		4	4	4	4
Pansarvärnsrobotkompani		4	4	4	4
Brigadluftvärnsbataljon Rb 90/70	4	4	4	4	4
Mekaniserad bataljon		16	16	16	16
Stadsskyttebataljon	6	6	6	6	6
Luftburen bataljon				1	1
Haubitsbataljon 77 B	4	4	4	4	4
Pionjärbataljon		4	4	4	4
Underhållsbataljon		4	4	4	4

<i>Nationella skyddsstyrkor</i>	2000	2001	2002	2003	2004
MKG stab med stabsförband	1	Av			
Fostaber	13	Av			
Mililtärdistriktsstab		4	4	4	4
Gränsjägarstab	2	Av			
Gränsjägarstabsbataljon	2	Av			
Norrlandsjägarbataljon	10	2	2	2	2
Logistik och stödorganisation			x	x	x
Markstridsbataljon		12	12	12	12
Marin basskyddsbatljon		2	2	2	2
Marin bevakningsbataljon		3	3	3	3
Bevakningsförband (KBV)	5	5	5	5	5
Hemvärnsförband ¹⁾	V	V	V	V	V

1) 90 000 hemvärnsmän disponeras omgående och ytterligare 35 000 efter tillväxt.

<i>Marina lednings- och underhållsförb</i>	2000	2001	2002	2003	2004
Marinkommandostab med stabsförband	4	Av			
MarinL/SjöbevC	6	6	x	x	x
Rörlig marin ledningsgrupp (RML)	1	Av			
HMS Orion	1	1	1	1	1
Marin underhållsbataljon	5	1	1	1	1
Marint underhållskompani	3	1	1	1	1

<i>Försvarsmaktens helikopterförband</i>	2000	2001	2002	2003	2004
Rörlig helikopterledning	1	Av			
Arméflygbataljon	1	Av			
Helikopterbataljon ¹⁾		2	2	2	2
SAR-grupp ¹⁾	6	6	6	6	6

1) Sammanslagning av organisation. SAR-grupp ingår i helikopterbataljon.

<i>Stridsfartygsförband</i>	2000	2001	2002	2003	2004
Ytstridsflottilj	2	2	2	2	2
Minkrigsavdelning	1	Av			
Minkrigsflottilj/ny		1	1	1	1
Minsvepningsförband	4	Av			
Ubåtsflottilj	1	1	1	1	1

<i>Kustförsvarsförband</i>	2000	2001	2002	2003	2004
KA-brigadledning	2	Av			
Amfibiebrigadledning ¹⁾		1	1	1	1
Amfibiebataljon	6	3	3	3	3
KA-bataljon 12/80	3	Av			
Tungt kustrobotbatteri	1	Av			
Marinregemente	4	Av			
Kustförsvarsbataljon	6	Av			

1) I brigadledning ingår förutom stab även stabs-, spanings-, pionjär-, underhålls- och luftvärnsrobotkompani.

<i>FV lednings- och underhållsförband</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
Flygkommandostab med stabsförband	3	Av			
Vädercentraler	2	1	1	1	1
Telenätenhet	1	1	1	1	1
Sambandskompani	3	3	3	3	3
Radiokompani	4	3	3	3	3
Luftbevakning och stri i strilbataljon	6	3	3	3	3
Radarkompani 860	16	16	16	16	16
Radarpluton 870	29	29	29	29	29
Flygbasförband (motsv 3 basbat 85)		8	8	8	8
Basbataljon 85	16	Av			
Depåförband	6	Av			
Depåflottiljverkstad	5	4	3	2	2
Radarflyggrupper (FSR 890)	1	1	1	1	2
StriCkompani	2	3	3	3	3

<i>Flygdivisioner</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
JAS 39-division	3	5	7	8	8
JA 37-division ¹⁾	8	2	Av		
AJS 37-division (inklusive SK 37 E)	2	1	1	Av	
Central transportflygdivision	4	4	4	4	4
Regional transportflygdivision	4	2	2	2	2

1) Varav en division i lägre beredskap år 2000.

<i>Utlandsstyrkan</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
Markstridsbataljon ¹⁾	1	1	1	1	2
Observatörsmissioner	V	V	V	V	V

1) SWERAP är för närvarande insatt i Kosovo. Från år 2001 avdelas bataljon ur de operativa insatsstyrkorna.

Förteckning över remissinstanserna som anmodats eller beretts tillfälle att yttra sig över följande betänkanden och rapporter.

1. Rapporten ”Samordnad sjöinformation” av Statens räddningsverk

Remissinstanser som anmodats att yttra sig:

Rikspolisstyrelsen, Försvarmakten, Försvarets materielverk, Kustbevakningen, Sjöfartsverket, Statens Meteorologiska och Hydrologiska Institut, Generaltullstyrelsen, Fiskeriverket och Statens naturvårdsverk.

Remissinstanser som beretts tillfälle att yttra sig:

Sveriges Akademikers Centralorganisations Tjänstemannaförbund, TULL-KUST, Sveriges geologiska undersökning och Sjöräddningssällskapet.

2. Betänkandet ”Ledande forskning – för säkerhets skull” (SOU 1999:110)

Remissinstanser som anmodats att yttra sig:

Försvarmakten, Försvarets materielverk, Förvarshögskolan, Överstyrelsen för civil beredskap, Försvarets forskningsanstalt och Flygtekniska försöksanstalten.

3. Promemorian ”Översyn av Sveriges förmåga när det gäller skydd mot nukleära, biologiska och kemiska vapen mot bakgrund av den internationella utvecklingen” (Ds 1999:13)

Remissinstanser som beretts tillfälle att yttra sig:

Rikspolisstyrelsen, Inspektionen för strategiska produkter, Försvarmakten, Försvarets materielverk, Förvarshögskolan, Överstyrelsen för civil beredskap, Statens räddningsverk, Styrelsen för psykologiskt försvar, Försvarets forskningsanstalt, Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet, Kemikalieinspektionen, Statens kärnkraftinspektion och Statens strålskyddsinstitut.

Här nedan anges förkortningar och benämningar av internationella truppinsatser, övningar och samarbetsorgan samt militära vapensystem m.m. som används i denna proposition.

Principer för förkortningar:

Om förkortningen uttalas bokstav för bokstav används versaler (PFF). Det samma gäller för förkortningar som uttalas som ett ord och som har en eller två stavelser (SÄPO).

Under förutsättning att förkortningen är allmänt känd kan förkortningar med två stavelser och som uttalas som ett ord skrivas med versal begynnelsebokstav (Nato).

Inom Försvarsdepartementets verksamhetsområde är förkortningarna på internationella övningar och insatser samt vapensystem att betrakta som allmänt kända. Därför skrivs sådana förkortningar med versal begynnelsebokstav även om de endast har två stavelser (Amos).

Förkortningar och benämningar

Förkortningar och benämningar	Förklaring
AJS 37	Attack-, jakt- och spaningsflygplan 37 Viggen.
Amos	Splitterskyddad granatkastare som ger möjlighet till indirekt eld från fordon.
APS 07	Artillerisystem typ 07.
Art SS	Artilleriets stridsskola.
Arte 740	Spanings- och eldledningsradar. Bepansrad fordonsmonterad radarstation.
Bamse	Allväders luftvärnsrobotsystem med medellång räckvidd.
Bonus	Måldetekterande artillerigranat som ger möjlighet att med indirekt eld bekämpa stridsfordon på långa avstånd.
CB	Civilbefälhavare.
CEPD	"Civil Emergency Planning Directorate". Organ inom Nato som administrerar civila beredskapsfrågor.
CFE-avtalet	"Treaty on Conventional Armed Forces in Europe". Utgör tillsammans med Wiendokumentet och uppförandekoden om politiska och militära aspekter kärnan i den europeiska konventionella rustningskontrollen. Sverige är inte part i avtalet.
DV	Domstolsverket.
EADRCC	"Euro Atlantic Disaster Response Coordination Centre". Organ bildat inom ramen för EAPR för att bistå vid humanitära katastrofer.
EAPR	"Euro-Atlantiska Partnerskapsrådet". EAPR utgör en ram för Partnerskap för fred-samarbetet och är ett forum för konsultationer mellan Nato och partnerländerna.
FOA	Försvarets forskningsanstalt.
FSR-890	Flygburet spaningsradarsystem.
G-8	Internationellt forum för ekonomiskt och politiskt samarbete mellan USA, Kanada, Japan, Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien och Ryssland samt EU genom kommissionen och ordförandelandet.
JA 37	Jakt- och attackflygplan 37 Viggen.
JAS 39	Jakt-, attack- och spaningsflygplan 39 Gripen.
JK	Justitiekanslern.
JO	Justitieombudsmannen.

KEPD 150	Attackvapen med lång räckvidd för JAS 39 Gripen.
KFOR	"Kosovo Force". Natoledt multinationell fredsstyrka i Kosovo.
Led C	Ledningscentrum.
LOI	"Letter of Intent" Gemensam avsiktsförklaring.
LTA	Precisionsvapen med lång räckvidd för JAS 39 Gripen.
Lv SS	Luftvärnets stridsskola.
Meteor	Jaktrobot med lång räckvidd för JAS 39 Gripen. (Projekt).
MSS	Markstridsskolan.
NBC-beredskap	Beredskap för försvar mot anfall med nukleära, biologiska och kemiska vapen.
NBC-vapen	Nukleära, biologiska och kemiska vapen.
NLAW	"New Light Anti-tank Weapon". Bärbart, taksående pansarvärnsvapen.
NSD	Näringslivets säkerhetsdelegation.
OECD	"Organisation for Economic Co-operation and Development". Forum för ekonomiskt samarbete och utveckling. Sverige har varit medlem sedan starten år 1961.
OSSE	"Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa".
PARP	"Planning and Review Process". Partnerskap för fred-ländernas planeringsprocess för krishantering och interoperabilitet.
PFF	"Partnerskap för fred". Forum för samarbete mellan Nato-medlemmar och vissa icke Nato-medlemmar.
RPS	Rikspolisstyrelsen.
RÅ	Riksåklagaren.
SCEPC	"Senior Civil Emergency Planning Committee". Nato-organ som är beslutande i civila beredskap sfrågor.
Sead	Signalsökande robot. (Projekt)
Sevesolagen	Lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.
SGU	Sveriges geologiska undersökning.
SK 60	Skolflygplan 60.
SMHI	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.
SPB	"Särskild Pension med Beredskapskontrakt"
SSI	Statens strålskyddsinstitut.
START II	Bilateralt nedrustningsavtal mellan Ryssland och USA avseende strategiska kärnvapen.
Stats-CERT	Funktion för att stödja övervakningen ur säkerhetssynpunkt vad gäller i första hand statsförvaltningens informationssystem. (CERT=Computer Emergency Responce Team).
Stril C	Stridsledningscentral.
Swedec	Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum.
Swedint	"Swedish International Command". Sveriges internationella kommando.
Swerap	"Swedish Rapid Reaction Force". Den svenska snabbinsatsstyrkan för internationella truppinsatser.
SÅPO	Säkerhetspolisen.
TCM	Artilleriammunition med egen målsökning.
TP 84	Transportflygplan Hercules.
UNESCO	"United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation". FN:s organ för utbildning, forskning, kultur och kommunikation.
WEAG	"Western European Armaments Group".
Vector	Flygmotorutvecklingsprogram avseende vektoriserad dragkraft.
VEU	"Västeuropeiska Unionen". Sverige deltar som observatör.
ÖCB	Överstyrelsen för civil beredskap.
ö-drift	Fortsatt drift av elsystemet i separata delsystem i händelse av att stamnätet sätts ur funktion.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 november 1999

Närvarande: statsrådet Thalén, ordförande och statsråden Freivalds, Ulvskog, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: statsrådet von Sydow

Regeringen beslutar proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret.